

હવેના માઇક્રોન અંતરે લોકો એકમેક સાથે વાત કરી શકે? આને આપણી નજર આગલ તેમ બને છે; અને તેમ કરવાને આપણે ટેક્રીફિકેશન યંત્રથી શક્તિવાન થયા છીએ. દુર-બાન દુરની સ્ત્રીઓને પાસે આણી મુકે છે એવી રીતે કે હવેના માઇક્રોન અંતરનું આપણી દ્રષ્ટીએ સમગ્ર દેખાઈ શકે છે. એ સાથે કાંઈ નાની નેની નહીં હિંચાય ગરમાતામાં તેણે લોકોને અનિચય જોત્યામાં નાખ્યાં હતાં. પણ આ ટેક્રીફિકેશનથી તો વધારે તાણુળી બિપ્તન થાય છે. એક સાદું યંત્ર, જેના તાર દળે લગ દુર ગામો સાથે સંધાયલા, જેની રચનામાં કાંઈ બદલાઈ નેવું નહીં, તેમાં હલકાં યંત્રથી આને ન્યૂર્મ અને સ્ત્રીકાગો વચે લોકો પેલાપેલાં વાત મઝાપે છે. એ એ દશ વચ્ચેનો અંતર ૧ ૦૦ માઇલ ની અંદર નથી. કેવી તાણુળી? હવેના લીધે ટેક્રીફિકેશન કાંઈ બદલાઈ જવાનું નથી તોપણ તેની સાથે પુરુષો ઇચ્છારી કે પુછે એ કે આ જમાનામાં કાલાં માડાનો માનવી શું નથી કરી શકે તો?—

આજની ઓરતો—નથી નથી શોધ સાથે આજની ઓરતો શું કરવામાં બાકી રાખે છે? તેઓ તબીબના ધંધામાં પ્રખ્યાત થાય છે. બારીકબારીક પરિક્ષા પચાર કરે છે. એ બધે સુધધા ઉપર સંતોષ ન પામતાં આગળ પગલું ભરી રાજદવારી ખટપટમાં હાથ માઝવા મંગે છે. એ ખટપટમાં મોઢા પંડીત પ્રધાન આજે નહીં થાય છે. ઓરતો આંદે એવું કામ ચઝાવવામાં કામગમી થાય; પણ રાજદવારી કામ ઉધાઆ એક દેશના રાજ્યની વગામ પોતાના નહાયમાં પડવાનું કામ તેઓની શક્તિ બિપ્તન છે. એમાં કામમાં પછો ભરમ જાતનવવાનો છે. કે જે કરવામાં ઓરત પોતાની કુમતી છાડીને લીધે તદન નાલાયક છે. ફરે છે કે એક પાદ-ચાહને તેની ગાળી અતી પ્રીય હતી. તેણીની મહેનતથી એણે તેણીની આંતરેની હેલ્થ દુષ્કારાને એક અરજી કરી. તે અરજીમાં તેઓને રાજદવારી કામમાં મંત્રિલ કરવાને માટે તેઓએ પાદચાહને વિનંતી કરી હતી. પાદચાહ આ અરજી વાંચી વિચારમાં પડ્યો કર-

જુ કે તેમાં તેઓએ એવી ધમકી લખી હતી કે અગર તેઓની ગરજ પાદચાહ તૃપ્ત ન કરવામાં આવશે તો તેઓ જરૂર આપવાનું કરશે. સલાહ મુજબ પાદચાહ દાખલામાં એક પંખેર મુકી દાખલાનું ઠાંકણું દઈ પેલી અરજ દારેને આપ્યો અને તેમને કહ્યું કે તે દાખલા વગર બિધાડો અનાગત એક હપતા પછી તેઓ પાછો લાવી આવે તો તેમને તેમની અરજીનો જવાબ મઝશે. બધી ઓરતો ખુશી થઈ ધર ગઈ; પણ તે દાખલામાં શું હશે તે બાંધવાને તેમની જાણસા ઉસકેરાઈ. કોઈ કહે આપણે દાખલા બિધાડા અંદર શું છે તે જોઈ પાછો બંધ કરશું તો પાદચાહને શું ખબર પડવાની હતી? એ વિચાર બધીઓને મરજ પડ્યાથી તે દાખલા બિધાડો એટલે માંડે પંખેર ઉડી ગયું, તે જોઈ બધી બચ-કુંડા અને તેઓએ એકમતે કહ્યું કરકું તો એ ઉધોડાં પુરી આટલો ભરમ જમાવાઈ નહીં ખબર પડ્યો, આરેફ માભારત ભરમ થી રીતે જાવવાય નહીં જાયા, જેણેનો જવાબ સવા પાદચાહ પાસે જમાવ્યું નહીં.”

સવાલ:

અમારા વાંચનારાં મનનોમાંથી જે કોઈ બાઈ હેલ્થ જાણીએની આગદોમાંથી કોઈબી બાબત ઉપર કુલકેવની રગ સતર ભગ્ય એટલો એક સારી રસાઓ સારી કબીરતમાં લખી મોકલશે તેમને આ ચોખાવાંતો ખબર અંક મુકત પોલિંમતા કરશું. મોકલનાર બાઈની મરજ હશે તોજ રચામા સાથે તેમનું નામ ડાખશું. લખનાર બાઈએ પોતાનું નામ તથા કેસાણું બરાબર લખી જમાવશું—

૧. સ્ત્રી કેળવણી બીધેલી ક્યારે કામની કહેવાય?
૨. મરજની વખત છોકરાઓ જે પદ-સાની રકમ મંગે છે તે વિશ્વ ઓરતોએ શું ઉપયોગી ઉઘાયેલા.

અવાકાં મનહ.

પુસ્તક ૧ ભું.]

૧૫ મી ફેબ્રુઆરી ૧૮૮૫

[અંક ૨ ભા.]

આ પુસ્તકમાં આવતી દરેક વાર્તાનો સરવે હક એના બનાવનારે રાખ્યો છે.

આજના પોરસીઓ.

—૦૦—

મકાલુ ૧ ભું.

૧-તેમની હાલત.

પોરસીઓની બગડી હાલત તથા જે-
દોનગારી જામે આજ કાંઈ વખત થયે
વર્ષાન પગમાં અનેક લખાણ અને તરેહ-
વાર ચર્યા આવી રહી છે. નુકસાનીઓ તેના
જીવાઈ દેખાડવામાં કાંઈ બાકી રાખવા નથી.
ચર્યાખીઓ તેમાં મોટો ભાગ લે છે. અને
તે સંધ્યાઓની મુજબ ગતવ્ય એકજ અને
મુજબ જાય છે. તેવી સંધ્યાએ અમા અગારી
આધીન મુખના કરવાને દુસ્ત નિઆરીએ
છીએ.

૨-શરકાની દાઝ રાખનારા ખરા ખેડખાઓને એક સુચના.

કેવું તો સહેજ છે, દેખાડવું સહેજ છે.
સહ ખતમાવવી કાંઈ મુશ્કેલ નથી. તે તો
અદને આસર સરવે મળત મળે છે. તોલેવત

તેમજ ગરીબ છાંસાં રાહબર તેમજ રાહ દેખ-
નાર. મુખી તેમજ ગીરદશીમાં ગીરફતાર નાના
મોટા સરવે સમજે છે. રાહ દેખાડનારા તેમજ
મરીઓની દાઝ હાલ રાખનારા અલગતાં આ-
પણા કોઠેની હાલત જોઈ બની અત દમગીર
બને છે તેમજ સારા ઉપાય બતાવે છે; પણ
દમગીરી એવી ઉપત્તિ છે કે તે અરવે મિહાડે-
થીજ અને ક્રૂર ક્રૂરમથીજ. અજાનના તેજ
પોડાની શરતમાં પોરસી ટોપો હાથમાં સારી
રવેજે જાય છે. આવી કંઈ એ
પણ કીડે છે. તે પસંદ કરવા જોગ છે. તે બાત
વખત આડે આવે છે પણ કોઈ વખત કાં-
પણ કદી આવે છે. પણ જે અદસોમ કરવા
નમ છે તે એજ કે તેઓની દરેક દુમી-
આરી ક્રૂર કાગલ ઉપરજ પોતાની અસર
દેખાડી સેલેજ વખતમાં નમ પડી જાય છે.
પરીનામમાં "સોતે બેલિ ને દીવસે કોક"ની કલેવત
તેઓના બાબમાં ખરી પડે છે. એવી સંધ્યા
ચર્યાની અંતર ખરી થયવી જોવાને કેટલાક
ઉપાય લેવાયા જોઈએ. તે ઉપાય અમલમાં
આવવામાં ક્રૂર કોમની દાઝ ખાનારા જાત
અભિમાની અને જાત હિતપ્રરી પુરોવાની જરૂર
છે. મુખી તંગદસ્તીના જુલાકી દારની

હસમણી અમરની આપણામાંથી બુનખેખ
ઉપાડી નાખવાને કાવેદગર જેવા સંદા-
શીક પુરવો બાહાર પડ્યા જોઈએ. રાનીની,
પાંવરી, આદને વગેરે દુરાંગેએ ગાડીઆની
બુનદો ઉરાડવો જોઈએ. અંદરે તે બુનદાની
આસપાસ હજારો લોક આપોઆપ જમાવ થશે.

આપણા શ્રીઆઓમાં ફરેફરના બખ-
તાવર નામને જેમ આપનારા ધણીક પોદરાણી
એવા હશે કે પોતાની કોમ અને સહઅતની
દસ્તગીરી કરવાને પોતાની પ્રજાના આસ-
ગનો ભોગ આપવાને આતુરમંદ અને તાપર
હશે. મગર તેમની સમ્પદવતનો અરીદદાર કોણ
થવા માંગે છે તે જાણવાને તેઓ મોતાજદાર
રહેતા હશે. એવા વખતમાં ઉપર કહેલા આ-
પણા દુરાંગેએ ને કરવાનું છે તે એવું કે
અદેસ્તમંદ ધરતી પુરવો જેમ ઉપર બસમો
માતા પરસન છે તેઓના મધ્યમાંદુએ તોડાને
નસીઆનું વરણ દારવાને તેઓએ છપના-
વ્યું અને એક સાદી પ્રજા જમાવ કરી
અને "પારસી વેપાર ઉત્તેજક મંડળી" નો
પેતે કહેદરી બનવું. ખજાનથી તરીકે જોઈએ
તો પેતે છા કોઈ બીજા અદરજો ઉભા કરવા;
અને ને કોઈ આપરવાયા વગર પાછાના
પુરવો ધયાધાપા વગરના હોય તેમને ચોકાસી.
થી તથા ખાતરીથી માલ ધીરવો, દયા દુઝન
માંથી આપવી. અને તેને ધીરલા માલને
હીસાબ તેની પાસેથી દર આઠ દીવસે માંગવો
અથવા કોઈની રીત રખેરખ રાખવી. કે-
લાક હોડો ફરીઆ તરીકે ધંધો કરવાને બહાર
પડશે. તેમને ધણા ખાતની કાંઠ જર નથી.
ધીરલા માલ જીપર નાની જેવી રકમ કમી-
અત તરીકે સર્વો જેવી મંડળીને ગેરેરી વગે-
રેને લગતો ખરચ કરવાને બંની આપે. અમ
ખાતાં એકી પ્રજા જમાવ કરવાની તેમજ માલ
મંગાવી તથા મેવવી આપવાની મહેનત રેકે-
રીએને પડશે એ ખરજ છે; પણ એકી
મેહનત તથા રંચ રોતા જીપર એથી સતાં

ખોદતાવાની મહેર અને હજારોની ફવાને
તેઓ યોગ્ય યાયછે. છતાંમમો ખોદતી મહેર
અને હજારોની ફવાં મેનવેએ એટલું જ નથી;
પણ એવા અદરજોનાં જાવનાં આપણા આતમ
મેદરામમાં મુકાવનાં જોવાને, તેઓના દીલ
નસીબવંત થશે. ઇઅમકેવું. (સાંધન.)

ખોદાઈ લાકડીને અવાજ હોય કે?

મકરણ ૨ જી.

એમોલી તેને મુખી લાગી નહી. તેની
નર્સ પ્રમાણે, તેણીએ તેને જોડો ન હતા,
તથા તેણીની કાંઠ વિચારમાં રહેલી જાણતી
હતી. તેણીની આંધ પેશ તેણીના સાધીના
બાબમાં કાંઠ દીક હતો. એથી ના હતી. તે
એ તેણે પણ મેલા પની જગાં જીપર તેણીએ
આવવાનું તો બંધ કર્યું હતું અને ખુલાસા
તરીકે એક પણ શબ્દ જણાવ્યા વગર તેણીએ
તેની સંગત તજ હતી.

દેનરીએ ભારી નીસાસો નાખ્યો. મેહિંખ-
તની મીઠમનો તેને અનુઅવ થઈ ચુક્યો હતો
એટલે હંધ તેની કવજસ કેવી હોયછે તે સમ-
જવાનું પણ બાકી રહ્યું નહી.

તેણીની યોગ વખતની એમખાણની
કાંઠ દરકાર કરતી ન હતી. તે એક અપરદેસ
આંચર જાણાય છે અને આ આંહાકાં કરી
મજાગ છે, એ વિચારે તેનાં ગરમ લોહીના
કભાસે તેના મોરાં ઉપર તીખાતા કરયા. તે
મનસે બોલ્યો—“તેઓ બધે પાછાં ફરે તાંહાં
મુધી અહાં જ બેસા રહું?” મગરેખીએ જ-
વાય વાલ્યો, “ના—ના—ના.” પણ મોહો
ખતે તાપમો પુરી “અલખતાં.” હા, તેઓ
અંદાજીના પાછાં જશે; હું ઉભા રહું અને
એમી રીને એકવાર ફરીથી જોડો કરાય અને

અહીં બેઠેલા તેણીની નજરે; અને મારા કરતા
દેખાવથી તેણીને પસ્તાવો લાગ્યો.

એ મને મુખીય ભરેલું તો પાર; પણ
હેનરીએ તદ્દત એકમારેની છાંછી યુગ્મરી
હતી, તેમજ કાંધએ પણ તેની ઉપર કદીપણ
પ્રીતીથી નજર કરી ન હતી, તેથી એમીમીની
મેહિંબતને તેનું સુખનું એકપરં. મુલ સમજી
વધતી રહ્યો. એમીલી, પણ તેને મેહિંબતથી
પોતાનાં વખાણ સાંભલી ખુશ થતી હતી અને
તેણીને તેણે એસા લીધા હતા તેથી તે શર-
માઈ હતી પણ તે મોટે તેણીએ કાંઈ ખીજાવ
કર્યો ન હતો.

હો! પેલાં તેઓ આવે છે. કાણુ રસતા
ઉપર તેમનાં ઘોડાની ખૂંટીના અવાજ તેને
સંભળાયો.

આ વેળા એમીમીની નજર તેની ઉપર
પડી, તે તેના ચેહરાના ઘટમ બદલાયેલા નેહ
અચરત-પાંખી. અત્રે જાણે તેણીનીથી તેનાં
મનને કાંઈ વેદના યથ ન હોય તેમ તેને જો-
ઈને તેણીની મલકાઈ ગઈ.

સર નીચું રોખી ખસતેક જીગર ગાય
હેનરીએ આસને આમતેધર તરફ આજતી
પકડી.

તે દેવજતા ચાક તરફ ગયો, કે જ્યાં
તેની બેહિસ્તન માનવરની પેરની આસપાસ
કુલ જીવી નીકળીઆં હતાં.

તે પેર આગલ હમચ જતો હતો. તે
મનેસે ત્યજી પામતા હતા કે પોતાની મેહિર-
વારની ધારના ચક્રતા સંગેમરમરના કાજ
ઉપર કોરેલા સેખ સરફ તેના પેદરે કાંઈ દીવસે
પણ નજર કરી ન હતી. અફસોસ! હનેમા-
નનાં મરણ પછી તેની હમ્માદ પણ જનદી
ગુમ થઈ જાય છે.

ગરીબ માવતર! તેણીની છાંછી પણ
તેની માફક બલાપામાં યુગ્મરી હતી. પણ
તેણીએ પોતાની બચતીનાં વખત મુખમાં
કર્યો હતો.

તે ધર ગયો; અને જમવાના આરંભમાં
દાખલ થયો. ત્યાં ધડો બટલર દીકાનતર
સાંપ કામ લેતો હતો.

બીનગેત ફરીને જાયું. હેનરીને ત્યાં
જોઈ તે અમલમ થયો; કારણ કે જમવાના
વખતને એક કલાકનો વાર હતો.

“બીનગેત, એક ગલાસ પાઈન આપ.”
હેનરી યુરસીની પછવાડે બેઠો રહીને તથા
તેની પીઠ ઉપર હાથ તેકવીને બાંધ્યો.

તે જઈ તેની મારજી મુઆફક કરવાને
વિધાન લગાડ્યો નહી; કારણ કે સેલેજ નજર
કરતાં તેને ખાલમ પડ્યું કે તેના માના સેલેજો
ચેહરે ઉતરી ગયેલા અને ઉઘાસ હતો.

હેનરીએ તે આસને આસત થીયો, અને
પછી, પોતાના સાદ ખુસી કાઠીને એક મગ-
જ્ય અને લાગણીવાસા પ્રથમની માફક આના-
કાની ગાય કહ્યું—“ઉછનગેત, આજ હું મારી
બેહિસ્તન માની કબરની બેટ લેતા ગયો હતો.”

“ગરીબ બહી આ, યુરમાન બેહિસ્ત
હોજો તેણીને,” બાવતર આંખ ચોમતો બેહો,
“પણ હું ખુશીકું કે તમે તેણીને હમ્માદ
કરો છો.”

“વાર ઉછનગેત” હેનરી પોતાના ચેહ-
રાનો રંગ બદલાતાં બોલ્યો, “પોતાની ખરેલો
છાંછી વખત તેણીની કદી પણ સુખા હતી?
મેં તો એવું સાંભળ્યું છે કે તેણીની ફાળી
હતી. પણ શું તે બેહિસીયર એમી હતી કે?”

ઉછનગેત દીકાનતર ફેરવી ફેરવી જોઈ
લાગ્યો. અને પછી બોલ્યો—“મીઠ હેનરી,
આ સંગમ પુછવાનો સુખમ શો છે? શું આજ
કાંઈ તમારી બેહિસ્તન માવતરનું આલખીવું
તમને મળ્યું હતું? ગરીબ ખીયાતી બાઈ!”

“નહી, કાંઈ નહી,” હેનરી. એક
ખાદ બોલ્યો, “પણ ધાકુંક યથ મને તેણીનાં
મરણ વિષે થયું લાગતાં માંડ્યું છે. વાર
ઉછનગેત શું મારી બેહિસ્તન માવતરના પછી
સદાની ફાળી યથ હતી.”

“હવે એટલું તો ખરું,” ઉદનગેત અચકાઈને બોલ્યો, “જે મેલિંગન એક જ તરની હતી. તેણીની સેડ તરફ અતિશય કાલજી ડાડવતી હતી, અને એક વખત પાણી ક્યા. પછી પોતાની પેદરકારી છુપાવવાને બાકી મેલિંગ લેતો ન હતો. બોલ પાતર તેણે દીધો ના. બોલ સાહેબ છે કે તેને છું કાંઈ થોડું ખમવું પડ્યું નથી. તેની છું છંદગી મુખી નીચડી નથી.”

“શું ત્યારે કોઈએ શું ખમવું નથી?” નરી બોલ્યો, “શું મારા પેદરની છંદગી પેક બોલવના કારણસર ક્ષમ મળી હતી?”

“હું એમ કાંઈ બોલ્યો,” ઉદનગેત યડતો બોલ્યો, “પણ મીઠું હેનરી, તમારી પર કાંઈ ખનિયું દેખાય છે. હું હોમતથી હું છું કે કોઈ સખ્ય સાથ તમા, કાતરીતને કિદાર રાખો છો અને તે પાતર તમારો સેતા જીવને આપવામાં નાખો છો.”

“તમારી કુખ છે, ઉદનગેત,” હેનરી બોલ્યો. “એમના બાદ છે કારણ કે તમોને તમામ કરી તસદી આપી છે, હું ખાલું છું કે મે ખોટું છે; પણ એ પેલેલો તમામ છેલ્લી ખન સમજવું.”

એ પછી તે બોલમાંથી બાહાર નિલ્યો અને બાપો કરતો રહ્યો. મેલિંગતની વનમાં તો મીરકનાર યદ્ય મુક્યો હતો; પણ સાથ હવે તેને તેની મેલિંગના મારતરનો મ તેને દહડે બાજ્યો.

હેનરીએ મનસે એવું નક્કી કર્યું હતું જે વગડમાં એમીની સાથ તે મેકાપ રતેલ હતો તે વગડમાં કરીથી જવું નહીં; છું બીજેગ દહાડે તે તાંદાં પછો બધા બીએ.

એક ગાડનાં યડ ઉપર પોતાની આંખે મે ગમી નીચે મુક કરી બેઠા હતા.

“હેનરી!” કરી કોઈ બોલ્યું.

તેમણે મોંઘી તેણે ઉપર તેણે એક બીએ તેની માંજ ઉતરી દેખાઈ.

“તમે અહીં આં,” તે કીડકો પડી બોલ્યો.

“શું તમે મારી વડાં નહીં રાખી હતા?” તેણીની અગમ્ય યદ્ય બોલી. “હું કાંઈ કે તમે મને મતવાની ઉમેદમાં આ જગ્યાએ રાજ આપના રહ્યા હશે.”

“હાજતો વધી,” હેનરી આદેશથી બોલ્યો, “પણ તમે તો મલ્યાંજ નહીં.”

“કારણ કે મારાથી ખન એવું ન હતું,” તે બોલી “અમારે તાંદાં પરાણા આગ્યા હતા અને તેમની પરાણાગદ કરવાનું કામ મારા પેદરે મને તાકીદ કરી સોંપ્યું હતું.”

“મં તમારો એક પરાણાને દીડા છે,” હેનરીએ યડે કોળે તાકીદો પુર્યો.

“તમે જે દીડા તેનો સર્વથી મોટો ગમાર હતો,” એમીની બોલી. “પણ તમો હવે બધા પડ્યા છે. અને મુકે મુકા, હું હવે કીડગ યદ્ય.”

“દરમુજર કરવો,” હેનરી બોલ્યો. તેનો તમામ થક દુર યયો. પણ એમીની જરા બધાં અગરી પાછા હતો. પોતાના આગકે તેણીના એકીન તરફ થક બેરલા વિચાર દોડ્યા તેણી તેણીની તે ઉપર ઘણી યુક્તિ યદ્ય.

“મને દેટલું ખમવું પડ્યું તેની તમને જરાએ ખબર નથી,” હેનરી તેણીને કમરમાંથી પકડી બોલ્યો.

તેણીએ તેના મેલિંગ તરફ નજર કાઢી અને તેણીના યુક્તિ ઉતરી ગયો. તે એકેડે તેણીને યજો મુખચરત કાગો. તેની અથમે તેણીનું દીલ તેની તરફનાં એમી કીધું. પણ એ પાતની તેણીએ તેને ખબર પડ્યા દીધો નહીં.

“પણ એવો કડગો વિચાર મારા બાબમાં લઈ જવાનું તમને કાંઈ કારણ હતું નહીં,” તે બોલી “હું કેઈ તરફ એવી અગમ્ય ખનું નહીં, અને તેમાં વિશેષ કરીને—”

“વિશેષ કરીને કોણ તારું?” હેનરી બોલ્યો.

“વિશેષ કરીને મારા મિત્ર સાર કદા
એવું કરે નહીં.” એમીલી બોલી.
“તમારો મિત્ર?” હેનરી બોલ્યો. “મમ્મ
બાલવીવેલા તેણીની કમર ઉપર તેનો હોય
ધીસો ચમો.”

“ત્યારે શું તમે મારા મિત્ર નહીં કે?”
તેણીએ નિરદાયપણે પૂછ્યું.

“હું તો કાંઈ વધારે મમ્મનું છું.”
હેનરી નિરાશ બની બોલ્યો, “હું તો લગભગ
વધારે કહેવાઈ.”

“મિત્ર કરતાં વધિક તે શું કહેવાઈ?”
એમીલીએ લગભગને છકર આગમન ચત્તાની.

“શું હું બીજો કોઈ નહીં કહેવાઈ?”
તેણે પૂછ્યું. “કેમ, પેલી ગુમીએની તમને
કાંઈ લગ્યા નથી? શું ત્યારે તમે તમારા
બધા મિત્રોને બોસા આપો છો? બોસ, ખારી,
હવે અરેબર કહીને કે હું કોણ તારો થાઉં.”

એમીલી હાથેશ કરતાં આ વખત વધારે
અરમાધ ગાથ અને કાંઈ બોલી નહીં.

“બોસ ખારી હું કોણ થાઉં?” હેન-
રીએ તેણીને પોતાની વધારે નજીક એના
દાખીને પૂછ્યું. “તો તું પિતે નહીં બોલ્યો
તો હું પોતે તેનો જવાબ દઈશ.”

“નાના,” એમીલી હેનરીના હોઠ
ઉપર હાથ ધાંજી બોલી.

“હીક ત્યારે હું શું કહેવા માંડું” તે
તમે મમ્મનો છો.” તે દમને મુખે આંધો.

“હું ખચોતે કસી કહું છું કે હું કાંઈ
જાણતી નથી” એમીલી બોલી. “હવે મને
મોઢું થાય છે બોલી ના કરો.”

“એટલામાં એવડું મોઢું કેમ થયું, હ-
મણુતો કાંઈ જવાની તમને જાવાવન ન હતી.”
હેનરી હસતો અને આશાભરે પુછી યતે
બોલ્યો. હવે જનાં રહેવાની એવડી ઉચ્ચતા
કેમ આગ્યાં. કદાચ જો હું તમને કહેવાં
માંડું તે જાણવાનો તમારો મતમબનહી હશે.

“નહીં.”

“હું હવે કેવી મીથી છોકરી. હવે હું
તને કહું છું કે હું કોણ થાઉં.” ખંસાખંસ છે.
તારી આંખમાં મારી ખારી—હું તને આંધું
છું અને કોઈ બાળ્યવંત, દીવસે તારી ભર-
વાર કહેવાયશ.”

તેણીએ એકેરે તેની છાટી ઉપર સં-
તાકેશ; પણ તેણે તે જગ્યાએથી ઉંચકેશ, અને
જંધારે જોડું કે તેણે બાંધેલી આથા વગર
પાયાની નથી ત્યારે તેણીના હોઠ ઊંપર તેણે
બારે હેનરી એક બોસો લીધો—એ રવેશ
તેઓનું એકમક શાપ અદશ્ય થયું.

અગરએક શબ્દનું તાંહાં તે વખત આરી
બનવું નયતે તો થયું કરીને તમા વચ્ચે સમજું
હીક ગાલતે. તે શબ્દ હેનરીના પીત્રાધ રાલ્ફ
બલકકર હતો. તે હેનરી અને એમીલી વચ્ચે
થયતી આજખાણને કેટલેક દહાડે પોતાના
કાકાની મુજાકતે આબો હતા. તે પીત્રાધ અને
હેનરી બંધને ખારમાં વાંદ્રમાં હતા. જે દીવ-
સથી તે પીત્રાધ જામર જોખળી ધારમાં આંખે
તે દીવસથી હેનરીનો તેની તરફ દેશવાન
કાંઈ એમીલી જોખન યથો હતો. રાલ્ફની
આજમજણ ઉપરથી પણ એવું જાણ્યું હતું કે
તેનામાં કાંઈ કપતની જરે બાજેમી હતાં. તે
તેની પગવાડે એરી સાંપતી માદક થઈ બાગો
હતો.

હેનરી જાનસે એવું ઇચ્છતો હતો કે
તેનો પીત્રાધ તેના ધરમાં આપે નહીં તે સાદ.
પણ તેમ ઇચ્છવાનું કારણ નેહિતે પિતે પાંચ
જાણુતો ન હતો. તેનો પીત્રાધ હમણાં તેની સા-
થ તેને ગમતી આલ અજાયતો હતો. તેઓ વચે
કોઈ દીવસ પણ કચ્ચે યથો ન હતો. તે
અસાધ્યની રાલ્ફ તરફ અનિશ્ચયથી જોતો
હતો અને જાનિમમાં પણ એજાનીતે આલ
એરી સાંખ્ય રહેતો હતો.

એમીલી અને હેનરીનાં રોગના મેલ-

“તમારા બોલવામાં કાંઈ મતલબ છે વાં. મને તે હું જાણુશા વગર રહેવાનો નથી.” શેઠર બોલ્યો. “બોનીદે આ એકદમ એ શું વાત છે.”

“પણ, કાકાજી—”

“બસ તું જે જાણુતો હોય તે મને સાચે માણુ કહીદે.”

“કાકાજી મને માફ કરો. મને કાંઈ પુછોના. મેં જે કાંઈ તમને કહ્યું છે એજ થયુંજ છે.”

“માણુ હોય કે થોડું હું તો ખબર જાણુવાની બોલિસ કર્યું.” શેઠર, પોતાની લાકડી વડે જમીનમાં નાક પાડતા બોલ્યો.

એક પીના જે પોતાનાં ફરજંદને અત્યંત માહતો હોય તેને પોતાના ફરજંદની ના ફરજાનીથી નેકથું દમ લાગે તેનાં કરતાં જુઆદા દુખ શેઠરને લાણું હોય એવું જાણુયું; જો કે પ્રત તરફની ફરજ તે મુલ સમજતો ન હતો.

“ખરું એટલુંજ છે.” રાહુ બોલ્યો. “મેં હેનરીને એક સ્ત્રીની સાથ ગોસ્તેમાં લીધા છે. તે સ્ત્રી આપણી પડોસમાંજ રહેછે. તેઓના બાણમાં જે કાંઈ મેં જોયુંછે તે ઉપરથી એટલું ચાર્લુલ કરી ચકુછું કે તેઓ એક મેકને વચન આપી જોગમ ચુકાંછે.”

“તે કોઈ મીસકીન દુકલી હશે.”

“નહી કાકાજી, એક તેવી નથી લાગતી” રાહુ બોલ્યો. “તે એક પદસાવાલી સ્ત્રી છે.”

“હા!” (હવે શેઠરનો ચહેરા જરા ખીક્યો.) “જસારે તું એટલું બધું જાણેછે ત્યારે તને કાંઈ વધારે ખબર હોવી જોઈએ. વારં તેણીનું નામ તો કહે?”

“એનીલી ફરફેલ.”

“ફરફેલ! ફરફેલ!” શેઠર બોલ્યો. એ બાલતાજ તેના ચહેરા ઉપરનો રંગ જઈ યધ ગયો. “તેણીના આપતું કીટ્ટીઆન નામ

તું જાણે છે, વારં? હું ધારછું કે તેણીજ આપ જાણતા હશે?”

“જાણતા! હાજી.” રાહુ બોલ્યો. વીકસન ફરફેલ તેનું નામ છે. ગામડાંની પેન તરફ તેણે થોડુંક થયું એક ધર, વગાવું લીધું છે. તેને ‘ગ્રોફ હોલ’ કમી કહેછે.”

“વીકસન ફરફેલ!” તે ધરડો માણુસ બોલ્યો. તેના ચહેરા પાછો જઈ યધ ગયો. “મારે વીકરે તેની દીકરીને પરણી. અરે તે મને પરણેલાં જોઈ તેના કરતાં મારા વીકરાની લાય. માર પગ આગળ પડેલી જોઈ, તોજ ખરો. સામામ છે રાહુ તે મારી એક એવી વારો બાળતી છે. કે જે હું કદી પણ જુનીય નહી. જા આ તું જાણે; હું એકલો ફરવા માંચુછું.”

“અચીત, મહિબ.”

રાહુ તાંહાંથી ગયો અને શેઠર દેતાખ ખાણની બારીની “સદાર બાગમાં એકલો ફરતો રહેશે. તે ધરોજ ગુસ્સે હતો. પ્રત મહિબતતો કેવારની તેનામાં મુકધ ગઇ હતી અને હવે તેના જીગરમાં પ્રત તરફનો એરી. ધિકારે ધર કીધું. (સાધન)

પેરેમોલુ પંચી.

મકરણ ૪ થું.

વેનનતાઈનનાં પ્રત. મીટીંગવાલા એરજમાં અપાંખી અને લંચકની પધરામણી.

“કોણને કાનીએ કોણ કમખખત હાર્યમાં નહી આપવતી!” એક પંધો જાણે સીધું બોલ્યો. વધી કોઈ ખરખર હસ્યું; અને આ વખતેના હસનામાં તો આખી મંડળીએ ભાગ લીધો. તેના મીપાઈઓનાં ફાકેનાં દોર

ધામ અને પછાડથી લોકોમાં હસાહસ આવી રહી. "તે નીચ જીવડા," મેન્નરે બોલ્યો. "આ ઓરડામાંથી તાર કાણ કેમ નહીં કરતો?"

"મને કાંઈ છેરો ના!" વેલેનટાઇન બોલ્યો, "મને કાંઈ છેરો ના, એટલે હું દપત પડીશ." એ બોલતાં જ ત્રણે કાંઈ બેસી યહ પડતું હોય તેની કીકોઆરી સંભાળ, હવે તો સીપાઇઓની ખાતરી યહ કે બસ તે બુધીઆ બેસી યહ એટલે તે જરૂર પકડવાની એ રીતે સુસ્તાક યહ તે તરફ ધસાડે કીધો. પણ વલી આત બન્દા. આખરે મેન્નરે બોલ્યો, "મરવા દેવા રાંડને; મરવા દેવા," "ભારે સીપાઇઓ નોંખુય દીલે જતા રહ્યા અને પાછું આંત યહ ગયું."

મીં કીદલ—ફરમતની નીચ બુકતી—(નહી, નહીં! અને મારે હાસહસ)—હું પાછું કહું છું અદરથી કે—

"તમે કાંઈ મુરખા છો" વેલેનટાઇન, કાંઈ ઓર તરફનો આ કાંઈ બોલ્યો. આ સાંભળી વલી "હમેશ હમેશ, આંગણ, આંગણ"ના લોકોએ પોકાર કીધો.

મેન્નર—હવે જે કાંઈ હરખત કરશે તેને હું જરૂર પરીક્ષ કરીશ.

વેલેનટાઇન—તારી તારાત નહી, બુધા.

મેન્નર—એ કાણ, એ કાણ બોલ્યું. હું તરત જાણવા માંગુ છું કે એ એવો કાણ છે કે આ રવેયે કરવાની—"

વેલેનટાઇન—હીંમત કરો છો.

મેન્નર—હીંમત કરો છો, હા હીંમત કરો છો. કાંઈ શખસ એ મંડાલને દેખાડી આપ્યું તેને હું રૂપ આપીશ. આ પતે પહોંચશે એ" એકમેક તરફ તગીતગ નોંખું અને મધ્યમાં અન્યથામાં ગીરફતાર થયા. મેન્નર વલી ઉત્તો યયો, અને હવે આસને સાદે બોલ્યો "અદરથી, ખચીત આ તદન ધરમ બરેલું છે. મારા આટલા અનુભવમાં આગળના જાનવા

સાથ જાણી મરખાવા જેવું કાંઈ કાલે કાંઈ બન્દુ નથી. એ કાણ હશે!"

વેલેનટાઇન—જોનાધન સંપાલ. તેવું જોતો છે.

મેન્નર—અમરનો, તે પણ નહી, નહીં મારી ખાતરી છે, મીં સંપાલ—

જોનાધન—હું, ખાતરીથી કહું છું. મેં કાંઈની હરકત કીધી નથી. હું સોગંદ લઈ કહું છું. જે કાંઈ માર નામ દેશે તે જોતે કાંઈ ગીબંતખોર છે. તે કાંઈ અદરથી જણાતો નથી; અને હું એ તેના મોહિંપર કહું છું.

મેન્નર—અનખતા મારી ખાતરી છે કે એ કાંઈ તમારું નથી. પણ હવે આગા છે કે તમે લોકો આપણું કામ મસાવા દેશો.

મીં કીદલ—જે હજુર પુત્રી ઉપર જ હતો તે પાછો બોલવા હશે.

કીદલ—આ તક કાંઈનું દીલ દખાવ એવું. હું બોનવા માંગતો નથી. પણ આટલું તો બોલવા દેશે કે કાંઈ શખસની વર્તણૂકથી મને ઘણી મેરત ઉપજે છે.

"મીં મેક્વેલની," વેલેનટાઇન આ વખતે બધાંજર મીં કીદલના જેવા સાદે કાંઈ બોલ્યો.

"શું મારું નામ?" એક હીંમતી શખસ બોલ્યો. "હું મારો બચાવ કરવાને તમે લોકો ખાસેથી માગી લઉં છો. મીં કીદલ માર નામ જીવથી જણાવે છે. (સામાસ) હું તેને તેવું બોલવું પડ્યું એવવા કહું છું. (સામાસ મેક્વેલ) જે કાંઈ મારે કહેવું છે તે એજ છે હું."

"પ્ર" એક ગવિદો છે, બેલીન સુજોયુ-ગો, "મેક્વેલની બાળપર પછાડે આગળ નાંખી વેલેનટાઇન બોલ્યો.

આ ઉપરથી મેક્વેલ અતોચય ઉસકે. રાઈ ગયો. તે ફરતો ચતકતો પોતાની પછાડે ઉચેલા એક શખસ તરફ ધસ્યો. તેની ઉપર તે ખરેખર ચક લઈ ગયો. તે તેને એનખતો હતો, તેનું નામ એવાહમ બુન કરી દણ. તેણે તેને

ગરગામાંથી પડ્યો. પાસે હતેના લોકોએ ખુલ્લે ખુલ્લું બેઠેર કાંઈ કે મીઠું ખુલ્લું તલન બેઠા હતા. પણ તેણે તેમનું મોં નહીં. અતઃ સીપદ્યો તેને હચકાને બાહરે મોં હેઠામાં મુકી આપ્યા.

હવે મેઝર સમજ્યો કે આથી ફરીને લોકો બાપ સારી અચર થશે. તે બોલ્યો કે આપા ફેરવી કોઈની શખ્સ ફરીથી હરકત કરાવી હીમત કરશે નહીં. તેણે મીઠું કીદલને આગળ બોલવાને હાથપડે ધસારા કીધી, એટલે તે અદસ્ત ફરીથી બોલવાને વારતે હોતી થયો. તે બોલ્યો. “અદસ્તો, ન બોલી શકાય એવી કોઈ શખ્સની—”

“ખલ્લેતની!” વેલતનાઈન બોલ્યો.

“ચુપ” એમરે ચીરગાઈને એટલા નોરથી પગ આડાડ્યો કે આખો માંચરો ધૂલ નીકળ્યો.

કીદલ—છંગાંડની નજર, નહીં એટલું નહીં પણ આખાં કીદલની નજર—

વેલતનાઈન—એથીઆ, આફરીકા, અઝરીકાની નજર.

કીદલ—તમ બાપ છે. અને હું કહેવાને અકિતવાત છું કે કાંઈની વધારે—

“હમ્બા તુકું” વેલતનાઈન એક પલખ પર ને નજલીકમાં ઉભેલા હતા તેને સાદ કાંતે બોલ્યો.

મેઝર—તે આદ્યો! આ કેવો લી નરસ્તી ભરેલો દેખાય આપણમાં બનતો નાહ્યો છાંચે. હું પાછું કે કોઈ મને મજતો થશે? (“અબખત, અબખત” તા મોઠા પોકાર.) ત્યારે હું તમને ચોરેથી, હીંગતેથી, બાર મુકીને, અને વધી જોડલી મારામાં આંકાકો છે તે સુધી આંકાકીથી માંગી લઈ છું કે તેમ કેરો. (“અમે કરશું, અમે કરશું!” “તોરી પકાવાએને ધુતમાં રાખવો.”)

એ રોયે આઠલા મુઠી કામ આજવા

પછી મેઝર સોલેખે મીઠું કીદલને બાણીયું કે નો આવોનું મામલો. માણું રહેશે તો કામ હવે સરકાવાની ફરજ, પડશે; અને મીઠું કીદલને તેનું બોલવું વાળી બાણીયાથી સોડના બારે ગોઠાટની વચ્ચે પોતાના ભાષાનનું સેવટ નીચલા શબ્દમાં આપ્યું—“અદસ્તો, મારું બોલવું સાંભળવાને ઇચ્છતા નથી તો હું હુકમાં મારા મિત્ર મીઠું સ્તોનનું નામ તમો નજલીક ચુકવાને માંગી લઈ છું. એક કમીશનર તુરકિ મીઠું સ્તોનની બરોબરીએ મનવો ચુકવે છે.

એ મધુનો નીકલતાંબર “લીબરત” તોડી વાલાઓએ પોતાની ખુશાલી બહાવી; અને તેમની પ્રિયેતી “તોરી” પક્ષ વાલાઓએ “હીસ હીમ” કરી ચુક્યું.

ત્યાર પછી મીઠું મેક આપરલીંગ કોઈ મીઠું સ્લેખનું નામ આપવા ઉડ્યો. મીઠું સ્લેખ “તોરી” પકાવાનો હતો; પણ આપરલીંગ નવો સ્લેખ વિશે કાંઈ બોલવા બતા હતા. તે વાગ વેલતનાઈન બોલ્યો, “હવે મારો આપણે એનો બદલો લેવાનો છે, હવે આપણે કાંતે લેવો નોઈએ.”

“અદસ્તો.” મીઠું મેક આપરલીંગ બોલ્યો.

એ તમો ખરા ધનસાન હોવાનો દવેથી કોઈની અકરોલ “લીબરત” ને બોલાવા દેવા ના! વેલતનાઈન બોલ્યો; એટલું સાંભળતાં “લીબરત” તોડી વાલાઓએ મીઠું આપરલીંગ ઉપર પોતાનો ઉભરો ઉતાર્યો, કારણ કે તેઓ એવું સમજતા હતા કે તે મીટીંગમાં ને તોફાન મચ્છુ હતું તે સમય “તોરી” વાલાઓએ કર્યું હતું.

“અદસ્તો—અદસ્તો—અદસ્તો!” મેઝર અચ્ચકી અચ્ચકી બોલ્યો, “હું તમને તારી:

છ ઇચ્છે પારસાનેટ (સાંચ સખા) નાં ને તારાં મહિલું એક છે.

કરુ' કે મા' સાંભળો. હું તમને બહુ જ
થઈ કહું છું કે હવે ચુપ રહો. (આંસર, આં-
સર! પ્રચુપ, પ્રચુપ!) ખોરા ખાતર દુન્યામાં
એવું ના આશકારા થવા દો કે આંસરેમાં સુધ-
રનાં વિદ્યા તેમજ કળા કલ્પશબ્દવાળાં શૈલેરમાં-
હેલાં પોદો અનુની, જુખખ, મુખ, અને ધેલાં
છે. (સાંભળીના પોકાર.) થું હું કાંઈ જ ખી-
મદમાં ગણાતો નથી કે? ("સાંભળો બાઈએ
સાંભળો" ના પોકાર.) ના આ મીટીંગમાં જે
હું પહેલી જુરથી જાપર બેઠા છું તેના દરબ-
બનો મોતી કોઈની રવેરો બલવવાનો કસર
જ કોયો નોંહોત તો, આજ પતે એ મંડી
હું ખરખારત કરવામાં લાવતે. અમર હું હમ-
ણા ખરખારત કરું તો કોઈ પણ એવું યુમાન
લઈ ન્યા વગર રહે નહી કે અમર હુઆ-
ઓના ફાસથી ખીદીને કોંકરો હમા ગભરાશે
છે. હનસાફ, ફક્ત હનસાફની નોક આતર
તો આપણે આગલ કામ સલાવવા મંગીએ
તો તેમાં હવેથી હરકંટ થવી જોઈએ નહી.

અમરના આ સુભાષિત બોલવાથી લોકોમાં
તદરામ મોડો અને આખી મીટીંગમાં ચુપ-
કીદી થંધરાઈ. મીં એક આંખરત્રીંગ પાછો
હકો, અને પાલો "હું આપણા રાખુડું કે
મુઝી વર્તણુક અંતેને મજા પડે એવી છે."

"માવ "તોડી" પણ વાતોએનોર તે
દ છે!" વલેનતાઈને બોલ્યો.

"અરે જોદા!" અમર હાથમાં હાથ
બારવી ધોડો ટાંચી બોલ્યો—"હવે હું અચીત
કહું છું કે જે કોઈ એક કષ્ટ પશુ વ્યમાં
બોલશે તેને પુલીસના હાથમાં આપીશ."

વલેનતાઈને આ વખત અંખે જોરડે
"હા! હા! હા! જાહેર" ના પોકાર નાખ્યા.
તે સાંભળી અમર સાહેબના હાથમાં બાંહે
વિજાલીના આમંત્ર આંખોં હાથ તેમ જો-
કોને બોલ્યો "એમજ છેવી, હવે ત્યારે અ-
ગલાદા તમે તમારી કરન ખેતરો."

કોઈમાં સીપાઈએ આંખરત્રી વચે-
ચમાં બદમાશોને પકડવાના હેતુથી આવી ઉભા.
હસવાના મોટા અવાજો તો નીકળ્યા કીધા;
અને બાંદાં બાંદાં તેઓ જઈ ઉભા રહે તોદાં
વાંદાં તેમની પીઠ પછવાડેથી તે નિકલે. તેઓ
ખીઆરા આણીગમથી પેલી ગમ દાર ધાગ
કરવા કંટાલી ગયા. તેઓ એટલાતો યાકા
ગયા કે તેઓનાં મોંદ ઉપરથી પરસેવાન
રેલા ટપકતા હતાં. તેઓ પગ આક્ષતના હાથ
હાલવાના, સુકો યુમાવના, અને પોતાની પાસે
બેનિલાએ તરફ યુરસાની નજરથી જોતા હતા.
કોડક વારે પાછી હસાહસનો, સોહિર હકો,
અને એમર સાહેબે તમને ફરીથી તાકીદ
કરી એટલે વચી ખીઆગ ધકકા સુકી તથા
હારમારમાં પડ્યા. આટલેજ જવપરે આવી
જઈને તેઓએ કોઈને પશુ પકડી કાઢવાનો
ખુંડો કરાવ કર્યો, અને કોઈ મીં લીમ
નામનો એક આખરદાર પદરખાણાવાલો તેમ-
ના યુરસાના રાપાટામાં આવી ગયો. તે ખી-
આરે સીપાઈએ જે લાલા ધકકામાં પડ્યા હતાં
તેથી રમુજ મેલવતો અને હસતો ગાલમ
પડ્યો હતો. મીં લીમે પોતાનું નિરદોષપણું
જણાવ્યું; પશુ તે કોઈટા પાસે તેઓએ તેને
હમતાં પકડ્યો હતો; અને તેટલાજ મુદ્દા ઉપર
થી તેઓએ તેને દરજાનની ખાદર ધસડી
લઈ બાંને તેની ઉપર નોરે વાપડ્યું.

એસાએથીમાં મીં લીમનાં કપરાંના
ટુકરે ટુકરે થયા હતા. લીમ આંખરડ પોકાર
જુરથી વળે પશુ "હોખરલ" ટોલીવાલાએએ
તેમ કરવા દીધું નહી. તેઓ તેની મજા દો-
ડ્યા; અને આગમાં તેમ રેલા વલેનતાઈને
એક અંખને "લીખરલોને ખાદર કાઢો"
અને વચી ખીબ સાદે "કનકરવેતાવેતેને મારે
લાવ" કરી પોકાર મચાવ્યા; જેથી ત્યાં ફો-
ફટ, સુકી તેમજ લાકડી વગેરેના સપાટા અંખે
અંખ આકવા ઝાગ્યા. અને પોતા વખતમાં ત્યાં

એક ગોઠું રમખાન મચી રહ્યું. એમ્બરનો એક બીચી તેખમ ઉપર ચઢીને લોકોને વારના લાગે.

ગરીબ ખીચારા ચલેનતાંઈનના અવાજ ની હવે વધારે નજર રહી નહીં. તેની મદદ વગર કંઈલોકટરોએ બારે સોહાર કરી મુકેમો હતો. તે હવે એક ઉચા માચરા ઉપર ચઢી બીચા એટલા મારે કે લોકોની માગમારી તથા કચરાકચરીમાંથી સહો સહામત રહે અને કે તાંદાંથી મધલો દેખાવ પેતાનાં જોવામાં લાગી મનને રમુજ આવે. હવે ખેલેલીજ પેલા તેને વચ્ચેથી કે લોકો ફક્ત રાજકુમારી બાબદ ઉપર જુદી, જુદી ટોલીમાં વહેંચાઈ જાય. પોતાનું કામ તરતરની હામાં રાખવાને બરલો હાથે લાય અપામથી ઉપર આવી ગયા હતા. મુકીના જરામ કોઈ દુશ્મન ઉપર અમાવવાની મતલબથી ઉચકાતા હતા એટલુંજ નહીં પણ પોતાનો બચોપ ખાતર જાંદાં પડે તાંદાં અમાવવામાં આવતા હતા. તેને ઘણી રમુજ મલે એવું એ જોયું કે એક જગા ઉપર કેટલાક દેશીઓનો જમાવ થયા હતા. તેઓ ખીચારા પોતાની મોટી દુખને લીધે એકેક સાથ જમ અને તેમ સંક્રમણને જોવા હતા. ખીચ ગમ લોકો ખુનપર આવી લડતા હતા. કોઈના નાકનું ટોકાણું નહીં, તો કોઈની આંખ, તો કોઈના દાંત એવ હતા. કોઈની દહાડીના બાક એક ગમથી ઉખડી ગયલા તો કોઈનું મોઢ લોલીથી લોહ રંગેલું દેખાઈ હતું. કોઈ ધૂતમાં પડી પોતાનાં અચ્ચાતમાં જે કોઈ નજરેક આવતું તેને હાથ રાખેલા પગથી લાત લગાવતા હતા. કોઈ ખુનપર આવી સોહાર કરતા તો કોઈ રમખાન અને દુખના પોકાર મારતો. જોયેથી ઉકાધ નહીં મકાઈ હતું તેઓ અખંડતા, લાત ફેંકતા, અને પડ્યા પડ્યા અંધારા મારતા હતા કેટલાક લોકો જેઓ બહાર નીકળવાને શક્તિ

વાન થયા હતા તેઓ લશ્કરી મોક નર દોરી ગયા, અને સાગવાંચાઓને ખખર આપ તાંદાંથી તાબરતોળ મોટ રવારોની એક ટુકડ એક માછરોત સાથ ઉપલી તોફાનવાદી જગા ઉપર આવી લાગી. હવે પેલા લાલના દરવાજા મળ્યુત બંધ હતા. મોહલા તોફાનીઓએ તેમજ બંદરના લોકોને મુજ પડે નહીં કે તે કેમ બંધાડવા. મીંઝ આતરદેડ જે પેલા માછરોતનું નામ હતું તેણે બાદશાહના નામમાં દરવાજા બંધવાને હુકમ આપ્યો. તેણે લશ્કરને અંદર દાખલ થવા કહ્યું; પણ મીંઝ કાંપ સેનદ જે પેલી ટુકડીનો વડો હતા તેને એ ધરમાં લશ્કર લઈ જવાનું કીક લાગ્યું નહીં તેથી તે પોતે પોતાની સાથ ત્રણ સીપાઈઓને લઈ અંદર ગયો. દરવાજા આગમ જે લોકો બીચ હતા તે શીયાઓ કોઈની નજર તેમની ઉપર પડી નહીં. તોફાનીઓઓની નજર પોતાના અમાવમાં પોતાના હરીફો ઉપર ચાકાસીથી રાખેલી હતી. પેલા મરદાર રંનમીગણ કુકવાને હુકમ કીધો કે જેના અવાજથી લોકો ઉપર જોઈતી અસર થઈ.

“છોડો, તમારી બંદક છોડો, સીપાઈઓ” આલદેદ માછરોત બોલ્યો.

પેલા બહાર અમલદારને હમયું આવ્યું અને તેના હાથ ફેલવા સીપાઈઓ પણ એકેક તરફ આંખના અલકારા મારી પેલા આકરા માછરોતની દુસી કરતા હતા.

“અરે બોલો” માછરોત બોલ્યો, “કેમ સીપાઈઓ તમે સાચી બાંહેછો? બાંદશાહનાં નામમાં હું તમને ફરીથી હુકમ કરું કે આ અવવાઓરોને દાર કરો!”

કેપલેનદ પોતા ઉપર દરેકની નજર પડેલી જ્યારે જોઈ ત્યારે તેણે પોતાની ચક્રમક્રીત સમગ્રી ધમકી દેખાડવાને સાર હવામાં ફેરવી અને પછી દરવાજા તરફ તેની આંખો ફરી લોકોને બાહાર નિકળવા ચેતાવ્યું; જેવા

જીંદગી તરત ખતમ થાય છે. એક આદત આપણા કેટલાકમાં ધણી ખરાબ જણાય છે. તેઓ ભીના જોડ કે જુત પહેરવાને આચર કરતા નથી. પણ તે ખચીત ખારે નુકસાન કારક છે. ભીનાં જુત કે જોડ પહેરવાથી ધણાં સાક ખીમાર પડે છે, અને કેટલીક વેલાં તો એ ખીમારી એટલું મોટું રૂપ પડે છે કે જેથી જીંદગીને જોખમ પડે છે. અને તે સંબંધી માત્ર પગનાં રસણાંની મંબાનમાં મક્કલતી રાખવા-મીઠા નીપજે છે.

પક્ષીનો એક માલો.

ખાતરાઓના એક લીલા જુમખાની માલે, નાપણી એક ચક્ષીનો માલો હતો. ચક્ષુકતાં હતાં તેમાં ઇંડાંઓ તણુ, સરખી મુરતનાં ને પૂર્ણ-ખલત.

એક છોકરા તે રસ્તેથી યતાં પસાર, થરક જવાં તે ઇંડાં જોતાં વાર. મહડયો તે માલે, ને લંબાવી હાય, જમકવા મથો તે ઇંડાંઓ તણુ.

જે ચક્ષીની હવો તે ઇંડાં મીસસ, તે ચક્ષીએ માંધો એક દુખનો પોઝર, સર્વો એવામાં તે છોકરાનો પગ, ઇંડાં વગર પડ્યો તે જાંધે મસ્તક.

પેરો તેનાં મસાકમાં અનિવારિયા પાહન, લીધો તેણે તરત તે છોકરાનો જીવન, ગરીબગી તે ચક્ષીને કરવા મથન, લીધો રમે એક જીવ, ને જ્યાંબ્યા તણુ.

ન. ન. પી.

*રખ—ખોરા.

અમીર બચ્ચો.

યાને.

સેરનાં બચ્ચાં સેર.

મકરણ ૧ લું.

આગસ્ટ મહીનાની ૧૩ મી તારીખ.

૧૯૯૨

લક્ષ્મણગાંના વજીરાની પડોશમાં જીંદગી ઠપલાજા એકાંત રહે-માનત-પરનાસે નામના જાહોલ્લામાં એક ગંભીર હવેલી આવેલી છે. તે મધે ધખખ ધવાના લોકડાંના દરવાજાને જોખડાં સાપડાથી મજબુત કરેલા તથા તેમને માલિ પથરની કારનીસ કાઢેલી છે. અંદર ધખખ ધવાંજ કમખાડે-હમાં દરવાજાને રહેવાનું ધર પેહેલ પેહેલું આવે છે. તેમજ તે કમખાડે-દગી તણે બાજુએ તમેલા તથા ખીજા મકાનના વગેરે છે, અને તેને ખીજા છેડે દરવાજાનો તેમજ જાહોલ્લાની બગાવર સાંચે થેવડી સીડીવાડી માટી હવેલી આવેલી છે. તે હવેલીનો દરવાજો ધણો ઉંચો તથા તેની માટી પાચીની લાંબી હારને લીધાં વીનીવર છે. તે હવેલીમાં નકસી કાંમની કાંઈ કસુર જણાતી નહી. પેચીસ ચેહેરની ધણીખરી ભપકાદાર ખાનગી ઇમારતો ધણીજ રાનકદાર આવેલી હોય છે. તેઓને જોતાં જોતાં એક અને ભપકાદાર નકસી સાચના દરવાજા દોપડે ઉપર કહેલા રહે-માનત-પરનાસેનાં જોહોલ્લામાં અચલ એક વખત ફરે-જા ઉમરાવો વસના હતા. હાલમાં તે જોહોલ્લા માંહેલાં ધણાંક ધર છુટાછુટા-માલામાં ભાડે આવેલાં છે; તથા કેટલાંક હોટેલ તથા મોરદીંગ સંકુલ તરીકે વપરાય છે.

ફોર્મ-સેન્ટ-જર્મેન નામનો લંડો જ્યાં ઉમરાવ જોહો વરતા હતા ત્યાંની ઉપર કહેલી હવેલીમાં વસરી નામનો એક

“ચોર મુઓ ! પાણી તમે શું કાઢું ?”

“હું શું કરી શકું પ્યારી. પોહારાગી-
રાએ મને ગાડીમાં દાખલ થવા દીધા નહીં;
તેથી હું તોલાંમાંજ રહેવા તે કાંઈ કોઈ ઉપર
કીનો લેવા આગર નહીં પણ માત્ર જોવા
આતર.”

આટલું જોલી મારકવીસ પોતાના નાના
બેટા તરફ દરેકો. તે નાનકડા મુઠો મુઠો ને
કાંઈ મારકવીસ વાત કહેતા હતા તે અથલ
ધીઆત ધરી ઉત્તરથી આંબલતા હતા.

“બેટા મારકવીસ,” મારકવીસ, તેને આ
ગસ જોવા જોડ્યો, “જો શખ્સે રાણીને અપ-
માન કર્યું તેની પાસે વું ઉઠા હતા તે વું શું
કરતે વાઈ ?”

“છોકરો લાજ બની ગયો.”

“હું શું કરતે ?” તે છોકરો તપી જઈ
પુસ્તકમાં જોડ્યો, “હું શું કરતે ? અરે મારી
નમ જો તે વખત એક સમયીર હોત તો હું
જેવું જરૂરથી ચીરી નાખત, હાં.”

આ જોડતી વેળા તરવારનો હાથ તેણે
દેખાડ્યો.

“ડીક, અને તેને મારી નાખ્યા પછી ?”

“તેને કતલ કરવા પછી ? પછી તો
આપણી બંદાથી રાણી. પાત્ર જતે અને
પુત્રીની રમ્મ લઈને તેણીને દસ્ત. જોની
કરતે.”

ઉદાસ મારકવીસ પોતાના બાલકની આંખી
હીમન જોઈ મુઠમાં હરેકો. તેણે તેના હોત
ઉપર જોતા હીંકા પછી તેને કહ્યું, “જા બેટા,
જાને રમ, લગવંક સમયીર બાંધતાં તને
હજીર ધણાં વરસ નોંધીને તોપણ આટલું
ધવાર રાખતે કે તબવાર વાપરવી છે તે ફક્ત
નોક અને ધતસાઈ ખાતર.”

ખાંડો મારકવીસ પોતાની મોહરસર
આથ વાતમાં મથમુલ થયો; અને છોકરાં પાછાં
બાંધી આગળની પોતાની પુરમી ઉપર જઈ
વેઠાં.

“પણ એનું સેવર તે કેવું આવશે ?”

મારકવીસ ઉદાસ મોહી કરી જોડ્યો, “જો તેના
તમપલના બંદીખાણમાં પડીજ રહેશે તો જા-
ર તેઓ દાર થવાનાં બલવાબેર લોડો મુરજ
ઉઠે મુરખાં આવી અધિક તોફાન મેચાગ્યો
વંધે. દાખાની દોષ પરવા કરવું નથી.
વખત ઘણો છુરો આવ્યો છે, મારે તેની ડાંગ
જેવું થઈ રહ્યું છે. સારાં આપરસર અને
મોટા મોટા અમલદાર અને મુરખોને
જોગાન અપમાન, કરવામાં બંદમસો, આ-
મકો કરતાં નથી. એવો વખત આવશે
જો હું આગળથીજ સમજાવ્યો હતો. માર
માસેની વાત ઉપર મેં પાદ્યાહને નામી
જાણી એકતમાઈ કરી હતી. તેણે તેમ કર-
વાને તે વખત ધનકાર કર્યો અને હવે જ્યારે
પણ મોડું થયું. ત્યારે તેણે નામચાની કોથિયો
કાઢી અને તેમાં આકબત નામોશી બેઠેલી રીતે
તે અપમાન ગયો. હવે તેઓ મરવે બાંધવાન થયાં
છે. અને તેઓનું બંદીખાણ એવું છે કે આપ-
ણ હવે તેઓ છુટકોરોનો કાંઈ ઉપાય જાણી
શકે એવું નથી. હું તો હવે નિરાશ થઈ
ગયો છું.”

“અરે પણ પાદ્યાહ એ મરવે કેમ
તાંબોય કરતો હશે !” મદમ જોડી.

“તેની લાગણી કાંઈ અમલકા જેવી
છે,” મારકવીસ જોડ્યો. “તે પોતાની આ-
મપામ જે આકત મને છે તેથી વાંકેચાર પણ
હોય એવું કાંઈ લાગતું નથી. રાણી પણ તા-
રીફ લાવક હીમત રાખતી જણાય છે. અને
ચાલચાલએ પણ પોતાને લાવકનો પાદરહી
તોર અને દખાવો છોડ્યો હોય એવું લાગતું
નથી. તેના રાત્ર તરફ હીંકારથી અને
પોતાને છાને એવી મરદાનગીથી તે જુએ
છે. તે આપણા મારકવીસના નેપકો નાનો
છે, અને વડો એ બંધેના એદેશમાં પણ
જાણે ફરક નથી. પણ ચાલચાલના કપાને
કવખાની ઉદાસી દેખાય છે કે ને જોવા કરેને
આપણાં બાલકથી દુર રહે !”

એટલું બાલતાંજ તે અમકપેદ, અને ખારથી પોતાનાં ફરજે તરફ લેવા લાગો. બધે તર નાચીએ આચીતાં એકેકનાં હાંચ ઘણાં એટલામાં એકરડાનું ખારલું દિધાંયું અને એક લાંબા મહેત બાલપાલો તેમને બતખર ઘણાં યવો. તેનું નામ 'શેષી' અસ હતું.

“ખાલું તબખાર છે બાંધ,” ખરલત તેમને પસાર થયાને. ખારને ખારલું, ઉંધાડ પડડતા બોલ્યો.

ખારકચીંચ વાંછી તોડીને હરતો મુખરો કરી પોતેની મેદમતે હાથ પકડી બોલ્યો, “આલ ખારી, આવવી કાલ મુધી મધની કાલજી ફર ફર, અને ખુશી થો! બોધ બાંધો એવું. બીજા કેટલાં ઘણાં ચલશે? કાલ તો જાતેના સાલ. આરલમ અને ગેમરી અત, હલવે-હલવે નીચે જમવા આપે.

આરલસ અને ગેમરી અત તેમની પાછલ હેડે જમવા ઉતરયાં. તેઓ રાત્રે ઘણાં જાડાં મુવા ગયાં. રાત્રે મચ્છરોની સાથનાં પલંગ ઉપર બધે ખાખમાં પડયાં. થોડેક વાર કાંઈ ફરતો નજીકે વધી આવતા સોતેરથી ગેમરી અત નિર-રાય સ્વપ્નાથી ખાધાર થઈ અને ઝોંકી ઉઠીને બોલી, “આરલસ, આરલસ! મંબલો છો કે?”

થોડેકે જાગરત થયા અને અજાજ ઉપર ધોઆન આપી અજાજ પછે બોલ્યો “અજાજ તો ગોયા સેતેવેસરની દરીઆવ નાસ બધે ગાજે છે.”

અને અચીત તેમજ હતું. અજાજ ધીમા અને દખાપલો સંબડતો હતો, કારણ કે તે ફરથી આવતો હતો, પણ તે મોટા દરીઆ-વંતી માનીત સોહર મચાવી રહેતો હતો! તે અવાજ એવોતા ધમધોકાર અને દરે રણે વધારે નજીકે આવતા ગયો. કેટલું કેટલું ગોયાં ડોહા દરીઆની રેલ ગાજતી અને સોહર ફરતો જમીનપર તેમની નજીકે ચાલી આવતો હતો.

“અચીત એ તો કેટલો આગ લાગી છે!” આરલસ બોલ્યો. અજાજની પેલા બાલ બહુકા પેલાં પેરનાં છાંયો ઉપર! અરે ઉત્તમતો વધતો બધે છે! અજાજ તો એ તો આગળ છે! ચાલો આપણે. માનપર જલમે અને નાંધમે કે એ કાંઈ લાગી છે!”

એ વિચાર ફરી તેઓ ખીજાણમાંથી બોહાર-નિકલ્યાં, તથા અધારા ઘર ઉપર ચડ્યાં, અને છેક ઉપલાં માલની ખારી આ-ગને મુખાં. એ મધ્યે વખતે તોફાન, અને આગ-વધતો જતાં હતાં.

દરીઆ અને અજાજ હતાં! આગળ ફેની આખા મોહોલમાં માણસોનાં તોલાં હાથનાં રાજત મસાલ પડી, ગાતાં, ધાર પાડતાં ગાંડા આદમી મુઆફેક બરાડા મારતા, ઘાટક ફરેલાં ડોલ સાપ પોતાનાં હલિઆર હવામ ઉડાડતાં, બલવી બસાલ હલરો ચીંધા, ખુની, તથા ધારકી ચેલેરા ઉપરથી ઉંચે ફરવાનાં, અને ગ્રહમાં ચાલતાં એક અવાજ નીચથી એટ ઉપર ટેક અને ટોકા લેતા—

પાડોનીચે, ધુલમા રગડો.

તાજ એ તખ્તો, માછી ધલત;

ના નોહમે મેદનયાદ, ના નોહમે રાજ આપણુ રાજ, આપણુ પ્રજ.

આ એકનું એક ગીત તેઓ લાંબા વખતપર ફરી ફરીને ગાતા હતા. આતો અ-ખુટ થરા મુઆફેકનું ટોહું હતું. મસાલ અને મેંકરા નોતાં પેલાં કુખલાં અચાંચાં વીધ બધથા ડમ યજ યજા, અને આખો ભયંકાર દે-ખલ્લે તેમની નીચે રેલા. મુઆફેક ચાલતો દખાવો.

રફતે રફતે ટોહું ઓંધું થતું ચાલ્યું. આખાં ટોહાંને બધે પોડકન ખુનીએ જાણા-તા રહ્યાં. બાકોનાં તમામ લોક પેરીસના ખીજા મોહોલમાં આખાં ખરાખી કરવા ચાલ્યા.

બાદ, પેલાં બાંધકો પોતાના એકરડામાં પાછાં ગયાં, અને એકેકને પાછી મજામ કરી

ખીજાંજો ગયાં. નાની છોકરી તરન ઉંઘાઈ ગઈ.
પાશુઆરેલ્ય પોદ ફોરો તાંદાં સુધી જાયા કીધો.
અને યરી ધડી ઉપજા માલાની ખારી-આગલ
વચ જોતો કે આગો ઉત્તસ છે બીજી તરજનાં
ધરો ઉપર પડતો દેખાતો હતો કે નહી.
(સાધન.)

નાની ઉંમરે મરેદ. ખાલ.

મરેદમ—કોહો જુવાન પારમી,
કાં રખે થીલી જુવાની.
પારમી—માંબજ ભાઈ આ મરેદમ,
એ છે હિયરી પ્રતાપ.
મરેદમ—કોહો હિયરી પ્રતાપ,
કહું બજાગો છે વાંક.
પારમી—બજાછે. અતિ-શુભો,
દાસમાં લાવે. હુશીઆરી.
પારમી—મરાની મેવડો ને ખીચકી,
ગરમ પોમીતમ કામગીરીક.
પારમી—તણા કામગીરી અતિ પણા,
બાજ શોમિ ખુશ દીવ તણા.
પરદાસ—વાલો મેલિકાન રંગી કેશ.
મુકને દારી ચુનપેર.

પરચુરન જ્ઞાન તથા રમુજ.

એક પાઠશાળા છોકરોએ પોતાની બપાઈની
પરચી ઉપર મીઠાં જોવા વગેરે સારાં ગદ્યાં
લેવાન કરેલાં જોઈ જુઓ યહ બાપને પ્રજક
પાસાટ, શું તમારાં ગાંઠે આ બધું આને
માવા આવશે કે? અરે-વરે નો આને
પપઈ, કાલે મમમ અને પરમ ઘણાં બીજી
પાઠ આજે તો આપણાં સંતને દાજ તમકો પડે!

છુપી સાહીની શોધ.

લખ્યા પછી ન. દેખાય એવી બાતની
સાહી બનાવવામાં આવીછે. આ સાહીથી કોઈ
પણ લખેલું છપ્પા મીતરેલું કાગલ ઉપર દે-
ખાવું નથી, પણ તે કાગલ પાણીમાં મોલવાથી
તે દેખાઈ અને વંચાઈ શકાય છે. કાગલ
મુકાયા પછી તે લખેલું પાછું ગેળ યહ જાય
છે, અને વંચી પાછું પાણીમાં મોલીઆથી
તે દેખાઈ આવેછે. આ સાહી નાચે પ્રમાણે બ-
નાવવામાં આવેછે.

અમસેનું તેજ ૧ ભાગ.
એમોનિયાનું પાણી ૨૦ ભાગ.
સાફ પાણી ૧૦૦ ભાગ.
આ મેકવણીથી લખની વેલા બુબ
દજાવડું જોઈએ; દેમકે તેજને યોડો ભાગ
મેકવણીથી છુટો પડીને ઉપર તરીઆ કરેછે
અને તેજ દાહતમાં લખવાથી કાગલ ઉપર
તેજવાડો ગય રહી જાયછે. પોસન કરે અ-
વવા હર કોઈ ખાનગી કામને માટે. આ
સાહી બંધનરને દિવસગી યહ પડશે.

એક વખત એક મુખ્ય એક પ્રખ્યાત
તખીબની પાસ મથો અને દમાગથી મોલેલો—
‘હું, આહ, પ્રજવાને, આહ, આગો છું,
આહ, કે મને, આહ, શું દુખ, આહ, યહ છે
આહ, તે વંધરે તેને તપસ્યો અને કલધું,
અને જણાયછે કે તમારાં અતરસરને હરકત
યહ છે.’

‘હે, આહ! કંઈ બીજું આ ?
‘હા, તમારાં ફેરવાને.’
‘આહ, કંઈ બીજું ને ?’
‘હા, તમારી આત્મચતબી બરાબર નથી.’

સામગ્રમાં એક વિચન-કાગડો જણાયો
છે. તેને વિશે એવું કહેવાય છે કે તે મોરની
પો આવેછે.

વિજળીથી હવે પ્રાણધાર થતો બચે
અને મહાસ અમર રહે. એવાની વખત
આવે ખરે વિજળી શું નહીં કરતી? દરેક
કામમાં તેનું નામ સંબંધાય છે. વિજળીની કલમ
બને છે. તેના બાલ સાફ કરવાનાં ધ્રુવથી થવા
માંડયાં છે. ન્યૂતની વખતે વિજળી પેદા કરનારા
સાથુ યોધો કાઢવામાં આવ્યા છે. વહી દવા
દાખત વિજળીને રીઝમાં પેવસ કરે છે. દરા-
ન્ય દેશના એક ધાકતર કલાડરે 'વિજળીનું'
ફલાનલ બનાવ્યું છે. અને તેને બીજા ધાક
તરેએ તપાસીને પસંદ કર્યું છે. હવે વિજ-
ળીનાં કપડાં પણ બને એવો સંબંધ છે. ધાતુની
કેટલીક રસાયણી મેનપ્લેટીઓ દોરાતી. અંદર
પચાવેલી તેવા ઉનના દોરાથી આ ફલાનલ
વણવામાં આવ્યું છે. તે પેટ્ટેરાથી પરસેવાએ
દવાયબી આમડીની બીનામથી તેમાં ખરેખરી
વિજળી પેદા થાય છે. એ બાબે તબીબોએ
પોતાની ખાતરી કીધી છે. ધાકતરો આ ફલા-
નલની સંધવાના કુખનો એક ઉપાય દાખત
બતાવણુ કરે છે.

એક હોવસ એક દરજીએ એક અમ
લાર ઉપર પછાતની ફરીઆલો માંલો. બેડેની
જુરી તરફ નગર જતાંજ તે બેડેની બાલો—
નામદાર જડને જુરીની ખટપટ માંડીતમની
કારણ કે એ જુરી મહિલો દરેક જન મારો
કરજદાર છે.

એકે આવાના હાથમાં એક નાનું બચું
રડ્યું હતું. તેને અતીરાય રડતાં જોઈ એક
તણ વરમની છોકરીએ પુછ્યું—'આથા, એ
બાલક કાંહાંથી આવ્યું?' બાલકએ જાને ધર-
યો. આથાએ જવાબ રોયો. 'ત્યાંહાં એ પણ
રડ્યું હશે તેથીજ બાલકોજી એને અહીં
મોઝડી દીધું' છોકરી બે બી

એકે આપસકે રાખે કોઈ માથ એથી
મરત કરી કે તે પચાસ જુદા જુદા પુઝાને
એકેનો એકજ મવાલ પુઝરી અને તે એક
કરશે કે તેના જવાબમાં બંધા પચાસ જન
એકજ સરખો જવાબ આપે. તે પેટલે એક
આગલ ગયો, પછી બીજા આગલ, પછી
ત્રીજા અને એ રીતે પચાસ જન આગલ ગયો.
તે દરેકને બાથું પુઝું સંબંધાય તેમ પ્રજ્ઞતા,
"તને સાંબંધુ" કે પેલા કોટવાલે રીવાજ
કાઢ્યું?" જવાબમાં દરેક જને આ પ્રમાણે
પ્રજ્ઞતા— "કીઆ કોટવાલે," અલખતાં સ્થ-
લાઓએ કણ્ઠ કીધું કે તે શરત જીત્યો હતો.

એક કુતરા વિશે એક લખતાર ખાતરી
થી અને પોતાની નગર ગવાહી આપી જ-
ણાવે છે કે તે પોતાનો પગ સાતો કરવા વેંકાત
ખાતેની એક ઇસીપીનાલમાં ધાકતર આગલ
ગયો હતો. એ કેવી મગુરાઈ.

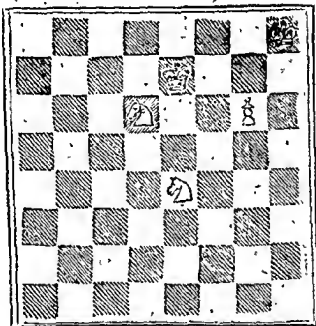
ઉખયાંણુ.

બાંધો મારો તણ અસરનો
અંચલ એક હુમિઆર ટોલો.
ગરદન મારો તમને બાંધું,
મુઝો મુઝો નહીં છોડું.
મુગાયા તો મારે મારે,
અબડું એટલે ખુલ્લું કરું.
છાંદેલો ઉલટવો મને
મરત ધનમાનનું બને,
પાએ કયો તોએ ના ભુલું.
દરીઆવની કંઈ દદ બાંધું.
આખો દેખો કુરો ટોલો
નાનો પ્રણ મગદૂર ધણો.
ધરતી કંપે હીંદને હાન,
શુભ કાય મારે નામ નિયાન.

સૈતરંજ બાજી

ગાંઠ ૧-

સરેદ,

કાલાં.

મધ્યમ મરેદ મોહારાની આવછે અને કાલાને ત્રીજે હાથે મારાત છે.

આ બાજીને જોતાં તેમજ ને કાંઈ નવી બાજી કોઈબી વાંચનાર અગાઉ ઉપર જોઈલી આપમે તે ઉપર પેટેલું ધ્યાન આપવામાં આવશે, મોહારનાર મળદને બાજી આપ તેને જોતાં પછી મોહારવા.

આ બાજી "પપ્પવાડયાંની મળદ" જોવાનું તેના આલેખને મોટે ફરફનજ ફરફમજ પ્રાંતરે "આરમન હીપક" પ્રેમમાં બાંધે છે.

અવાજોના મુજબ

પુસ્તક ૧ ભાગ

૧ લા ભાગ ૧૮૮૫

[અંક ૩ નો.]

આ પુસ્તકમાં આવતી દરેક વાર્તાનો સરવે હક એના બનાવનારે રાખ્યો છે.

ખાદાઈ લાકડીને અવાજ હોય કે?

મકરણ ૩ ૦૭.

જના વખતમાં રાજ્ય થઈ ગયો એટલે તોયે પોતાના દીકરાને પોતાની હજુરમાં બોલાવ્યો. તે તરતજ તેની નગરીક કેળાવણીમાં આવ્યો. તેના દેખાવ ફરવાઈ ગયો હતા, તે ઘણાજ ખુબશુર, ખુશમીઝાજ, અને મુખી બહુતો હતા, કારણ કે તેના સંધલા નિમાર તેનાં ઘરની ધણીઆણી, તેની છંદ-ગાનાં મુખની દેવી, અને તેની મોહિરદાર તરફ જ દોરતા હતા.

“હેનરી, હું હવે ૨૧ વરસનો થયો છે,” રાજ્ય બોલ્યો, “અને હું તો હવે ઘરડા થતો બહુજ; તેથી મારાં જાહેત આવ્યાજ તારાં લગ્ન થયમાં જોયને ઇચ્છું છું.”

આ વિચાર, જે હેનરીનાં મનને બાવે એવા હતા તેથી તે ચોક્યો. તેણે પોતાના બાપના કરજ એકેસા તરફ નજર ધાધી.

“બહુ સાફ, સહેલ” તે આગતે રહી બોલ્યો, “મારી છંદગીનાં બાપો માટે માટે.”

ચુંટી કાઢવાને મને છુટ મલે તો હું આવત ખુશી થઈશ.”

“તે અમળનાં તારી પસંદગી હજુ પણ બરબી છે કે નહીં તે ઉપર આધાર રાખે.” રાજ્ય બોલ્યો. “મેં તારે વામને એક ચિત્રેત જાધી રાખી છે કે જેણામાં મારી વજી મુજબના સંધલા મુજબ છે.”

“બાવાજી, એ રવેએ મારો ઉદ્ધાવ થયો નથીને હું કમુલ કરું નહીં,” હેનરી મકમળે બોલ્યો. “તમે જે સ્ત્રી વિશે ઇમારે કરો છો. તેણીને હું આજુબુંદુ, પણ આનંદબલ મરી કારણીને હું મુલ્લ આવતો નથી, અને તેટલા માટે મરી બહારી તરફે હું તેણીને કમુલ કરવાનો નથી. તેણીને નહીં પરણવાનું મારી પાસે એક બીજું અને મગજીત કારણ છે— લેજાની, હું તો અધાઈ ચુંટો છું.”

“એ શું બોલે છે, કેની જાખબ, શું મારાં જોમિડાં પરજ!” રાજ્ય ચીરજાનને બોલ્યો, “નિકલ મારો ઘરમાંથી, કાલુ દર તાર, ફરીથી તાર કદમ બાવતો ના, નહીંતો અખધરી મારી મરજી મુજબકે આવવાને કમુલ થા.”

એ કરજ બોલે. તેણે જોહોંમાંથી કાઢ્યા; પણ તેણે પેના જોહોંત વખતના દેખાવ અને

તોડેલા વચનનું કાંઈ બાન રાખ્યું હતું કે ?

“બહુ સારું.” હેનરી બોલ્યો.

એટલું કહી પોતાને ને ઘેરબનમાં કરવામાં આવેલા હતો તેથી ચુસ્તે યદને તેણે નેમ આગળ જણાવવામાં આવ્યું છે તેમ, ઇંગ્લાંડ છોડી જવાને અને જાંદાં સુધી તેને પેદર જીવતા છે ત્યાં સુધી કદી પણ ખાછો ન કરવાને હરવા કમ લીધા.

અને પછી ને તેને કેવારનું કરવું નોઈ તું હતું તે કાઠું—ને છોકરીને તે સાહાતો હતો તેના બાપ આગમ તે ગયો અને તેને મધસી, હકીકતથી વાકેફ કીધો. હેનરીને તેની માવતરની દાલત મળી હતી, અને તેથી તેણે બીજાનું ફરફાળ આગળ તેની દીકરીની માંગણી કીધી. બીજાને તે ખુલ્લી રીતે ના પાડી. હેનરીએ તેની દીકરી મધ તેના હુકમ વગર આનગી મેલાપ કીધો તે માટે તે ધુલો ચુસ્તે ધઈ ગયો.

એમીલીએ હેનરીની અરજ બાદાલ ખાવાને પોતાના પેદરને ઘણી આજ્ઞા કીધી. તેણીએ આજ્ઞામાં આજ્ઞા આજ્ઞા કાલાકાલા કર્યા પણ તેથી તેણીના બાપ ઉપર કાંઈ અસર પડી નહીં. બપોર તેજુ મોટાંમાંથી ‘ન’ બોલ કાઢ્યો એથી તેને ‘સ’ કીધા નહીં.

આગળ હેનરીને કમચ એટલે વિચાર આવ્યો કે હવે એમીલીએ વગન આપ્યો કે એરને કાંઈ પણ પ્રકારે તેણીના હાથ તે મેલવા વગર મેલે નહીં; પછી નોઈએ તો તેણીનો બાપ તેણીને રમ આપે મંગ ના આપે. પણ હવે તેની એ આશાનો તલ નબે થયો.

એમીલી તેણીના પેદરની વિદ્ય કરવાને નબ નાખ્યું યા, તે પણ તેણીએ પોતાના જાણ તરફ વફાદાર રહેવાને કમચત આપી હતી; અને બીજા દેખને પણ તેણીએ પોતાના જીવનમાં તેની જગા આપી ન હતી. તેણીએ હેનરીને એટલું કહ્યું કે તેણીનો પોતા દેહ

બીજા પાસે પોતાનો વિચાર ફેરવ્યા વના રહેશે નહીં; અને કે તેનાં યુગ બોધવાની રાહ નોતાં તેઓએ બોલી રહેવું નોઈએ; તેણીના એજ ચબ્ડ ઉપર બીમારો હેનરી મુખર પકડી બેસે હતો.

એક સીજની તેને પકડી આનગી હતી. તે એજ કે એમીલી કદી પણ તેની તરફ બેવકા થશે નહીં. અગર તેણીની તેને પરણી રાકે નહીં તો ધણ કાંઈ બીજાને તેણીની પોતાની દસ્ત આપશે નહીં.

બીજે દહાડે હેનરીએ ઇંગ્લાંડ છોડ્યું અને ધણાક માસ લગણુ યુરોપમાં કાંઈ યુવાં ખંડોલાંની જગાએ બરકયા કીધો.

પોતાની જન્મભુમીથી જવારે તે દરબ તો બોગવતા હતો ત્યારે એવું બન્યું કે હેનરીના હાથમાં કાંઈ અકેજી વર્તમાન પા આવી લાગ્યું. તેમાં તેજુ પોતાના પીતૃક સદકના આનરેખ મેરી કારકીલ માયના ધવનાં લાન વિશે વાંચ્યું. તે ધણાં ધાનકમથી ધવલાં હતાં એવું તેને જાણાયું, કારણ કે તે માટે એક ધણું મોટું લખાણ ધવનું હતું.

“અજ્ઞ છે કે સદકનાં લખ વિશેની બાબત બીજા કાંઈ પણ કરતાં પેત્રેથી મારી તરફ પડી.” તે મનસે બોલ્યો. “એકે જોયા, હું તેણી અદખાઈ કરું નહીં. નોક માટે બાપ મારે બાપે તેની ઉપર અતિથય મેરવાં. ની તથા મોડેખન દખારે.”

એ વાંચ્યા બાદ હેનરીના વિચાર એક છોકરી તરફ ફોડ્યા. તે માત્ર એક જ જીવડો દોડ કે જેને તે પોતાના અંતકરણથી સાહતો હતો. માવતર તરફની મેલિઅન તો કમચ એક ખ્યાલો અને સ્વખાદી હતી જુઆરે બાબતો આદખાએ નેરલું મોલીએ એટલું થોડું છે.

મકરંડા ૪ થું.

મુરજ વાદગી પડવાડે અસર પામતો હતો અને સતાં અલકતાં ધરજોનો પડાંનો

આમીમાન તેમજ ગમીન ઉપર પડતો હતો તે આ વખતે બંધ પડ્યો. આમી દહાડો વરસાદ વરસતો હતો, તેણે હવે ઉગાર મુક્યો. ધ્રુમય જમીનપર પડ્યા મોંડ્યો. વરસાદને લીધે દહાડો મારો નહીં ગયો. રત્ને પાછો વરસાવાની વધી જણાવી હતી. 'માર્મરેત મર' એક ગંભીર જુની ધમાર હતી, તેનું દવાન આણું ધણું મારું હતું. તેને એક નાકે મોઢી પોહાવી સીડી હતી વચમાં એક ચગડી હતી. જેના બલતાંનો ઉબસ મોઠો બારવલીઆને ટીપાવતો હતો.

ધરમાં તો મધણું અન્યથા જેવી ચીતે ચાંત જણાવું હતું. આકર નકરો પગના અનુક્રમ ઉપર ચાલતા હતા, કોઈ વાત કરવું તો હૃદયે કરવું હતું. કારણ કે ધરજા રાજર કાકા મરણ તોલ ખીઝણા ઉપર પડ્યા હતા. દાકતરે એ તેના અંત્યવાની આશા છોડી હતી.

તે ધરમાં એક સીંગાનેલા આરજમાં રાહક અને તેની મોઢિરદાર બેઠેલાં હતાં. બધેના મોઢિરે ઉબસ અને ચીંતાવર હતો. તેઓ એકમેક સાથ કાંઈ ધીમે સાદે વાત કરતાં હતાં. ધીમે સાદે એટલા માટે કે રત્ને તેમના અંત્યજ દુરના આરજમાં જ્યાં રાજર મોઢિર તના શીરેસ્તા સાથ અખત લગાઈ ચલાવતો હતો તેના કાન ઉપર જાય.

"તારે દાકતરેએ તેની આશા છોડી" મીસીસે રોડક બોલી.

"હા, અને તેઓના કહેવા પ્રમાણે હવે પણ તો જાન કલાક બે કલાક કાઢ્યો" રાહક બોલ્યો.

"ખીજા બે કલાક ?" મીસીસ રાહક બોલી. "તેણે ઘણું યથ ગયા. એટલામાં તેને પોતાના દીકરાના લાભમાં વીલ (વર્ગીઆતવારું) ફરજવાનું બની ચક્યો."

બોલતા રહ્યા તેની નજર મધ્યી તરફ હતી. બલતાંનો ઉબસ તેણીના તે વખતે

તના પાખી એકિસ ઉપર પડતો હતો.

"તું એમ સમજે છે," રાહક બોલ્યો. "કે વીલ હેનરીના લાભમાં થયે?"

"હા, હું ખાતરીથી કહું છું કે તેમજ થયું," કારલીલ બોલી, "કેટલુંક થયું તે પોતાના દીકરાને બાર મમતાથી ઇલાદ કર્યો જાય છે. તેણે પોતાની બધીની મરતીવલા જે કુશ્માવ આપી હતી, તે તેનાથી પાર પડી નહ તે માટે વિચાર કરે છે."

"તે જે વખત જાય છે તેમાં કાર મંદરી એજ આપણા લાભનું છે," હેનરી હસતો મુખરો કરી બોલ્યો, "નવું વીલ કરશે! મે તેની તો સાવચેતી રાખી છે. શું આટલા અંધતા ઉપાય અને કાવતરાં કાધા પછી તું એમ સમજે છે કે અંતધીએ મારે સમણું કાધિયું ધુલ મલશે?"

"પણ તેણે કાવધના હીમાવતીને તેડવા મોઢ્યો છે," કારલીલ બોલી, "અને સ્વીફ્ટ પડીને તું લાલચ આપી ચકનાર નથી."

"તે તો ખરું; પણ મં એવો બદાબરત રાખ્યો છે કે કાકાના દુવા આગમ્ય તે અહીં આવી ચકનાર નથી." રાહક બોલ્યો. "મે આપણા ધોડાવલા નોમક ટ્રીક ને સ્વીફ્ટને લેવા મોકલ્યો છે પણ તેને ખુબ સમજાવ્યો છે કે જતાં રમતામાં ધણીજ ઠીલ કરવી અને નોમકને અહીં વખતસર લાવવાને બદલે ધોડાના પગ ભાંજી નાખવા. એ તેની સેવાનો અવેજમાં રૂ.૧૦૦ તેને મલશે."

"વાહ એવો ધણુંજ ઠીક થયું," કારલીલ બોલી, "પણ રાત જલદી પડે તો મારું."

"અને હું," રાહક બોલ્યો, "પણ મુખ કાઢી આવે છે."

તેણે મોઢાં ઉપર હસારવ કરવી આગવી રાખી અને પારણા તરફ કોણ આવે છે તે જોવા નજર કાઢી.

"અંદર આવો." કોહ્યે પારણા ટો

ક્યું તેના જવાબમાં તે બોલ્યો, એટલે ધરડો ખતલર દાખલ થયો. તે ખતલર છેક નાની ઉમરથી તે કુટુંબની આકર્ષીમાં રહેલો હતો; તેની આંખમાં આંસુ હતાં.

“મરખાન સાહેબ,” ખતલર લહડતો બોલ્યો “શું તમને તાકીદથી ખાલાવે છે.

“આપ આલ્યો,” રાહડ બોલ્યો, “પણ વીનગેત, કાકા કેમ છે?”

“તેવણ ધણુજ અગડતી જાય છે,” વીનગેત બોલ્યો, “તેવણ કાંઈ જાણવાર કહે એવું નથી, દુખનું જોર ધણું નથી; પણ નખતલર અનિશ્ચય થતી જાય છે.”

“અરે મારા કાકાજી!” કારકીલ ઢોંગ કરી આંખમાંથી આંસુ પડતી બોલી.

“મારે ખાતર તારી લાંગણીનું ધમ,” રાહડ બોલ્યો અને પછી તેણીને બોલો લઈ ખતલરની પુઠે ગયો.

તે ધરડા ખટારે આહુતેને ઘડી બારણુ ઘાડ્યું. તેઓ રોજરતા બીજાણુ આગલ ત. રાહડ કેટલોક વખત બીહીકથી ચોકી ત. તેજે પેલા મરણુ તોડ રોજર તરફ તવાને આતાકાંતી કાપી. તે એરજમાં રેલા કાપો. તેના ચોરેલા શીકો પથો હતો.

“રાહડ તું છે કે?” રોજર મરતો મરતો બોલ્યો. “મારી આંખે તદન આંખ ચડી છે. હું કોઈને ખાલાવી શકી નથી.”

“હાજી, કાકા, એવો હું છું” રાહડ ગુણુ મગીએ બેસી બોલ્યો. “કાંઈ હાકમ કાકાજી.”

તેણીની તરફ મોહાંખત. દાગવી કે જેની મોહતાજમાં તે બીચારીને પ્રાણુ છોડ્યો પડ્યો હતો.

“તમે મને કહ્યું તેવાજ મેં તેને તેડ્યા માણુજ મોકલ્યું છે,” રાહડ બોલ્યો.

“પણ તે વખતેર આવશે કે? મને દર લાગે છે કે રખેને તે મારાં મરન પાદ આવી પોહ્યો.”

એ મોંઝતી વખત રોજર માર્ગમેંત પોતાનાં તકીઆ ઉપર ઉઠ્યો અને ધડીઆલ તરફ નજર કીધી.

“તે હમણાં આવશે. તમે કાંઈ ચીંત કરો ના,” રાહડ બોલ્યો, “મં દ્રીણ પોડાવાલાને ગડી આપી દાડતો મોકલ્યો છે અને તાકીદ કરી છે તેથી તે આવ આવી લાગશે.”

“હીક,” રોજર બોલ્યો, “મારે કાંઈ ચીલમાં ફરફાર કરવો છે. તે ન કરતો જેને હું આહુ છું તેની તરફ ગેર ઇનિયાદ ગુજરે.”

મોહતી વખત રોજરે ડચકું ખાધું. મોહાંતોને કાસદ તેને આવી પોહ્યોલો લ.ગો. તે અંતકાંતે પસ્તાયા લાગે કે તેજે પોતાની પકાધર, મરગુણી, અને હેતવંતી માહોરદાર વિમજ તેણીના ફરફાર તરફ ધણીજ તાલાયઃ ચાલ ચકાવી હતી. તે આસોસ કરવા લાગે કે તેમના બાળમાં જે કરવાનું હતું તે તેજે કર્યું નહીં.

“રે છામ, તું કયાકમો કાંઈં દાવવાનો છે,” રાહડ મનસે મનકાવો, “કાકાજી પથે તો ફર-

કરતા હતા. હાંસી આપતા હતા. મોઢાં ઉપર પરસેવાના ઝરત ડુટતાં હતાં; અને હવે તે અતકાલ પાસે આવી સુકો હતા.

પા કલાક વધી ગયો અને વક્રીવતો કોઠ આબો નહી. તોડારે વાગે. ધરગએ ફરીથી ઉઠવાની કોથેસ કરી; પણ હવે તેનાથી ચુલ્લ ઉઠાયું નહી.

એકાએક બાહાર કોઠની ગાડીના આકનો ખડખડત મંબલાયો. રાહકનો એહેરો મરતોત્ર ફીકાં થઈ ગયો. તે અપરાંધી છગરે ઓરડાની આસપાસ નગર ફેંકી બોલ્યો. ખચીત ફરીયુએ મને કયો. નહી હોય. તે વક્રીવને વખતસર વીલ ખનાવવા લાબો નહી હોય ? એવા ઝમાઝાવ નિમારમાં તે ધણોવાર રહ્યો નહી. તેને ગાઠા સમાચાર જલદી ખબર પડ્યા. ઓરડાના બારણાં ઉઘડ્યાં, અને સ્તીફન વક્રીવ ધખલ થયો.

“શુક્રે ખુદ, મારે પેગામ તમને વખત સંર મળ્યો.” રોજર બોલ્યો. “તમારાં દરજી યુ વવાથી હવે હું મારે પ્રાણુ છોડીશ.”

“કાઓ પેગામ,” વક્રીવ અનજ્ય થઈ બોલ્યો, “અને કાંઈ તમારે સંધેસો મળ્યો નથી. હું તમને ખીમાર જાણી મલવા આબો છું, તે એથી આશાથી કે કદામ તમને કોઈ રચે કામ લાયુ.”

હવે રાહકને ખબર પડી કે જોમક ફરીયુ તેની માથ દંગો રમ્યો નથી. ખચ તેમાં તેનું વલ્યું યુ, કોઠની રચેથ વક્રીવ તો તાંહાં આવી લાગે હતા.

“સત્યાનાસ, થઈ ચુકું હવે, અરે ન જોદજનો વક્રીવ તારે,” રાહક, દાકતર અને આશા પછવાડે ઓરડામાંથી બાહાર નિકલતાં બોલ્યો.

ઓરડામાં વક્રીવ અને રોજર શીવાય ખીચુ કોઈ રહ્યું નહી.

પેગામ વક્રીવે જ્યારે રોજરને એવું કહ્યું કે તેને કાંઈ પણ સંધેસો “મારચમેંત હાઉમ”

તરફથી મળ્યો ન હતા ત્યારે તે બોલે બોલ ખરો હતા. ખટલરે જ્યારે પોતાના ધણીની ખાહેસ્ત વીલમાં કાંઈ ફેરફાર કરવાની જોઈ ત્યારે તેણે કોઠ જાણે નહી તેમ વક્રીવને તેક મોકલ્યું હતું, અને તેજ ધજન ઉપરથી તે તાંહાં આબો હતા.

પેગામ વખતમાં સ્તીફન વક્રીવે ઓરડાનું બારણું ઉઘાડ્યું પણ તે ઉઘડતાંજ, રાહકને વિજલોપેરે નિરાશીનો આઅકો લાગે; કારણ કે તેણે “મારચમેંત કુકુમ” ના વગ તરીકે રહેવાની આશા ખાંધી હતી. વક્રી તે “સારી પેરે જાણતા હતા કે ધરગ રોજરે ચુસ્તાનો ભોગ થઈ હેનરીને પોતાના વીલમાંથી ફર કીધો હતા.

“જલદી યાવો” વક્રીવ બોલ્યો, અને આકરને તાકીદીથી અંદર બોલાવે. મને તે મનું ઉતાવળથી કામ છે.”

ખટલર અને કારબારી ઓરડામાં રાખલ થયા. તેઓએ નવાં વીલ ઉપર સાખ કીધી. હવે રાહક અને દાકતરને ઓરડામાં રાખલ થવાં દીધા. સધલાએજી જોયું કે હાલી પેગામી નીટમાં રોજરમાં ધણો ફેરફાર થયો હતા.

વીલ ઉપર સહી કરતાં તેને ધણી મુશકેલ પડી, પણ એક વખત સહી કીધી એટલે તેના નખાવતા એહેરો ઉપર તાબગી અને શાદતાનીનાં જગાં ચીન્હો એકાએક માલમ પડ્યાં.

પેગામ વખતમાં તેણે પોતાનો પ્રાણુ હકતાણને સોંપ્યો. મરતી વખત છેલ્લું ડચકું પોતાની બહેસ્તન ઓરડા કે જંગી તરફ તેણે પોતાની છાંદગીમાં કોઈ દીવસ યાચુ ચારી ચાલ ચતાવી હતી નહી તેણીની ધમ્માદ માંજ ખાંડ.

મરણની પેગામક દીવસ આગમચન આ જ્યારે થયો તેના મગજમાંથી ઉડી ગયો હતા.

(સંધન.)

પેટખોલુ પંચી.

પ્રકરણ ૫ મું.

માવતરની કાંઠા-બુધા જોહન કાકોનો ગભરાત.

એક કન્યાની ધમાનને ધગ.

પેટેલે મપાટે લોકોમાં જાહેર દેખાવ
કેવો અસરકારક અને કુતેહમંદ નીકળ્યો તે
જાણી વેલનતાધનને અતિશય હરખ ઇપજીવ્યો.
તે ધર ગયો અને તાંહાં પેલાં દાલખાહેલા
મીપાધમ્યાની ધરપકડ તથા લોકોની દોષજોડ.
તેમજ બુમના અવાજ કરવા લાગો જ્યો તેની
માવતર ચોડી અને તેના ઘીલમાં આવેલું છે
એવું યમજી. તેણીની પોતાના પેર આગળ
ગંધ અને રસતી રસતી તેને જણાવ્યું કે.
વેલનતાધને જાંહાં છે તાંહાં ધનુરે આપી છે,
જોહન કાકાએ તેને પંડી ખાડી વેલનતાધન
પોતાની નજીક બોલાવ્યો, અને ધમકા-
ને પ્રજીવું કે આ મુર્ખ ફ્રાન્સી મતલબ શું ?

“કીઓ ફ્રાન્સ કાકાજી ?” વેલનતાધન
બોલ્યો.

“કીઓ ફ્રાન્સ ?” જોહન કાકા બોલ્યો.

“કાં એ બધું, એ બધી તારી ચાલ ! એજનો”

“કેઈ ચાલ ?” વેલનતાધન થડે કલેજે
બોલ્યો.

“કેઈ ચાલ ?” જોહને કહ્યું, “કેમ
શું કાંઈ દેવનો યયો છે કે ?”

“દેવનો શાને ?” વેલનતાધન બોલ્યો.
“દાણુ કહે છે કે હું દેવનો છું. આપજે તો
કાંઈ જાણતા નથી.”

“તું તો કાંઈ જાણતો નથી ?” જોહન
બોલ્યો, “આ શું તારી માવતર શું કહે છે.
ધરમાં સોલાર ને પાકાર શાને કરી મુકે છે ? ધો-
આન રાખને ફરી એવું કરીને તેણીને કપ
સગાડ્યો તો ‘મેં દાંડીમાં’ નખાવીય. કમ-
જખની આવે છે કે ? તું આજો દાંડી ગઈ

કાલે કાંહાં કહરાયો હતો ? શું કમમાં રોકાયો
હતો ?”

“હું તો મીતીંગમાં ગયો હતો.”

“મીતીંગમાં ? કાં, મીતીંગમાં શું કમ
હય ?

“નહી કાકાજી, એટલા ગુસ્સે નાં ધાયો.

હું તમને સમજાવું અરેખર કહી દધશ.”

“ગુસ્સો કરે ! ગુસ્સો શાને મટે ?”
જોહન બોલ્યો, “કેહની, તું શું કેહવા
માગે છે.”

આ તકે વેલનતાધને પોતાનો આગલા
ઘીલસનો હેવાલ વિગતવાર તમામ કહી મંજ-
લાવ્યો. જે માંભજતી વખત જોહન કાકા
કલેજી ધરીને હસતા હતા; અને જ્યારે અ-
માતું ન હતું ત્યારે “બસ બસ” કરી બોલતા
હતા. પણ વેલનતાધન કાંઈ અચકતો નહીં.
હજતાં હસતાં જ્યારે જોહન કાકા ધણજ
ધાકી ગયા ત્યારે બોલ્યો “બસ કરે ? કપાનને
આમોચી આપ, નાનકરા હુમ્મ્યા ! બસ કર હવે.
આ કેવું તે હુમ્મ્યાધનું કામ કીધું છે ? શું તને
એવું કામ કરતાં જરા આવડો નહીં લાગે ?
જા નીકલે અંછીથી, અને અખરદર જો ફરીથી
એમ કીધું તો ?”

કાકોનો હુકમ સાંભળી વેલનતાધન ઓર-
ડાની બહાર નીકળ્યો. નીકળ્યો અરે પણ
તે માન ખીચારી દાણાને રાંધણીમાં તોળા
પડવા. રાંધણીમાં તે પગ શું મુકે કે એક
ચાર મામનાં નાનકરાં આલકનો એક જુની
પેટીમાંથી જામજામ રડવાનો પાકાર નીકળવા
માંડ્યો. ખીચારી દાણા તો ડંગ ધઈ નોખાજ
કરે, અને વેલનતાધન તેણીને ઉલટો દંમ
કરે એટલે તે ખીચારી આકરી ગાભરી પેટી
એલે; અંદર નહીં તો નામે હય; નહીં તો
પેટી પગાડે હય; જોય જોય ને નીરાય.
એક ગમ જાય કે ખીજી ગમથી અવજ ની-
કલે; તે જોઈ તે ગભરાઈ અને રાંધણીમાંથી

આહાર નીકળી પડી; કારણ તે મમજી કે બપ્પર-
ચીખાણામાં કાંઈ ભુતનો આરોગે.

નીચે એ રવેશે હાણાનો ગમરાત
મચી રહ્યો હતો ત્યારે વેલેનતાઈનની મા
તેણીના આપ સાથે વેલેનતાઈનને કો મોકલી
રવાને કાંઈ મનસુખે અલાવતી હતી. તેઓએ
તેને મીઠું ગુદાન નામના એક મીઠાને ધર
હાંડનમાં મોકલવાનો ફરાવ કર્યો, અને મુસાફરી
ની બધી તકવારી કીધી. વેલેનતાઈનને એ વાત
જાણ્યો. તે ઝાંઝી તે અતીથય પુરી થયો.

બીજો દહાડે વેલેનતાઈન અને મીઠામ
પોસ કપડાં પેક કરવામાં શેઠાયાં જવારે જો-
હન કાકા મીઠું ગુદાન ઉપર પત્ર લખવા બેઠો.
તે રાત્રે વેલેનતાઈનને ઉંઘ આવી નહીં; તેનું
બધું ધીમાન મુસાફરી અને તેની મનદ ઉપર
લાગેલું હતું. આમરાઈમાં ૪ વાગે તે ઉઠ્યો.
ઉપરવાના વખતને રહિંડ કલાક બાકી રહ્યો.
જોહન કાકા વેલેનતાઈનને જોવા આવ્યો તેના
એવો વિચાર હતો કે જો વેલેનતાઈનની તબી-
બત મુસાફરીને કાપક હોય તોજ તેને મોક-
લવો નહીં તો હાલગુરતો મોકલ રાખવું.
નામતો તકવાર થયો. વેલેનતાઈનને કે મીઠામ
પોસને કાંઈ ખાવા ગમ્યું નહીં. ગાડીનો વખત
થયો. વેલેનતાઈન પોતાની માવતરને જોઈ
કાકા સાથે બહાર નીકળ્યો. મીસીસ પોસ
કોઈ જાણે નહીં તેમ કપડાં અને તોપી પેહેવી
એક ગલીને નાંકે ઉભી કે જાંઘણી ગાડી
પસાર થવાની હતી.

“ગણે, જલ્દી બેસો!” ગાડી હાંક-
નાર બોલ્યો. “આઈમન પોસની નાલ જરાળર
તપાસીછે કે?”

“બરાબર છે, સાહેબ,” આઈમન નાલ
ફરીથી તપાસતો બોલ્યો. આ વખતે ગાડીમાં
મીઠા બરાબરો હતો.

“આણે, મારે કુદકો, બેસો ગ્રહર્યો!”
ગાડીવાન બોલ્યો. વેલેનતાઈન પોતાના કાકાની

મરજીથી ગાડીની અંદર બરાબર કોમ્પાસની
જગવાડે પીઠ ફરી બેઠો.

“મરખાની ફરી મારી દીકરીને મંબા-
લતો” એક ધરડી સ્ત્રી બોલી.

“કાંઈ ફીકર નહીં,” ગાડીવાન બોલ્યો
“કાંઈને કાંઈ અલવારે આવવાર નથી.”

“સુકરાનાં,” ધરડી સ્ત્રી બોલી “જા
દીકરી, જોહા તારો મેગેહ્યાન થતો. જલ્દી
જતાંવાર કાગલ લખતો.”

“મંબાલતો!” ગાડી હાંકનાર બોલ્યો.
“ઉઠી, ઉઠીત ચાલ પોડા!” પોડા-
એ આવતી પકડી. પેલી ધરડી સ્ત્રી પોતાની
દીકરીને જતાં જોઈ જરબેજર રડી. જોહન
કાકા પણ વેલેનતાઈનને વાસ્તે આંખમાં પાણી
લાવ્યો.

“જગા નધી બાઈ જગા નધો!” ગાડી
વાન મીઠામ પોસને એક ગલીને નાંકે ઉભી
જોઈ બોલ્યો. એ બોલ સંબંધતાં વેલેનતા-
ઈનનાં ધ્યાન તથા નજર તેણીની તરફ ગયાં.
તેણે તેણીને સલામ કીધી, જોના જવાબમાં
તેણીએ પોતાનાં આંગળાં ઉપર બોસા લીધો.

બીજારા વેલેનતાઈનનું હૃદય બરાબર
આખું તેથી ગાડીમાં પેહેલો કલાકનો વગર
ખમરે ગયો. પણ કેટલેકવારે તેને તક મલી-
જોય બદલવાનું કેકાણું આખું. ગાડી ઉભી
રહી. વગર કોમ્પેન નીચે ઉતર્યો. તેને જોઈ
પાસેનજરે પણ નીચે ઉતર્યા. આખો વેલે-
નતાઈનની ઉતર્યો. રસતા ઉપર એક હોંતેલ
હ્યું તાંદાં જરા ફરેય થવા સૂધના ગયા. બેમાર
મીનોટમાં પાછા ફર્યા. વેલેનતાઈનને હવે પોતા-
નાં કામ માટે ઉલત આવી. “ઉઠીત ઉઠીત,”
કોમ્પેન વગર બોલ્યો. પોડા ચાલવા લાગ્યા.

“સમર, સમર, હો!” ફરથી એક અ-
વાજ આવતો હોય તેમ વેલેનતાઈન બોલ્યો.

“અરે કોઈ પગવાડે રડી ગયુંછે, વગર”
એક પાસેનજર ગ્રહર્યો બોલ્યો.

“ એક જન દોડો તો ” તુલર બોલ્યો.
“ કીકે, ચાલ પોડા. એથી તે કીખરો કે
નખતર હમેશ બરાબર હાજર કેમ રહેવું.
એ રવેશ તો દરેક ઉતારને વાસતે હું ખોલી
રહીય તો મુસાફરી પુરી કરતાં પંખવાડ્યું
યઈ ત્યા.”

“અરે, સખર, સખર, સખર!” વેસન-
તાઈન કોઈ હાંકતાં માણસને અવાજ કાઢી
બોલ્યો.

“ એક કુલર ઉપર ચઢ્યા પછી તુલર લ-
ગામ એચી. પાછો ફરી કોણ છે તે જોવા
લાગે પણ કોઈ નજરે પડ્યું નહીં.

“ કાંઈ છે તે ” તુલરે પુછ્યું.

“ આહીમાં! ” વેસનતાઈન પોતાનો અ-
વાજ ઝલવાડે નાખી બોલ્યો.

“ આહીમાં! ” તુલર બોલ્યો, “ તો બાહ
પણ કાંઈ? ”

“ પેલા, ” વેસનતાઈન બોલ્યા.

“ રૂં, રૂં! ” એક પાસેનજર ને પાદરી
હોતો તે બોલ્યો. “ બીઆરો રાખ્મ ચાકી જાય
ને લીધે આહીમાં પડ્યો હશે. રૂં જત્રા ગા-
ડીવાન એ કેવું બોલું છે, જ્યા ગારી ઉભીયો
રાખ્મ ” કાંઈ અકસમાત બનશે એથી ધાસ-
તીપી તુલર તે પેસેનજરને આહીમાંથી બાહાર
કાઢવા હેઠલ ઉતર્યો; પણ નોકિ તે કાંઈ
સેંકડો કૂત કુંગરા નીચે ઉતર્યો પણ કોઈની
કાંઈ નિશાન માલમ પડી નહીં. ચાકીને હાંકતા
હાંકતા પછો ઉપર આવ્યો અને પુછ્યું કે
“ તે રાખ્મને કોઈએ ધીકે. ”

“ આપણે તો બા એક છેડયતે જડી
આલંગી આવતાં રીકે. ” એક ઉતાર બોલ્યો.

તુલરે પાસેનજર છુક કાઢી, ઉતાર ગપ્પાં
બધા બરાબર હતા. તે પાછો બાસ ઉપર ચડ્યો.
તેના મનમાં એવો કિયર હતો કે કોઈ ઝડીમાં
બરાબ બેઠો રાખ્મ એવા અવજન કાઢી ચેરાં
કાઢતો હતો.

“ ઉઠીત, ઉઠીત. ” બોગતાં તુલરે ધોડા
ને ચીમકી લગાવી. તેઓ ચોકયા અને હાલંગ
મારવા લાગ્યા. પોરો હુકમાંથી નીકળી ગયો;
જે બરાબર કરવા તુલર હેઠલ ઉતર્યો. બરા
બર કીધા પછી પાછો ચડ્યો; પણ કાચબાસ
ઉપર તે ખેસે શું કે વેસનતાઈને એક હડપ્પાં
કુતરાંના નેપો સાદ કાચબાસની તલિધી આ-
વતો હોય તેમ કાઢ્યો. તાબરંતોય છુમ પાડ-
તોજ કાલા પોપાકવાસો પાદરી હેઠલ ઉતરી
પડ્યો, અને બોલ્યો. “ રૂં બોદા એ કેવું બોલું!
કેવું બય ભરેલું! તમે મને કહ્યું કેમ નહીં કે
મારા પગની નીચે એક કુતરો બાંધે છે. ”

“ મને પણ કોઈએ કહ્યું નહીં, ” તુલર
બોલ્યો, “ હું શું જાણું, ચાલો આવો આપણે
એને બાહાર કાઢીએ. ”

“ નહી, નહી, નહી, કહી નહી, તું શું.
હડપ્પું લગાડ્યા મગિય કે? ” પાદરી બોલ્યો.
“ મને પ્રથમ નીચે ઉતરવા દે અને પછી કાઢ. ”

“ ખેસો ત્યારે ” તુલર બોલ્યો “ તમારા
પગ મજબૂત બાસ ઉપર સુકી રાખો. આપણે
પછી એની અબર લેશું. ” એટલું કહી તેણે
પાછી ધોડાને લગામ કીધી એટલે તેઓ કુલ
ગેરમ આવવા લાગ્યા.

ચેલા સહરચે તુલર સાથ વાત ચલાવી
તેમાં તેણે લંદન ચહેરમાં તેના એક મીનતા
ધરની નજદીક એક હડપ્પા કુતરને લીધે કેટ
લાક લોકોને મેલિત અમલું પડ્યું તે લીધે
જાણીયું. વાતનાં દરમ્યાનમાં વેસનતાઈને
કુતરાંના પુરવાનાં નેપો એંચીતો સાદ કાઢ્યો
નેથી પેલા અહરચ અને તુલર બંને ચોકયા
અને કાચબાસ ઉપરથી હવામાં ઉચે પગ ધરવા
અને પછવાડેના ઉતાર એના બોલામાં માયાં
નાખ્યા.

“ નહી, નહી, નહી. ” પેલા અહરચ
બોલ્યો, “ આપણાની એમ કેમ નેસાય! મારે
દીલ પુરે છે. મને તો જેમનાં બીલીક લાગે છે. ”

ગુલર ફફરી ચડતી પોડ ઉભા ગપ્પના
ફેફલ ઉતરવા નરતો હતો; પછી એટલામાં
તેની નજરે દર રમવા ઉપર પીળત નવા પોડ
અંદરના તથા આર રહેલા હતા તે ઉપર પડી; તેથી
તેણે ગાડી ઉભી રાખી નહી. તે બોલ્યો “જરા
મુખરે કરો પેલા રતેપત આગળ આપણે ઉભા
રહીયું અને એ કુતરાના ધણીની ખખર લેઈ.
નેને એવો મવાંડ કેખાડશું કે તે જનમ મુખો
ધમ્મદ કરેતો રહેશે.”

“અરે કાચમેન, રે કાચમેન મારી તોપી
ઉડી ગઈ!” લેલનતામન ગાડીની પછવાડે અ-
વાજ નાખી બોલ્યો.

“મારું યશું” ગુલર ફફડીને બોલ્યો,
“તે લાવવા તનેજ દોડાઉછું, ડીકર નહી.”

પોડ અંદરનાનું મદદ આપ્યું. ગુલર
નીચે ઉતર્યો. પેલા અહસ્થ પછી ઉતરતો હતો
એટલામાં ઘણી કુતરાનાં ધુરંદરાનો અવાજ
નીકળ્યો અને હવે વ્યુમો કે તે બીચારા ગ-
ભરાધને એક ધરડા પોડગજારાની ઉપર જઈ
પડ્યો તેથી બધું અફસાદ જમીન ઉપર પડ્યો.

“કેમ સેક ઉતરતાંબી આવડેમ કે નહી?”
પોડગજારા ઉભો થઈ બોલ્યો.

“મારું માંગુછું બાઈ,” અહસ્થે જવાબ
દીધો.

“ચાલો, આજે હવે પેલા સેતાનને બા-
હારે ઠાકીએ અને નેહએ કે એ કેણુંછે,”
ગુલર બોલ્યો, “ચાલ જીમ, જરા મદદ લાગ.”

જીમ તેની નજરેક ગયો. કુતરો તે
આંતરણ ધુરંદરા લાગો. પેલા અહસ્થ જીમને
મંગાલ રાખવા ચેતાવતો બોલ્યો “ખખર
દાર કુતરો હાથ ભરશે.”

“ફેરી જરા આવતો!” જીમ બોલ્યો,
“તને કુતરાનો બો નથી લાગતો.”

ફેરી આવ્યો; સેમ આવ્યો; પછી બાબ
અને બીક; પછી કુતરો કે નજરે પડ્યો નહી;
અને ધુરંદરાનું નેહાપણ આજ રેલમાં તેથી

કેહએ ધણુ તે ખાખ જનમને બાહાર
એથી કાઢ્યા બાકમાં હાથ ધાલવાની હિમત
કીધી નહી. બાબ, તેટલા માટે તામ લુહારને
બોલાવા ગયો. તે લુહારને વાસ્તે એવું કહેછે
કે તે હડખા-કુતરાથી જરા પછી બીંહીતો ન
હતો. બે તણુ મીનીટમાં તામ લુહાર હાથમાં
લાલ તથાવેશી લાંબી ગરાડ લઈને આવ્યો.
“અરે રે!” પેલા અહસ્થ કમકંમીને
બોલ્યો: “બીચારાં પછી તરફ એટલા ઘાટકી
ના થાઓ.”

“તારે શું આજો દહાડો અહીંજ
આવી રહું કે?” ગુલર બોલ્યો, “કાકળી
ડીં અને બાહાર કાઢવો નેહએ.”

એ ઉપરથી લુહાર સંકીએ આણીગમ
પેલી ગમ યુજોખટોલે બોલ્યો; અને દર બોલ્યે
કુતરાના રડવાનો અવાજ હયા ઉપનયે એથી
ડીંતે નીકળ્યો.

“હું તમને કહું એ કેવો કુતરો છે.”
તામ લુહાર બોલ્યો, “એતો હડખા કુતરો છે.”

“તે તો અમને પછી ખખર છે,” પેલા
અહસ્થ એક ગાડી ખાલી હતી તે ઉપર બી-
કીકનો માર્યો ચડી જઈ બોલ્યો.

“એ જુલ તેરીઅર જાતનો છે,” લુહાર
બોલ્યો, “એના લમયા ઉપરથી મને લાગેછે.
એ કુતરો હડખો ધાપ તો ઘણું ખરાબ.”

“તારે એ ખીંગાનું શું કરીએ,” ગુલર
પ્રશ્ન્યું.

“ગોલીથી મારો, ગોલીથી,” પેલા અહ-
સ્થ ગાડીમાં સંભાલથી ભરાઈ બેસી બોલ્યો.

“મારી પાગ એક પીસતોડ છે” લુહાર
બોલ્યો. “જા બાબ, તે બધા આવ. તે ફકીનમાં
બડીને માંથે અભરાઈ ઉપરછે.”

“પીસતોલ લાવ્યો, ઠીક તારે,” ગુલર
બાબને લાવતાં નેહ બોલ્યો. “પોડ વખતમાં
એનો આજો આવવાનો હવે.”

“એ ભરેથી છે કે?” તામને પીસ-
તો આવતાં પ્રશ્ન્યું.

બધ એવી ધાંસતીથી તેણે જરાવાર દીલ નાખી. ગુલરને તો પેલા માનવની એટલી એક લાગી હતી કે તેનું દીલ તાપથી ભરાઈ.

વેલેનતાધને પાછો તાજો થયો ત્યારે પોતાનું કામ ચલાવા લાગ્યો. તેણે એક રડતાં બાલકનો ઝાંઝ કાઢ્યો. તે એટલો તો હુનેદુખ બાલકના રડવાને મનનો હતો કે, સધલાએ હેરાત માથા કારણ કે ગાડીનાં કોઈ અચ્ચું હતું નહીં.

“બાઈ આ બચાને જરા મુઠું રાખ્યો તો અદરબાની થશે,” ગુલર બોલ્યો.

વેલેનતાધને રડવાનું ચાલું રાખ્યું. તે એટલું જોરમાં હતું કે ગુલર કંતાલી બોલ્યો, “તમે તમારાં છોકરાંને એ રીતે રાખશો તો આગલ આપણાથી જવાશે કેમ. મારા પોણ ચોકિ છે. તેમની હાથમ હાથમાં રહેતી નથી. તોબાહ, એ રીતે, મને કંતાલો મનતો જશે તો મારું ચરી આવે એમાં તવાઈ શી,”

“અકબ્બતાં એ, મધુજી કંતાલો બરેલું છે,” પેલા પ્રદર્ય બોલ્યો.

“જે નાની કેદો કંતાલો, એ રથેયે તે માણસ જમદી ફેલું ધઈ જાય!” ગુલર બોલ્યો.

“પણ હું શું કરું?” વેલેનતાધને એક ઓરનો સાદ કાઢી કહ્યું, “મુંડું સજી છ પણ તે મુંડું રહેલું નથી. એમાં હું શું કરું. આજ નાખીરઉં મુઆને.” એટલું કહી તેણે એક જાપરી તોફાણ કીડીઆરી ખાડી અને બોલ્યો, “બાલક રે બાલક, બાલક મુરુરે!” ગુલરે તરતજ બાડી ઉભી રાખી. અને લગામ તેની ખાસે બાઈ ઉપર એકા ગરદસ્તના હાથમાં આપી પેલાં બચાંની માએને તે તરફ ધાટી રહેવાને લીધે ચપકો આપવા રહેત જોડ્યો.

“કેમ કંઈ પડી મુઠું કે, કોમ્મેન?” એક ગરદસ્તે પુછ્યું.

“કંઈ પડી મુઠું? ગુલર બુસામાં બોલ્યો, “કાંદાં છે. પેલું બાલક?”

“કયું બાલક?” એક જોડે પુછ્યું.

“જે પેલી ઓરતે હમણાં રસના ઉપર કીડી કીડી તે!” ગુલરે કહ્યું.

“અમારે ચાંદાં તોકોઈ બાલક હતું નહી,” એક ખાંજો રાખ્યું બોલ્યો. તેના કહેવાને સધલાએ એક અવાજે ગળાલી પુરી.

“શું” ગુલર બોલ્યો, “તમે શું એવું કહેવા માંગો છો—તમો શું મને એવું સમજાવો માંગો છો કે તમારી ખાય એક બાલક હતું નહી. શું જો બાલક લગભગ એક કલાક થયો રડી રડી મારું માથું ખાઈ મુઠું—જે બાલકની કીડીઆરીથી મારા પોણ અતિશય ચોકતા હતા અને પોણને એમાં હું ખાણી હવાર ધઈ ગયો—તે બાલકને એકદમ ગુમ કરી નાખ્યું?”

“હું તમને કહું છું, કોમ્મેન,” એ રીતે પ્રદર્ય બોલ્યો, “કે અહીં કોઈ બાલક હતું નહી.”

“તોબાહ, એ કેમ બને!” જોડે જોડે ગરડતો અને જમનો હાથ રાખ્યો મનમાં બોલ્યો, “જાદાં છે તાંજર જવાની તેમને થમતો છે. તે કામના રજા વગર કરી તાંદાંના પાસેનજર છે. તું ત હવું. મડમ એકલી પો હતો નહી.”

હવે ત્યારે તાંદાં જઈ ચકતી ઉપર ચકથો અમાવ સધલા બેરથી માણીત. એમાં એવો કે તેમના નામ નથી તે એકાંત ધરમાં બારે ઉતાર્યો તેમ હતી; પણ પોણક અકબાડયાં ચીતતાં ચીતતાં જોડેને તે ચીતનો માહાવરે આંગણે પડ અને પેલી નાનકડી મેચીઅલબી નામની વિરમય પામતી કે આટલી ઓરત તરડીમાં પાપા દર રાત્ર આખો દહાડો લઈ જતો હતો.

એજ, તરડે છતાં પણ એક રાખ્યું એવા બુધીઆને પેહેમની હમાસાથી એ સધલું

“મુદ્દન નહીં; ખીલનાં કામમાં શું કરવા નોંધવો.”

“પણ આપણા શેકનું કામ તે આપણું ન કામ મનમનું નોંધવો! પણ શેક હયોડી અને કાનગાં આલવાનાં અવાજ આવે છે તે શાંતા હશે. જો સંભવ!”

અને હયોડીના અવાજથી ખચીત આવું ધર ગાછ રહ્યું. ત્યાર પછી કાનસના ગસાડાના અવાજ નીકળ્યા.

ખરબર ધીકારથી હમ્મો અને ફૂગીને બોલ્યો, “બારાસ, એ કેટલું અફસોસ નેવું છે કે ના કાંઈ તમને બંધનું વજનનું ન હોય તેમો માયું ઝીંકાવાની કડાકુટ કરવી. અગર આપણા સાહેબ અવારથી સાંધાંજ સુધી રવાલમાં ખીમા ઝોકે, તો તેમાં તમારું અને મારું શું લેવું મળે.”

“અરે, પણ તે કાંઈ બીટમાં ખીમા ઝોકતા નથી,” બારાસે ઉત્તરથી જવાબ દીધો. “જોતા તો ખાખડ ઉપર ખીમા ઝોકે છે, શ્રી. અમુ સાહેબ, અને એ વાતના હું કસમ લઉં છું!”

“પણ તેમ કરવાનું તમને કારણ શું?” શ્રીમુખ્ય બોલ્યો, “મારકવીસ સાહેબ પોતાનો વખત કેમ મુલતી છે તે જાણવાની મને તો કાંઈ ગરજ નથી?”

બારાસે પોતાનો પગ અધોરાઈથી જમીન ઉપર ઝોક્યો અને હોત કરડ્યો.

“પણ હું ગાંઠાં, કાંઈ નવું જાણવા માયું છું. ફક્ત તું ને જાણે છે તેમ કહેતી,” બારાસ તાણી તોડી હસતું મોંઢ કરી બોલ્યો. “મને તો એજ લાગે છે કે એકાં છાણું શું કરવા રખાતું હશે.”

“બારાસ સાહેબ,” ખરબર બોલ્યો, “જ્યારે આપણાં સાહેબની એવી મરજી હોય કે મારાથી કાંઈ ચીજ જાણી રાખે ત્યારે હું તો આંખ અને કાંન ઢાંકી અખરો કરું છું. તેની રીતભાત મને એવી હોય પણ હું

તેને હવેશ માન આપવાની કોશિશ કરું છું; અને જો એક સલાહરૂપી સબ્દ તમને કહેવાની મને રજા આપો તો તમને પણ તેમજ કરું તો કીક.

એટલું કહીને પેલા લાપડીવાલો ખરબર આવી ગયો, અને બારાસ કઠંગા વીચાર કરતા બેઠો થોડેક વારે પેલું વર્તમાન પત્ર તેણે હાથમાં લીધું. તે મહિલા મુખ્ય આરતીકલમાં ફરતી મહિલા દરેક ઉમરાવોને ગરદન મારવાની અજરતાક રાજ્ય નાખતું કરનારાઓને કડે કરવાની, તથા રાજા તેમજ તેના કુટુંબને ગરદન મારવાની મજબુત બલામણુ કરી હતી.

જમવાના વખત આગમ્ય તેના સાહેબે તને પોતાની હજીર બોલાવ્યો ત્યારે તેની નજરે પોતાના સાહેબનાં ગળા હાથનું એક આંગણું છૂંડાઈ ગયલું દીડું.

“સાહેબનાં આંગણાંને ધન્ય થઈ છે!” તે બોલ્યો, “સાહેબને જાણવે તો મનમ લાગી આવ્યું.”

મારકવીસે રોકું ઢુંગાળું.

“ના, ના,” તે બોલ્યો, “એવો જવાબ મારો લાગે છે.”

“ધસારો! સાહેબ પાસે મારું માયું છે; જમ્મમ ઉપરથી એવું જાણાય છે કે જાણે હતાં જો ત્યાં જુડાં હથિયારથી જમ્મમ લાગે છે. આજે સાહેબે હતાં જો વાપડી હશે!”

મારકવીસનો રંગ બદલાઈ ગયો. તેણે કાંઈ પણ જવાબ દીધો નહીં.

“અફસોસ નેવી વાત છે કે એવાં હથિયારો ઉપયોગ સાહેબને કરવા પડે. સાહેબના હાથ એવાં એજારનાં વપરાયને લાયક નથી. અગર સાહેબને કાંઈ કામ હોય તો બંધ તે કરવાને હજીર છે.”

“નહીં, કંઈ તથા,” મારકવીસે ઉતાવળથી જવાબ બોલી ઉઠ્યો. “સેફિલ છૂંડાયો છે અને મને તો કાંઈ જાણતો નથી.”

“પણ, માફ કરજો ‘સાહેબ,’” આકરે બોલ્યો. “સાહેબના હાથનો રંગ દુનપરદત્ત બદલાતો જાય છે. જમનો હાથ-મુખ્ય કરીને તદન જુરો રંગ પકડતો જાય છે, અને હથેલી તો મારી માફક કદાચ પકડે છે.”

મારકવોસે ભવાં ચલાવ્યાં.

“મારા હાથની વું દરકાર કરના” તે બોલ્યો, “એક ઉમરાવ આવા કહેંગા વખતમાં પોતાનું મગજ ટેકાણે રાખે એવું જમ છે.”

“મગજ ટેકાણે રાખે, એટલું” આકરે જોડ્યો. “આહ, સાહેબ! મને અજબ લાગે છે કે તમારું તમારાં ખભાં ઉપર સહી મર્યાદા નથી!” (ચિપિને)

ટેમપેસ્ત નાટક.

(અંક ૧ થી પાંચે ૧૨ મેથી સાંધણ.)

મીરેન્દા—ખરેજ આવાજ આજ સુધી િ એના કરતાં કોઈ અધીક યાન હોય તે સહ સેવકનો ખ્યાલ પણ મારાં મનમાં આવ્યો હતો.

માસ્પેરો—તે વિષે તને વધારે માહિત ર કરવાનો વખત તો હવે આવ્યો છે. તારા પ બાંધા કર અને મારા દીલ ઉપરનો આ દુષ્ટાને જાણે ઉતારવાને મને મદદ લાગે. (જમ્મા કાઢતો) મારા જમ્મા પડવું હજીમાં નથી, તારાં આંધું નુંજ અને કસર પકડી પણ બાંધવાનો જે દુષ્ટાદયક પ્રસંગ તે દીઠા અને દહવેગે તારું ‘દયાધુ’ અવકાશ રહું દુષ્ટાક છે. તેમાં મારા મનનાં જેરથી એવું કોઈક છે કે જ્ઞાણ ઉપરના કોઈનાં નુને તો શું પણ તેમનાં એક બાંધને મધુ તે પેહાંમિત્તા દીધે નથી. જ્ઞાણ માટેના કોઈની કોઈઆરી વુંએ સાંભળી છે તેવા જે જ્ઞાણને નીચે છુટી જતાં વું

એ દીઠું છે, તે મથેના સર્વ જીવડા સહી સત્તાંમત છે. આજ, મેટી બેસ અહીઆં; કારણ તને હવે વિશેષ દુષ્ટાકત સાંભળની જોઈએ.

મીરેન્દા—આવાજ, તને ધુપકલ વેળા હું કોણ છું તે કહેવા કહીને શિર કરેછે, પણ વચમાં ટોખાને મને ‘કોણ કોણ’ બોલતી સાંભળી તમારું બોલવું એક કાઉ સુધી “દીકરી હજાર કહેવાનો વખત નથી આવ્યો” એમ કહીને અપાડા કરેછે.

માસ્પેરો—તને તે જણાવવાનો વખત તો હવે આવ્યો છે. આજ, પણ તને કોન ઉઘાડી સાંભળવાને આજા કરે છે; માટે તે આજા પાલ, અને આવધંપણે મિત્ર દહ સાંભળ, આપણે આ મેટમાં આવ્યાં તેની પ્રવૃત્તિ દીવસ તને કોઈ યાદ છે. યાદ તે ક્યાંથી હોય? મુઠામાં વુંજ તે વખત મેંજુ વરખની વચની પણ ન હતી.

મીરેન્દા—ખરેજ, આવાજ, પણ મને યાદતો કોઈ આવે છે.

માસ્પેરો—તને શું યાદ છે? તને કોઈ બીજા ધરની ધમ્મા કોઈ બીજાં માણસની યાદ રહી છે? જે કોઈનું સ્વરૂપ તારી યાદાસ્તમાં રહેલું હોય તે મને કહે તો વાર.

મીરેન્દા—તે વાતને પણ, આવાજ, પણા પણા દીવસ વચખા લાગે છે; અને જે મને યાદ છે તે યાદદાર ખાતરીપરવક હોય તેવું બાંધનું નથી; કેવલ સ્વપ્ના સારજી તે બાંસે છે. પણ આવાજ અને રમાડવાને સારું મારે પાંચ આજા રાખેતો નહીં હતી વાર?

માસ્પેરો—મીરેન્દા, માર પાંચતો શું; પણ એ કરતાંથી વધારે. પણ હજાર સુધી એ વાતની યાદ તારાં મનમાં કેવી ધમી રહી છે? એ શીજાએ આ અંધાધૂર વખતના બિંજણ બીજામાંની બીજા કઈ ચીજ તને યાદ આવે છે? અતરે આવ્યા આગમનની આ વાત

જો તારાં ધ્યાનમાં રહેછે તો અતરે આપણે કેમ આપ્યા તે પશુ તને યાદ હશે.

મીરેન્દા—પશુ તેવું કાંઈ મને યાદ નથી.

માસ્પેરો—મીરેન્દા, આજ ૧૨ વર્ષ થયાં આ વાત બની, તે વેલાએ તારો પેદર મીલાન શહેરનો આંખીર હતો; અને તેનું રાજ બલવંત રાજ્ય સાય સફ થરાવતું હતું.

મીરેન્દા—ત્યારે શું તમે મારા બાપા નહી કૃં ?

માસ્પેરો—તારી માવતર કેવલ સદયુજીની રાણી હતી, અને તે પશુ તને 'મારીજ દીકરી' એમ કહેતી; તારો ખોતા મીલાન શહેરનો ડયુક હતો; અને તું પશુ તને છાતે એવી કુલવંત રાજ કન્યા અને તેનો પારસ હતી.

મીરેન્દા—અરે બાપા ત્યારે તો દોઢ મંડાલનાં કંઈ કરતુકને લીધે આપણને ત્યાંથી અતરે આપડું પડ્યું એમ લાગેછે; ઈલાતે આપણાં કાંઈ રૂડાં નસીબાના નોરે આપણે અતરે આપ્યાં છીએ.

માસ્પેરો—બંધે, બંધે કારણ તેમાં બન્યાં. તારા કહેલા યુગ્મ્ય દોઢનાં છૂંકાં કરતુકથી જ મારો ત્યાં પગદોડો થયો; તોપશુ આપણે દહાડો પાંધરો તેથીજ અતરે ખુશખુશાલી સાથે આવી પ્રગાં.

મીરેન્દા—તોખા, તોખા ! તે વેલાએ મારે વાસ્તે જે તમને વિપત્તી બોગવતી થડી હશે તેના વિચાર મારા મનમાં આવીને મારાં જીગરને આક કરી નાખેછે. તે વાત હવે મારાં લક્ષમાં પણ આપશે નહી. શહેરબાની કરીને તમારી વાત આગલ ચલાવો.

માસ્પેરો—મારો બાપ, તારો કાકો જે આન્તોનીઓ નામથી એકબીજા હતા પશુ તું ધીઆન આપી સમજે છે કે ? બાઈ, થઈને તે કેવો દગલબાજ નિકળ્યો ! તે બાઈને આ જગતમાં તારા શીવાએ સર્વ કરતાં અધીક

મેહિંબતથી હું આહતો, અને તેજ મોહબત ખાતર મેં મધલો રાજકારોખાર તેના હાથમાં સોંપ્યો હતો. તે વેલાએ સધલાં શહેરમાં મિલાન પેલેકું ગણાવું હતું; અને ત્યાંનો અમીર જે હું પોતે તે સરવે બાબદમાં સુલદ અને હોમ કલામાં અનુપમ પ્રવીણ હોવાથી સરવે ડયુક ઉપર દરજ્જામાં સુલદી બોગવતો હતો. માન એજ અભ્યાગમા રોકાયેલો હોવા ને લીધે રાજ્યનો તમામ કારોખાર મેં મારા બાઈને સોંપ્યો. બેઠો વિદ્યાના અભ્યાસ મધે કેવલ મુશયલો રહેવાથી હું સરકારથી બેગાલો થયો. તે તારા હુસ્સા કાકા—પણ દીકરી તું સાંભળેછેની ?

મીરેન્દા—પૂરતાં ધ્યાનથી, મરખાન.

માસ્પેરો—એક વખત તેને ઘોઠોની અરજ કેમ બાહાલ રાખતી; તથા કેમ ના પાડતી; કોણને વધારવો; કોણને તેની સરકારીને માટે તોડી પાડવો; એ બરાબર સમજ્યા ઉપરથી મારા હાથમાં આવેલા માણસોને તેણે બાણે કાંઈ નવાજ કરી નાખ્યા. હું શું કહું, તેણે તેમને તદન બદલી નાખ્યા, તેઓનાં આગલાં રૂપ બદલીને નવા જેવા કરી મુક્યા. અમલદારોની તેમજ પદવીની આવી તેના હાથમાં આવ્યાથી તેણે મધલોએને પોતાની મરજીને અનુસરતા ચલાવ્યા; અને પછી જે પ્રમાણે ધંજી નામનો વેલો જાડના યડ ઉપર વિરલાઈ જઈને તેને જોરથી કચડી નાખી તે માંડેલા જીવનો રમ ચુસી લઈને તેનો તદન નાશ કરેછે, અને તેનાજ રમથી પોતાને ફેલ; વી નાખેછે, તેજ પ્રમાણે મારો બાપુએ મારા ઉપર કરી લીધું. બેઠી, પણ તારે ચીત કાંઈ છે, અહીં છેની ?

મીરેન્દા—હા મરખાન, મારે ધ્યાન છે.

માસ્પેરો—એ પ્રમાણે દુન્યાઈ લાગી લાગ કરી તદન એકાંતવામ રહી મનશાન શક્તિ ઉપરાંતની બાબદોનો અભ્યાગ કરી

મારી મનચકિતે તે વડે ખીચવવા તરફ; મેં મારો મર્ધ જીવ અરપણુ કીધો, તેથી મારા બેવડા ભાઈના દીલમાં આપી અવાજ ઉત્પન્ન થયા; અને એક બાંધાં માંઆપની માંદક તેના ઉપર મુકેલા મારા વિશ્વાસના અધ્યાત્મમાં તે બેવડા નીવડેલા. તેની બેવડાઈ મારા વિશ્વાસના બોહાલાપણાના પ્રમાણમાં હૃદયનાની હતી. જેમ મારા વિશ્વાસનો મેં પાર ને રાખ્યો તેમજ તેણે બેવડાઈ કરવામાં કાંઈ હદ ન રાખી. એ મુજબ તે મારા રાજ્યની મહેસુલનો ધણી થયો એટલુંજ નહીં પણ મારી મતાની રહે ને ખાશું કાંઈ હું મેલવી ચકું તે પણ સર્વ તેના હાપમાં ગયું. બાદ, જે પ્રમાણે એક શખ્ત મસૂનો અપવાદ કરતો પોતાની મન ચકિતને એટલે વેર પાપમાં ગોઠું અજરે છે કે પોતાના હાથેજ ઉભાં યંયજાં આદારાં ઉપર પોતેજ એકીન લાવે છે, તેજ પ્રમાણે આ મારો ભાઈ પણ પોતેજ અરે ડ્યુક હોય તેમ પોતાને સમજવા લાગો, મેં મારી જગા ઉપર તેને મારા ડેખુતી તરફે મુકર કર્યો હતો તે ઉપરથી તથા એક તાજવારને તથા પાદશાહી આજ્ઞાના ગ્રખ્સને જે તમામ હક મલે છે તે હક મહીન રાજ્ય કારોબાર ખુલ્લી રીતે મજાવવા લાગો તે ઉપરથી તેનો સોભ વધ્યો. પણ તું માંબલે છે કે ?

મિરેન્દા—તમારી વાત, મેરબાન, મેં હે રાને માંબલનો કરે એવી છે.

મારુપેરે—પછી તેને એવું લાગવા માંડ્યું કે, પોતે જે મરે રાજ્ય સત્તા ચલાવે છે તે મતા અને પોતાની વચે મારુપેરેનો એટલો છે તે પણ અને વારતે રહેલા નોઠાએ આખાં મીજાનનો દ્યુક તે પોતે ખતનો નોઠાએ. હવે મારું મરીવતું તો શું? મને તો મારું દેહતર કપો રાજ્યના વધીને મારું યજ ગયું હવે એજ બસ આમલ આમલો તેને એવું લાગવા માંડ્યું કે, હું રાજ્ય મજાવવાને મર્યાદાન નથી. એટલુંજ નહીં પણ તેની રાજ્ય તૃણા

તો જો!—તેણે નેપલસના રાજાની સાથે એક મંપ કર્યો, અને તેને ખંડની આપવા કહીને તથા પોતાનું રાજ્ય તેના રાજ્ય નીચે ગણીને પોતે તેનો તામેદાર છે એવું કહ્યું કીધું. પોતાની મારી તેના પગ ઉપર રાખીને, આજ મુધી એવી નાગોરીમાં કદી પછું ન ગયેલાં મીલાણુ શેહેરને કુલ મલખું. અરે રે? મારા રાજ્ય તારી પછું દુરદશા એવીજ કે!

મિરેન્દા—અરે જોહા!

મારુપેરે—તેની કહુલાત, અને તે ઉપર થી જે પરિણામ ઉત્પન્ન થયું તે પણ માંબલ અને પછી કહે, કે આવા શખ્તને ભાઈ કહીએ કે ?

મિરેન્દા—હું મારાં બપઈ વીશે મારો શિવય કાંઈ અમથોજ ભલતો વિચાર કરે તો પાખી કહેવાઉં. મારાં માંઆપને જેટ જુરાં ફરજંદ અવગર છે.

મારુપેરે—હવે તેની કહુલાત તો માંબલ. નેપલસ શેહેરનો આ રાજા મહારા કરતો દુધમન હતો. તેથી કરીને તેણે મારા ભાઈની અજર ઉપર ધ્યાન આપ્યું; અને મારા ભાઈએ તેના મુજામ તરફે રહેવાની જે કહુલાત આપી તે અને જે કાંઈ ખંડણી આપવાને કહ્યું હોય તે મરેના બદલામાં મારા રાજ્યમાંથી મારી તથા મારી હાકમીની સેવામ જીવમેખ ઉમેડી નાખવાને અને મીજાનના મુંદર રાજ્યનું માલિકપણું અને તેને લગતું મપલું માનઅકરામો મારા ભાઈને આપવાને નેપલસના રાજાએ કહ્યું કીધું. એ પછી દગા ફરકાથી તેણે એક ફોજ જમાવ કીધી અને જે મધ્ય રાને એ ધવ સાંધવાનો તેજ મધ્ય રાને આતોનીઓએ દરરાજ ઉઘાડી તે ફોજને મિલકત શેહેરમાં લાંબી, અને તે મધ્ય રાજના અમતમાં એ કામ જેને સોંપ્યું હતું તેણે મને, અને હું રહી હતી તેથી વને ઉતાવળથી બાહર નસાડી રહ્યાં.

(સાધના)

જ્ઞાનવશેની શું હિ.

(અગ્રેષ્ઠ ઉપરથી.)

કોણે પંચરત્ન આપ્યો સખક,
કે બાધે તે પોતાના મોલા ભેરંગ,
મને તેમાં ધામ અને લીલ અને ઉત,
અને તેમાં તાણા ને વાણાની માટે,
જાસે મુઠ્ઠી, મોટીને કલમતારામ?

શિખલી કોણે ઉલોગી મધમાખીને,
કે ઉડી તે જાત મિડાં કુલા તંરક?
અને લેંધી સંચીદને લાધે તે મધ,
શીયાલામાં કરવા તે ઉપર ચુનર?

શિખલી કોણે કમીની કાડીએને,
માલાકીથી જોવાને પોતાના દર?
અને તેમાં જોરાકને ભરવા ધડા,
આપી કોણે તેમને ઉડી સમજ?

છે એ નાણામાં જોવાને હાલ,
આપ્યું નહો તેમને કુહિનું બજ;
ખીન કુખીનું પ્રાણી નથી હેવાલ,
કાડીથી તે કુંજર છે કુદરના દાસ.
જ. ન. પી.

પરચુરન જ્ઞાન તથા રમુજ.

જાગરા ધ્યાન તત્ત્વ ઉપર એક સાધા-
રન પાર ને "વેદાંગ સોધ" નામથી જ્ઞા-
નપ્રાપ્ત છે તે તમામ ઉપાયોમાં સર્વથી અક-
સોર જણાયો છે. દાકેની જગાની રૂપાળી ઉપર
તેને મુઠ્ઠા ધ્યાન લીનથી લગાડ્યો. ને
ચાંપની રીતે વખતસર લગાડ્યો હોય તો તેની
અસર તરફ અત્યંત નેવી છે.

* હાથી.

ગદિ દારની બનાવત—મીંદ એક જાતનો
મીંદા દાર છે. તે અમુકના વખતથી જણાવેલો
છે તેની બનાવત,—તેણે ગ્યાલને મધ અતી-
શય ગરમ કરવું; પછી સંભાલ નાખતી કે
કકરા આપી તે ઉભા ન જાય. એ ઉકેરેલું
મધ એક પોપમાં રેડવું. પ્રથમ તે પોપને
કંડા પાણીથી અરધું ભરવું. આમરે રમ
મીંદા મુધી કરવા દેવું; પછી એક ચેંદ ખીર
કે કોઈ ખીલ દારણું ફીન નાખવું અને એક
અમચો જાણકજીનું તેલ તથા એક આંદુસ લીંબુ
કે નારંગીનું તેલ રેડવું, સેવટે પીપ પાણીથી
ભરી કાઢવું અને તેને જોસ આપવા દેવા.

પોડકુંની વાત ઉપર વેલાત ખાતે એક
ખીલાડી રજ વરણી ઉમરે મરણ પામી છે.
ધન્ય છે તેને. કુન્દામાં અરેથી ધરડી ખીલાડી
તે મણાય છે.

માકરે કહે છે કે તણે કારણ સર એક
ઓરત સાથે કોઈ વિવાહ કરવાને તથા આ-
શય. ૧. હુમશરતી. ૨. ખાણી. ૩. હુમ-
ના ખવામ. પછી આને એ અર્થ કરતાં
પદસાવાલીનો જલદી ઉઘાવ થઈ શકે છે. પછી
તેણીના જાલીગણ આદે એવા હોય. પદસાને
લીધે સાથે માંડી પેલી આપ મણ પરણવા
છપવાય છે.

ઉત્તર અમેરીકાના કકરતી યંદીવાલા ચુ-
લકમાં ને એસકેમે તામના ધન્યજ્ઞાન લોક.
રહે છે તેમને વિષે એવું કહેવાય છે કે તેમને તલ
ઉપર ચુનરાણુ અપાય છે. નહીં વાઈ માએ છ?
અરીવાત છે, ખચ્યાં.
પછી તેલ અરખીનું વાળે છે કેની?
હા, બેશક.
અને કેટલાંક તેલ જમીનમાંથી મળી
આવે છે, તે ખરું છેની?

અરીવાત
આરે તો તે એસકેમે લોકો જમીનની
અરખીઓથી બનેલાં તેલ ઉપર પોતાના દીવજ
કહે છે.

નાના ચોકમાં એક ઉંચો માંચરો કરેલો છે. તે ઉપર એક ગંગાવર અફરગાન્યું મેલેલું છે. તેની ઉપર પાપાથો તે અફરગાન્યાનાં મહાલાં મુઘી ૪૦ ફુટનાં શુભારે અંકઈ ચક્રય છે. તે માંચરે આર મન્જુવત ધાંભા ઉપર ઉભો કરેલા જણાયો. તેની નીચે એક ગંગાવર પુરણું બપ-કાદર ઉભેલું જણાયું. તે ગોથા હરંત રૂપે તમાન જરયેસ્ત મહેબની તરયીરને મલવું હોય એવું હતું. હવેથી એક મન્જુસાની છે તેમાં અવતારતાં ૪૦૦ માણસોં બેઠાં જમી શકે એવી મગવડ છે. બાહર કમખાઉદગાં મોટા મોટા બંડખાઓ તથા અમીરોનાં પુતલાં ઉભાં છે. નામ વાંચતાં કોઈ ડેકાણે સર ને પીડીત આંદાનના તો-કોઈ જગે યુગ શેકના તો બાળે ડેકાણે મોટકાંઆધ, બનાજ, વગેરે નામીયા ધરમાડું નરોનાં નામ જણાય છે. એ સરવે નામ તેમજ અસલજ વ-અનના યુગરે ઉપર માલનાં ખુલ્લાં આતથ કરેલના પાત્રાંમાં મુગધી મુકરના બદલાંના બ-લુકા તેમજ તાંહાં ઉભા રહી બાગે બુધદ આપલે બધાના દસ્તુરોના મારને ગળ સકય નજ મલતા હતા તે સધનાં તરફ જોતાં અમને તો અવતારણી લાગી કે અરે એ અમલી ન્યાગાનોનું ઇરાનનેજ તેમજ તેમનાં આગલી નાહો જલાખોનો દાર કોઠા ખાંડો તાનો ચમે હતો, અરે પણ હવે સવાલ તો એ લાગો કે એ નવું ધરંત ઇઆ ફારસીસ્થાન કઈ જગા ઉપર અમે જોયું હશે. કસાય તે પોતીઅન્દરની પુરૂનો નવો પ્રમથલો બાગ તે નહીં હોય! હયા મહાલકમીના ફાન આગમની કોઈ ખુલ્લી જગતો નહાય! બેમાંથી એક પણ લાયું અરે.

આપણે તો એટલું જોઈ બેરોસોની ખીમારીના લયકરને ચરણુ થયા. તે ઘરાકરની હમણાં એટલો તો મન્જુવત હતા કે ફકત મંબારી આવનાં હોવને કંપારી છુટી કોઈ પણ માનવી ખીમારીની અખીઆરીમાં જતી હુમીઆરી

દજી દયાની ધારતોની ખુવારીમાં ગીરફતારી નેથા વગર રહે નહી. અતે એજ કારણસર તે જગાનો ઇઆ કોઈ ખીજી ચીજોનો પડા કાંઠાવના અમે. મુપકીદી અખીઆર કરી રહ્યા તે એવા હેતુથી કે કોઈ પણ આપણી લક્ષમીખાઈના બેસુમારે મોંઘાંથી બાહર પડી એ ઉપરો દઆવ મોડે વેહેલે ખીજા સહા-સીક પુરૂધોને પોતાની સંક્રમાં લઈ ખરે પાડી આપવાની જગ્યાએને હોંસ અને ઉલતના પોગ ઉપર સ્વાર કરશે. તથાસ્તુ.

જોદાઈ લાકડીને અવાજ હોય કે?

પ્રકરણ ૪ થું.

બન્યું કાંઈ આયબો આન્યા હોય તેમ રાજક પોતાના કાકાના ચાંત પડો ગયલા જે-હેરા તરફ તર્ગીતગ જોતો ઉભો. તેના હોત ઉપર જરા હસ્યાનો નીચાન રહેલી હતી. તે નિચાન બાને એવી કલ્પના કરતો હતો કે છેજી ધડીએ તેણે પોતાના કાકાને બિલકાપ આપી હતી તેની ફનેહની ખુશાલી હતી. તેને પોતાના કાકાના મોંત મોટે જરા પણ લગાડી લાગી નહી. જો કે ને નજર મરનારે તેની સાથ ધણીવર ગારી આજ ચલાવી હતી. તેના જીવરમાં ફકત એક લાગણી મોટે જગા હતી—તે તરન કોડી વનાનો પુરૂષ હતો.

આજ મુખીમાં આચમેત હાઉસ ને પોતાના કાકાના મરણ બાદ ને પોતાની મી-લકત થવાની પડી રાખતો હતો અને જ્યાર થી તે જઈ મરદ પોતાના ભેટાને પોતાની મોતકતથી રદ કાપો લાયથી તે વિચાર તેને ખૂટતી લાગે કારણ કે હેનરી પછીનો પો-તાના કાકાનો હકદાર વારસ તે હતો.

તેનાં સંઘર્ષાં કાવતરં છતાં તેની મુશ્કેલ જરૂરિયાતો નહીં તે જોઈ તેને ધણું લાગ્યું; તે એટલે મુશ્કેલ કે રાહદ જો આહતે તો યુદ્ધમાં મરનારના જેવેસ ઉપર લપરાક પણ લગાવતે.

‘મારમજેત હાઉશ’માં વરો પુરૂષ પાની આશામાં મત્રકાવાનો તેને શું સંખ્યા હતો, અથવા એક કાચાં કાને તે ગરમ બોલવવાલા ગરજા પુરૂષના કાલા બોલવા ઉપર ભરેશો શું કરવા મુકયો? અરે પોતાના કાકાની મેરણાની પોતાના ઉપર ઝોરી લેવાને તેણે કેવાં કાકાં મારવાં હતાં! કેટલી પુરામત કરી હતી. કેટલું આશંકીય હતું. તે સંઘર્ષાં કાકાં. તે મધ્યથી પુરામત, અને તે મધ્યમાં આશંકાનું આ શું પરીણામ!

“માણા, માણા, ખારા સાહેબ, અહીંમાં તમારું કાંઈ કામ નથી, બાહાર ચાલો,” ઠાકતર બોલ્યો. તે આંબલી રાહદે યોગીને ઉપર જોઈ. ઠાકતર તેનો હાથ પકડી તેને બાહાર લઈ ગયો.

“એ રહેશે તમારે ગમ કરશે જોઈએ નહીં, ખચીત એમ ના કરો” ઠાકતરે ઘર ઉપરથી ઉતરતી વખતે તેને પતાવીને કહ્યું. રાહદના એવામાં જાણે તેણે જુલમાં જોડું ખાઈ હતું. તે એવું સમજતા જણાવે કે કાકાના મરણને લાગે રાહદ એટલો દુખી થયો હતો.

“હું થોડા વખતમાં ક્યારે પાગીય, ઠાકતર સાહેબ,” રાહદ કાંઠી કુસીને બોલ્યો. “પણ મને જખમ ઘણો સખત લાગે છે.”

“બેશક,” ઠાકતર બોલ્યો. “પણ હવે સમજો અને દીલને વારો; કારણ કે મરણ જીવનમાં કાંઈ ઇનસાનનો આશંકા નથી. તમે તો બીજાઓને તમારી જરૂર બજાવવામાં કાંઈ બાકાત રાખી નથી.”

“જીઓની, કેવી, તે પણ કાંઈ નેવી તેવી નહીં,” રાહદ ઉપર ડોકું ફેરવી બોલ્યો.

“તેના મરણ બાબે તમને ધણું લાગે છે. એટલું કોઈના બેઠાને પણ ન લાગે.” ઠાકતર જીરજ સાહેબ બોલ્યા. “પણ એ જીવનનો એક દીકરો છે નહીં વારો? મને આહી. આજ્ઞાને કાંઈ ધણું થયું નથી, પણ તેમના પગે ઉપજેલાં મીનકેસા બાબે આંબલવામાં આવ્યું છે. વધી એટલું બી સાંભળ્યું છે કે બાબે અકેકયાં જીવ પડ્યા છે.”

“તમે જો કાંઈ સાંભળ્યું છે તે આંદો,” રાહદે જવાબ દીધો. “મારો ખોતાઈ પાંચ વરસ થયાં કે જતા રહ્યો છે, અને એટલા વખતમાં કોઈને તેને વિશે ખબર પડી નથી. ઘર છોડતી વખત તેણે કશું લીધું હતા કે તેનો બાપ મરે નહીં ત્યાં મુશ્કેલ તે કદી ઘરમાં પાછો ફરે નહીં.”

“અબધમ જેવી વાત છે” ઠાકતર બોલ્યો. “કદાચ એટલા વખતમાં તો તે મરણ પાંચે હશે. પાંચ વરસમાં તો ટેલું ઉપર ચડી જાય.”

“તો બાહ, તો બાહ, ઠાકતર સાહેબ, મારા ખોતાઈ બાબે એવું ના બોલો!” રાહદે બોલ્યો. પણ ઠાકતરના બોલથી તેને વલી નવો જીવ આવ્યો. મનમાં તો એવું બાંધ્યું કે ઠાકતરના મોહમાં સંકેત ભરે.

જમવાના ઝોરમાં તો ધણી બોહોસે ગયો. ઘોરાકામ તેને તે વખત જોવા પણ ગમ્યું નહીં. ઠાકતર તેમજ વક્રીલને એવા મરણ વખતના દેખાવોનો માહાવરો હોય છે તેથી જમનને તેઓએ પુરતો ઇનસાહ આપ્યો. રાહદે વાઈનનું એક ગલાસ ઉઠાવ્યું અને પોતાની મોહિરધારને દીકાસો આપવાનું બાહાણું કાઢી ઝોરમાંથી બાહાર નિકળ્યો.

“ઝહરેશો, આજ રાત્રે તમને મારાથી મજાશે નહીં.” એટલું બોલી તે જતા રહ્યો. પેલા બધે જણા રાત પસાર કરતા ગપાસપા ચલાવતા બેઠા; અને રાહદ પોતાની બાઈની

એ રૂ.માં ગયા. તાંહાં તેણીની કોચ ઉપર રમી લેતી હતી.

“આણ. અને લાગે છે કે છેલ્લું શું બન્યું છે તેથી તમે વાકેફગાર છો.” તે બોલ્યો.

“આમ મમાચારની તમને ખબર મલેલી છે.”

“હા હું જાણું છું કે નવું વીજ ચલ્યું છે.” તેણીની બાબી, “પાણીની બાજુ તમે બાણર રમ્યા નથી, રાહડ.”

“મને કપડો ના આપો, મેડી. મેં કાંઈ પણ કરવામાં કમર રાખી નથી.” રાહડ જવાનું થયું.

“મીઠું!” તે અનકરા કરતી બોલી.

“તમને મેં પ્રથમ જ કહ્યું હતું કે. પેલા ધરજ આઠાં ઉપર જરા મારી નજર કરતા રહેઃ પણ તમે કાંઈ ધ્યાન આપ્યું નહીં. એ દેરી સુધા! હવે જુઓ આપણી અવસ્થા, બીજારી નહીં તો બીજું શું.”

“આવા સમુદાય તમે બોલો, મે !” રાહડ દલગીર થઈ બોલ્યો.

“જ્યારે મેં તમારી સાથે લગ્ન કર્યા ત્યારે હું તમને સારા પ્રજાદાર ચમકાવતી હતી.” ન બોલી. “ત્યારે મને ખબર ન હતી કે હું ત્યારે હાથ એક બીજારીની હાથમાં મીઠું છું.” આ બોલતી બોલતી તે હાલી થઈ અને રાહડ હાથમાં મીઠું રાંકી એક ખુસી ઉપર બેઠો. તેને એવી ખબર ન હતી કે આવા બારીક ખાતમાં તેની બહારી તેને એવા સમુદાય આપશે.

“બીજારી!” તે આરતે અને બીજારી આપણે બોલ્યો.

“ત્યારે બીજું શું?” મેડીએ જણાવ્યું. “ખરે કહીએ તો તમને મરડાં લાગે છે.” પણ આપણે આપણા પીનાના આધારે છી ને એ વાત અકેકી છુપાવવાને અરથ રુટ.

“મારા પીતૃવત્તુ પેનથન ખાતર!” રાહડ જાણતે બોલ્યો. “હા, કદી નહીં, મેડી, તર કે હું મગી જાઉં.”

“પણ હું તો જીવવાનું પસંદ કરું છું.” મેડીબાબી “જો તમે મને જુદી જુદી સરાધર કરી ઉચાપ આપી ન હોતે તો કદી હું તમારી સાથે પરણતે નહીં. અરે આ મેં કેવી જીવ કીધી!”

“ત્યારે તમે મારી સાથે નહીં બાધા આપ્યાં તે કદાચ મારા પામ પછસો છે એવું સમજીને પછસા આતરજ આપ્યાં કે?” રાહડ ગુસ્સાના કરતાં દુખ વધારે લાગાથી પુછ્યું. કારણ કે તેના એ તમામ વિચાર છતાં તે તેણીને તથા બાલકને અસંત માંહાંતો હતો.

“માલ, મેડી, એવો વું બોલે છે, પણ હું જાણું છું કે તારાં મનમાં તો કાંઈ નથી.” તે બોલ્યો. “અને મારી ખાતરી છે કે વું મને હજુર માટે, તો કે. ગુસ્સાની અંદર તથા નાસીપાસીને લીધે તારા મેંહુમાંથી એવા મજુન નિકળ્યા છે.”

“ચાલકો અને જુએ મઠ!” મેડી બોલી. “આવું આવું મેંહું બોલ્યા કરતાં જોય અને બીજાર કર કે દસીદતા તે શું છે. તને મેંહું મનદ બોગવવાનો માહાપદા પડ્યો છે અને તો હું અને નાનો પ્રજાદાર આજ રાતે કાચ મરણ પામે તો આમાર વિશેષ કરતાં તારી બોલમખલનો બંધ થાય તો તને અધીક દુખ લાગે. વું પોતે નેટકું તારે વિશે જાણે છે તેવાં કરતાં હું વધારે સારી રહેઃ તને જાણવું છું તો.”

“મીઠ, ત્યારે હવે હું ને શું બોલું,” રાહડ બોલ્યો, “મારા બોલવાથી તમે ઉગ્ર કંઈત અસર થતી નથી.”

“હું કાંઈ તમને બોલવા કહું છું,” મેડી બોલી. “ત્યારે ને કહેવું છે તે એવું કે કોઈક કરે, અને આ રૂપે આખી મુલા બેઠી ન રહે. તમારો તે પોરોચિતો છે. નવું વીજ લાવત. લાગે અને તેના બેશ થાય એવું કરેઃ ત્યારે ખાતર, તમારાં કરકંદ આતર, તમારાં મેં કાંઈ અકાચ રૂપ તેનો ઉપયોગ કરે અને

જે ધરને આજ ચાર ચાર વરસ થયાં આપણે પોતાનું સમજતાં આબ્યાં છીએ તેને હેનરીના હાથમાં જવા ના દેવો."

આ બોલતી વેલા તેણીએ કાચ ઉપર મુતલાં ફરજંદ ઉપર જે કટકો ઓધારેલા હતાં તે ઉચકેલા તથા ઉંધમાં પડેલાં ફરજંદના એકેરા ખુલ્લો દેખાડ્યો; અને તે દેખાડતી વેલા રાહડતા એકેરા તરફ તરોતરજી જોયા કીધું.

"આ બાતક ખાતર," તે બોલી, "આ નાનકડા રોગર ખાતર, કંઈખી કરી વીલના નાચ કરે."

તેણીને ચાંદની રાહડ જીવ ઉપર આબ્યાં તે ફલંગ મારતા કે ઉકેલે જાણે કે તેજ પડે તેણીનો હુકમ બજાવવા જતો હતો. તેની છાતી અડઅડ થતી હતી, તેની ચચમના દોઝા તેને ખુનપર ચઢેલા જણાવતા હતા.

"કંઈખી નીપજો, હા હું તેમ કરીશ," તે બોલ્યો, "મારા હાથમાંજ ને વાત હોય તે મારા ફરજંદ ઉપર માઠી અવસ્થા આપતી હું અટકાવીશ."

"તારે મંબાલથી કામ લેવું જોઈએ," મેરી બોલી.

તેણીએ પોતેજ તેને ઉસકેરવે હતા તે તેણીની ખુની ગાંઠ, અને બોલી "હુરરં ના કરતા, નહીતો મધધું બરહમ મલશે."

"વીજ લાલિતો ખસ કેની?" રાહડ બોલ્યો "તમોએ પ્રથમ તાણુ મારી અને પછી કાલાવાડા કરી મને ઉસકેરવે એટલેજ જીવ ઉપર આવવાની મને ફરજ પડી."

"રાહડ! રાહડ! માફ કર મુજને, મારા મનમાં કંઈ તેવું ન હતું" મેરી બોલી.

"તમોએ મારાં કામમાં ધણી લાલચ નાખી છે," તે બોલ્યો. "બારણું બંધ કરે કે હું બાહાર ગયાછું તે વાતની કોઈને ખબર મહે નહી. હું છુપે દરવાજા બાહાર જાઉં છું, એજ દરવાજા અંગણની માફક આ વખતે પણ આ કારણસર કામ લાગે. એવું છે."

"રાહડ, રાહડ, ના, ના જતા!" મેરી બેઠક ઉપે બોલી. "માફ કર મને; મેં તને ખુની લાલચમાં નાખ્યો છે. હું પેલી બની, પાપી રીતે પેલી થઈ મેં તને વીજ જોરવાને ઉસકેરવે. મારો મધધો બાકીના જન્મારે કંચા લીએતમાં મુખરવાને હું ખુશી છું. પણ તને એની પાપી અતમબ સાથ બાહાર જવા દઉં નહી. કેવાં ખરાં પાપી કામનો વું વિચાર કરેછો!"

"હું જલદી પાછો ફરીશ," રાહડ બોલ્યો. એટલું બોલી તેણે દવાલ ઉપરના એક ખુંતી દાખી નેચી એક છુપું બારણું સેહેજ અવાજ સાથ ઉધડી આબ્યાં. એક અધારે મારગ જણાયો, તેમાં તે તતોરતો ગયો. બારણું પાછું જેમ હતું તેમ બંધ થઈ મધું અને મેરી એકલી મોરગમાં રહી.

"આવીદ!" તે બોલી, "અરે એ શું કરવા જાય છે?" એટલું બોલતાંજ તેણીની આંખે તમરે આબ્યાં અને બેબાન હાલતમાં જમીન ઉપર અફસાધને પડી.

વખત વહી ગયો, સગડીમાં ધમાર ધીમે બજતો હતો, અને આખરે બંધે મીનખતી બની રહી નોપચું તે પાછો આબ્યાં નહી.

પણ સાંભરો! એ શું થયું?

મધ્ય રાતનો પેહેલોજ તકેરો પડોસ માંના દેવલના ધડીઆમમાં થયો તેવોજ મરાડ ઉચકાવારો ધીમે અવાજ સંભાલ્યો. અને તેજ પડે મુખ દરવાજા ઉધડ્યો એટલે રાહડ મોરગમાં પાછો દાખલ થયો.

તે મધડી આગલ ગયો, અને સલીએ પકડીને પજ્જન પાડ્યું. આતશ રોચન થયો એટલે તેથી જમીન ઉપર લંબાઈ પડેલી મરાડાં મરખી જાઠ ઉપર તેનો ઉગસ પડ્યો. હવે રાહડની નજર મેરી ઉપર પડી.

ગભગતના પોકાર સાથ તેણે પોતાની આંખ ઉપર હાથ આડા ધરવેલા, અને એક પીધેલા આદમીની મુઆફક બરાડ્યા માંડ્યું;

ભક્ષામણુ કરીએ છીએ. જેઓની પાસે શક્તિનો અગ્નિ બગડવાને લીધે તે પોતાનું કામ નિયમીત રીતે ચલાવવાને અશક્ત બાલમ પડતી હોય તેમને આ ઉપર કહેલા અખ્તારો અત્યંત ફાયદાકારક માલમ પડશે. તે બેથક અને બેથમાન તેવા દરદી ઉપર પોતાની બહુધા અમર ચલાવશે. કદાચ હવે એવાખી વખત નજીક હશે કે આપણું વર્ષદશાન મંડલ ખીજી તેજાની ગોલી અને દવધને બંદલ "હમવાની ગોલી" ઉપર વર્ણવેલા દરદીઓને ફરમીવશે અને તે દીવસ કે રાતે અમુકવેલા અજમાવવાને ભક્ષામણુ કરશે એમાં કાંઈ જાત્રી નવાધ નેવું નથી.

જમતીવેલા અરખર હસીને આપણાં લોહીની ધોમી ગતીની ઝડપમાં વંધારે કરવે એ અરેજ અતિશય ભારે અને ખ્યાન શક્તિની મધલી ક્રેશિરા ધમ્મા હર ઉપદ્રોત અવરચ છે. પણ ત્યારે કદાચ આ સવાલ સેલેજ ઉભો થયા વનારહેશે નહીં કે જમતીવેલા ધરમનું શરમાન કાંઈ પણ બોલવાની મનાઈ કરે છે તે કેમ? તેનો ખુલાશો અમળતાં દસ્તુર લાવશે કરી આપવાને ચુકશે નહીં, એ તે મહેબોનું કામ છે. એ તેઓ તેમજ ખીજા વિદ્વાન માટે બોલી ફરજ છે. તે તેમની આધન ફરજ છે. કદાચ આજ મુધીમાં એ બાબે કાંઈ ચરચા ચરવઈ ન હશે તેથીજ તે ખુલાસા વગર પડી રહેશે હશે. અમારા તાલેજ વિચાર પ્રમાણે તે બાજુ ધરવી એટલે જમતીવેલા તેમજ આણું આઈ ફારેગ થયા પછી તે મર્વ શક્તિવાન સ્થાને આપણને બાંહેવાં ન્યામત મટે તેની સેતાપમ કરી તેનો આબાર માનવાને તેને બારાપવું વાને ધવાદ ક વું છે; અને જે ધરમાં એવાં નેક ફરમાન રોષ તે ધરમની જુદીની નેટલી તરીકે કરીએ એટલી ચોડી છે. આમાં સપલા જણાવશા મળ્યોમાં તેનો રજાનો પેદેસા ગણાય છે. બોધારેને તેજા ફરજીઓની સખ્યામાં છાપારની યાવ ! આગીત, આમીન.

નમનતાઈ.

(શેખ સાઅદીની ખોસ્તાન ઉપરથી.)

ટીપ્સ એક પાણીનું વાદલની માલે, જેમ હોડે, જુઝારું, દરિયાનું આખું હેખતથી લાગું એમ કરવા વિચાર, કે, "અમુક આ સાગરના મોજાની પાસે હું કમીનાં ટીપાંની શી છે ખીસાદ? અગર પકું હું તે સાગરની માલે, તો ખોદલા તે સાગરનાં પેટાં અંદર યાવ માહરા જુંડાને કમખખત હાલ. આકાર માહરે યાવ તેમાં બિજાને જુડ નિશાન માહરી નહિ રેહય; તે પાણીની આ નસન માહરી જુમ, તાજુર માહરી જાત. અટલું કેહતાં તે એવું ધમ્મું કે હેક પડ્યું, તે કાણનાં કોટલાની માલે કાંઈ તેણે અનથીતો અંધારે વગ. વેહવા તેપર જગાના, જુઝારા દન, પુત્ર તેમાં યકું તે આખી રતન, જલનો, આકાર તજુ ધમ્મું ઝવેર; કુંડું તેપર નયું કાંઈ જુબમુરતી પર, મોચાઇ તેને મલી, ને શેદનશાદને હાથ ખેસાડ્યું લોકાએ સુન્નાની સાથ. આખો રખે લાયકાનો બલો એ રીત, કમીનાં એક ટીપાંને નામવર કીધું. નમનતાઇ જો રાખી તે ટીપાંએ તો બન્યું તે જલનું એક ડિંમની ઝવેર. શેક્યું તેણે ગરમીએ નીસ્તાનું ખાર, ને દસ્તાનો ખમ્મું તે મુંદર આકાર.

પટખાલું પચી.

મકરણ ક થું.

કાલા પોચાકવાલા અદસ્તની ઘાડી સખાવવ.
 ગુલર કોચમેનતો હાનેલમાં જાળને સેલો.
 પેલી ઘાંઘો તેની મધલી સુધ બુધ ઉઝારી મુકી
 હતી હોતલમાં લધલા જાળુનો મોઘાટ આ-
 નિશય મચી રહ્યો હતો. મધલાઓને ખોલી
 ધનું હુડું તેથી તેઓએ તેને ઉઠાડવાની ધ-
 હુડીએ હુકિત કરી પણ તે એટલો તો ભર-
 હામાં પડી નોરથી ચેરતો હતો કે તેને હા-
 લઆ છતાં તે આઆપથી ખીલાર યદ રક્યો
 નહી. આખરે ભારે મહેનત અને હુકિતથી
 તે ભગદત થયો.

“આલ કોચમેન, આલ, આખુને ખોલી
 થાય છે.” પેલા કાલા પોચાકવાલા અદસ્ત
 બોલ્યો.

આ કહેવાની ગુલર ઉપર કાંધ અસર
 થઈ નહી. તેનો જરા જરામાં ડાકણુને ઉઝાદ
 કરી ગભરાય. ઘાડી હાંકી લઈ જવાને વીચાર
 કરે અને પાછો ખીલીને અવર. આખરે
 હોતલવાલીએ ઘાડી હાંકી લઈ જવાને માથે
 લીધું. તે બાહાર જતો હતો એટલામાં ચેલેન-
 તાળેને પેલા કાલા પોચાકવાલા અદસ્તનો આદ
 કાડી તેને એક દળન બરાન્દી અને ૧૨ ગ-
 લુસને માટે ખાવાનું તદ્દઆર કરવા કહ્યું.
 એ હુકમ પેલા કાલા પોચાકવાલાના મોઢાંમાંથી
 નિકલેલો બહારી “તદ્દઆર છે સહેલ” કરી તે
 બખરથી ખાણમાં ગયો. તાજસાથ ધરનાં
 મધમાં માણસો કામે લાગી ગયાં. દેનને ગોઝને
 માટે પોણ ઉપર બજાર બહારી રવાનાં કીધી.
 રોજને સગીની સહીઆ સાથે કરવા બેસા-
 ડ્યો. મેલીને ધગાર પડ્યા કહ્યું. ધર ધણી.
 આણીએ બરાન્દી બાટલીમાં ભરવા માંડ્યો.

અને મધલાઓને કામમાં ચપલાસી રાખવાને
 ઉઠકરીઆ.

પેલા કાલા પોચાકવાલા અદસ્તને ઘણું
 મોઢું થવું હતું તેથી તેણે ગુલરને ઘણો સમ-
 બંધો પણ મરવે કોકત. તેણે ગાડીના ખીલાં
 મગક તરફ આવી જવાનો વીચાર કીધો; પણ
 જવારે તેને એવી ખબર મળી કે તજલેકતું ખી-
 ણું મંડક સાત માઈલ કરતાં બાહુ દુર ને હવું
 ત્યારે તે નિરાશ થઈ ગયો અને લાચારીએ
 ગુલરને બાંધબાંધ કરી સમજાવવા તથા છાપડે
 ચલાવવા લાગ્યો.

આણું તદ્દઆર થયું. નેબલ ઉપર આંબું.
 સમલા લોકોને તે અતીશય પસંદ થયું
 બાટલીઓ અપોચપ ઉઘેડવા લાગી. પણ પેલા
 કાલા પોચાકવાલા અદસ્ત જમવામાં માંમલ
 થયો નહી. હોતલવાલીએ તેમજ ખીલઓએ
 નેને તડયો પણ તે ગયા નહી. “કેમ તમે
 પોતે આણું મંગાવું અને તમારા સંજીવ માટે
 મેં તે કંઈ મહેનત લઈ તદ્દઆર કીધી અને
 તે તમને ગમતું નહી થું?” હોતલવાલી બોલી.

“મેં આણાની વરદી કીધી?” પેલા
 અદસ્ત અજાબ યદ બોલ્યો. “થું મેં વરદી
 આપી?”

“અજાબતાં,” હોતલવાલી અને તેની
 એરત બંધે બોલ્યાં.

કેમ તમે લોકોને અમું આંબું હવું
 કે?” અદસ્ત બોલ્યો.

“આ કેકાલો જમાવ થયતા સમલા અ-
 દસ્ત અને ખાણઓને અરજ કરી પ્રહુ છું કે
 તેઓએ આ અદસ્તને મધલાં આણાંની તેમજ
 શરાબની વરદી આપતાં માંમલયા છે કે નહી?”

“અજાબતાં,” ગુલર અને ખીલ સંરમે
 બોલ્યા. “અને અમારા કાંતેકાન સાંભળ્યું છે.”

“છટ, છટ, હું કેસમ લઈ કુંહું કે મેં
 એકબી શબ્દ વરદીના રૂપમાં કાંઠયો નથી,”
 પેલા અદસ્ત બોલ્યો; અને હું કાંઠ યેનો અ-
 રથ આપું નહી.”

આ ઉપરથી હોતેલવાલા અને તે ગ્રહ-
સ્થના દરમ્યાનમાં પંચાતી અને વારંવિવાર
ચાલુ થયો. આખરે કેટલાકના કહેવાથી મમા
યાની કરવામાં આવી. સમલાઓએ યરએ
હીરસે આપયો એવો વિચાર નહીં થયો. એ
સાંભલી કેટલાક ઘેડાવાલા અને બીજા આણું
આગવધી ઉઠી ગયા. તે જોઈ પેલા ગ્રહરયે
બાકીનો બધો ખરચ આપવા કહેવો અને
બધા બહુ પાછા તેમજ ઉપર બેઠા.

હોતેલવાલાને પેલા ગ્રહસ્થ ગ્રાપ પંચાતી
થવાથી તેને નુંકસાન કરી તેની ઉપર રસ્તામાં
વેર લેવાને તે દાંત કચક્રમાંથી કાંઈ બખરયો
હતો; અને તેમ કરતાં વેલનતાઇને તેને દીક્રા
હતો, તેથી તેની ઉપર નજર રાખવાને તથા
કાંઈ નુંકસાન કરતો તેને અટકાવવાને બનતાં
મુધી તેણે સંભાલ રાખી હતી. તે જોહન.
હોતેલવાલાની ક્રોધ બખરથી આણું તરફ ગયો.
તાંહાં તેણે હોતેલવાલાને એક આટકી આથ
ગાથ બાધે કાંઈ વાત કરતાં સાંભલી. તે તક
તેને પેલા હોતેલવાલાને શિક્ષા કરવાને આછી
મહેલી લાગી. જોહન હાથમાં એક આગક
લઈ એક ઝીરડામાંથી બખરથી આણું તરફ
જતો હતો એટલામાં તેણે હોતેલવાલાની નેવો
સાર કાઢી આ શબ્દો તેના કાન ઉપર નાંખ્યા.
“જા મારા, હાલતો જા, પણ યોડે યોડે દહાડે
તું પાછો આવતો રહેજે. કાંઈ શીકર કરતો ન
આજ રાત્રે જોહન જુબબ થર આવતો ન
નથી!”

“હા—હીક—વાત તો બહુ બહેકક
છે” જોહન બોલ્યો. “યોડે યોડે દહાડે તું
પાછો આવતો રહેજે, અને આજ રાત્રે
જોહન જુબબ થર પાછો આવનાર નથી!
વાર વાદ ઠીકછે, આવજો, જોહન તું
આવજો, આનીકોડે હું છું. પછી થઈ રહેશે.”

આ રવેશના સંખુત આચરવા પછી
તેણે ઘુલરને બદલે ગાડી હાંકી લઈ જવાનો

અને તદ્દમાં પેલા કાલા પોચાકવાલાને નુંકસાન
કરવાનો વિચાર તણ દીધો.

વારે વેલનતાઇને, તારા કેવા પ્રતાપ!

હવે પેલીગમ ગાડી તાજાંઆર થઈ. ઘુલરને
વેલનતાઇને મમજબો કે ૪૦ માઇલના થેરા-
વાની જગાની પેલીપાર કોઇ પણ ઝડપથી
જાણું નોર ચાલી ચક્ર નહી. એ વિચારે
તેના મન ઉપર મજબુત સારી અસર પ્રાપ્તી
તેથી તે હીંમત કરી ક્રોધપાશ ઉપર ચડ્યો
અને લગામ હાથમાં લીધી એટલે ગાડી આ-
ખરે ગગડ્યાં માંડી, આપણા વેલનતાઇને
આ વખત ક્રોધપાશ ઉપર બીરાજ્યા હતા
તેણે હવે કાંઈ પણ થેરાં કાઢવાને વીચાર મુકી
દીધો તે એટલાજ માટે કે તેના કહેવા ઉપર
ઘુલરને ધતવાર આવી અને ખરેખર ઘોડાંક
મંજલ જવા પછી ઘુલરે તેના તેણે આપેલા
ઉપદેશ માટે ઉપકાર પણ માન્યો.

મકરણ ૭ મું.

જોહન કાકાનો મીઠ. તેનાં મગાં બહાનાં,
ને ખેમાલુમ ખાતર પાડનારા. એક
પ્રખ્યાત કચરાપટી.

જોહન કાકાનો મીઠ મીઠ શ્રીમદ્દ
અર્ચનેત જેને અસ્તક વેલનતાઇને સોંપ્યો
હતો તે ખેમાલુમ દાહતનો માણેક હતો. તે મ-
ણાજ નાણુક બાંધાનો અને ઉચો હતો. તે
તદન કુચેરો ખરેખરા વગર રહેવો હતો. તેના
મગા વાહામાંમાં એક બાઇ બનીનો અને તે-
મની એવાર સીવાય બીજું કાંઈ હતું નહી.
તે ખરેખરનો વિચાર કરે નહી એ માટે તેઓ
પુરતી સંભાલ રાખતાં હતાં. તેઓનો દાહો
અધેનની દાહત ઉપર હતો. તેના પદ્ધતિવડે
તેઓ મુખ્યત્વે અને જાતબજાઈ રહેતાં
હતાં, અને ખીલીતાં હતાં કે રંગેને મીઠ અર-
ખેન લાન કરે તો તેની દાહત તેમના દાથમાં

આવતી અટકે. એટલાજ હેતુથી ગુદમેને જોયારે વેલેનતાઈનનાં તે કુટુંબમાં આવવાની વકી અને તે તરફ પોતાની અત્યંત ખુશી દેખાડી ત્યારે તેઓને તે સાંભળતાંજ તાવ અડી આબો. તેઓએ તેને કહી દોહા ન હતો. તેઓના તે જુવાન કંગાલને, હેવાલ અને તેની તારીફ ગુદમેનને મોહોડે. થી સાંભળી તેઓથી તાંઆથ થઈ શકાય નહીં. તેઓ વેલેનતાઈનને માટે દર કરવા લાગ્યાં કે ગુદમેનની દાહત તેમના હાથમાં જતી તે અટકાવશે. તેટલા માટે તેઓએ પોતાની ઉપર આવતી ધારતી દુર કરવાનો કાંઈ આરે શોધવાની કુકિતઓ રચવામાં વખત લગાડ્યો નહી. વેલેનતાઈન એક ધરમસરામાં ઉતરવાનો હતો, તેને એસ્તેકબાલ લેવા માટે ગુદમેને પોતાના ભાઈ વાહતરને મોકલ્યા હતા, તે લાગ સમજી પેલાં મગાંઓએ એવો મનસુખો કર્યો કે વેલેનતાઈને કાંઈ દીન પણ ગુદમેનને નજરે નોંધો ન હતો તેથી વાહતરે એવું કર્યું કે પોતે ગુદમેન છે એવું તેને જણાવવું અને પછી કાંઈ યુકિત કરી તેને કાંઈ અધારી જગામાં પુરી મુકવા અને તેને. માટે કાંઈ મનવાર કે બહાણ ઉપર સેલરની આકરી શોધીકાદી તેને તાંહાંથી વધવા કરવા.

મલવાને માટે ધરમસરા તરફ આબો. તેણે પોતાના ભાઈને જાણે ધર મોકલી વેલેનતાઈનને આવકાર દેવાનું કામ પોતાને હાથ રાખ્યું. જ્યો વાહતરને તેમજ તેની એકસથી ઠાકીને ધણુંજ દુખ લાગ્યું.

પણ તેનાં આ કામથી તે તોલી કાંઈ નીસાર થઈ નહી, જ્યારે ગુદમેને પોતાને હાથ વેલેનતાઈનને આવકાર દેવાનું કામ રાખ્યું ત્યારે વાહતર રજતામાં ગાડીની રાંહા નોતો આગલ વધો તેણે મનમાં કોઈની રવેશ વેલેનતાઈનને પોતાના કપાળમાં લાવવાનો મુકમ વિચાર કાપે હતો. આ સધલો વખત ગુદમેન ધરમસરાના કાવાખાણમાં બેસી કસેટનું તળવર આગલ રાખી એક વર્તમાન પત્ર વાંચતો હતો. જોકે તેની નજર તે પેર ઉપર હતી તો પણ તેનું ધ્યાન ગાડી તરફજ રોકાયું હતું તે મનસે વીચાર કરતો હતો કે શું એમથી બને કે એક માણસ કલાકનાં કલાક ન્યુનપેર વાંચતો રહે અને તેમનાં એક વાક્ય તરફની ધ્યાન નહીં આપે? જ્યારે ધડીઆલમાં ૧૦ નો ટકોરો વાગ્યો ત્યારે પોતાની હજુરમાં ઉભેલા માણસ તરફ જોઈ તે બોલ્યો. "છોકરા, આ ઘણું અનયમ નેવું છે—નહી વાર?"

"કેમ માહેબ, કાંઈ ઘણું મોડું થયું નથી," તે માણસે જવાબ દીધો, "આજે દુલર કાચમિનની વારીછે અને તે તો હંમેશ એમજ આવેછે."

"મને તો લાગેછે કે જાંહોછે તાંહાં કાંઈ અકસમાત બન્યો છે," ગુદમેન બોલ્યો.

"અરે માહેબ તેવી કાંઈએ ધારવી નાખવી નહી," પેણું માણસ બોલ્યું, "સર્વ સંધાંમત છે; હા ધરડો દુલર નંરા ધોરીછે ખરો પણ તે કાવકોછે—તો પણ આજનાં નેટણું તેણે કાંઈ દીવસ મોડું કીધું હોવ એવું મને ધ્યાદ નથી."

એવો મનસુખો કરવા ઉપરથી વાહતર ડોડવેલ વખતે ધરમસરા તરફ ગયો, અને તેનો મોટો હાથેસ વેલેનતાઈનને આવકાર દેવાની અધવી મોકલ્યું કરવામાં રોકાયો. એ સધલાઓએ ખાંજી એવી ગાંભણ કરી હતી કે જ્યારે તે આવી પોંહાંએ ત્યારે તેને તાવરનોખ બાહાર મોકલાવી દેવો અને કે તેને કાંઈ નવા ઉતારા ઉપર બધ જવા પછી ગુદમેનને એવું અમજાવવું કે વેલેનતાઈન ખીલકુલ આબો નથી, સારાં નમીએ વેલેનતાઈનની ગાડીને ધણુંજ મોડું થયું હતું, અને એટલામાં ભણી ગુદમેન પોતાનું કામ પૂરું કરી વેલેનતાઈનને

આ મુઆફકેના કાંઈક દીકાસો મજાવા ઉપરથી તે ધરમચરાના દરવાજા આગલ ગયો. તાંદાં તેણે પોતાના ભાઈને તથા ભત્રીજાને એક પેરતર માંધ વાત કરતા દીકા. “કેમ પેરતર તારી આતરી છે કે ગાડી આતરીતો નંધી-નર,” વાલતર પેરતરને પ્રછણું.

“વાલતર ! હારેમ !” ગુદમેને હાક મારયો; એટલે પેલા બંધે જણા માદ માંભલી ચોંક્યા; પણ છટકી જવાનો કાંઈ વખત દીકા નહીં ત્યારે તેઓ તેની નજદીક ગયા, અને કાંઈક અચરતીના શબ્દો બખરયા પછી તેઓએ ગુદમેનને આતરીથી કહ્યું કે સાંજના પ્રપક્ષ થઈ પડેછે અને મધ્ય રાત થતાં પણ ગાડી આતરી લાગે એવું નયો તેથી તે પાધરો ધર નય તો દીકા; તેઓમાંથી એક જણ વલેતતા ધનની સાથે રહેશે.

“તમારી ગાડી ચરવાની છે,” ગુદમેન બંધેનો હાથ પકડી બોલ્યો. “એક શખ્સ કે જેને માતે મને ધણું લાગેછે તે તરફ તમે આંટકી કાલજ દેખાડોછો તે જોઈ હું ઘણો ખુશ છું. તો પણ જ્યારે એમનું છે કે તે હવે જલદી આતરી લાગશે ત્યારે તો આપણે સાથેજ ઉભા રહીએ અને જરા વાહનનું ગડાસ લઈએ.”

વાહતર અને હારેસ બંધેએ ઉડવવાની ધણીજાં પેરથી ફરી પણ ગુદમેને તો જલદે તેમની નિષ્ઠા ચોતી ગમે હોય તેમ જો-હાસ કરવામાં કાંઈ ખાત્રી રાખ્યું નહીં. તેઓ કાવાખાણમાં જઈને પેલાને યોડાક વિલંબ ગયો નહીં એટલામાં ગાડીના આતરી પેલેચવા ની મીગનલ મલી; અને વલેતતાધનને આવ-હાર દેવા માટે ગુદમેન કમખાઈવંતી બાહાર ગયો.

“મધું ઘઈયુકું !” વાલતર ગુદમેનના જવા પછી બોલ્યો. “મેં કેવી મુરખાઈ કીધી કે હું ગાડી આગલ ઉભા રહ્યો નહીં; પણ હું તો એવું પકડું મગલ્યો હતો કે ગાડી તો આતરી મધ હશે.”

“કોણ જાણે શું સેતાને ચોંકવ્યું થયું,” હારેસ બોલ્યો. “તેથી હું વિજલીની ખાફાં અહીં દોડતો-કે આતરી લાગે.”

“આલો હવે તો મધલું રદ થયું,” વાલતર બોલ્યો, “આ વખતે આપણે ગાડી ઉપર આપી. પણ ફીકર નહીં, હજી પણ આ આ હાથમાંજ વાતછે.”

“તમારું નામ વલેતતાધન વાત છે સાહેબ ?” ગુદમેને એક જુવાન શખ્સ ને ગાડીમાંથી ઉતરતા હતા તેને પૂછ્યું.

“હા, સાહેબ,” વલેતતાધન બોલ્યો.

“મારું નામ ગુદમેન છે; હું તમને જોઈ ખુશ છું. હું ધારું છું કે રસ્તામાં તમને કોઈ હરકત નહીં ન હશે.”

“નહીં કાંઈ દમ જોવી નહીં,” વલેતતાધન જવાબ દીધો.

“કાંઈ વધારે મવાબ કરેના” દુલર કે દલાક પોડાવાલાઓ ને તેની આશપામ ગુમર થઈ તેને મંબોલ કરતા હતા તેમની આગલથ આતરી જતાં બોલ્યો. “એ બાંધે મને કાંઈ પૂછે ના ને સંભારી મને કંપારી-ધુતેછે. (ગુદમેનને આ નેક ગ્રહરથનો હું અત્યંત આભારી થયે છું. એ શો જો મને સારી સલાહ આપી નહીં હતે તો અત્યારે કે આજ રાત્રે પણ અમે અતરે આતરી લાગતે નહીં.”

આ કહેવાથી વલેતતાધન ઉપર એટલ અસર થઈ કે તેણે ખીનામાંથી ફર કાંદો ગુલ રને આપ્યા, અને ખીજી એવું થયું કે તેય ગુદમેનના મન ઉપર વલેતતાધન બાંધે સાંજ લાગણીએ ધર કીધું. તેણે વલેતતાધનનો સ્ત મન બરાબર એક દેસાણે મુકાબ્યા પછી વાલતર અને હારેસ સાથે તેને જોમખાણ કરાવી તેઓએ આ આખરથી ખેરઆતરીઅત સાથે તેની મુલાકાત લીધી; પણ તેમના દીલમાં આગં અવમાં આવતાં હતાં.

“હવે સાલો, મારા જુવાન મીય,” ગુદમેન વલેતતાધનનો હાથ ફરીથી પકડી તથા

દીવાળનીથી હીલવી બોલ્યો, “તેમાં સહી સ-
ક્ષામત આવી પેહિંઆ છો તે નોંધ મને ધણો
હરખ ઉત્પન્ન થયો છે; તમારે ‘દીલ થંડું’ ધયણું
લાગેછે, હા તેમજ લાગેછે, છાકરાં આ અહરથ
ને મોટી એક કાકીનો આણ લાવ; કેમ રસ્તામાં
એણું મોઢું શાથી થયું? પણ નહીં તેને દાખી
ગયાછો—હમણા કાંઈ કહેતા ના.”

“યાક શાની,” વેલેનતાઈને જવાબ દીધો,
“અને તું દીલ તેની તરફ ધણુજ અરે અને
મયાણ લાગુ થયું પેલા ખીલ બેની નજરમાં
મનપ્રાપ્ત છે એવું તેને લગણું આવ્યું.”

“આણ, જરા વાઈન લયો,” બેલા દીલ-
નો અરુચિત બોલ્યો. તે વેલેનતાઈને નોંધ
એટલો ખુશી થતો હતો કે ગોધા તે તેનો
પોતાનો પુત્ર હતો. “મારાં આરા-પેશ, બેલા
તારી તદેશરતીમાં જીઆદતી કરતો,” અરુ-
ચિત બોલ્યો. આ અપ્રદાથી વેલેનતાઈ અને
હોરેસના દીલમાં અત્યંત દુખ અને કપન ઉ-
ત્પન્ન થયું. તેની અસર તેઓએ ઘણી રાખી
નહી; અને તેટલા મોટા, વેલેનતાઈને ટચકો
કરી કાંઈ કહ્યા પછી તેઓ તેનું નકી કરવા
મોટી શુકિત રચવા તાંદાથી બહાર નિકળ્યા.

“આણ બાઈ,” અરુચિતે પેલા બંધે જ-
ણનાં જવા પછી વેલેનતાઈને કહ્યું, “આણ
હવે, આજે ગાડીને એટલું બધું મોઢું કેમ
થયું તે કહી મંગળવાની તમરી સેવો.”

વેલેનતાઈને તેની તરફ તગેતગ નોંધ
પ્રાપ્ત, અને હસ્યો. “અરે” કારણ તેને જણા-
વવાને તે પ્રથમતો અચકાવો; પણ આખરે
તેના તે વિચાર ફરી ગયો, અને તે મનસે
બોલ્યો કે તેના હવાલથી તે ધરમ પ્રરૂપને ગ-
મત મળવાવના રહેશે નહીં. આ રચેચનો
વિચાર કરવા પછી તે બોલ્યો, “સાહેબ, જો
મોઢું થયું છે તે માત્ર મારાથી થયું છે.”

“અરે પણ મેં તો એવું સાંભળ્યું કે નો-
તમાં ન હતો તો ગાડી સુદન આવતી નહીં,”
અરુચિત અચરત થઈ બોલ્યો.

“એ વાત ખી ખરી છે,” વેલેનતાઈને
જવાબ દીધો, “પણ આરણ ખી અરે છે કે નો-
હું નહીં હતો તો ગાડી છોડી વખત અગાઉની
વેલાસર આવી પેહિંઆતો.”

“એ શું બોલેછો,” અરુચિત અચરત થઈ
બોલ્યો. પણ વેલેનતાઈને પેહિં આતરી ફરી
લીધી કે અરુચિતનું દીલ તેની તરફ ખરું જ છે
ત્યારે તેણે પોતાનાં સંધનાં કરતુકનો વાસ્તવીક
વૃત્તાંત કહી મંગળાવ્યો. તે સાંભળતી વખત
પેલા અરુચિતે દીલ કમકમાત ઉપજ્યો.

“અરે, અરે, આરા દીકરા,” અરુચિત
બોલ્યો, “સંભાલજો કે આ વાત કોઈ ખીલ
આગલ કરતા ના. અપરધાર, આનગી રાખજો,
સંભાલજો અને મારા બોલ ધ્યાદ રાખજો.”
આરણ બોલ્યા પછી તેને ફરી હસ્યું આવ્યું
અને વેલેનતાઈને પોતાના અરુચિત મીત્રની મારી
પરેણાગતી પ્રેતાને સુખારકબાદી આપતો
હતો. તેની વાત ધ્યાદ કરી તે અરુચિત માણસમાં
વેલેનતાઈનનાં કરતુકની અસર કેવી થાય છે તે
જાણવાની ઇચ્છા ઉત્પન્ન થઈ, તેથી તેણે તાંદા
અને તેજ જગા ઉપર પોતાના કમનો નહુનો
દખાડવાને અરજ કાઢી. “પણ સંભાલજો,
આરા છોકરા, સંભાલજો,” તેને વેલેનતાઈને
ફરીથી ચેતાવ્યો. (સાધન.)

એક સ્ત્રી ધણી ખીમાર પડી ત્યારે તે-
ણાએ પોતાના ખાલીને બોલાવી પોતાની પાસે
મેસાડ્યો. “આરા આ દુખા ધણીજ જંગલ
બરેલી છે,” તેણીએ કહ્યું. “ધણીજ,” પેલાએ
તાપસી પુરી. “જો મને તારી કંદર નહીં લાગતી
હોત તો હું કેદારની છોડી જાત,” તે બોલી.
“અરે મારી ખારી,” પેલાએ જવાબ દીધો,
“તું શું મારે બાંધે યુગાન લાઈ જાય છે કે તારાં
સુખમાં હું આડો આવીશ. જો મેલાસકે તારાં”
પેલી સ્ત્રી તે સાંભળે થઈ. નરનારી વચે મેહિં-
ખાતો એવીજ નોંધ્યો.

અંમીર અરચો.

યાને
સેરનાં અરચાં સેર.

પ્રકરણ ૩ જી.

પંદીઆણાના દરવાજાને કંઈ અને વફાધરી.

કાંઈક આડવાડયાં થઈ ગયાં, અને આક-
તોખરનાં થંડી અને અરક પડવાનાં મૂકીને
આગ્યો. હજારોનાં છગરમાં દુકાલે અને અ-
શંતાધીની ખીલીક ઉત્પન થઈ. ઇનસાફના

આદા તલે, હજારોની કંવલ આવી. ફાંસીના
લાકડાં હજાર મહેલાં રહેતાં હતાં. તેમને જરા
નવરાય મળતી ન હતી. મોહિત ઇઆ છુટ-
કને માટે કાકલુદી કરતા હજારો પંથવા બધી
આણામાં ગોતાં આતા હતા. કમકમી સીપાઈ
આનાં ટોલાં દહાડો અને રાત ધીકકર અને
શુરમાધી માટે છુમ પાડતા ગોહોલ્લામાં ફરત
હતા. તેઓ હેવાન્યત બરેલી રીતે નાચતા
અને કુંદતા તથા પોતાનાં નીરવજ ગીત ગાતાં
હતા. તેઓ રાહમાં ખુન, માર, ધર અને પક-
કરી રહેતા હતા.

૧૩ મી અગરતની સાંજનો વખત.

મે છોકરાં આગના બચ્ચા નોયછે. (અંક ૨ નો પાછું ૩૪ મું.)

તે વખતનો હતીહામ વાંચતાં આને
પણ આપણને કંમકમાન ઉપજે છે. તે વાતને
આલખનાં ૯૩ વરસ થયાં છે, નોપણુ તેને આને
આપણે ખીલીકતું રાજ એ નામધી. આલ-
ખીએ હીએ. તેનાં રજાર લોકીધી મઆપયાં

કહેવાયછે; અને તેના મક્કા અવાધી હજારોનાં
આંધુધી તર છે.

અને એ સાથેના વખત ૩-દી-ગોની પસ-
નાસેના આમમાં પોતાના પછકાને એકાંતવાનામાં
તમામ દસ્તાધી ગોવા એક નાની આરગી

પુરાણો હોય તેમ મારકવીસ-દી-સે-ત-વેલરી રહે-
તો હોતો.

ઉપર કહેલા મહીનાની લગભગ આ-
ગેરીએ જ્યારે મારકવીસ ઉતાવળમાં પોતાના
આરંભમાંથી બહાર નિકળ્યો અને પોતાની
નોહિરદારના આરંભમાં હાથમાં એક ખોલુ-
પત્ર લઈ દેડતો ગયો.

“વાહ, આખરે તક મળી!” તે જરા ઉસકે-
રાયલા સાથે બોલ્યો, “આ પત્ર આરંભી સર-
દાર તરફથી આવ્યો છે!”

મદમ ઉગ્રાની પુત્રી, જેથી યદ્ય ગઈ અને
એક નજીકની યુરસીમાં બેસી ગઈ.

“તે મરદાર લગે છે કે લોકરૂઢ હુદાર
જેને બજાબોરેએ રાજતા બંદીખાણા માટે
નવી મજબુત ક્ષ બનાવા આપી છે તેની સાથ
તેણે નકી કીધું છે. કાલ રાત્રે તે નવી કલ લઈ
જવાનો છે, અને પાદશાહી બંદીખાણાના દર
વાળ ઉપર જે હમણાં કમ છે તે ઉમેરી તેની
જગ્યાએ નવી જડવી છે. આપની કાસે એટલા
મટિ મારે હુદાર યદ્યને જવું પડશે.”

“અને શું તમે એવું ધારી છો કે તેમ
કાધારી રાજ સાથ સંપેસો અનાવવાને તમે
ચકિતવાન થશો?” મદમે પ્રત્યુ-
ત્તર કર્યો.

“ચકિતવાન થશો?” મારકવીસ બોલ્યો,
“કાં એવો અર્થો સરસ તક છે, અને તે જેવી
ફરીથી મલનાર પણ નથી?”

“તમે શું કરવા માંગો છો?”

“મારી યુકિત જીવનો યાદ છે; પણ હવે
તો મારા હીમતનું કામ છે, અને જે કોષ
રાજને અપાવાને ખીડે જરૂર તેને અલ્યાથી
તેમજ જાંબીથી હાથ ધીવા પડે. અગર હું
કાંઈ કહું તો તમે માનવાને સાંખી ચક્રમા”

“હું સાંખી ચક્ર,” મદમ નખાવતા
સાથે બોલી.

“સાંખ્ય ત્યારે આવતી કાલે સવારના
આંક વાગાને યુમારે લોકરૂઢ હુદારની જ-
ગ્યાએ તેમજબના બંદીખાણામાં જવાનું છે.”

નાથે મારે મોટે એક છુપો લેખામ તપચાર
રાખ્યો છે; અને કેટલાંક અડવાડાં થયાં એ
રેવેશ છુપા લેખામમાં કોઈનો પણ શક એવો
વગર બહાર ફરવાનો માહાવરો પડ્યો છે. હ-
યિવારની ટોપલી લઈ હું પાદશાહના બંદી
ખાણામાં ધમ્માહામ દાખલ થઈ કામે વલગી
જાઉં. પછી સાગ ફાવે પાદશાહના હાથમ
એક પત્ર સેરવવાની તક લઈશ. તે પત્રમાં હું
મારી તમામ યુકિતનું વર્ણન લખીશ; અને તે
એ કે તાંહાનો પેહિરાગીર બની ચેતવણી આ-
પી શકે તે આગમ્ય તેની ઉપર હુમલો કરી
તેને ખંજર બોધી મારી નાખવો; પછી પાદ-
શાહ સાથે કપડાં અદમા બદલી કરવાં અને
તેને બદલે બંદીખાણે કોઈને ખખર પડ્યા
વગર રહેવું જ્યારે પાદશાહ મારે પોષાક પે-
હરી બંદીખાણાનો બહાર નીકરી જાય. એ
થવા બાદ જ્યારે અલુ જણાઈ આવે ત્યારે
પુનીઓને કહેવું કે હું સેત વેલરીનો માર-
કવીસ છું. મેં પાદશાહને બચાવ્યો છે, અને
હું મરવાને તપચાર છું.

“અકસોસ, પણ તેઓ તમને પકડશે!”

“તે તો હું જાણું છું, મારી; પણ
આખરે—”

મદમની આંખમાં આંસુ ભરાઈ આવ્યાં
પણ તેણીએ તે પડતાં અડકાવ્યાં અને રાત-
ના ઘણીનાં ખમાં ઉપર પોતાનું મર તેકવું.

“મારા ભલા મારી,” તે બોલી, “તું
ખખખર કહે છે. મારું મુજબ, મારી પોતાના
મુજબ એકલપેતી કરે છે, પણ જે ઉત્તમ મણાય
તેની આશા રાખવાની હું કાચેસ કરીશ.”

“જિટલા વખતમાં મારકવીસ નિમ્નાસો
નાખી વચમાં બોલ્યો, “એક ખીજ અડમણ
નડે છે. એક છોકરા ઉમે કરવો જોઈએ.”

“એક છે કદા. શા માટે?”

“રાજપુતને, બંધાવડો જોઈએ.”

“નેચક તેમ યદ્યને જોઈએ. પેલા હુદાર
સાથ કાંઈ છોકરા જવાનો હોતો?”

“તેનો પુત્ર,” મારકવીસ જમીન તરફ નજર કરી કાંઈ હંદી મતલબ ધરાવતો બોલ્યો.

મદમે કાંઈ ગભરાતનું દેખતું આઈ પોતાનો દમ એવો, પણ તેણીએ કાંઈ જવાબ આપ્યો નહીં.

આ પલે ખારીના પરદો ઉઘડાવે, અને મારકવીસ તેમની આખી વાતના દરમ્યાનમાં એક પેહોલો કંચુરો બાંધે તે સંકેત આપીને એકલો ઉભો હતા તે કુદાવી આંદર આપે. ખીલીતો ખીલીતો પોતાના પેદરની બાજુમાં ગયો, અને પોતાના નાનકડા હાથ મારકવીસનું હાથ ઉપર મુકી બોલ્યો—“જેરવાન પપા, આલો હું તમારી સાથે આવું છું અને આપણા રાજ્યપત્રને બચાવું છું.”

“તું, મારકવીસ!” મારકવીસ અંબીરાઈથી બોલ્યો, “તું આવે છે!”

“અને કાં નહીં, પપા? પેટી રાતરે તમે એમ નહીં બોલ્યા હતા કે નાને શાદાબદો અને હું એક સરખા દેખાઈએ છીએ? પપા પપા સાંભોલો, મેહિરવાની કરો અને મને જરૂર તમારી સાથે લઈ જાઓ!”

પણ મારા બચ્ચા તું શું મગિજ તે અમને છે કે? તને અને મને એક સીટા બંદી આપણામાં ગોંધાતું પડશે. અને તો ઘણું કરીને ગરદન મારવામાં આવશે, અને તું—

“અરે, નહીં તેઓના હારામાં એનાથી જીવવાં નહીં?” મદમ તેને પેટમાં દાખી નવધાર આંધું પાડી બોલી. “ના મારા મારા મેટાને જાને થવા તેઓના હાથમાં આવે નહીં. નહીં, અરે નહીં, મારીસ, નહીં, એને હું મોકલવાર નથી. અરે બાધ, બો મારીસ આપણાં ફરમંજુ ખુન ના રેગવ.”

“એ બ્રહ્મ મહાકતો બાગ આપવાને ખુશી હતો.” મારકવીસ ઉવાસ યદ્ય બોલ્યો.

“પણ એમને એવું કરવા દીધું નહીં! એવાં કરીને કામચો હાથ ઉઠાવવાને બદલે

મુશ્કેલી કરી! એણે નહીં મારીસ, નહીં, મારાં ફરમંજુને મારે ગમે આપેલા રહેતા હો!”

મારકવીસે આંખમાંથી પડતાં થંદાં તીષાં લુછી નાખ્યાં, અને એકાએક ઉભો થઈને, બોરડામાં અહીં તહીં ફરવા કીધું, અને પેશાં બાલકે તો પોતાની અરજ મકલુદી સાથે આમ રાખી.

“માએ છ મને જરવાની કરી જવાની રહત આપે! અંચીત અને તેઓથી કાંઈ અલગાર આવવાર નથી! જોતો તમે કે મને તેઓ કાંઈ નુકસાન કરી શકનાર નથી. અમર તેઓ એક બે આવડાયાં મને મીલા મારમાં પુરી મુશ્કેલી શું થઈ ગઈ; પણ આઠલી અમર ઉપર પાન આપે, અને આપણા રાજ્યપત્રને છવ ઉગાડવા મને રજા આપે, શું માતા છ દોષને છવ ઉગાડે તેમાં તમે શું નહીં થશે વાદ?”

મારકવીસને આથી ઘણીજ ખુશી લાગી અને તે ખુબજ બાલકનું મર પોતાનાં હાથની વચમાં પકડ્યું.

“ઘવાદ રાખજો બેટા,” તે લથડતે સાંદે બોલ્યો. “ખુબ ઘવાદ રાખજો કે તેઓ આપણું મધિને હુનાદગાર ટેરવી ગરદન મારશે. ત્યારે તું શું કરશે?”

“ત્યારે, પપા,” તે ડોકરાએ ઓસ્તવાર જીર સાથે જવાબ દીધો, “ત્યારે તો જેક મદદથી તરીકે કેમ મરેશું તે દેખાડવાની મને તક મળશે.”

મારકવીસે એક ઘણું શબ્દ ઓસ્તવાર વગર તે ડોકરાને તેની માવતરની ગોદમાં આપ્યો.

“બહાલી દીક્કાર,” તે બોલ્યો, “આપણા આ પ્લાટર ફરમંજુ માટે આપણને તે દક્તાકાને ઉપકાર વાન્ય કરવા નોંધ્યો, અને એની મરજી મુઆફક કરવા રેવુ નોંધ્યો. તે પોતાનાં નામ અને જાતને લાવ્યો. અને મને

પોતાનો અમીચી ખાસ દેખાડતાં અટકાવવા
। જોઈએ.

મદમ પોતાનો હાથ છાટી ઉપર ધર્યો,
અને પોતાનું જોઈ ફરવું.

"એમજ ધવાદો તારે, તે ધીમે સાર
મળી, "તો તમારી ગરજ એમીજ છે તો
તે સો હું પછી મરવાને તકવાર છું."

આરથસે તેણીની ગરજ ઉપર પોતાનું
મર તેડવું; અને સંઘર્ષમાંથી ફરતો વ-
ખત સુધી રહ્યા છીએ. પણ આરકથીસે ઝડ-
પથી તે છોકરાને તેની માવતરની ગોદમાંથી
ધુરો કર્યો.

"આસ, આરથમ," તે બોલ્યો. "હવે આ-
પણને જોઈએ" અમલમાં લાવવાનો લીધાર
કર્યો જોઈએ. માગને રમતે મારી પુરો આર-
ડમાં આવ્યો. તાર્કિક હું તને આવતી કાલ તારે
શું કરવું તથા કહેવું ને ચીખ્યા.

"આપની કાલે!" મદમ ધુલવી અને
એમીચી હાથ મારી બોલી.

એ પછી મારકવીશ અને દીકરા બંધે
કાગા ફેફસ ગયા, અને આસમ ન્યુસ પેરના
એટિથી તેમના આસમાર જોવા કરતો રહ્યો.
તે ડોકુ દુલુપતો બોલ્યો, "શું! એ બંધે?
કાકે, તો એ બંધે પોતાનાં મર જાડાદના
ધુરને મોપે તો તેમાં કાંઈ મારે તકસીર નથી,
અને પોરેજ આપણા બેવરા છકાણી પડેતો!"

(અંતિમ)

"હું શું કરતે? અરે મારી ખસ તો
તે વખત એક મરસીર હોત તો હું તેને
એકજ જરેબથી ચીરી નાખત."

અંક ૨ નો પાનું ૩૬ હું.

પરચુરન જ્ઞાન તથા રમુજ

એક દીવસ આપણા કોઠાબાઈ અદમરા
ને એતવાડીથી પાપધોની જવાબુ હતું. ત્રામમાં
તેનો જવાનો વિચાર ધર્યો; તેથી ત્રામના કન્દ
કતરને તેના બાડાને વચ્ચેને પુછ્યું. જવાબમાં
તેને એવું જણાવ્યું કે આંતરેડથી પાપધોની
જવાબુ એક આણો તેમજ એતવાડીથી પણ
એકજ આણો મેસે છે. એવું સાંભળી તે તા-
જુની પામ્યો, અને ત્રામવાલાની અકસ ઉપર
હમી મનમાં વિચાર કર્યો કે જ્યારે એમજ છે
ત્યારે ગોલ પીઠાં આગલથી આંતરેડ સુધી પે-
હલે ચાલી જઈ, અને આંતરેડથી ત્રામમાં
મિસુ કે તે હલલ યમસા કહેવાય. વાહરે અદમ
રાજ એમજ આજવું જ હતું તો ગોલ પીઠાં
આગલથી પાપધોની કાં નહી ગયા કે આણો
ખતચતે? આજવાનું તો એકજ સરખું હતું.

એક વખત એક જુવાન વિધવાને કોઠાએ
મવાવ કર્યો કે તું એકથી જાડરી નાતર કર-
વાનો વિચાર કેમ કરે છે? તે બોલી મારા આરા-
ના મરણને લીધે બચાવો કરી આદાની બસેડી
કામતી જીંદગીનો તથા કર્યો ના રવા છે. કેવું
શ્રીમતી વિચાર!

આપણી મરકારને અહમ્મન તરફ લઈકરે
કાપ મોકલવાને પોગવાલા તથા કુલીઓ નો
પચે છે તે થીયે જગે જગ યાત્રી પીતાએ છે
અને તેથી મરીમયુરમાં બીહીને બસતા ફરે
છે તે મંડુ જોઈ આપણી કોઠી કુછઓ પો-
તાની સઘની રમ્મ સુભ્ય તે ધવિરાની મેન-
લખ બાવખલા આગલ તીકલેલા કલ્પીત નાગ
મરે બાકકોને જાગ તરીકે પડવાની ઉઠાવી
સાક્રમાં મહેમ તથા વસવસો ઉપન કરે છે તંધા
છોકરાઓને બાહાર નહી કાઢવાનો ચરિત્રને
ગંબાઈ રાખવા કહે છે.

પુલીસ ખાતાનો એક રીતેકતીય ઓપન બેઠ્યો, “હા, મારા હાંખા અનુભવમાં મેં ઘણું એક અનુભવ જોયું, દીકરો છે.” “અનુભવમાં?” તેની બાથડી બોલી “તમોએ ઘણું કાવનાં પકડી કઢયાં હશે.” “ખરી વાત, ઘણીક લુચાઈ ફોગાઈ, ફેસાદ આજ સુધીમાં મેં પકડી આપ્યાં છે; પણ દલગીર છું” કે તમારી અને માહારી વચ્ચે મોટી ઘાઘના મુલાકાતમાં હું પોને ફર્યો છું.” હું એક એકરના હાથ ઉપર ફર્યો છું.” તે જુવાન સુંદરી છે; અને હું એકીતથી કહું છું કે એક ફીરેસ્તાઈ દખાવની છે. પેલીએ જુઆબ દીધો “પણ તે કાંઈ ખરો, ફીરેસ્તો તો નહીં હોય?” “અચીત નહીં.” તે બોલ્યો. “તેથીનો મીઠાજ નાંચે છે ત્યારે વટાલિઓ જ મીઠા ઉપર થયો હોય એમ દખાવ છે; અને જ્યારે છિરાયછે ત્યારે ધરતી પણ કંપે છે.” “અરે બોધા!” પેલી બોલી “પણ તેની ખરી ખાસીયત તમને કેમ માલમ પડી?” “કાં નહીં?” તે મોઢ્યો “પરપયા પછી બધું, આજે આપ જણાઈ આવ્યું.”

ફુવામાં મુખનાં મળી પરવડત વેપારી ખારકસો છે. જેમાંનાં ૪૪૭૩૪ બ્લાણ અને ૮૪૩૩ આગબોટ છે. આ ખારકસોમાં ૨૦૪૭૪ અગરેતોનાં છે. જેમાં ૧૫૩૮૪ બ્લાણ અને ૫૦૯૦ આગબોટ છે.

એક વેદેયાં આદમીએ એક રાક્ષસને કહ્યું, “આપણુ બધેના હક સરખા છે!” “તો તો.” રાક્ષસ જલ્દબ દીધો, “તેમાં પ્રત્યુ થું; તો પણ બાઈ સાહેબ મારો નોડો પેદાગીને તમે ચાલો તો તમારાથી કદી ચલાય નહીં.” “તેમજ બાઈ સાહેબ,” વેદેય મોલકું “તમે તો મારો નોડો પેદાગીને ચાલો તો ત

એક વેદા એક વહદિ પોતાના હાં આકરને મચીનાં પીલાંનો એક ફરડીઓ અગરોની દાખડી આપી કહ્યું કે પીલાં? મીચને અને દાખડી આ લખેલાં કાગજ સાં એક દરદો ધરાકને તાંહાં જઈને આપી આ ધરાંણીએ ભુલમાં મોડીની દાખડી દાકતરન મીતરને તાંહાં આપી; અને મરધાનો ફરડીએ પેલા દરદી આગલ લઈ ગયો. હવે પેલા દર પીલાંનો ફરડીઓ જોઈ તથા કાગલ વાંચી બરાતમાં પડ્યાં તે કાગલમાં આ પ્રમાણે લખે હતું—“બધે દર અરધે કલાકે લેજો.”

કેમ બાઈ હાથીને તમે તથા શા માં નોચાં કરો છો? એટલા માટે કે એની સુંદ કા અને પ્રજાડી કંઈ તેની તપાસ કરી લેવા. કે બાઈ, ફરીઆરી કોઈના બાપની છે, અથવા કન કરવાની ટેવ રાખી મારી છે.

કહે છે કે સેકેડે ઉપ વારમી ધરધી દેવીની તથા તેમના સ્થાન વગેરેની ખાતતા કીયા, બોમ વગેરેની રમમ નીકલી ગઈ તેથી હજારો પુતાગાઓ ધંધા ધાંધા વારના યજ્ઞ ભુજે મરવા લાગ્યા છે. તેમની એ રચેશની દલોદ્ર અવસ્થાની મજબુત ફરીઆદ તેમની દેવીના કાન ઉપર ગઈ હતી. હાલમાં જ, આઈ પી. રેલવે વાલ્લાઓએ બાંધખાતના રેલ્સ અગરનો પ્રલ બાંજીઓ છે, તે તકનો લાભ લઈ તે મધિધી મીસ નાગ મનુષ્યરૂપે બાહાર નીકલી ઓછે. એવું કહેવાય છે કે તે ૪ આંખ ૧૨ હાથ અને ગંજવર કદ ધરાં છે. તે બાંધખાલાના પુલની તજવીકના તજાવમાં તાં ૧ લી એપરેલથી ફેટાકાં દીવસ લગી પોતાના પ્રજાગી સેવેકને ધરાણુ કરવાની તક આપશે. હાલમાં ધરેધર ગુમરાત મચી રહ્યો છે કે નાગને બોમ તરીકે અગણુ કરવાને નાના ખાકડો નોખાશે.

એક શેહરની દરબારમાં એક જુરર (જુ.
માં બેઠાનાર)નું નામ પોકારવામાં આવ્યું. તે
જુરર ન હોવાને લીધે જડજે તેને દંડ કીધો
પાંચે એક આગત ઉમ્મિલા રાખ્સ બોલ્યો
‘સાહેબ તમે એવા ૧૦૦ દંડ તેની ઉપર નાખો
તે પાણુ તે આવનાર નથી; કારણુ તેતો હવે
મારમાં સ્તાયો છે.”

ગાંધીજી બંદુકમાંથી છુટતી વેલા રાગ
કાઢે છે પણ એ રાગ તો બારી પડે જા.

ઉખીઆણુ.

જીનદાર ન દેખે મુજને સાહેબ
ખલકનો ખાવીદ ખાલિક
દારણુ મલિ કદમ દેખે
પરજાપતી ને માલિક
દીનકાર કુખે હુસા હુસા
ખાજ કાલ ધવા વેહેલા મોગ.

ગાઝલ.

(નામ જાનેકા ન સા હાઆર-મ મરજાગી.) એ રાહ.

કામ વુજનું નોહને ચક-યાય છે જીગર ગમગીન-ટોક,
જીગર ગમગીન જીગર ગમગીન, યાએછે જીગર ગમગીન.
રાતે રખડી રખડી-જાણોછો મુજને એકલી
કેમ ખમાય મંતાપ. ખાસ, કેમ કહેવ.ય કોઈ નજરીક-

કામ વુજનું

ખાર હપર બે ગણી-કોઈ કોઈ વજ્ર રાત સાચી
કાંદાંની મુજની નહીં યોડી-વાંચુ કીરચા કંઈ કાદાણી-

કામ વુજનું

પરેમાં તો વાખવાખા-પંડ ખચ્ચાપર આપદા
ખાવું પીવું વારી ગાડી-મેહમ નહીં તો બે-દોરા-

કામ વુજનું

તમે, સાહેબ તમે ખાવંદ-રમતાપંચી ભમતા પાદવન
નહીં આકાશ નહીં લગ્ન, નાચવું કુદવું ઝોર મળહ-

કામ વુજનું

અમો આકર અમા નકર, પાંખરેના હમો પોપર
કર લગાર નજર ખારા, સમજ કાંઈ હહકેનરા-

કામ વુજનું

સૈતરંજી ખાજ

ખાજ પેહલીનો ખાલાનો

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮
૯૧૦	૧૧	૧૨	૧૩	૧૪	૧૫	૧૬	
૧૭	૧૮	૧૯	૨૦	૨૧	૨૨	૨૩	૨૪
૨૫	૨૬	૨૭	૨૮	૨૯	૩૦	૩૧	૩૨
૩૩	૩૪	૩૫	૩૬	૩૭	૩૮	૩૯	૪૦
૪૧	૪૨	૪૩	૪૪	૪૫	૪૬	૪૭	૪૮
૪૯	૫૦	૫૧	૫૨	૫૩	૫૪	૫૫	૫૬
૫૭	૫૮	૫૯	૬૦	૬૧	૬૨	૬૩	૬૪

૧. કાલે ધરનો પોડો ૫ મે ધર ધમ્મા ૩૦ મે ધર ચાલવો.

૧. પાદ્યાહને ૭ મે ધર; જવાની કરવ.

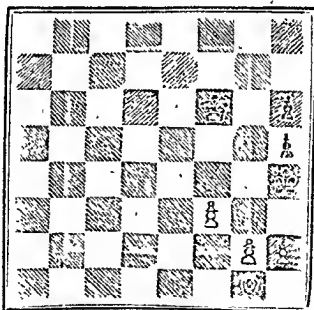
૨. અરેદ ધરનો પોડો ૨૨ મે ધર પાદ્યાહને સેદ ધમ્મા ચેક.

૨. પાદ્યાહ ૮ મે ધર જાય.

૩. ખાલી ચેચ અને પચાન માહાત.

ખાજ ૨ જી

કાલા.

સરેદ.

પ્રથમ અરેદ માહારાંત્રી ચાલે અને કાલાને ત્રીજે હાથે માહાત છે.

૦૬-આમે "પપ્પવાડયાંત્રી મંત્રાદિ" ગ્રંથાનુ તેના માલકને માટે કરેલું હશે એમ
૨. "ગુપ્ત" મેસમાં લખ્યું છે.

અવાકરણ મનહ.

પુસ્તક ૧ હું.]

૧ લી એપ્રિલ

[પાંક ૫ ત્રીસ]

ત્રીસ

આ પુસ્તકમાં આવતી દરેક વારતાનો સરવે હક એના બતાવનારે રાખ્યો છે. ભર તેમજ

આજના પારસીઓ.

૩-ઝી કેલવણી

નરેયેસ્તી છોડીએની નિશાળ.

ઉપલાં આતાંના વારસીક ઓછવ હમ-
ણાંન પુરા થયા છે. ને ઓછવને ટાંકણું
બહાર પડેલી બાબદ ઉપર નેગાહ કરતાં
અમને બારે યુગાલીની લાગણી ઉત્પન
ધર્મ આવી અમારે આધીન મત સોમવ
વારે એક બે સંખ્યત આપણ અમાર
અંતકરણમાં છતાં. તેમજ ઉડેલાની મંદ
પડી ગયલી લાગણી તાબી પામે છે. નરેયેસ્તી
છોડીએની નિશાળ આજે એક ધણુજ અગ-
ત્યનું આદુ ગણાય છે. તે તરફ તેની કમીતીનાજ
નહી પણ કુલે નરેયેસ્તી આવમના દરેક જીવ
જાતાં કાલજ તથા ધ્યાન દોડતાં નોંધ્યે. તેની
કેતહમંદી દરેક જીવજાયે હજી ધરવી નોંધ્યે.
તેની આબાદી તે આપણ પારમી યોગાની આ
બાદ છે. તેના ઉપર દરેક પારસીનાં સુખ અને
અઘની હાલતનાં મુલ્યાં આગ્રેલાં છે. એજ આતાં
ની સલાહ ઉપર પારમીની હવે પછીની હાલત
સુધરવાનો સંભવ રહે છે. ધરમયુરએનાં બ-

માવવા અને ઓએના વેહમને લીધે આ પછી
ણામાં દાબા ઉશકે અરસ વધી ગયા છે. તે
અરસોનું મુખ કારણ આરતોના વેહમ આગલ
મરદાની લાઆરીમાં મખાયલું છે. તથા મુખ
કારણની બુનવેખ ઉખડાઈ ગયલી નોવી હોય
તો ઉપલાં આતાંમાં જાયે ધરનજેની દેશવણી
દાખત કરવી નોંધ્યે. અને હવે તેમ કરવાનો
વખત આવેલો લાગે છે. તે જરૂર કરી થવું
નોંધ્યે. મીં પતયકીએ હવે વધારે ઉલન
ધરવી નોંધ્યે અને તે દર વિઆરવાના ગ્રહ-
રસ જરૂર કર્યે એમાં કાંઈએ મદદ નથી-
તેવણના હાથમાં આને લાંબો વખત થયો
ધણીક નિશાલો છે. અને તે દરેક નિશાલ
મનમાનતા રીતે નોકિ ધાંતે પગલે પોતાને
રસનો લીએ છે. ધણીક નિશાલો તેમનીજ
સુમનાથી ઉભી થયલી છે; એઓ ગાહુકી ધણીક
આજ પણ તેમના ઉપરીપણા હેઠલ છે.
તેવણ આજ ૪૦ વચ્ચે થયાં કેળવણી આ-
તામાં જોગવણ છે, શિક્ષક તરીકે છોકરાઓન-
મન ઉપર કોઈ પણ સુચકેલ બાબદ સેલેલધયો
ઠસાવવાની તેમની કુનેહ માટે તે વણુને હજુર
ધણીક ધિયાં ધ્યાદ કરે છે.

મીં પતયકી એ કામ વખતજવે પાર ઉતારશે

સેતરંજ ખાજ

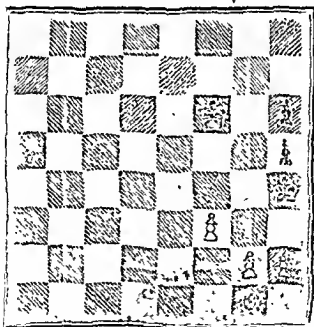
ખાજ પેહલીના જોલાસો

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮
૯૧૦	૧૧	૧૨	૧૩	૧૪	૧૫	૧૬	
૧૭	૧૮	૧૯	૨૦	૨૧	૨૨	૨૩	૨૪
૨૫	૨૬	૨૭	૨૮	૨૯	૩૦	૩૧	૩૨
૩૩	૩૪	૩૫	૩૬	૩૭	૩૮	૩૯	૪૦
૪૧	૪૨	૪૩	૪૪	૪૫	૪૬	૪૭	૪૮
૪૯	૫૦	૫૧	૫૨	૫૩	૫૪	૫૫	૫૬
૫૭	૫૮	૫૯	૬૦	૬૧	૬૨	૬૩	૬૪

૧. કાલે ધરનો થોડો ૫ મે ધર હમ્મા ૩ મે ધર માલવો.
૨. ખાદશાહને ૭ મે ધર; જવાબી ફરજ.
૩. મરેદ ધરનો થોડો, ૨૨ મે ધર ખાદશાહને સેદ હમ્મા ચેક.
૪. ખાદશાહ ૮ મે ધર જાય.
૫. ખાલી પેચ અને પવાજ માહાત.

ખાજ ૨ જી

કાલા.

સરેદ.

મપમ મરેદ ખાદશાહની સામે છે અને કાલાને ત્રીજી હાથે માહાત છે.

અવધાન મન હ.

પુસ્તક ૧ હું.]

૧ લી એપ્રેલ

[અંક ૫ થીર

તાને

આ પુસ્તકમાં આવતી દરેક વારતાનો સરવે હું એના બનાવનારે શખ્થો તમજ

આજના પારસીઓ.

૩-સી કેલવણી

અરથોસ્તી છોડીઓની નિશાળ.

ઉપલા આતાને વારષિક ઝોછેવ હમ-
જાન પુરો થયો છે. તે ઝોછવને યાંકે
અહાર પડેલી બાબત ઉપર નેગાહ કરતાં
અંમને બારે સુશાહીની લાગણી ઉત્પન્ન
યઈ આની અમારે આધીન મત સોચવ
વારે એક બે સંખ્યત આવવા અમારાં
અંતકરણમાં જગાયા. તેમજ ઉલ્કાની મંદ
પડી ગયેલી લાગણી તાજી થયે છે. અરથોસ્તી
છોડીઓનું નિશાળ આવું એક ઘણું જ અગ-
ત્યવું આજે ગણાય છે. તે તરફ તેની કમીતીનાજ
નહી પણ કુલે નવયોરતી આલમતા દરેક જગ-
ડાનાં કાલજ તથા ધ્યાન દોડ્યાં નોંધાય. માતા
કુલે અંતરેક જીવજાતે હમડે ધરતી ને સતીને
તેની આબાદી તે આજે પારસી યાજ-
નારી છે. તેના ઉપર દરેક પારસીનાજ એ આલવું
અતી હાલતના મુલ્યાં બાહેલાં છે. મ જાતની હદ
ની વજાણ ઉપર પારસીની હવે મજબૂત હદ મદર
સુધવાનો સંભવ રહે છે. ધરમખુદ

માવવા અને ઓઝોના વેહમને પદ. પણ
જામાં હયા હતાં અરથ વાંકુમાને તાપિ
અરથોસ્તી મુલ કારણ ચોરતે
મરહોની લાચારીમાં મ
એ સગલા શીશુગારે ઉપરાંત તેની અ
રી ખુબસુરતી કેલવણી લીધામાં છે કેમકે કેલ
વણીથી માંજુસ મારાં નરમાંની વીચાર કરી
શકે છે. એથી મારાં લક્ષણ આવે છે. આલમ
તથા બીજા દુરગુણોને હાંકી કાઢનાર કેલવણી
છે. કેલવણી એ આદમીને આદમપણામાં
લાવનાર એક મજબૂત હયાયાર છે ને એ વગર
હનમાં એક હેવાનની મીઝાલ છે. જેમ હેવાન
જોતાને ગમે છે તેમ કે બીજાં કરે છે તેમ માલિ
છે તેમ માંનવીએએ કરવું નહીં પણ કેલવ
ણીની મદદથી ને બી. કાંઈ નાલવું. વીચારવું
કે કરવું એ સગલું તથાસીને કરવું. હવે ને-
ટની કેલવણીની મરદને જરૂર છે. તેટલીજ
ખલકે તથો વધારે જરૂર ચોરતને છે એટલે
જો ચોરત કેલવણી હશે, તોજ પેતાનાં બા
લકોને ધટની ને સારી કેલવણી નાનપણથીજ
આપી શકે મોર સ્ત્રીને પણ કેલવણી લેવાની
પણી જરૂર છે.

એ સંધ્યા શીશુગારે ઉપરાંત સ્ત્રીની

મુખેય ફરજ છે કે જોવાને યાદ કરવા ને તેને હુકમો મુજબ ચાલવું; પણ અકસોચની વાત છે કે સ્ત્રીઓ એવા સરખાણે પ્રખાંણે ચાલવાને ઠાંણે ચોરાક ને ધરેણાંની ખાલી ફીસી યારી, ખગરૂની, મોટાઈ, ને હીરા માણેકનાં ધરેણાંથી ચોવાને મુખી ને ફરવંતી ગણેછે. ને સ્ત્રીઓ ચોવાને રંગ ભરંગી ચોરાક ને ધરેણાંની ખાલી ફીસીયારી ખગરૂનીને મોટાઈમાં મુખી ને ફરવંતી ગણેછે તે સ્ત્રીઓ ચોતે ચોવાને કોણે છે. સ્ત્રીની આશ ફરજ નીતીયર ચાલવામાં, દીન ને દુનીયાઈ એલમ દાંડલ કરવામાં, ને જોવાની તેમજ વડીલ માણસોની તાલે દારી કરવામાં છે. એ સગરા યોગ્યપણે આંખમાં સંખી સ્ત્રીઓએ તે પ્રખાંણે ચાલવું પણ ખગરવું છે.”

—(૦૦)—

પેટખોલુ પંચી.

પ્રકરણ ૭ માંનું મોખન.

“અરે સાહેબ, એ બાબે જરા પણ ફીકર ના રાખો. નર્મીત રહે,” વેલેનતાઈને કહ્યું.

“છોકરા,” વેલેનતાઈને ચોવાને સાદ એક અખાદેલી જગ્યા ત્યાં બે મુખસો જમવા દેવા ત્યાંથી આવતો હોય તેમ નાખીને એક આકરને કહ્યું.

“હા, સાહેબ, છોકરાએ ત્યાં જાવ જવાબ લેશે.”

“છોકરા,” વેલેનતાઈને સાંભળી ખાજુ કે ત્યાં ખાજ ને જાણુ રહ પીતા દેતા ત્યાંથી આવવા કારણ, છોકરા ચોવાની બુધ ધણી સમજ તે આંખી તરફ ગયો અને બોલ્યો “કેમ આવે, શું હોય?”

“છોકરા,” પેટેલાના નેવે સ્ત્રી આવજ કારણ.

“હા સાહેબ,” છોકરા પાછો પેટેલા બે આગલ જમ બોલ્યો, “તમે બોલાવો અસાહેબ?”

“નહી,” એક અહરજ બોલ્યો “અમે કાંઈ બોલાવતા નથી.”

“છોકરા,” વેલેનતાઈને આરજાને ખી ને છેડે પાતાનો અવાજ નાખી બોલ્યો. તે તરફ ખીઆરો છોકરા પાછો ગયો.

“અરે, પેટી પારવવાઈનની ખાટલી કાંદાં છે?” અરે રસતે આંદ નાખી વેલેનતાઈને બોલ્યો.

“બેઅદખી માફે, સાહેબ,” છોકરા એક અહરજ તરફ જોઈ બોલ્યો, “હું ખાતરીથી કહું કે તમે પોરતની ખાટલી અંબોજો.”

“ના ભાઈ, હમે કાંઈ પોરત ખીતા નથી.”

“છોકરા,” વેલેનતાઈને જોરથી હુમખાડી.

“આજે સાહેબ!” તેટલાજ જોરથી છોકરાએ જવાબ દીધો. તે પાછો આંખી પુકે ગયો; અને ત્યાં સુધી વેલેનતાઈને અખાન આંખી ત્યાં સુધી આંખી પછવાડે અહી તહીં દેલામાં પડ્યો, નેથી તેનું ભોલી ઉકાળું આખ્યું. તે મગડી આગલ ગયો અને ધંગારું પત્થર પાડ્યું.

“હા!” વેલેનતાઈને મગડીને માં પેની ચીમનીમાં ઉમે સાદ ફેંકી કહ્યું “છેક ઉમે જા રહેત કહું.”

“મુખ!” વેલેનતાઈને હુમખો અવાજ કાઢી બોલ્યો. હુમ આપો મુખવાઈ ગયો હતો. “મુખ, એટલું મોટે કેમ બોલેછે.”

એ રહેણા આદ ચીમનીમાંથી નીકળતાં મંજીથી છોકરા ગમેરાયો અને યાગલો અંગેલ ઉપર આંખી આંદરતે રહી ખાલાર ગયો અને પદમસરાવાજાને નેની ખાખડીને, આંદડી

તથા, બીજા નોકરો તેમજ ધરમસરામાં નોકરો
લોક હતાં તે બધાને ખોલાવી લાગ્યો, જેઓ
ધણી સંભાલથી મધડી આગલ ગયાં-જ્યાં
વેલેનતાઈને હાથ અને નોં વચ્ચે ચીમનીમાં
હેલ મુજબની મનોરંજક વાત ચાલુ કરી.

“હા આ તારૂં બહુ મધું ખાઈને;
પણ તારાં—તે ખાઈને. તારા આખા જન્મા
રામાં તે આવું જોર બહુ નોં હું ?
“ચુપરું જતા, નો, આપણને પરસેવો ઓઠો
પાછે કે તેથી બહુ દુઃખ નથી.”

“હું, જોઈ મધું હું” કે નેમ પેતા
છોડે છે ધંધારમાં સહીઓ બોલી જોર પા
રન પડે છે તેમજ તેના પેતમાં પણ તે
બોલાય.”

“એરે એ તો હલકું થાય તેની ચરખી
તવાયાથી બહુ, વધુ જોરમાં ખાઈ, અને
આપણને દુઃખ નાજો.”

ધરમસરાવાણી તારાં આપ્યો. “હું હવે
તમે મપડાયા, હુઆઓ, મળે કરે, ચુપ
ચાવો ?” તે બોલ્યો.

“હું ચુપ પા ?” ગેમી હાથ બોલ્યો.

“હીકે તમારે જોઈએ તે બોલો.”
ધરમસરાવાણી બોલ્યો, “પણ હવે તમે લોકો
છડકવાના કાંઈ છો. ચાલો નીચે આવો—
મંજલાય છે કે ?”

કેઈએ કાંઈ જવાબ આપ્યો નહીં.

“અહીં આવું જોડી,” ધરમસરાવાણી
બોલ્યો, “જા દોડતો કે મીપડને બોલાવી લાવ.”
અને ખરેખર જોડી નોકરી ઝડપ થાય એ
ટલી ઝડપથી દોડતો નીકળ્યો.

“રે ભાગતાઓ, નીચે આવો તો
સાર,” ધરમસરાવાણી બોલ્યો.

“માફકરો, જિજ્ઞાસુ આહવા,” હાથ
બોલતો હોય તેમ વેલેનતાઈને ચીમનીમાંથી
સાર કાઢ્યો, “તમે તો કાંઈ જમ્યાં સાવેલા
અને લાવકીવાળા જણાવો છો.”

નોં તમે બહુ તરી આવ્યા તો હું
તમને બંડે ઉશડી મુકીશ,” ધરમસરાવાણી
બોલ્યો.

“પણ દરગોલાતું કે કાંઈ કાંઈ છે ?” ગેમી
નોં બોલતો હોય તેમ વેલેનતાઈને આવજ
કીધો.

સીપઈ આ વખત અંદર દાખલ થયો,
અને તેણે સગડી નજીક જઈ પોકાર કરી,
“ચાલો જાન મરદો, ચાલો, અને તમારું કાંઈ
કાંઈ છે.”

“અમારું કાંઈ છે,” એક જનનો સાદ
નીકલ્યો.

“પટપટારું છોડી દો, અને હેલ
આવો,” સીપઈ બોલ્યો, “નહી તો સીપઈ
સાથ ચેરાં ધડવાનો સ્વાદ કેવો હાથે તેને
તમને ખબર નહીં.”

“ખબીત, પણ અમને ત સ્વાદ મા-
લમ નથી તો.”

“તરી એમ કાંઈ તેઓ રૂંધે આવે
નહી,” સીપઈ બોલ્યો, “લાવતો એક લાંબી
નારે લાવ તો.”

એક ચાકરડી સાવરણી લેવા ગઈ, એ-
ટલામાં એક બીજો મીપડ અંદર દાખલ
થયો. તેને પેલા પેલેલા આવેલા મીપડએ
કહ્યું “સ્મીય, જા અને પેલી ચીમનીને
મણિ ચડી તારાં ઉઠા રહે કે તે નસતે કાંઈ
નાદારી જાય નહીં ?”

“ફેમ હવે” સીપઈ હાથમાં લાંબી
ઝાર પકડી બોલ્યો, “હવે હેલ આવવું હોય
તો આવો નહીં તો આવો આવો ઉતરવું
પડશે.”

આ મુજબના જવાબમાં ચીમનીમાંથી
ધીકાર બેલા હાથનો આવજ નીકળ્યો જે
યો તે ઓઠો તો ઉઠેરાઈ ગયો કે તાપરતોય
પેલી લાંબી આવરણી ચીમનીમાં બોલી દીધી
પણ એસે ચું કે તાપરતોય મેંસના ટગલ

દગલા તેના મોઢાં ઉપર પડ્યા નેથી તે તદન યુગલાઈ ગયો. તે ઉપરા સાપરી છીકવા અને કૂકવા મંદી ગયો.

“કેમ સાહેબો, હવે શું કહેછો?”
ચીમનીને મહાએ ચઢેલા સીપઈ બોલ્યો.
“ઉપર ચઢવાના કે નીચે ઉતરવાનો વીચાર રાખો છો? બોલો કહીશો!”

હેઠલ રહેલા સીપઈ તો દમબદમ છીક માલ કરે, છીકે અને કૂકે અને ચીમનીમાં ભરાયલા રાખોને સેમ બાણુવામાં કાંઈ ખાકી નહીં રાંખે. પાણી મંગાવી ઓઢું સાફ કર્યા પછી તે બોલ્યો “હવે એ લોકની કમળાની કડુંછું.” મારા હાથમાં આવ્યા તો પછી નોંધજાવેલો કે ચીમના શા દાન ચાપછે. વાફ નોંધવું હવે તેઓ સમજે છે? કેમરે હેઠલ આવો છો કે હવે? ધિઆર રાખને કે અમે તમને ઉડવાના નથી. આ ઉલ્લીવાર કડુંછું કે નીચે ઉતરો?”

“તું કાંઈ થલો બલો દેખાય છે, પશુ નરો તો હેઠલથી નહીં ને ઉપરની નહીં જવાના,” ચીમનીમાંથી કોઈ જવાબ રું હોય તેમ વેલેનતાઈને સાર નાખ્યો.

“હીકો ત્યારે ને વખત જાંવડે તમાં તારી સરકમીને મારે તને સ્વાદ આપ્યો પડ્યો,” સીપઈ બોલ્યો.

આ સંપુનના જવાબમાં વધી ચીમની માંથી કોઈના હસાતો આવજા નીકળ્યો ને થો સીપઈ અને બીજા એટલા ચીરદહ ગજા કે તેઓએ તે ચીમની બાલીને બગમ કરી નાખ્યો નહીં કાપ કર્યો. પશુ તેમ કરવા ને સીપઈનું દીવ ચાલ્યું નહીં; મજબ, તે બોલ્યો કે ચીમનીમાં બરાવજા થોડો બની મરે તો તેમની ઉપર કદાચ પુનર્તુ બોલિતન આવ્યા વગર રહે નહીં.

ધારને નીચે છૂવતો લાવવાને લોકો તરેલવાર ઉપજ સુમંગલ દતા, તે મેં એક

જ્યે, એવું જણાવ્યું કે શહેરમાં એક કચરા પતી ખાસે ચીમની માફ કરવાનું યંત્ર દળું કે નેની રહે ચીમનીમાં ને કાંઈ બરાવજા હોય તે બાંદાર આવેછે. એ ઉપરથી તે કચરાપતીને તેના યંત્ર સાથે મોલાવી લાવ્યા. તેણે આવતાં નેવાર પોતાનાં યંત્રની તારીકમાં કાંઈ મજબ ઝોતરવા પછી તે યંત્ર ચીમનીને રસ્તે છેક મહાલે સુધી ચલાવ્યું; તેથી પ્રપક્ક મજબ દગલે દગ હેલવ પડી. હવે આ યંત્રમાં એક ગોમ બ્રશ રહેછે તે જ્યારે મહાલાં સુધી ઉપર ગણ કે ચીમનીને મહાલે ચઢી બોલો મીપઈએ તેને ચોરતો બાલ મગજી મજબૂત પડી બા લાર એવું નેથી બ્રશ યંત્રમાંથી બાદાર નીકળી આવ્યું અને તેના બાલ ટુટી ગયા. તે નોઈ યંત્રવાલા એવું સમજ્યો કે ચોર ચીમનીને મહાલે હતો તેથી તેણે લોકોને જાણીથી ચીમનીને મહાલે જવા કહ્યું. લોકો જેમ તેમ બરી સુમકેલીએ ચીમનીની છેક ઉપર ચડ્યા, પશુ યોગક વારમાં કંઠાકો નિરાસ થઈ પાછા હેઠલ ઉતર્યા; ઉતરતીવેલા કેલ લોક દુટ્ટી પડ્યા અને દાંડળ વગરના થઈ ગયા. એમ કરતાં સેવરે ચરવે દોષ પોત પોતાને ધર તરફ કર્યા અને તાંહાં સીપઈ તથા ધરમસાનાં માણસો માત્ર રહ્યાં. તેઓએ એવો ઉપાય કીધો કે ચીમનીનું ઓઢું એક જગડી કંતતાનથી દાંડળ નાખ્યું કે નેથી કચી ચેરે ચીમનીમાં, યુગલાઈ મરે. પછી આખી રાત્રી સીપઈએ ચીમનીને મહાલે તથા નીચે મેની રહ્યા.

વેલેનતાઈને પાલી તેનાં કાવુકં, પ્રાકરમ તથા ચેગાંતું પરીણામ નોઈ મનમાં અસ્વંત ગમત મેલવતો હતો. તે દગતો દમલે કંઠાકો તથા પાકી ગયો અને વેલેનતાઈને સાથ ગાડીમાં મેની ધર ગયો. (અધિન)

ખોદાઈ લાકડીને અવાજ હોય કે?

પ્રકરણ ૫ મું.

રેલવે સ્ટેપન ઉપર સાંજની અધલી
ત્રેનો આવી લાગી. તે સ્ટેપન ઉલ્લેખના
નાના સ્ટેપનથી આસરે ૧૦ માઇલ ઉપર
હવું. ગાડી હજુરનો બરાબર ઉભી ન રહી
હતી એટલાંમાં એક જુવાન હતાં સ્ટેપન
ઉપર ઉભી પોરતરની ચેતવણી છતાં કુદી
પડ્યો. તે ઉતાવળા ધ્રુવ હેનગી માર્યમેંત
પોતે હતો. ધંધી કરતી પડ્યાને લીધે તેનું
બદન કાંપતું હતું; કારણ કે ગરમ રેલોમાં જઈ
રહેવાથી તેણે ધંધી અમવાનો આશરમ ઊડી
દીધો હતા. અંધારામાં તેણે આણીગમ પેઢી
ગમ નગર કાઢી; પણ ગાડી કેટલે મંડી આવી
નહી. સ્ટેપન આગલ બે ગાડી હતી ખરી પણ
તે કોઈ જોડીએને વાસ્તે કોઈએ મૂખી મુકી
હતી; અને તેથી હેનગીને માટે ચાલી જવા
કીવાએ કાંઈ ચારે રહેલો ન હતો. તેણે ત્રડ-
પથી પગલાં ભર્યાં. “એક હાલ” તરફ તેણે
વલાણુ લીધી; અને તેમ કરવામાં પોતાની પ્યા-
ડીને કોઈની રવેશ મંત્રવાનો તેનો હેતુ હતો.

પોતાના પોતાના મરણ આગમ્ય વનન
તરફ પાછો નહીં ફરવાને તેણે કમમ લીધો
હતા તે એક લખે પાર પડ્યા હતા, ને કે તેને
તે વાતની કાંઈ અખર હતી નહીં. કારણ કે
તેના બાપે તો કેવારો જોડીતના ફરિસ્તાને
પોતાનો છવ સ્વાધીન કીધો હતો.

“કેવી બીદામણી રાત !” પોતાના દમ-
લાનો કાલર ઉઠાવતો તે પોલ્યો.

અરેજ, રાત ધણીજ અંધારી અને બધ
કાર હતી. પ્રમથ આતંત્ર પ્રડતો હતો. હજાની
અંધર કાંઈ સીજના અયવાતો પવનના ગંભીર

મુસ્તાતે તે જુવાન ચપ્પસના છગરને ના-
હીમત કરી નાખ્યું. કદાચ તે પોતે તોડેલાં
વ્યવનને માટે ફીકરમંદ હતા અને રીલસે
બોલતો હતો કે તે નહીં આવતે તો કેવું મારું
યતે !

તે આગલ ચાલ્યો. અને તે ઊંડીની
ચાલતો હતો તે ઊંડીની ધર નગરીક જેમ
જેમ તે જતો ગયો તેમ તેમ તેનો ચેલેર
વધારે વધારે ઉભતું પકડતો ગયો.

“હા, આજ તેણીનું ધર ! પણ આ કેવું
અંધારું, કેવું ભયંકર ! આટલી બધી ખારી
છતાં એક પણ ખારીમાંથી ઉભસ જણાતો ન-
થી !” તેની છાતીમાં કાંઈ અજબ અજબ
લાગ્યું. તે દુખ કાંઈ જુદા મનાચારની આગાહી
આપતું લાગ્યું.

પેરાણ અને સુમરામ ધયશ રસ્તાની
અધવચમાં તે ધમ ધધ ઉભો. તે ચા માટે
એટલો ભયાનીત થયો હતો ? તેની શુધ કેકણિ
રહી નહીં.

“અરે રે, મને એટલી ગમગીની ચા
કારણસર ઉપજતી હશે,” તે પોતાની હુરખાઈ
બપર દરતો બોલ્યો. તે હીમત કરી આગલ
ચાલ્યો. સીડી ઉપર ચડ્યો. દરવાજા જોરથી
ચોક્યા.

પ્રથમ તો તેને કાંઈ જવાબ મલ્યો નહીં.
તેણે ફરી ફરીથી ચોક્યા કાપું એટલે કલનાં કા-
નાંમાંથી એક બીજો માર “એ કોણ છે” કરી
નીકલ્યો.

“તમે દરવાજો ઉઘાડો નહીં તો હું
મારું કામ શું છે. તે તમને કેવું રવેશ જ-
ણાઉં,” તેણે જવાબ દીધો “જેવાન બાહ,”
હું તમારી નાની સેઠાણી એમીલીને મલવા
આવ્યો છું.”

“મારી નાની સેઠાણી ? તે ધરડી બાહ
બારણું જરા અલગ કરતી બોલી. “આહીઆં
તો કોઈ બાહની નથી ને સેઠાણી પણ નથી.”

“પણ મીં ફેરફેર, અને તેની બેઠી કાંઈ ગયાં?” હેનરીએ પ્રશ્ન કર્યો.

“શું?”

“આતો કાંઈ બેઠેલી દેખાય છે,” તે મનસે બોલ્યો, અને ફરીથી તેણે સવાલ કીધો. પણ જે લોકો તે ઘરમાં રહેતાં હતાં તેઓ વિશે તે કાંઈ જાણતી ન હતી. જે મુખ્ય કાંઈ તે જાણતી હતી તે એજ હતું કે, તે ઘર વચ્ચે ઠાકું હતું, અને કે તેણીની માત રજેવેન હતી, ખીન્ને એકં પણ ચંદ્ર, એમરેયા વંના તેડીએ તેનાં આંગ ઉપર દરવાજો ઉઘાડ્યો, અને તેને એકસા નામીયાસીમાં ગરફનાર મુકી જતી રહી. નાંચોપાસ કારણે તે એમીનીના લીધાર જોવાની તથા તેણીને નાંચુક લાય પોતાના દરતમાં પકડવાની ઉમેદમાં તાંઈ આગેા હતો.

હવે શું કરવું તે મુશ્કે નહી. શું તે પાત્ર વેરને મર્યા વગર ફેરફાર કાઢી દે, અથવા તેની નજરોક જઈ પોતાની મુમ કમુમ કરે? મને તે બંને પણ જેડેકમને પોતાની પત્રીત આરે આપશે હતા તે સીવાય ખીજ કાંઈને પણ નહી. પરણવાનો તેજે નાજીવન કરાવ કરશે.

પોતાની અમગીનું ધર જાંઈ દસ કે અપા કાંઈ લીધા જોવાની નહી તે તરફના રસ્તે હતાં તેનું હવું જાણ આગળ.

અને પણ તાંઈ તે મને કેમ ઉઘાડાજોઈ તે મને શું રહેશે? તેણે મનસે વિચાર કર્યો; તેને બીજાનાં પોડી અંધર હતી કે નેનાં ખાતો કમરવાસી થશે હતા.

તે પેલા વગરમાં ગયો, અને જલસીથી તે જગા ઉપર જઈ જાયો કે તાંઈ તે એમીની આપ પેસી ગ્રાફે જે કસેા હતા. અરે કેમ મધુર કાઠા. તેણીને મેડેશ, તેમજ તેણીને મેડેશ જોવા તાંઈ હોય એમ તેને જાણ્યું. અને અરેખર ખાતમાં ને ખાતમાં તે જાણે એમીનીને મેડેશ જોતા હોય એમ જાણ્યો.

તેણીને પીતા શા માટે તેમને આડ આગેા હશે? તે વાંકી વચ્ચે, અને જે આડ ઉપર તેઓ બેઠાં હતાં તે આડને બોલેથી વધાર્યું. તેજ આડ આગળ બેસી તેણે આગળ એક લીધાર એમીનીનું નામ કાતર્યું હતું. તે વખત તેને આગળના તેમજ જમીન ખુશ ખુશ લીધારમાં હતાં. તે જાણ્યું કેટલો જુનો થયો હતો અને તે પડી તેણે કેટલું મંકડ વેચ્યું હતું.

પાંચ વરસ! પાંચ વરસમાં, શું નહી બને! કદાચ એમ પણ હોય કે એમીની હવે એમીની ફેરફેર ન કંઈ જાણી હોય? પણ નહી, એવો વીચાર દોડાવવો મને ધટે નહી. તે કદાચ પેસી છાંદાન તરફ અમ જાળ ઉઘાડી કુચ ફરી ગઈ હશે; પણ તે બિલકુલ નહી મધુર જાય. જ્યારે, અને છતાં પડ્યાં ત્યારે તેણીએ માસી તરફ ફરી આગળનાં જોવા કર્યું હતું તે મને ધ આદરે.

વરસાદ રહી ગયો હતો. તોફાન તેમજ પવનનું જોર નરમ પડ્યું હતું. તારાઓ ગગનમાં ચક્રચક્રીત થઈ રહ્યા હતા. તેજે આગળ તરફ આડની ખીચોખીચ દાંખાંમાંથી નાજ કીધી અને વીચાર કાઢી કે શું તેમજ તેની એમીની પણ જોવા હશે કે નહી? તે કાંઈ હતી કાંઈ નહી તે જાણવાને માટે તે પોતાની કમ આગળે જાય નહી આપી શકે.

અરે એ શું? હેનરી અટક્યો અને કાન આપી સાંભળવા લાગો. જગામાં પેકા જોવા અગળ તેણે સાંભળવા હતા. હવે તેઓ અધ પડ્યા; પણ તરતજ પાંડક કુદચક્ષુ અવાજ તેના કાન ઉપર પડ્યો; અને ત્યારેજ તેને અંધર પડી કે પીંગળાઓ નજરોમાં હતા.

તે આલેસને નહી એક ખુદાની જગા તરફ આલેસ. તેનાં બેઠાં ઉપર ખુદાની રવાસ થયેલાં ગાં. મેડેશની પાસ કરવાને તેના ખાતની મુઆરેક તેને કેમ લીધાર પણ

અમીર અરચો.

યાને
સેરનાં અરચાં સેર.

પ્રકરણ ૪ થું.

દેઆરમીનો આયુકસવાર.

બીબામદાનો વપ્પત હરો, અને આરહમ
ભર ઊંધમાં ઉંધાયેલો હતો, જ્યારે મારકમી
તેના બીજાણીની બાથમાં ગયો અને એક ધી
મે ગ્રાફ અવાજે બોલ્યો.

‘આલ, મારા દીકરા, હવે આપણને જ
વાનો વપ્પત આવ્યો છે. આજ કામ થયું
કેરવાનું છે.

છોકરો હરો અને તાજરતેજ કાંઈ પે
હરી તઈઆર થયો.

“પપા, ગાંધેજી અને આપણી બન્ની
બાપ મેબીઅસની હુકામત લઈ આવું?”
તેણે પૂછ્યું.

“તે બધે ભર ઉંધમાં પડેલાં છે,” તેના
બાપે જવાબ દીધો. “બાપાને ઉદારી મું કર
શે, અને છુટાં પડતી વપ્પત તારાં માત્રારને
અલગ દુખ લાગશે, તેથી બેહેતર કે તેમને
મજબા વગર નિકલો જઈએ. તારી મરજી હોય
તો તેણીના આરહમાં આવ, અને તેણીને
એક વપ્પત જોઈશ. પણ ધરોજાં કીમે
હીંડલે.”

તેઓ બંધે પગના અગ્રીમાં ઉપર ગયા,
અને મારકમીસે મચ્છરદાંની ઉંચકી. જરમ
જરૂર કાંઈ લાભકારક થયો નોતી હોય તેમ પો
તાની ઊંધમાં હરતી હતી, અને તેણીના મુંદર
બાલ છુટાં જુમદામાં તપીઆ અને આદર ઉપર

પડેલા હતા. એક મહિતે હવે બીજાણીની
બાહાર અરચો જુપતો હતો અને બીજો તે
ણીના ગેમાબી રૂબસાર બીધે રજાયેલો હતો.
આરહસને આ વપ્પત તેની માત્રાર નેટકી

જુમદાત લાગી તેરતી કાંઈ વપ્પત લાગી
ન હતી

“પપાજી, આ મારાં મધમાં આવતરને
એક બોસો લઈ?”

ખાપે રોકું દુણાળું અને જ્યારે કોક-
મએ આલેરને રહી તેણીના નભરવય દાધને
બાંસે લીધે ત્યારે તે ખીંછાણા ઉપ જરા
પાકો અટ્ટેમી હકા અને પોતાની ખાંચીના
એરે ઉઠીવર વામને તે ચીપી ચીપીને
ધ્યાનમાં સેવા લાગો.

“હેલી સધામ. ખાંચી, ” તે બોલ્યો,
“હવે પછી કંઈય તારે મનગાદન ચુપરે
દીઠામાં ખોરા મોલમ આવશે કે નહીં!

એ ખાદ, તેમજ ઉપરથી એક કાતર
ઉપાડી, તેણે પોતાના કાઠા ખાંસમાંથી એક
ચુપર કાપી પોતાનાં ઓરતના તપાંચા તરે
તેણીની નજીકમાં મુક્યુ. બાદ એક પણ ખાંચી
મુખે ઓરતના વગર તથા પાછું ફરી નજર કર્યા
વગર ખાગને રસે તે નીચે ઓરડામાં ગયે.
આ ટેકાએ ચોરડે પેલેલીય વેળા પોતાના
ખાપને આંધુ પાડ્યા દીઠા તાવણું ને એક
ર. એ તે ઉપર કાંઈ ધ્યાન આપ્યું નહીં.

“અટાં જાન, ચારડસ, ” તે બે બદલ
ઉપાડતા બોલ્યો, “એ મોંસડીઓમાં આપણા
હુણા લેખામ છે અને અડાં ઓરતની એક
રોપની છે, તું મોંસડીઓ ઉઠાવને કારણ કે
તેઓ હાકી છે, આજ દીકરા.”

તેઓ તાંદાંધી બાહાર નિકળ્યા. અટ-
રાના ખાંચી ઓરડામાં યદ નવરે ચોક એક
મંગી મરાડવાં દરવાજા આગમ. ગયા. તાંદાં
દરવાજા પોતાની કોરડીમાં બર ઉંધમાં પડેલા
હતો, અને ચારડસે તેને જગડ્યો, હોત પશુ
મારકપીસે પોતાનું આંગણ હોઠ ઉપર મુકી
તેને વારણે અને પોતાના હાથે દરવાજા ઉઘા-
ડ્યો. અડગરાં કાઠાખાંચી તટ યદ ગયા હતા
તથા ગાલાની અંદર અપડતા હતા. ધીમથી
અને ધૂણી સંભાસથી તે અડગરા પાછો હતાવ્યા
એને તાવરતોળ દરવાજા ઉગડ્યા અને તેઓ
બીજે રસ્તા જાય લાગ.

૩૫૩૦ ૯૩

તે રાત્રે વરપાદ વરમતો હતો, અને મધ્યે ટેકાણે
કાદવ તથા કીચન મધ રહેતો હતો. પોરી
રમતા ઉપર છુટી છવાઈ તેજી બીડીના ઉત્તસ
પડતા હતા વખત ખરી ખામદાનો હતો. રસતા
ઉપર જામે આવજાત નહતો. બે તણ બાજ
ખાલા કે તરકારીનાં ગાડાં જતાં હતાં; તેમજ તણ
ચાર છાકટા આખી રાત કોં મંડુક આણામાં
ચુનવી થર કડે પાછા ફરતા હતા તથા રામદુ-
ખરી બાવળના મોટાં મોટાં છાપેલાં કાગળ મધી
મધીએ કંઈક લોક ચેતાડતા હતા, જ્યારે
ફરના પરમ તથા પગના ટોકાના અવાજ
રેત ફરનારા સીપાઇઓના આવી પેલોં
અવની તેમને ચેતપણી આપી. તેથી
તેઓ એક દરવાજાને એડે બરાઇ ઉભા
અને દગખાંધી ધ્યાન દઇ જોવા લાગા. મોડેક
વારે સીપાઇઓનાં પગમાં તેમની નજીકથી
પસાર; યથા એરડે તેઓએ આદાર નીકળી
આગળ પકડી.

એ રવેએ નવરા અને ઠીનાયવાલા રસ
નેથી ઘણાં બાગેમાં પ્રદલાં માથનાં જાહેર
કુવારા આગલ યદ, જાહેર હામરત કે જેમની
ખાંચીઓ બંદુકથી લીધાઇ મધ્યમાં હતી તે આ
મઝ યદ, નદીની ખાંચુમાં એક ચાંકલી ગલી
તરફ પેન્ટરેમ આર્થ નજીક એક નાનાં
કંચા થર આગલ મારકપીસ દોઢેશ અને
જરામ ટેકાજ લાગે. એક ધુધીઆએ ખા-
રાયું ઉઠાડ્યું અને પોતાના દાધને ઓથેથી
ખપે ખાપ દીકરાને નિહાલી જોવા માંડ્યું.

“હું માંગે છે કે ? ” તેણીએ પ્રશ્ન.

“મને મોંસેયાર માધમન સાથે કાગછે”

મારકપીસે જવાબ દીધો “તેવણ થરમાં છે કે ? ”

“અહીં કોઇ મોંસેયારની નથી ને ઉમરા
વની નથી. ” ધુધીઆ બોલી “અહીં તો સેલેરી
સાંધમન આ ઓરડામાં છે.”

“તેનો મિત્રાય યદ ચક્રે કે ? ”

“છાણ જાણે. ” ઉપર જામે અને તેને
પૂછી જુઓ.”

મારકવીસે કાંઈ ઉતર દીધો નહી. તે ચારહસનો હાથ પકડી અંદર ગયો, અંધારો દાર ઉપર ચડ્યો, અને ત્રીજે માસે એક ચોરડાના બારણાં આગમ અટક્યો. અહીં તેણે પાછું બારણું ફોકડું એટલે એક ફીંગણા લાંબી દહાડીવાલા, મખમલની તોપી તથા ચસમો પહેરેલા શખસે જવાબ દીધો. મારકવીસને જોતાંજ તેણે ખંધે હાથ લંબાવ્યા, અને ધીમે ચારે પથુ જલતથી કહ્યું.

“ભલે આબ્યા! અરથો કસાક થયો તમારો રાહ જોઈ છું. આ માથે ફાણ છે?”

“મારો ખેટો,” મારકવીસે જવાબ દીધો.

“તમારો ખેટો! પથુ તમે એને—”

“મારી સાથે લઈ જવા તઈઆર છું. એ વાકમાં એની પોતાનીજ મરજી છે, રૂ.૨-ચોરમી ચાહેવા. ખમ એટલે એવોજ વિચાર લઈ ખીંકે કે રાજાજને હોડવરો!”

પેલા પારડા શખસે હોડવરના માથાં ઉપર હાથ ફેરવ્યો.

“દીકરો બાપને લાયક છે,” ને બોલ્યો, “અને ને કામનું એવું ખીંકું મરજી છે તે કામને પથુ એજ લાયક છે.”

“પથુ અપ્પણી પ્રુકિત કેમ માલે છે?”

“પણીજ મારસ રીતે મધયુ” તઈઆર છે, અને હવે તો સેહેજમાજ રૂડી નડીબની ઈઆરી બાકી છે. પોહરેગીરને હાથ કાપે, અને પાછાગિ તમારી સાથે પોપક અદમ બાલ કીધો એટલે તે તમ્પતમાંથી બનતી મડપથી અને ગુપ્તપ બહાર નિકલ્યો. એક વખત ગાહલમાં આવે એટલે તેણે ડાબી બાજુએ વધવું. એક ખંધ ગાડી છેક નોકે ઉભેલી તઈઆર રહેશે. તેણે જો કરવું છે તે એજ કે શાહજાદ સાથે ગાડીમાં જઈ કુરી પડવું. એટલે ગાડી દેકાર્યો. પછી ઘડ કલાકમાં તે પોતાના મારના અર્જીઆર શાહાર તઈ પુમરો.”

“પથુ રાણી અને શાહજાદી એમીએ બેયનું કેમ! તેમનું કાંઈ?”

“અફસોસ, બાઈ! જ્યારે આપણી મધલું નહી અને ત્યારે દોડાં ઉપર મતોપ રાખવો જોઈએ. તમે પોતે કાંઈ અનમળા છો કે ચાર જણને એકદમ છોડવનાં એ કેટલું મુશ્કેલ અને જોખમ ભરેલું કામ થરાવે છે.”

“તે હું સમજું છું,” મારકવીસે ડમ્કુ બાઈ જવાબ દીધો.

“પથુ માલો, ગપમુખમાં વેળા બંધ થાયવો ન જોઈએ. ને કાંઈ કરવું છે તે માત્ર આલે છે.”

એટલું કહીને ચોરમી મરદારે એક તેમજની તલેધો એક મોટી પેટી ધમડી કાઢી અને તેમાંથી એક રાઈન પોપાક અને એક બાપની તોપી લઈ બેઠો—

“આ હું પાછાહવો પોણવતિ વધય, અને હવે ચાલો ભથા તાજાં આવીવાલા. સેવા બીધી પોપાક બદલો.”

મારકવીસે એક માટા પાવજની બાલ મુરવાલ તથા એક દગલો પેહેર્યો. તેજ મુઆફક ચારહસે પથુ પોપાક ધાડ્યો. વધી પેલા સરદારે તેમને ખાટે ફોજસાની બુકી આજી આપી નેધી તે ખંધે બાપ દીકરાએ પોતાના હાથ મેલા દરવા. મારકવીસે વધી એક બાલની તોપી તથા જંગમના બાલની દાડી પેહેરી નેધી તેનો ચેહેરા તાન ફરવાઈ ગયો. બાદ, ચોરમી સરદારે પોતાની લાંબી કાલી દાડી તથા મખમલની તોપી કાઢી નાખી અને તેમને બાલે જુરા રંગના બાલની વલ્લુ ખુનાંવાડી સોનેરી શીત સાથની તોપી પેહેરી અને પોતાના સરિત પોપાક તથા ગાડી હાંકવાનાં જુદ પેહેરી એક કોમનેનાં નેવા આ બિહુન દખ્યો.

તે પત્ર ધણી બારીક હતી તાપણ તે તઈઆર થયા ત્યારે એકએક તરફ નો

લાંગા ખાંદ, એકાએક મારકવીસ ગંભીર બની પોતાના મીઠાની બાજુ ઉપર હાથ મુક્યો.

“આરમી, એક મેરબાળી કરવાની વાસે કબુલાત માંગુ છું,” તે બોલ્યો, “કે અગર આપણી કોયેશ નિમ્મલ નવ—અગર હું પાછો ન ફર—તો વુ-વુ મારા કબીલાની નેગેહબાળી કરશે?”

મરદારે પોતાનો હાથ છાતીસે લગાડ્યો અને કહ્યું, “હું મારા અંતકરણથી એ વાત નો કોર આપું છું.”

એ પછી ત્રણે હેઠલ ગયા, મોહાલામાં બાહાર નિકલ્યા. અને શહમાં તેમને કાંઈ હસન નહીં નહીં.

તે વખત મુઘીમાં તો લોકોનો આવજવ વધ્યો હતો, દુકાણો ઉઘડી હતી, તેથી શક નહીં ઉત્પત્તિ થાય તેવી વધારે ચોકાશીના હેતુથી સરદારે એક રસ્તે, અને મારકવીસ તથા તેનો દીકરા બાજુ રસ્તે ગયા.

આડી અતારી ગઢી ગુચીમાં ચડે તેઓ સેવટ એક સોહર સારવાલા ધારી રમતા ઉપર નિકલ્યા કે જ્યાં મેસુમાર દુકાણો હતો. આ દુકાણે જરા આગલ ચાલતાં મારકવીસ એક ચોગાનમાં ચોક્કસ અને પોતાના બેઠાને આંગલી વડે એક દુરની હિમારત દેખાડતા લાગો.

“રે, પપા!” તે હોકરો બોલ્યો. “એ એવી રામણી જગા શું છે?”

“એજ તેમપણ કહેવાય છે,”

(સાંધન.)

(૦૦)

વિચાર, દંડા, અને હીમત—એ બધું ગુણુ શિવાય ખીન્નો કોઈ ગુણુ એવો નથી કે જીવંતને કામ લાગે, તે ગુણુ વગર માણસ કદી દુન્યામાં કાયે નહીં; તેમજ તે ગુણુ સાથે માણસ કદી—નિરાશ રહે નહીં.

સદા સુગંધ અને માહરી માશુક.

(લાન્ગરોએ જરમન ઉપરથી કીધેલા તરજુમા ઉપરથી.)

ઓ સદા સુગંધ! ઓ સદા સુગંધ! કેવો છે તાહરીમાં જતિસો ગુણુ

ઉનાલામાં વું આપે કુલોનો બાહર, વની પાછું શીવાલામાં તેવુંજ તૈયાર!

ઓ સદા સુગંધ! ઓ સદા સુગંધ! કેવો છે તાહરીમાં જતિસો ગુણુ

ઓ નાશુક નારી! ઓ નાશુક નારી! બેવશધી છે કેવી નયણી વું

હાલત માહરી સારી જોઈઆહથો મહત્તે ને નખકો મુજ હાલતમાં તલથો મહત્તે

ઓ નાશુક નારી! ઓ નાશુક નારી બેવશધી છે કેવી નયણી વું

ઓ પંખી ખરબોઝ! ઓ પંખી ખરબોઝ! જુડ તાહરી રીત લીધી માશુકે મુજ

ઉનાલામાં ગાયનનો બોલેછ તે કંઈ, તો વખતમાં પાછું તે ગાવાનું બંધ!

ઓ પંખી ખરબોઝ! ઓ પંખી ખરબોઝ! જુડ તાહરી રીત લીધી માશુકે મુજ

ઓ ખેતર-નાલાં! ઓ ખેતર-નાલાં! છે તાહર ચરખી મુજ માશુકી રીત

પડતો છે જ્યાં તક વાહલથી વચ્ચાદ, પાણી તાહરી દોડેછ, ને ફરેછ આબાદ,

પણુ ઉનાલામાં વું પાછું સુકકે તમામ, ફરેછ તે લીલીતે પાછી ખરબાદ!

ઓ ખેતર-નાલાં! ઓ ખેતર-નાલાં! છે તાહર ચરખી મુજ માશુકી રીત

જ. ન. પી.

પરચુરન જ્ઞાન તથા રમુજ

પાછરી પચ્છ કેમ કરવી—દાકતર ફરન-
ફરીન જુવાનીઆઓને બહામણુ કરી જાયછે
કે પોતાને માટે પોતાની છ'શીનો બાળીઓ
ગોધી લેતાં એક બોહોલાં કુટુંબમાં નવર
કરવી. કારણતરિકે તે જુવાનેકે દે બોહોલાં
કુટુંબમાં છોડીઓ પછી હોયછે. આ બાપના
લાડથી ઉછરેલી એકપુરી બાલકીના કરતાં
જાણ કુખીલામાં છોડીઓ એકમેકને નોંધ
ગુપ્તછે, તથા હરીશાષ કરેછે નેથી તેઓ
વધારે મારા સંયુક્ત તેમજ પ્રચીનતા ગેવવી
મકેછે, તેમજુ' જ્ઞાન વધેછે અને તેઓ કામ પશુ
અધીક કરેછે, અલગતાં જાણ કુટુંબને આ
એક ગોઠો દીધાસો છે.

અગ્રેજી રાજમાં એમ અને કે?—એક
આદર્શ માનને વાસતે એવું કહેછે કે તેજુ
નાને મારે એક ચિલપશાસ્ત્રીને પછોજ
... ધર મહેન બાંધકનો હુકમ આપ્યો. તે
તરીકે એજોતો રાનકદાર મહેન બનાવેર કે
1. જોઈ પાદચાદ તેમજ નાના મોટા આદ-
ને આપ્યા અચરન થયા. જ્યારે પેલો કારી
અર રાજ પાસે કાંઈ મનામની ઉતરથી ગયો
ત્યારે રાજએ તેને ગરદન ગરાઓ; કારણ
તેને અદ્વિપાઈ લાગી કે રખેને તે રખજ કોઈ
ખાંજને માટે તેજોજ મહેન બનાવી આપે.

જય જય અગ્રેજી રાજની જય

એતે જ્ઞાન—એક વખત એક જડને
એક ખુનીને ફાંસીની શિક્ષા કરાવી વખત
તેને ઉપદેશ કીધો કે અનુભવતાં આ ચિદ્ધ
પાંડી રૂં જરૂર મુપરમ.

એતે ખાર—તીજ ડોનરાદ શહેનશાહે
જ્યારે મ્યુનીક શહેર છૂટી લીધું ત્યારે ત્યાંના
મધમા મરદ રહેવાથીએને ગરદન મારવાનો હુક
મ કીધો, અને ઘણા ખાતર સધલો એારત
તથા બચાને માફી બાપથી તેમને એવું કહ્યું
કે તેઓથી જેલો કામવી માલ પોતાની પો
ઉપર ઉચકાય એટલે લઇને તેઓએ મહેન
છોડી જતાં રહેવું. આ પ્રવાનગીનો લાભ લઈ
એારતેએ પોતાની પોઠ ઉપર પોતાના બરયા
રોને ઉઠાવી મહેર બાહાર ચાલતી પકડી અને
શહેનશાહેને જાણાવું કે બરયાર શિવામ
કુન્થામાં ખીછ કીમતી મીઝ મેંઓની કંઈ
નથી. આથી મહેનશાહ ઉપર એટલી અસર
થઈ કે તેજે સધલાઓને માફી બધી પોતાના
રાજ્ય માય રહેવા ફરમાવ્યું.

એતે રડતાં છોકરાંને ઉપાડવાનો ઉપાય—
પ્રખ્યાત દાકતર સર નેએર ફેરજ લખેછે કે
દિઆલય પહાડ તરફના મુતકમાં રસીઓ પો
તાના રડતાં બાલકને એક મોટાં વાસણમાં
ખેસાડેછે, અને તેમનાં માથાં ઉપર પાણીની
મીણી ધાર વેદતી કરેછે, એથી રાત્રી કે ખી
જવાપણ આમ જલવીથી ઉંધી જાયછે, એટ-
લુંજ નહીં પણ તેની મા પોતાના હાથમાંનું
તમામ કામકાજ કરી રહીને પાછું ઉઠાડે
ત્યારેજ તે જાગેછે. આ પ્રકિત ઇગર્માડ જેવાં
થંડાં મુતકમાં અનુભાવી હોય તો બાલકો જા-
લતી પોટી જાય ખર્ચ, પણ પાછાં કપાંમતમાં
ઉચે તેજોનો.

વાંદરા મગાલથી—એખીમી-જામાં જડ
તની વખતે લેલો વાંદરાને કામે લગાડે છે.
તેઓ તેમના હાથમાં મસાલ આપી હારખે
ઉભા રખેછે. તે વાંદરા મગાલથી કામ
રમ કીતે જાતવે છે.

એ તે ગાંડો હોય કે? એક ગાંડો આદમીને પુછ્યું "બાપ તને આ ગાંડાની હિંમતીયતમાં કેમ આણ્યો છે?" તેણે જવાબ દીધો, "એકેજ વાણિ પડ્યો નેથી." પેલાએ પુછ્યું, "એણે તે શો વાણિ પડ્યો?" જવાબ દીધો, "વાણિ એજ કે ગામનાં લોક કહે કે તું ગાંડો છે, અને મેં કહ્યું હું નહીં, પણ તમે બધાં છો. એજ અબખ ઉપરથી તેઓ મને આંહી લાવ્યા છે. પણ મારાં મનને હું ડાહ્યો છું એટલે કાંઈ આંતા નહીં."

એતે મથિને—એક વેળા એક કમળી તોપો તપા કમળી વાસ્કુંતવાના મીઠાં સાહેબને પાંદરેની શેલેકગાદિ જવાનું હતું, તેમજુને સોખ કાંઈ એમરજ થઇ આબો. પાપોતની ઉપરના એક તમેજાવાલાનાં તડુ ૩૧૦ હશે બાડે લીધો. આમો દહાડો જરી પાછો આબો અને ઘોડો ધણીને હવાસે કર્યો. ત્યારે તેણે રૂપીઆ ૨૦ માંખાં. મીઠાં વિચારમાં પડ્યો અને જવારે તેણે કારણ પુછ્યું ત્યારે તમેજાવાલાએ જવાબી ૩૧૦ અને અવવાના તેટલાજ મુઠ્ઠી ૩૨૦ ગણ્યું. તે તેને જામરીને લીધે આપવા પડ્યો. મીઠાંજ એક વડીલ પાસે ગયો વજાસે તેની પાસથી કાંઈ એકાલી લઈ તેને એક સકાદ આપી જે મુજબ તે તમેજવાલા પાસ પાછો ગયો અને ચીમીર ફક્ત જવાને માટે ઘોડો માંગ્યો તમેજાવાલાએ ૩૧૨ મથિયા જે તેણે દુરત કણ્ઠક કરી એક ચારી ચાલતો બપકાદાર ઘોડો લીધો. ચીમીર જમ તોણે તે ઘોડો છોડા મુક્યો અને પોતે આજ ગાડીમાં પાછો ફર્યો અને તમેજા આગલ જઈ ઘણીને ૩૧૨ મુકવી આપ્યા. તમેજાવાલાએ ઘોડાને વસ્ત્રે પુછ્યું ત્યારે તેણે જવાબ દીધો "ઘોડો ચીમીર છે તે જમને લઈ આવ્યો. મેં તે માટે જવાને વાસ્તે બાડે રાખ્યો હતો."

એતે મજાહજી—એક વખત એક મજાહજીને બીજો ગામ જવું હતું. રાહમાં એક નાણું આબું જેની ઉંઝળુ વિશે તેને શંક જવાથી તેણે પોતાના આકરને પેહલે નદીપાર જવા કહ્યું. આકરે જવાબ દીધો કે સાહેબ, એવો મેઅદબી મારાથી યાચે નહીં. પેહલે શંકે પેહલે આકરે.

એ તે હાજર ચાલાકી—મીઠો મેઘલા ફકીરા, આપણા હવે પછીના મરીફતને વારંવાર સેવીઆએને તોણાં પડેલા ઉતરી પડવાની ટેવ હતી. એક તેમજ ઉપર એક વેધા ખતમ પડીંગની રકાખો આવી. તે મીઠાજ ઉપર તે શેઠને બાપ ધણો રહેતો હતો તેથી સધનાં ખતમ રકાખીને એક છેડે બરવામાં આવતાં હતાં અને તે છેડો પેલા સેઠની તરફ મુકાતો જેથી ખીચાતો મીઠો ફકીરા પોતાને તોલનસાક થતો સમજતા. અને હંમેશ મેમજ બનતું તેથી એક દીવસે અકસ ખરચી શેઠના આકરને લાંબ આપી ખતમવાસો છેડો તેની તરફ મુકવાને લખ્યાબો. સેઠ તે જોઈ ચેતી ગયો અને તે છેડો પોતાની બણી કરવાને તેણે કાંઈ મુકિત શાધી. તેણે તે ખતમ પડીંગની ખસ લયમાં ઉપાડી અને તેને ગોળા તપાજતો હોય તેમ પેલા ખતમવાસો છેડો પોતાની બણી ફેરવી બાજ્યો "મીઠો ફકીરા સાહેબ, આ રકાખીની કીમત તમે શું ધારો છો?" મીઠો ફકીરાએ ખસ પોતે ઉપાડી અને પેલા ખતમને છેડો પોતાની કડે ફેરવી બાજ્યો "શું સાહેબ, કીમત? મને તો લાગે છે કે એ ચોંધી છે. અમમતાં, રૂપ ની અંદર તો નહીજ હોય." તેની આ લીકમત જોઈ શેઠ હસ્યો અને બોલ્યો "મીઠો ફકીરાજી, તમે ઘણી હુમીઆરી વાપરી છે તેથી ચાલો આપણે એ પુરાંજ ઉંઝુ કાપીએ એટલે ખતમ આપણને સરખા મળશે."

તરીકે હાલ ગુરતો નીચલી સુમણ કરવાની તક લઇએ છીએ.

મી० નવરોજીની ઇઆદગારી રાંખવા માટે જે ફંડ ઉભું થયું છે તેમાં ચારે ઉમેરે થયેા જોઇએ અને એક મોટી રકમ થવા પછે પારસીઓને ખરેખરી ચાર પાંચ આસીઓ પોત તરતની જગા ઉપર સાંભાસાંમી બંધાવી જોઇએ. તે સાથે મી० નવરોજીનું નામ જોડવું જોઇએ. એ રવશે "નવરોજી વીલા" થી ઉપજ થતી રકમ શેર બરનારા સોદામાં કાલ તરીકે પાછી વહેંચાવી જોઇએ. જેથી અરસે પરસે ફાયદો થવાનો મંજૂર રહેશે.

જો આ સુચના ઉપર પાન આપી "નવરોજી વીલા કંપની" ના શેરો કાઢશે તો સેક્રેટરી વખતમાં નાણું ભરાઈ જશે અને તે મોટું પ્રોમીસમ પેદા કરી આપશે.

—(૦૦)—

ખીલાઈ અને કરકસાર વચ્ચેની તફાવત.

(લખનાર, ખાઈ નંરખાઈ ફીરોજચાહ વીકાજી.)

આ ખાઈ ચંદનવાડી ખાતાંની નીચાલ માં અભ્યાસ કરે છે. અને નીચલા વીગથ ગાંધ તાં ૮ મી જાનેવારીને ધીવસે તેણીએ લખ્યો હતો:—

૧. "દરકોષ, દરની જેમ જર્મીના પાણી, ખરીજ-વગેરે એકસરખાં નથી નેમ જ અકુરમજદે દરેક માણુમોને એકસરખી દોષત બધી નથી. તેમાં તે પેદા કરનારની મોટી મતબબ સંભાળની જણાય છે, માટે દરેક માણુસે-તે સમજીને તે પરમાણે ચાલવું જોઈએ. બખીલાઈ અને કરકસાર એ બે વચે થયેા મોટો તફાવત છે. બખીલાઈ તે છવી દોલતે દુખી થવાનો, તથા કરકસાર એ ગરીબાઈમાંથી અહડતે દરજી પુગવાનો એક

મંજુત ઉપાય છે. જે પદ્ધતિને સંધરી જાખ્યામાંજ માન અને સુખ સમજે છે, તેઓ ખરે જોતાં ઘણા કંગાલ અને દુખી હોય છે. તેઓ પોતાનો મુશ્કેલ વખત ફીકર ચીંતામાં ખાલે છે. પદ્ધતિ કેવી રીતે મેલવવા, અને તેને કેમ વધારવા, તથા તે જતા નહી રહે માટે શું શું ઉપાયો લેવા એ વીગેરની હજારો પચાતીમાં તે પડે છે, વધી છતી દોષતે તે સુખ મેલવતા નથી, કે પારકાને સુખ આપતો નથી, જેથી ખરે સંતોષ થું, તથા તે તદ્દન બીનવાકેશ રહે છે. તેના અધરા વખતમાં કોઈ મદદ આવતું નથી, કેમકે સાચ વખતમાં બીજા મરીયાને તેણે કદી લાભ આપ્યો નહી. "સુમનું ધન સખીને હાય" એ કહેવન પરમાણે તેનું તામતો નાશ પામે છે અને તેણે જે "જાહીનું પાણી" કરીને દોલત એકી કીધેલી તે પાછમ કોઈ વાપરને ઉગરી ર છે. તેની કંજુશાહને લીધે કોઈ સાચ મંપ જુવું હોતું નથી, અને કોઈ જે ફાયદા શરક મારગ સુચ્યે તેની સાંમે તદ્દન ઉલટો અરથ ઉપજાવી ગેરરીતિ વરતે, અંતે અર આઈની આગમાં બધી પોતાની છંદગીને બચમ કરે, ને જ્યો તે આવશે હતો તેવોજ કરી લાભ કીધા વગર કે દુરજ અદા કીધા વગર પાછો પેદા કરનારની આગલ જવાબ દેવા જાય. એપરથી બખીલાઈ કેટલી નુકસાન કારક છે તે આપણને જણાય છે.

એથી તદ્દન ઉલટો ફાયદાકારક મુદ્દ કરકસાર છે. જેઓ હજાઉ છે, તેઓ કંગાલ છે, જેઓ કંજુસ છે તેઓ તેથીજી વખતા કંગાલ છે, અને જેઓ કરકસરીયા છે, તેઓ જે કંઠાય ચાલતા વખતમાં પાઈસા સંખેધી કંગાલ હોય, સોપણુ તત મનવા શુખથી આખાદ અને વખત જતાં પાઈસાનું સુખ મેલવનાર ચાય એવા છે. એક પાઈ જેટલી નજીવી રકમ મેલવતાં કેટલી મુશકેલી નડે છે, તેના ખ્યાલ તે મેલવનારનેજ હોય છે, માટે એક પાઈ નહી

મી મુખાવરી, તે પોતાની કમાઈ ઓછી કર્યા બરાબર છે, એટલું જ નહીં પણ એક પાપ ઓછી કમાવરી તે તેટલું મોંઘા બરાબર છે, પણ તેપરથી એમ નહીં સમજવું નોંધ્યે કે કરકસરની હદ ઓછાગી તે કમાવાની કોશિશ કરવી. એક મીરાઈન બીજાનીથી. માતબર શાહે સુધાની કરજ છે કે થોડી નહીં તે પછી સંખ્યાવત કરવી અને પોતાની બાજુના બચ્ચી નેટલું કમાયા હોય તે સંપત્તિ ઉઘાડી નહીં તાપ્તવું, પણ આવતા વખતનો વીચાર રાખી, પડતો ખર્ચ કરવો. નો માણસ એમ કરે તો 'ઢોડી ઢોડી-કરતાં ચાલે ઢોડી,' અથવા 'ટીપ ટીપ સરોવર ભરાય, તે કાંકરે કાંકરે પાણ બંધાય' એ કહેવત પરમાણે ખરે તથા ગર યજ થકે. "માણસોને માટે કમાઈ કરી એકલું પોતાનું યુગ્મરાણુ અથાપવાનું નથી, પણ તેણે જેઓનું કરજ કીધેલું છે (માત પોતાનું) તે વાતવાનું, પોતાના નાણાં વચાજે મુકવાનું (અર્થાં છેકરને કેવલણી આપવાનું ને તેમને મુખી કરવાનું) તથા ફરજ અથા કરવાનું (ધાને સંખ્યાવતનું કામ કરવાનું) છે" તે મધ્યમ અખાંદાપ્રથા બની થકે નહીં માટે દરેક માણસે કરકસરપણે રહી બનતી રીતે ફરજો અથા કરવી નોંધ્યે. નો એ ફરજ માણસ અથા નહીં કરેતો તે પોતાના પેદા કરનારનો યુનેહ ગાર કરે છે, અને પોતાના કામનો બદલો તે પાછલથી પુરો પામે છે. વલ્લી જેઓ અખીલ છે તેઓ પોતાની રાહત વધારવાનાં ખ્યાલથી થયી વેલા પાપી કામો તરફ વળાણ લે છે; જેથી અતે દુખી થાય છે અને તેથી એક ગરીબ કુપડી માહેલો એકેન્ટુ એકેન્ટુ પોતાની ફરજ અથા કરવાથી નેટલો મુખી અને સંતોષી હોય છે, તેના કાંઈ ધણેજ કમતીમાં કમતી બાગ નેટલોખી મુખી અને અંતોષી માતબર નર યજ થકેતો નથી. એ ઉપરથી અખીલને કરકસર વધે કેમકે મોટો તથાવત છે તે માત્રમ પડે છે.

૪૬ અવસ્થા

હવે આતીની લંબાઈની બાબતમાં આ કુન્યામાં આજના દીવસ સુધીમાં હવે આતી લીધેલી તમામ નાની ઇઆ માટી, સારી ઇઆ નરસી, હવતી ઇઆ ગિરજાવ મીજોની બે-હદ અને બેમુખાર ગણતરી ઇઆ જગતમાં કાંઈ પણ એવી ચીજ નહીં મનો. આવશ્યક કે જે ૪૬ અવસ્થાની હસ્તીની ઉમર સાંધ મુકાપલો કરવાને સદતત નહીં તે અરથે હિસ્સેની મકતીવાન યજ થકે. પુરાતન નામીમાં શહેરો કે જેમની આબાદી તેમજ અઠતી કલા તથા જલોજલાલી તથા રાજ્ય દેર તથા કીરતી આકાશની જુલદીને જાણ મલતાં હતાં તેઓ હવેરો વરસની કીમતે પુખી, લાંબી, મુખી, જલો જલાલી ભરેલી કાકાકાકા, બપકાદાર, અને જુલદ દરજ્જા વાલી હવે આતી ભોગથી તારાજ યજ ગયાં છે. તેમની જુનબેખ એવી રવેચ ઉપકાકા ગણ છે કે જે તેમના દબાબાની ઇઆદી આપવાને તેમની એક લગાર પણ નિચાણ હસ્તી ધરાવતી નથી. કાંઈ ગણું પરમીપોલીશ કે જેની કીરતી તેના નેક અને શુરવીર બધાવત જુતરોએ પોતાના નેજાહની નોકે પુરવમાં ચીન માહાચીન; તથા દક્ષિણમાં હિંદ, સિંહ-લદીવ, અરબસ્થાન આફ્રીકાના હવતેખાન; તથા પશ્ચિમમાં રોમ, યુનાન; તથા ઉત્તરમાં માન્નવદાન, તુરકસ્થાન, જેહુનનો દરિયાવ સુધી આશકારા કરી હતી. કાંઈ ગણ જામ શેદ, કચ્છે-જુગરવ, કચ્છે-જુમ્તારવ વગેરે રહ. અતને મુખ આપનારા ધૂલમી શેલેનથાહો ? કાંઈ રહથો સામેસવારની તોખમના નખીરાઓ, જાત, રસતમ, બરજોર વીગેરે ? કાંઈ પેલે-લવાન રસતમનો બેતો ફરામરજ કે જેણે હીંદ સરજમોર ફેલે કરી લંકાના બેટમાં પોતાના કદમની નિશાન આગકારા કાઢી હતી ?

કોણ ના કહેવાની હીંમત કરશે કે જુની દુન્યાના એક નાકેથી બીજા માટે સુધી એ આગલા આરયનો નથી કરી પચ્ચો હશે? કોણ ના કહી શકશે કે પારંગીઓની આક્રમણના ઈશરેજ, જરમન, રસ વગેરે લોકો એજ આપણા આરયન ન્યાયમિની આગાહ નથી? એ નાં માફીત આરયનોના દારનો દુન્યાને એક છેડે હમ્યાને પુરવ તંદર આન તથા મહાસીન સુધી દંદો વાંગેતો દસો તેની આંખેલીમાં આજ સુધી દક્તર આજુદ છે; પણ ત્યારે બીજા છેડા ઉપર એટલે કે છેડ પશ્ચિમ તરફ આપરલંડ જે દેશ છે તે શું દેખાડ છે? તેને એ નામ દોઢે આપ્યું હશે? શું તે અમલમાં આરયલેદ નહીં હશે કે? હિંદુસ્થાનમાં તેમના દોરના રંગની વખતે એજ આરયનોએ એ દેશને આરયવરતા એ ટીકે આરયનોની જમીન નામ આપ્યું તે તે સરવેને રાશન છે પણ ત્યારે એજ આપારે તામગાં આરયલેદ એટલે આરયનોની જમીન કાં નહીં હોવું જોઈએ, અને કે હાલનું આપરલંડ નામ આરયલેદનો અપરલંડ કાં નહીં હોવું જોઈએ? અરે કાંઈ ગયાં એ વિરે કે જોએએ દુન્યાના નવ જંડ સુલકમાં કરી પલો આપી દુન્યાને એક દેશ, એક કોગનો સુલક, એક ધરમ રચાન કરી નાખી હતી. અફસોસ છે કે આજના તેમના વંશો એક દેશ નહીં પણ જુદા જુદા દેશમાં પેદિયાઈ ગયાછે, એકે કેમ નહીં પણ જુદી જુદી કોસમાં સમાયે છે, એક મળદંબ નહીં પણ જુદા જુદા મળદંબમાં પાલતાં થયાછે. તેઓ આમારે દેશ, આમારી કામ અને આમારે ધરમ-સરવ કરવા પડી ગયાછે. કાંઈ છે પાદશાહ જમશેદ, પેશવાન તથા જાગીરદાર જેવાં ખરી આગાહી આપનાર આંસમાં ખોટું તેઓ તાજ જ, ફના, અને નાશદ થયાછે. હજારો વરસ નાં જુનાં શહેર, પરવત, કાઝ દરિઆવ નીસ્તી

પામ્યાછે ત્યારે એજ અમલકારીક જાહેર જોવી તેમની સંસ્કૃતિની આજ દેસી ધરાવે છે. તેની જુવદીમાં કોઈજ કમ, યથું નથી. હજારો વધન છતાં તે આનામત તથા મર્યામ તછે. જેને આપણે પ્રશંસા કાલનું કહી શકીએ તે માટેલું સધલું નાશ પામ્યું ત્યારે અંદ અવસ્તા આજે હમઆત છે એજ પ્રમા એતેશવાલાઓને તથા દુશમનોને આજની ચકુમન આપવાને પુરવી ગણાયો. એના દુના રા વરમના આપરલંડ ખુદત આપના એના અંબધ તથા તેની પરસતતા વિશેષમારે કરવાને ખમ નથી શું? લખો કીતાબવાલું પરસીયાલીસનું કીતાબખાલું આંધલા ઝનુંની જુલમ ગારના દરત ઉપર તારાજ યડછે-પણ તે માટેલાં આ આકાશી વાણીનાં દક્તરને જાણતાલાની કરામતથી જરા અસવાર આવી નથી, એ પ્રસાદ આજ સુધી તપી રહ્યું છે એજ આપણે જાણીએ છીએ એટલું જ નહીં પણ આટલું જાણ મનજવાને શક્તિવાન થયા છીએ કે કયામત આપનાં તેને અસલ પેહાંચનાર નથી. તેનાં કેવો જુવદી.

—(૦૦)—

લીખારીઓના પગ ધોનાર શહેનશાહ.

આજ ઘણાં વરસો થયા આશપાની શહેનશાહ પોતાનાં રાજધાની શહેર ખાતે ૧૨ જુલગમ બીખારી મરદોના પગ ધોવાની કીચ કરે છે અને તે વેલા તમાશગીરાને નોતં દઈ બાલોવજામાં આવે છે. કહે છે કે શહેનશાહ થયા તયારે કમ ગરીબો કરતાં મોટા નહીં થયા એવા ધરો લીખાડવાની મતલબથી આ કીચો લાંબા વખતથી ચાલુ કરવામાં આવેલી છે અને હાલના શહેનશાહને તેનો ઉદ વરસોનો અવ મહેલો છે. છેલ્લી કીચો ગયા મારમ માં

યામાં યહ હતી. અગરજો આ વખતે શેહે-
 નશાહ બાનુ પોતે હાલને હાલને તેણી ૧૨
 ધરડી ભીખારી સ્ત્રીઓના પગ ધોવાની કીયા
 કરત, પણ તેણી ખીનાં શેહેર આતે કરવા
 ગયલી હોવાથી તેણી તેમજી શકી નહતી.
 કીયા સહવારે ૮ વાગે. થવાની ગોતમાં જતણ
 વેલી હતી પણ તે છેક ૧૧ ને મુઠારે થઈ હતી.
 અથવા તમાશગીશના બેઠા પછી શેહેનશાહની
 વજા કુંવરની જવાન સ્ત્રી ત્યાં આવી બેઠી.
 અને પછી શેહેનશાહ, પાંચવી કુંવર, પ્રધાનો
 પાંદરીઓ વગેરે પુર ગંભીર હાથ કીયાવાલા
 દીવાનખાનામાં ધખત થયા. તેમની આગમજ
 સરકારી માંજુસો દીવાનખાનામાં ૧૨ થય
 ભીખારીઓને અમાધી લાવવા હતા, જેઓમાંની
 સરવેથી ધરડા હંડ વરચનો અને અગવેથી
 તાનો ૮૮ વરચનો હતાં. તેઓએ રવચ ૧૫
 ભીખારી જેવાં કપડાં પહેરેલાં હતાં અને
 અથળાલાકડી પડી મુઠકેલીથી ચાલતા હતા.
 તેમને માટે મુકરર કોરેલી એક લાંબી ટેબલ
 આગત તેમને જગ્યા આપી. દરેકની આગત
 એકેક રૂપાનો કલશીઓ, જે ઉપર સોનેરી
 કોચ ઉપર શેહેનશાહનાં ખોનદાનના હથવાડે
 ની નીશાન પાડેલી હતી, તે તથા બધા રંગની
 રકાળીમાં નંબી છત્રી, કાશિ અને રમાલ મે-
 સલાં હતાં. આ સઘણું તેમજ ને રકાળીઓ
 શેહેનશાહ તેમને ખીરસનાર હતા તે કીયા પુરી
 થયા પછી તેમનું કહેવાયછે અને તેમને ધર-
 વેરીમાં માકલી આવવામાં આવેછે. શેહે-
 નશાહ તેા મિશાએ કીડઝ મારશજનો
 રીલા હતો. શેહેનશાહને આવી
 રાકે, યહ, તે એમ કે દરખા-
 એક માટી તખ્તમાં ચારઆર
 માની રકાળીઓ ગોઠવીને દ-
 વેરીમાં આવવા. આ રકાળીઓ
 ને હાથે પેરી તળકામાંથી
 નીખારીઓની આ-

ગત મુકી. પછી પોડો વખત જવા કેડે
 શેહેનશાહનાં ૧૨ ખાંડીમારડો હાથમાં ખાની
 ખાનઆઓ લઈ દાખત થયા અને પાંદરી
 કુંવર તથા ખાનઆઓ પેલી ગોસ્તની ખીર-
 શેરી રકાળીઓ તે ખાનઆઓમાં પછી મુકી
 તે તેઓ ઉઠાવી ગયા. આ પછી જાહોડ
 રમારવાની વસંતુઓ આવી. જે શેહેનશાહે
 આમલતી પેરેજ પેલા ભીખારીઓની આગલ
 મેલી. તે અને તેમજ ઉપરનું બીજું સઘણ
 બેસાઈ જવા પછી તેખત ઉચ્ચકી લઈ ગયા
 અને ત્યારબાદ શેહેનશાહે પેલા ભીખારીઓના
 પગ ધોવાની કીયાકીધી. એક પાદરીએ વખ-
 તનાં ટાંકેણુને અનુસરતી એક વાજેજ કીધી
 ને પછી અથળા ભીખારીઓની કમરથી તે
 પગ મુધી પોંદિએ એટલે એક લાંબુ મેડે
 કેપડું તેમના બોજા ઉપર પાંચરધું, અને દરેક
 ભીખારી આગલ એકેક પગમાંથી જુદ તથા
 મરડીંગ કાલાડના લાગયો. આ પછી એક
 સેનાનું વાસણુ, કુનો અને ટુવાણો લાવયા
 અને શેહેનશાહે જુદથુ ઉપર બેસીને દરેક
 ભીખારીના પગ ઉપર કુતમાંથી પાણી રેડી
 પેલાં વાણુમાં ઝીલી લીધું અને પછી દરેક
 પગ ટુવાલ વડે નુંજનો ગયો. આમ પુટણ
 પંર પડેને તે છેક છેવટ મુધી ચાલયો અને
 જાહુજ ગંભીરપથી આ કીયા બજારીને પુરી
 કીધી ત્યાંમુધી તે ઉઠયા નહી. આ સઘણી
 કીયા અરથા કલાકના અરસામાં પુરી થઈહતી.

૧૭૦૭

(૭૭)

કુતરાની વશાદારી તથા અંતુરાઈ

૧ મેશાસીસ રોડ આગત રેહનાર એક
 ધગરજ કોટમાં પેતાની આકીસે જતાં રેહના-
 તિને કુતરો તેનો સાથ નામમાં સદી મેસેહ
 પણ પાંડે એકસો ધર ફરતોવેત્રા તે કુતરો
 કીધી ધરને આવનાં મુધી જોતી રહી ખી-

આ માંત્રમીલકતની હું જાણે કંઈક થઈય [જરા થાભી] પણ નહીં મારી ઉમેદનાં કાંઈક કંઈક ભાગવાને વચમાં એક મોટી અડચણ છે તે એ કે જ્યાં સુધી શીરીન છે ત્યાં સુધી મારું કંઈ વધવાનું નથી પણ તેની કંઈ શીકર નહીં રહેતે રહેતે તેનુંથી યદ્ય રહેશે [એકા એક] પણ અરે હું તો ત્યારની વીચારમાં જ છું ને જેના ગોદરે જ વીશે તો તદન મુકી ગઈ. જેમ એક શીકારી પોતાના શીકારની રાહ જોતો નેરો છે તેમ મારું જુવું બપોરે મારી રાહ જોવું મુશ્કેલ છે.

[ત્યજે એકલામાં મંથિયો ગોદરે જ શીકારીનો તેકા દેતો ધમ્પસ ધાયછે.]

ગોદરે જ—[તેણીના મોઢાં ઉપર હાથ ફરતી] કેમ મારી ખ્યારી યુવનાર મેં તને ત્યારની મોલાવા મોકલો તો પણ તું આની નવી કંઈક શું કંઈ ધણા કામમાં હતો વાર?

[એક કોમ ઉપર બેસે છે.]

યુવ—[તિની પાસે બેસીને] હા મારા મારા ખાલી! મારા જીવનનાં દાર આને તમે નામવરની સાલગરીનો મુજારક દીવરા હોવાથી હું સીંગાર કરવામાં તેમજ ખાનાંની તથા ખીજ તથા મારીઓ કરવામાં રોકાય ગઈ હતી તેથી તમે જાણનાં ખીદમતમાં જવડી થો આવી શકાય નહીં મારે હું દર યુવર આહું છું.

ગોદરે જ—નહીં રે મારી ખ્યારી મેં તો તને અમસથી મોલાવી હતી કારણ કે તારા વગર મને એક પણ પણ આરામ નથી. મારી જીવનનું આ છેલ્લું વરમ મારી એક નવી જીવન બરાબર છે. મારી પેલેલી જીવન સાથે મેં ખીલકુલ શુભ ભોગવ્યું હતું નહીં પણ તે દીલર્યાએ તો આ જીવનને ગોપા મારે મન થો પેલેલી બનાવ્યું છે. અરે ત્રીસ વરમ આ મોઢું તારી સાથે પરણ્યો હોત તો કેવું

સાર! (તેણીના ગાલ ઉપર બોસે લે છે.)

યુવ—ખ્યારી ગોદરે જ ત્રીસ વરમ અગાઉ તો હું જન્મી પણ ન હતી તો તમારી સાથે પરણતે ક્યાંથી. એ તો જે આપણાં કામમતમાં લખ્યું હોય છે તે બને છે મારે તમારા આ બેસવાં વરસના દીવસે તમારે ગમગીન રહેવું નહીં. આણે આપણે જરા આગમાં કરવા નહીં.

ગોદરે જ—નહીં ખ્યારી યુવ, મારા જીવને આજ કંઈક નથી. સહવારથી મારા મગજ માં તરેહવાર ખોટા ખોટા ખ્યાલ ઉત્પન્ન થાય છે અને તેથી હું આને તદન બેકાર છું.

યુવ—[તેનાં મગમાં હાથ નાખી] મારા વાહ્યા આવો, આજ તમને ઉદાસ નાઈ હું બેઠું દલગીર છું એવા તે શું તમને લીધા રે! આવે છે કે નથી તમે એટલા બેકાર લેસો છો? તમારી બેકારીનો મુખ્ય અને તો જણાયો.

ગોદરે જ—નહીં ખ્યારી, મારા દુખમાં બાગ આધીને તને દુખી કરવા હું માંગતો નથી. આજનો દીવસ તુ ખુશલીમાં કાઢ. તુ ખુશી તો હું ખુશી. સહવાર પડેલાં આની તુ મારા બદલે પડેલાં ગત કરશે અને તમને જોઈતાં દરેક સીને તખવાર રખાવશે. ખ્યારી યુવ તારી આથે શીઆદી કાધા પછી હું આને પેલેલી જવા ર ઉદાસ થયો છું, અને તેથી કંઈ નહીં સમજ પડે એવાં કારણથી. ખોદ જાણે કે મારા આ બેસવાં જાતને દીવસે મને શું અરામ આગાહી સુન પડે છે. (શીરીન ધમ્પસ ધાયછે.)

કેમ બેટી શીરીન શું આપણો મેલન હજી નથી આવ્યો?

શીરીન—નહીં ખ્યારી પીધ.

ગોદરે જ—કેવો બેકાર છે કારે.

શીરીન—હા ધણો જ બેકાર. નોકે મેં એને મઠ કાલે જ જણાવ્યું હતું કે તમે નામવરની આને સાલગરી છે મારે કે જો જવું નહીં.

૩—જો સાંભલ મારી માંથુક યુવકોદેર
 માથ શાદી કીધાને આજ લગભગ વરસ બે
 થયા આંખાં. આમારી શાદી થયા પછી થોડો
 વખત અમેએ સુખ ચેતમાં કાઢ્યો. મારી થો
 ડી થણી દાહત વેપારમાં જતી રહી અને બા
 કીની દેવત માહરી મથુક ને માહત્તવ કરતાં
 ખી ખુબચુરત હતી તેની પાછલ એ ખરાબ કીધી.
 પાછલથી હું તરત ખતંગ દાહતમાં આરી પડ
 થો. માહરી માંથુક, પણ પછા વગર દુખી થયા
 બાગી અંતે કોઈને ત્યાં આકરી કરવાને મેં ઈરા
 દા કીધો પણ મારે લાગત મને કો આકરી મંત્રી
 નહી નેમ નેમ એકેકો દહાડો યુવરતો હતો તે
 મ તેમ ખુબમરો અને તંગી આમારી સામે
 પુરકતાં હતાં એવામાં મને ખગર પડી કે વ
 રાત તરફ લશ્મરી શીપાછએ તરીકે માથુસોની
 થણી આપાપછે તેથી હું, તે તરફ નાચારીએ
 જવા નીકળ્યા. અરે ખોદા! તે વખતે મને કે
 રકુ દુખ પડા થયું. એક તો માહરી એર
 તને ઠોઠી જવાહું દુખ ને તેની વધી એકલો
 ઈઈ પણ પાસે પૈસા વગર. ખીચું તો એકે હ
 એક સોદાગર ને એક શીપાઈ તરીકે તડકામાં
 ને ઘરમાં બહાર દેશવર રખડું, પણ શું કરે ના
 આરીએ પુટેલાં દીલે ગમગીન એહેરે અને રડ
 ની આંખે અમે એક ખીતથી છુટાં પડ્યાં. અ
 રે જો મને ખગર હોત કે તે. આરા વગર યુગી
 ને મથુ પાંગથે તો હું કરી પણ અંહીથી જત
 નહી. ખુબમરોથી હું પણ તેણીની સાથે મરી
 જાત તો થયું સારું (રડછે.)

બે—(તેનો ખરડો થોડો) રતનમ!
 રતનમ!! હવે મહ યુવકી જાતનો અકથોસ ક
 રવા એ બેળ છે. સીતારો દમશાં સરવે કોષ
 નો તપ્યા કરતો નથી, એ વાંકી પીકનાં આશમા
 ને જમરોદે જવાને છોડ્યા નથી તો આપણી
 તે શું ખીચાદ. એતો ખોદાતાલાની જેવી મરછ.

રતનમ તમે અંહીથી ગયા પછી મારાં પે

મે આગળેના મને જવાબ મળ્યા

પણ મીજ કાગળોનાં મને જવારે જવાબ મળ્યા
 નહી ત્યારે મને તરેહવાર વીચારો ઉત્પન્ન થયા
 કે રખે ને તે મરી ગઇ હોય છતાં કો બેહાર નીક
 ળી ગઇ હોય, અંતે જવારે મને કંઈજ મુજ પ
 ડ્યું નહી ત્યારે તમારી ઉપર લખવાને મેં દરસ્ત
 વીચાર્યું પણ અકથોસ! કમનચીને તમે પણ
 અંહી નહી. થોડા દહાડા મુધી જવારે તમારો
 પણ જવાબ આંખો નહી ત્યારે તો હું બમ થબ
 રાધો અને અંતે અંહી આવવાને મેં રજો માં
 ગી. મારી મુદત પૂરી નહી થવાનાં મુખબધી મ
 ને રજા મળી નહી. ખરાતો મંતાતો મારાં થોડાં
 કર્યાં તથા થોડા પછસા જે મારા પગારમાંથી
 ખમ્યા હતા તે લઈને નીકડી પડ્યા, અને જુઓ
 રવાએ કો પણ પીતાસો લોધા વગર અંહી
 આંખો. વાંકો નીકડવાની અગાઉ મેં તમારી
 ઉપર એક કાગળ લખ્યો હતો ને તમને મ
 થો હતો. અરે ખોદા! મારા કમનચીને મા
 રું મરીપાનાંય પાઈ.

બે—બાઈ રતનમ હવે વધુ ગમ મોકુદ
 રી અને આજની ખુશાલીમાં ભાગ લેવો.
 આજે નામવર ગોદરેજની શલગરીની દીવશ
 લેવાથી આખા મહેલમાં ધામધુમ મચી રહી છે
 મારે ચાલો નખરાં આજ રાંમચગરેના દીવપ્રથ
 અવાજે તમારો ગમનો ઘટાડો થશે.

(શીરીન લાખત ધાવછે.)

કેમ શીરીન તું કંઈ હાથ સાદા પોશાક
 માંજ કરવા કરે છે? બાઈ રતનમ, એવન આ
 પણ ગોદરેજની મેટી પાલ અને શીરીન,
 એવન મારા અસલો દેસન પાલ.

શીરીન—[નમીને] મહેરબાન સહિય,
 બલે પધારો પણ મેજન આજે તમે ક્યાં
 ગયા હતા, પીર તમારી ઉપર ઘણા કરા ધર્
 મયા હતા.

બે—કાંએ જાર, હું મથો ત્યારે તો હું
 એવનને કહીને ગયા હતો.

શી—હા પણ એવનું હાલ શ્યાનજ
ખાઈએછે, જેમ પેલી બમાવેછે તેમ બએછે.

૩—બેહેન શીરીન એમાં બેતનનો કં
પણ વાંકે નથી, તમારા લોકોનાં કપડાને લાવક
તો હુંજ છું કારણ કે માહરજ ખાતર એ
નીઆરાને ખોટી યવું પડ્યું હતું. બાઈ બેજ
ન આરે લીધે તમને કપડા મળ્યા માટે હું દલ
મીર છું.

બે—નહી દોરત, તેની કંઈજ શીકર નહી
એતો એવનજરા ખુબશુરત ને જવાન ધણી
આંખી લઈ આવ્યાએતી તેથી એવન કાઢ
કાઢ વાર પોતાનું થક ખોલી રહે.

૩—શું તમારા કાકા નવી ધણીઆંથી
પરણી લાખાએ ? અને તેણી વધી જવાં ને
ખુબશુરત છે ?

બે—હા ખુબશુરતીનો તો કંઈ ખારજ
નથી, જ્યારે તમા નેશો ત્યારે તમને ખબર
પડશે.

શી—અરે ધણીની વાત ધણી પણ હાલ
જો તોણુ હોયતો આ રહી એવનજી સખી.

(સખી કાઠી બેજનનાં હાથમાં આવેએ.)

બે—(નેશને) શીરીન એ તું ક્યાંથી
લાવી ?

શીરીન—આજે આપણા પીરની શાધ
મરોની ખુશાલીમાં એવજુ મને બેટ આવેછે.
માઈ એહેનનો મીઠાજ આજે કંઈ યજુો ખુશ
છે. મેં તો લેવાને તો રહ્યું તોપણુ હુંજા કરી
મને આપી.

બે—અહ ! સખીતો યારીછે, એમના
એહેરાને મલતીછે, ખીરાદરલેવોની જરા જુવો
તો ખરા.

(રૂમત ને સખી એવો હાથમાં લઈને
જુએએ તેવાજ ઝેકેમ થોડેએ)

પણુ પેલાઓ નેએ એક બાણુપર
સોં ગુરંતેગુ કરતાં હતાં તેઓ
તરફ જોઈ પોતાની જગા ઉપર
અજબ વધ ઉઘો રહેએ.)

૩—(મનમાં) અરે હું એ શું નોહું
(સખી તરફ ફરીથી જુએએ.) એતો માહર
માંથુક, યુલચેહેરનાં એહેરાને આવેહુખ મલત
આવેએ. શું યુલચેહેર મને બેવડા થઈ અહ
આવીએ ? (જરા થોખી) નહી નહી એમ !
દીધણુ બને નહી, એતો મારી આંખ યગા
છે. કારણ કે ફકત તેજ એહેરા મારી આખોમ
રખી રહ્યાએ. [સીઆરમાં ઉભા રહેએ.]

બે—(આગળ આવી) કેમ કંઈ, મોઢ
અદેશમાં ઉભા છો ? સખી જોઈ ?

૩—હા રારત લેએ [સખી પાછી
આવેએ.]

બે—આએજ દીવાનખાંનું તમારે મારું
ત્યાર રખેજું છે. બે ધડી જરા આરામ કરે
કારણ કે લાંબી મુશાફરીથી તમે ઘાકી મના
હોએ આલો શીરીન. [બેજ ને શીરીન આલો
ભયએ.]

૩—[એખલો] અરેજ્યારથી પેલી તર
વીર જોઈએ ત્યારથી મારું દીલ મારા કાણુમાંથ
જગ્નું રહ્યુંછે. એ તરવીરમાંની એરત હુખ
મારી યુલચેહેરને મલતી આવેએ. [જરા થોખી
શું કુશામાં એકજ એહેરાનાં એકથી વ
આદમીઓ નહી હોએ ? (જરા થોખી, પો
ની છાતી ઉપર હાથ મુકી) અરે દીલ, તું
રા ધીરજ પડડ, હું એક વાર મારી નજરે
જર તેને જોઈ કે તે માહરી યુલચેહેરજ
યા કોઈ ખાજ. [માથે હાથ રાધ વીચાર કર
એક ખુશી ઉપર બેસેએ. ખરે પડેએ.]
(મંથન છે)

કે કારખાનનું પાણી વાપડવાથી માથું દુખતું જલદી નરમ પડે છે. એક કાચના જુએવાથી પોહોડાં મોઝાંની ચીસી રૂકે ધવા નરમ વાદલાંથી આરથી ભરવી, અને પછી તે રૂકે કે વાદલાં ઉપર બે તણુ દ્રામ ઉપરો બાઈ સંલક્ષ્મણદ આદ કારખાનનું પાણી રેડવું, અને શીશીનું ચોદું આવજીઆને ધવા ને ભાગ ઉપર દુખારો આત તો હોય ત્યાં પ કે ક મીનીત સુધી એટલું મ જલુટ દાખવું કે શીશીમાં હોલી દવા ઉડી જાય નહી. અગર દુખારો જલદી નરમ ન પડે તો દીવચમાં બે આર વેળા આલુ રાખવું, અ માઝીકે કાપરો નરર પશે.

સદા હસતા રહેવો.

તમારાં હૃદયને મદા ખુશાળ રાખવો. એહરો હરમેઝ યદ ગમગીન કરતા ના. તેને હંમેશ હસવો રાખવો; કારણ અંધારાં કરતાં હજરડાંમાં રહેવું બેહેતર છે. અગર કોઈ બા તનાં આક્રમનું વાદન તમારાં હૃદય ઉપર આ વી પડે તો તે વાદનનું રૂપેરી પર તમારા મિત્ર વરૂ ફરવો, એટલે ખુશાલીનો ઉત્તાર ને તેમની ઉપર પડશે તેનો પડાવો તમો ઉપર પાછો આપશે, અને તે વાદન પોતે ઉત્તર ક રેલા પ્રકાશ અને ખુશાલીથી ફરી પામશે.

રાક્ષી ચોરડા.

કહે છે કે રૂશીઆ આરવો જગલી દેશ છે. એનો કહેવાનીય હદમાં રહે છે; પણ સ મગલમાં ઉતરતાં મુશ્કેલ પડે છે. ફરી પછો પ્રધિવના નવખંડ સુલકામાં અને જુવો કે ત અને કોઈ એવું સુકામ જડે છે કે જ્યાં એક છાપરાં હેઠળ એક શીવાનખાણું વિસ્તારમાં ૬૨૦ ફુત લાંબુ અને ૧૫૦ ફુત પોહોલું હોય. એ

મા ચોરડો દુખાના કોઈની મુશ્કેલાં દેશમાં તો નહીજ પણ આરધાં જગલી કહેવાતા રૂ-શીઆ દેશમાં જરૂર મળશે. એક દેશ કે ને આ રવેશનો એક આખો મુદ્દલમ ચોરડો ધરા વ તે જગત્રી કેમ કરી કહેવાય? એ ચોરડો પ્રાધારન રીતે બેલતાં, લંબાઈમાં કોતવાં દેવન માં ચાકોર દારમુધીનો અને પોહોલાઈમાં દેવન ના મોહોલલા નેટવો છે. દીવમની વસાએ તે ચોરડો લગકર કવાયદ કરવા વપરાય છે. એક આખી પલટણ તેમાં કવાયદ કરી પડે છે. રાતની વસાએ તેમાં દેશની કરવાને વીસ હજાર મીલુખીઓ જોઈએ છે. તેનું છાપર લોખંડનાં એકવડા મેદરાખનું કરેલું છે, અને તેની રચનાં તથા કાર્યગરીમાં અત્યવશ નેરી ધજનેરી ચતુરાઈ વપરાયલી જણાય છે.

—૦૦૦—

એક હસતો શેપો

આ છોડ કાંઈ પોતે હસતો નથી, પણ એક એવી જાતનું ફુલ છે કે ને આપણને હમવાની હાલતે પ્રગાડે છે. અરખમતાન તેની જગમખુમી છે. તે હસતો શેપો કહેવાય છે; કાણ કે *laughing face* બારીંગ મ્યામ ધવા ને હસાવનારી દવા માફક એ છોડનાં ખી ધ નસાનની મેટ્રીમાં અજાયબ જેવો ફરફાર કરી તેને દીવાતા જેવી હમતી હાલતમાં બદલી ના એ છે. એ છોડનાં ફુલનો રંગ મઝમકીત પી-લા હોય છે. અને તેની સીંગ પોચી તથા જ નગી જેવી દખાય છે, જ્યારે તેનાં ખી કા-લા જેવાં ધાય છે, અને તેઓ અકેક સીંગમાં બે તણુથી વડુ રહેતાં નથી. આરખ સોડો તેને મુશ્કેલીને છુટે છે. એ છુડો તેઓ પચતો લે છે જેથી ઉદાસ તેમજ શોકાગુર પ્રફોળી દલખી રી ઉડી જાય છે, અને તેમનું નાટકના ઢોંગીની અથવા એક દેવાનાની હાલતમાં બદલા

પુ થાય છે. એ રોગાની અસર માણસને માનુ-
નામનું, હમનું તથા એક કલાક સુધી રંગી
લું કરી મુકે છે. એમ કરતાં જ્યારે તે રોગા
ની અસર જાતરી જાય છે ત્યારે તે માણસ
યાકધી લુચ થઈ તર જાયમાં પડે છે; અને
જ્યારે તે જાગરૂન થાય છે ત્યારે તેણે કરેલા
ચાંચાનું તેને કાંઈએ ભાન રહેતું નથી.

—(૦:૦)—

કાચની ખનાવત.

દરીઆ કાનારે ઉગતા પાણનાં ખાં
ધી કાગળ ખનાવવાની એક નવી શોધ એક
પાનિસે કરેલી કેહેવાય છે. આ રીતે ખ-
નાવેલાં કાગળ વિશે એવું કહે છે કે તે કાચની
પણુ માત્ર સારી થકે છે, કારણ કે જો તેને
ખરાબર રંગેલા હોય તો તે એક રંગીન કાચ
ના જેવા આભેકુળ દેખાય છે.

ચાહ.

એકલા નવા અજારા ઉપરથી એવું સિ-
દ્ધ થયું છે કે ચાહનાં પાંદડાંને ઉકળતાં પાણી
માં ત્રણ મીનીત લગી રહેવા રીધા પછી તે-
મનો કસ રપીએ ૧૩ આણા નેટલો પાણી
માં આપે છે; અને ૧૦ મીનીતની સેવટે પાં-
દડાંમાં કાંઈ કમ રહેતો નથી. આ ઉપરથી
આતરીપૂર્વક જણાવું છે કે ચાહનાં પાંદડાંને
જાત્રો વખત રંગ લાવવા ઇલા આપણા લો-
કાના વિચાર મેળાણે ચાહને સ્વાંગ કરવા પો
ણીમાં રહેવા લીધાથી કાંઈ ફાયદો હાંનીય
થતો નથી. ફાયદો થતો તો રહેવો; પણ ઉલ-
ટી પાંદડાંની સેલિડમ ઉડી જાય છે.

—(૦:૦)—

ખજુર

ધરાણના દક્ષિણ ભાગમાં સોડા પોતા
નું ઉપક્રમિકા ખજુર આઈ સમાવે છે. તે
ત્યાં ધણું સોડા. અને પ્રવેશ મળી આવે
છે. ઉનાળાની ગરમ રતમાં સાડીધ, દ્રાસ, કાંદા
એથીકત, તથા કાકડી ત્યાં ગામડીઆઓન
સ્વારીષ્ટ લોગન ગણાય છે. એ વિગેરે નાંન,
પણીર, અને દહી તેમનો હંમેશનો ખેતક બ-
નાવે છે.

—(૦:૦)—

આપણો ખરો મદદગાર

માણસના ગોઠા મદદગાર તેની ખાજુર,
તેનું પોતાનું જીવર, તથા તેના દૃષ્ટિ વિચાર
હોય છે. એ મદદ કરા અવેજીથી મળી શ-
કતી નથી. એક માણસનાં ધ્યાનઉપર આહાર
ની આજોની તરેદવાર અસર આવી શકે; પ-
ણ પોતાની આશીયતનો ધર્મ તેણે પોતેજ
પડવો જોઈએ. પોતાનાં કામ માટે તેણે પો-
તાને મહાવ ધરુ જોઈએ, ગરીબ સીચરદ
નું કેહેવું છે કે તું તારાં કામને હાંકે નહી
નો કે તે તને હાંકશે-છવાને કે રે બંદા તું
ઉદમ કરે અને તારાં કામને આગમ મલાગ
નહી તો કે તે આગલ જઈ તારા હાથમંદરી
છટકી જશે અને તું પદાતો પાછલ રહી જતો.
અગર એક કામમાં તું નિયંત્રણ દેખે તો શું
થયું તારે તો તેની પાછળ ખંડી, ધ્યાં કોશી
થ સમાધી તે દુઃકરી કરવું જોઈએ. કેદ્રથી
આંજુના બંડર અખુર છે તે તારા પોતાના
લાંબ અથે પડે ખોદી લેવા જોઈએ. તારાં
કામની પાછળ અનમનીઆ જીવથી નહી પણ
ઉમંગ અને પક્ષા વિચારથી લાગ. હીમત ધર
એણે તું જરૂર પાર પડશે.

સહ વિચારી કામ કરો કુતેહમંદ ચારો
ધ્યા હોમ કરી ના પડો કેટલર આશી.

અવાંડ્યાં મન હ.

[પુસ્તક ૧ લું]

[અંક ૧૫ મે]

હીં આ પુસ્તકમાં આવતી દરેક વાર્તાનો સરવે હક એના ખનાવનારે રાખ્યો છે

પરેશ—ત્રીનો.

મેહેનનો એક આરદા.

[શીશીન ગાતી ગાતી દાખલ થાય છે.]

ગજળી.

શીશીન—[ગાય છે.]

“ગર હમને લીક સનમકુ લીયા” —એ ગ્રંથ.

અરે પ્યાર! પ્યાર! તાહરી અગર છે અઝળ
પ્યારનેજ ખાતર ખમયો પડેછે ગઝળ—અરે,
શં જવાન કે ધરડાંઓળા થયાંછે તેનાં ભોગ
અઝળ તરેહની બલા છે એ અઝળ તારાંદનો રોગ—અરે
આશક માથુક મીઝાપ ખાગો રહેછે ધતિઆર
છોડાને પોળાનું મંદું સુખ ને કસાર—અરે.

[લીઝબર હુપમને સાંભલે છે.]

સેલીને ખાતર મળતુ કેવા ધધો હેરાન
જગે જગલ ભઝી ઓયો પેતાનો જાન— અરે.
પ્યારના આવશે કીધાંછે મુંજને પ્રકામ
ખન તેવીજ યાદમાં રહું છું સુખેહયાંમ— અરે
મીઝાને પરજાનાં ધધું છું તેની સુરત હપર
જાંડંગી મુંજની હવે ધધે છે જુરે-જબર— અરે.

દીલખર—(બાહાર આવી) કેમ માહરી હાડકી શીરીન, શું બીચારમાં છે ? તાહર પીદરનાં મકાનમાં આને સપલાંઓ આજમનહ માં છે અને તું તેની બેઠી ગમગીન કેમ ?

શીરીન—(એક ખુરશી ઉપર બેશીને) નહી દીલખર, કંઈ નહી.

દી—નહી શું [મનમાં] એ ખાંચારી સમજે છે કે હું કંઈ બાંધુતીજ નથી.

શી—દીલખર, આને હું જરા ખેચેલ છું.

દી—પણ આવી ખુશાલીની વખતે તમારી બેચેનીનો શો મમખ ? તને આ ઘરમાં શું કમી છે ? તાહર પીદર તને સપલા પ્યારથી આહેછે, અને તેમજ સુસ્તનાર નોકે તાહરી સા વજી મા છે તો તી તે કંઈ તને આછા પ્યારથી આહતી નથી.

શી—જો કે હું બધી વાતે મુખી છું તો પણ ને આતમે આ જગરમાં ઘર કીકું છે તે જ્યાં મુખી જુઝાય નહી ત્યાં મુખી મારો જીવ સતોપ પાંચે નહી.

દી—(મનમાં) વાત તો બહુ વધી પડી છે. (ટોટીયા) તાહર એ બેદ ભરેલું બોલવું હું મુંઝવ મમજી શકેલી નથી.

શી—તું નીચારી શું સમજે ! દરદીની હાલત દરદીજ બાહે.

દી—પણ એ દરદનું કારણ તો જણાવશે.

શી—મારા કુખનું કારણ તો કંઈતે બેજ નજ છે.

દી—શું બેજન ? શું તેણે તમને કંઈ અપમાન કીધું છે કે ?

શી—નહી નહી, હું તેને મારાં ખરાં જીગરથી આહું છું.

દી—તારે એમ બોલોની તો. જો એમ જ હોયતો કીકે શીહાદી કરી નાંખી.

શી—પણ તે મને ચહેછે કે નહીં તે કોણ જાણે.

દી—અરે એવન કાકા તો લખ્યે કરશે. તું કહે તો હું એની માથ વાત કરી જોઈ.

શી—(જરા વિચાર કરી) તું શું વાત કરશે ?

દી—(મનમાં) હવે કોણિ આવી ખરી [ટોટીયા] વળી તેને જુલુવાનું કે શીરીન તાહરી સાથે પરણવા મગિછે.

શી—અરે દીવાંની. તેનાં દીલના ભરમ આપણે જાણ્યેએ તે અગાઉ મારો ભરમ તે જાણે નહીં, એ પ્રમાણે વાત કરવી જોઈએ.

દી—એવી માયાકૂટ કરતાં મને તો નેહ આવડે.

શી—પણ જો તે તાહરી માંગણી એક મનાં કબુલ કરે તો.

દી—(વચમાં બોલો ઉઠી) ના કબુલ શેનું કરે, તેનાં એવાં નથી મ ક્યાંથી કે તારા ને વી જોહરદાર તેને મલ. એકતો વળી જુમશુરત ને બીજાનો માદી દોસતની વારેમ. અરે તે તો ખાંચારી વાર નેતોજ હશે.

શી—દીલખર તારો પોચાર બરાબર છે. પણ એ ધણાજ બેદરકાર ને આપ રંગીસાં છે જ અગાઉ બીજાં ત્રીજા જાગને મરો એનાં દીલની તપાચ કીધી હતી અને તે ઉપરથી હું કંઈ આશા રાખી શકેલી નથી.

દી—વખતે તે એમ સમજતો હશે કે તું તેને ખાંચારી તરીકે કબુલ નહી કરે કારણ કે તે કંઈ તારા નેવો તવંજર નથી.

શી—હા એવી વાત ખરી.

દી—વાચતે જ્યાં મુખી તેને બરાબર જુલાસો કરવામાં આવે નહી ત્યાં મુખી તેનાં દોલ નો બેદ તમે પાંચે નહીં.

(નોકર દાખલ થાય છે.)

નો—વામવર બાંતું ! જોહરજ તમને અંદર બોલાવે છે.

શી—જા, હું આડિંછું [નોકરે જાય છે.]
દીલખર, દાલપુ એ વાત તારા છુપી
સાખને કાઢ ખીજવાર આપણે વીચાર કરશું.

[જાય છે.]

દી—જા એટલી માંધાકીડ એટલી
[જાય છે.]

પ્રવેશ—ગોરા.

[ગોરાએ જાણીને લગતો એક
ખા. દુર એક કુપો નજરે પડે છે.
રસ્તમ વિચાર કરતો જાય છે. યા.
યે.]

રસ્તમ—(એખતો) હા! અરેખરતેજ.
ગાંધી કાલની મેહશ્રીમાં મેં તેણીને બચાવેર એ
નખી, જો કે તે ધણી સુંદર પેશાકમાં હતી
તોપણ તેણીનો એહેરો કંઈ છુપે રહ્યો નહી.
કુખથી અને બહાર ગાંધી ભટકવાનાં મળખથી
મારા એહેરામાં મોટો ફેરફાર થઈ ગયો છે તેજ
લાચે તેણીએ મને એમ ખ્યાલ નહી હશે (યુ
રુઆથી) અરે એ બહાર મેવસા એરત! તારી
હંસ મેં મારી મળખી રોલવ ખરાબ કાંઈ ને
ગો આપો બસો? અરે તારે ખાતર આખ
રૂની તેમજ જીવની કાંઈ પણ દરકાર કાણ જગ
ર મેં પાદય કેળી કેરી રંગો ઉઠાવી તેનું શું
આણું પરીણામ? (જરા થોભી) બેજનનો વહે
મ તદન અરે પડ્યો છે. એ તાપકે પોખાનાં
મરણની મોટી અકુવા ફેલાવી અને તેમજ સારી
આલમને કમી [માંધું કુટી] અરે નંચીય!
નંચીય! તે અને પડે તકે ખુવાર કીધો તો
કીધો પણ માદરી માથું કે જેને ફક્ત માદર
એકલુજ સુખ હું મંજૂરતો હતો તેને પણ માદ
રથી મેવસા કીધો! અરેથા! હવે શું કરે તે
મન મુજ પડતું નથી. હવે તો કોઠા યુપયુગ નીક
ળી ગઈ [જરા થોભી] પણ નહી, એ બહાર
ર મેવસાને એનાં કરતુકની મળખ થયેજ નોંધ

એ. [મોટી યુસ્સામાં] અરે એ મંદાળ
એરત! વુ એમ સમજવી. હવે કે તારા ક
રતુકમાં વુ કાળીને હવે મુખ્યેનથી મગદ કરશે
પણ બાણ એ દગાબાજ કે હું તાદરી પડે જ
મની માફક લાગીશ અને તારા દગાનું રૂબ
તને સારી પોંચે આડોશ! (જરા થોભી) પણ
રખેને મારો એ ગમ અને વીલાપ નકામે હોય!
રખેને હજીખી હું કમતો હોડ! રખેને માદરી
યુજ્યેહેરને તેનાં મરણ પછી ગેર હનસાફ કર
તા હોડ! (આક્રમણ નોંધ) પણ સગર મંચી
ધો એ કાણ આવે છે? એ પોતે તો નહી હો
ય? જરા છુપો થઈ જાઉં (એક આડું પાછળ
સંતાઈ જાય છે. મુલનાર દખલ થાય છે, અને
એક પથર ઉપર બેસે છે.)

મુખનાર—આજ સુધી તો હું મારી દરેક
મુશ્કેલીમાં પાર પડી છું, અને માદરી હોકમત
અને હીમતે આપા એક મોટા મેહલની માફક
કે યદ્યપુ પણ મારી ઉમેદ મનખાંનતી રીતે તા
ન પૂરી પડી નથી. જ્યાં શુધ્ધ મેજન અને મીઠી
ન ધરમાં છે. ત્યાં શુધ્ધ મારી પારેલા મુશ્કેલી બર
આવવી ધણી મુશ્કેલી છે. મોટે એ બનેજણને
અછીથી કાઢવાની તદબીર કરવી જોઈએ [રસ્ત
મ પાછળ આવી સાંભળે છે.] આવી એક રૂઝે
ની બાજુ રમવામાં હું ફતેહ પાંખી તો એ તે
શુ ખીચાદમાં. માદરા દેખાવમાં ને માદરી હાલ
તમાં મે એટલો બધો ફેરફાર કીધો છે કે મને
રસ્તમ એકાગરની યુજ્યેહેર તરીકે પીછાંબા
ળી કાણ હીમત કરશે?

રસ્તમ—[તેણીની ઝાંખે આવી] હું હું
તાદરો—

યુ—[તેને જોઈ] કાણ? રસ્તમ! [આ
આવી થડી મેથુપ થઈ જાય છે.]

રુ—હા તાદરો અરે આવી રસ્તમ, ને
ને વુ મેવસા થઈ છે.

મુખનાર—(પાછી શુધ્ધીમાં આવી)

નમોદ ! નમોદ !! માહરી સંધી ઉઠશે કુળ
મલી ગઈ. [રડે છે.]

૩—અરે ઓ ખાકર ઓરત ! તું તો મ
રી ગઈ હતી ની ? જાણ્યું તો હાહરી દોળખી ઉઠે
દો કદી પણ પુરી પડનાર નથી. તાહરી બેવફાઈનો
ખાલો તને મહા વગર રહેનાર નથી.

યુ—આપણે કાંઈ પણ વધુ ગોસ્તેગો
કરીએ તેની આગમનહુ તને એકજ સલાહ
પૂછું છું તે એ કે આપણી આ સુલાકાવનો
અત તું કેવી તરેહ બાવવા મગિછે ? સજાદ
સંપાળ્યો પા કહ્યા કંકામયી.

૩—શું મહાદ સંપાદ ? અને તેથી વળી
તારી સાથે ? જાણ્યું એ. અંગણ, કે જ્યાં સુધી
તને ઈનસાફની અદાલતમાં થકડી લઈ જઈ
પડતી મળ કરાઈ નહી. ત્યાં સુધી હું કદી પણ
કરાર પાંખું નહીં.

યુ—(મનમાં) હવે એને યંડો પાડવો
જોઈએ. [માટેથી] નો સાંભળ, હું હમણાં
એક માડી દાલત ધરાઈ છું અને માહરી આ
ગલો દાલતમાં મોટો ફેરફાર થઈ ગયો છે. હવે
તે દાલતમાંથી મને માછી કાઢવાની તાહરી સ
ધની કોશિશો નિષફળ થયા વગર રહેશે નહીં.

૩—દગલખાણથી મેઝવેલી તાહરી દોલ
ત અને બેવફાઈથી મેઝવેલી તાહરી આ દા
લત હવે વધારે વાર વડવાની નથી. જ્યારે તારાં
ફરકો કુખાને જાહેર થશે ત્યારે તારી દાલત
ને બપોડો ક્યાં રહેશે ? જ્યારે કુખા ગોદરજને
ગાલમ પડશે કે તુતો ખીજની હકદાર ઓરત
છે ત્યારે શું તે તને એક પણ પણ અહીં ઉભી
રહેવા દેશે ?

યુ—(યુદ્ધાએ પડી) અરે મને જ્યા
વાં મારી ફાંસી નાં કર ! [તેણે ઝબકી પડી]

૩—(તેને ખસેડી નાંખી) શું તને બ
આઈ ? નહીં નહીં કદીથી નહીં. જેણે મને હ
ખી કીધો તેને શું હું સુખી થયા દઉં ?

યુ—નહીં નહીં મેં તને જાણીજોધને
કુખ દોષું નથી. તારી કંગાળ દાલતે મને ધરત
પાડી [રડે છે.] પેહેલે હું ઓઠ મકાનમાં એક
દાંથી તરીકે રહી અને રફતે રફતે માહરા આ
ખુમશત એહરાએ કુખ ગોદરજનું દોલ —

૩—(અરસાથી) બંધ કર તારી પાણ
મથાંન, બેઠ્યા ! તારી એકલીજ વફાદારી કે સુ
ખનાં વખતમાં તું મારે માથે ને કુખનાં વખત
માં તું મારે કુશમત ? ઓરતો જેઓ ખાલી કર
છે તે શું સુખમાં લાડ લડવા અને કુખની વખતે
પોતાના આંધીંદને છોડી આવી જ્યા ? કોયાંજી
છે તાહરી છંદગી અને માલો મીલકત ઉપર
હયકે સોને તાહરા જેવી બવફા કાખાહા ઉપર.

યુ—(ઉઠીને) તાહરી મધલી કમજી
તદન નકાંમી છે. જે થવાનું હતું તે તો થઈ
ચુકું. એમાંથી તાહરી અને માહરી બંધની રથ
વાહ થશે, મારે તને જોઈએ તેજો જર મારી
પાસેથી લે, અને મુગો મુગો આંહીથી નીકળી
જાયે માહરા દીલ ઉપરનું સંધ્યું જવીઆંન
(જરીઆંન ઉતારવા જાય છે.)

૩—[તેને અટકાવી] શું એમ સમ
જે છે કે જરની લાનચેહું તને છાડી દઈશ !
જે પછસાનાં લોભે તું સમાની પાપી થઈ છે તેજ
પછસાથી તું શું મનેથી પાપી બનાવવા મગિછે ?
ઓ નીચ ! પછસાને ખાતર તુ માહરા જેવા
એક નવજવાંન ખાલીંદને છોડી મરવા કોડે
આવેલા એક કુખાને વેચાઈ છે ? તાહરી
દાલતમાંની મને એક કોડીથી હરાંમ છે.

યુ—નો, તુ પસતાસે. હજીબી ખુબ વિ
ચાર કર.

૩—જ્યારથી તેને ઓઠખી છે ત્યારથી
જે પકોઠાનાં ચાર કાંધા છે કે તાહરી જેવ
કોઈનો ખાલો તને આપેલા ફક્ત આજનીજ
અત તાહરે આ મેહલમાં અજારી છે. પછી

અંક બીજો.

પ્રવેશ—પેલો.

દીવાનખાનુ

શીરીન ગમગીન થોડે દાખલ થાય છે.

શીરીન—(એકંત્રી) કોણ જાણે મારા પીરને મને શું કામ અહીં ખાસ કરી દ્યો. [જરા ધોબી] બેજન! અરે બેજન!! તેના પીરે તો મને ગોવા દીવાની ખતાવી મુકી છે, દીલ થાય છે કે મારા. સમયો બિદ તેને જાહેર કરે પણ માહરી અખાંન અમકી જાય છે. એક ગમથી પ્યાર મને ઉચકેરી આગ લ ચલાવે છે, અને બીજી ગમથી યરમ મને ના હીમત કરે છે. [જરા ધોબી] જોકે એ વિચાર મારા મનમાંથી કદી નાંખવાને ધણીની કોરોય કરે છું. તો પણ એનો એજ ખ્યાલ મારાં ગમજ માં રમીઆ કરે છે. દર વખતે અને દરેક રૂબાંજે તેની ને તેનીજ તથવીર યાર આવે છે. મારા પીરને કેહવાની મારી બીલકુલ હીમત આવતી નથી. આશ્ચર્ય! નો આત્મે મુજની મારર હમ, યાત હોત તો મારું કુખને નીવેડો તેણી લાખ્યા વગર રહેત નહી.

(એક ખુરશી ઉપર ગમગીન થોડેર બે શી જાય છે. ગોદરજ દાખલ થાય છે.)

ગો—કેમ બેઠી શીરીન, આજે તાહેર થોડેરો એટલો ગમગીન કેમ?

શી—પ્યારા પીર, આજે જરા મારું માધું કુખે.

ગો—(બેસીને) બેતી, એતો ઘણી ગરમી પડવાનાં સમયથી હશે તેની કંઈ શીકર નહી. આપણા હેકમાંન તખીખને કાં નહી પાડાવતી?

શી—પીર એટલીયથી કંઈ જરૂર નથી.

ગો—શીરીન. આજે એક વાતમાં તારી મરજી પુછવા મેં તને અહીં ખાલાવી છે.

શી—તે શું વાત છે, પીર.

ગો—બેજન સાથ તારી શાદી કરવાનો મારા વિચાર છે.

શી—(મનમાં) વાહ! કેવી ખુશ ખબર! હું તો નકામીજ ગેમમાં વખત કાઢતી હતી. (ઓટ્ટી) પણ પીર, હજી હું શાદીને લાયક નથી.

ગો—નહી બેતી. તારી ઉમર પ્રમાણે તું તદન લાયક છે; હવે માહરી જાહેરીનાં દલાગીની ખતમ થવા જાય છે, વાસ્તે માહરી એકપુરી બેઝીને મોટી ધામધુમથી પુરણુંદ એટલે પછી એક પીર તારીકિની માહરી ફરજ અમલ થયતી હું સમજીશ.

શી—પણ પીર, મું આપ્પા શીરાંજ રોજી રમાં મારે લાયક બીજો કોઈ ઉમરાવ નથી કે નથી તમો બેજન સાથ મારી શાદી કરવા માં જોહો?

ગો—ઉમરાવો તો મહાંબી છે અને તેમાં નાં ધંણાઓ તાહરા દસ્તની માંગણી પણ કરી મુકા છે અને બેજન તમોની માંગની રદ કાપી છે, કારણકે ને વખતે તું ને બેજન બેક બ રમાં હતાં અને સાથે રમતાં હતાં તે વખતે તમે બેઝને શાદીનાં ગાંધો નોડવાને બેજનનાં આપ કેકાકરૂન મેં વચન આપ્યું હતું. કમનશીમે તમો ઉમરે પુગાં તે આગમય બીચારા બેજન ને પોતાનાં માર અને પીરને જોયાં અને તે તારી માદરને જોહી. હવે એ ફરજ મારે એકલાને માથે આવી પડી છે તે માહેર કંઈબી કરીને બચાવતી નેહમે.

શી—ખરું ખરું. પણ બેજનને કેકાંજે કોઈ ખીજાંજ મારા દસ્તના તકબગાર હોત તો હું મોટી ખુશોથી તેની સાથ શાદી કરવા કમ્પ્રમીસા.

ગો—શીરીન, તું નાંદાંની ના કર, બેજન ને શું છે. તે ખુબશુર તબક્વાન ને વધી આ લાક છે. અને તે સાથ તેને કંઈ દાલતનાં કંઈ છે! મારા મરણ બાદ આ મારી મોટી દાલત તારી

જ છે માટે તું એવી બોલી દેવતા ના કર.

શી—હીકએ જાણા પીર, નો તમારી મરજી છે તો હું બોલી પુરીથી કેવળ થાઉં છું, પણ પીર, તમારે એવીસે કંઈ બેઝનને જણાવ્યું છે ?

ગા—હા, પોતુંક, યહુ મેં એની તાથ વાત ક્રીધી હતી અને આજ પણ આર દીવસ યયા હું એની સાથ ફરસદે વાત કરવાની તક નોહિં છું, પણ મારે અને તેનો તેવ વખતે મીલ્ય પ થતો નથી.

શી—આજ આર પાંચ દીવસ યયા એના મહેરા ઉપરથી એ ધણો ઉદાસ લીસે છે. કાણ જાણે શું છે.

ગા—એનો રાસ્તે રસ્તમ ને આપણે અહીં એક મિમાંન તરીકે રહ્યો હતો તે કંઈ ચેતાર્યા પૂરાર જતો રહ્યો છે તેને માટે એ ધણો બેઝન રહેછું. હું ધણોજ દમગીર છું કે એક, મોટું પણ શરીરની હાથતમાં આવી પડેલું નીરઆધાર માણસ કે ને આપણે આસરે આનું ને એક એક યુમ થઈ જાયો મારા આદર નોકરે અને દામીઓ મહિલુ એકુપણ તેથી વાદેશ નહી એ મારી આકસોજની વાત છે તેની બનવી ચોષ કરવાને બેઝનને નોકર એ તેટલો ખસ્ય કરવાને મેં હુંકમ આપ્યો છે કારણકે જ્યાં સુધી તેનું કંઈની કંઈ જણાવે નહી ત્યાં સુધી આપણા નામ અને હામ ઉપર જોટા ખરતા છે.

શી—હા પીર, મનેયો ધણુ અજબ માગે છે, ત્યારે મારી શાદીની વાત તમા હાત્ર એક રાખેલો હીક.

ગા—તેનું કંઈ નહી બેલી, મારે હવે એની પડેકો વીચાર કંઈ સેવે નોહિં એ.

શી—ધણુ જેમને આવી ગરબડમાં તે તમને બરાબર જણાય નહી આપણે ત્યારે ?

ગા—છટછટ તે છેક અંધા બેવકુફ નથી તે માદરો સખુન કરીમી પાછો ફરવે નહી.

શી—પણ પીર હું તેનો સાથ શાદી કે રચાને કપ્પુક યહ છું એવું તેને આગળયા જણાવતા ના.

ગા—[જરા ગુસ્સામાં] અરે તું મને કંઈ નાદાન બાદાન સમજે છે કે શું ? મારા ને તા એક જગદને તારા જેવી એક નાદાન છોકરી શું અક્કલ આપે ? જો બેવકુફ માદરો કામ કેરી તરેદ બનાવવું તે મને સારી રવેશે ખબર છે.

શી—વદાના પીર, હું મારી બુલને માટે દરશુખર આહું છું.

ગા—કંઈ નહી બેલી, તું તો નાદાન છે, આ લ તું હવે અંદર જ કારણકે વખતે બેઝન આંધી લાગરી તો તારા દેખતાં મારેથી વાત થક મકરો નહી. [શીરીન જાય છે.] (અકસો) ગુજારનાં કેહેવા પ્રમાણે શીરીનને તો સમજતી હવે બેઝનને સમજાવવાનું રહ્યું છે અને હું ધાઈ છું કે તે પણ સમજશે કારણકે તે બચપણથી મારેજ ત્યાં પરવરય પમી છે અને તે સ્ત્રીય શીરીન જેવી એક ખુબશુર નાજવાન સાથ શાદી કરવાને તે ખાલકુલ આનાંકની કરશે નહી, નો એમ યહું તો મારી બાકીની હાઈગીયુલ નાર સાથ અમન એમનમાં ગુજરીય, નોકે હાથ હું સુખી છું તો પણ યુલનાર અને શીરીન એ બ વર્તે અનબનાયથી હું ધણો બેઝાર થાઈ છું; માટે બેઝન અને શીરીનને તેઓની રાજી પુશીથી રામી કરી મારી હાલતમાંથી કેટલોક બાગ આપો કેવે છુટાં રાખું કે પછી એ દરરોજનો કંટાલો મટી જાય ગુજનાર ! યુલ નાર !! તું તો ખરેખરીજ બાગનું એક ગુલ છે. ખુબશુરતીમાં તો તું જીવતગી ફરને પણ લજ પાવે છે. વહા તાહરી અક્કલપર આંદરીન છે. તાહરાજ કેહેવા પ્રમાણે શીરીનને સમજાવ્યું તે તેતરત સમજાય છે; હવે બેઝનને સમજાવવાની આવે છે.

[જાય છે. પરતો પડે છે.]

અનુ—કાયા દહાડાની!

અનુ—તે દહાડો કે ને દહાડે તમે પેલા અનુભાવ શબ્દને કુવામાં નોંધાવી દીધો તે

અનુ—(ચોક્કસે મનમાં) કમખખી! (મોટી) શબ્દ કોણ અને કુવા શાંતો? એ વાત શું બકે છે?

અનુ—હું કદાચ ખોટું બકતો નથી. એ તમારાં કમખખી કમખખી વખતે હું પોતે ત્યાં હાજર હતો.

અનુ—[મનમાં] આરે આરે સોમી વળા, આ નવી બધા મારે માંથે આવી પડી [મોટી] આરે આરે લુચ્ચા, જુગારી, વાંધુ મારી ઉપર ખોટું તોલિંમટ ચુકી મને હેરા ન કરી તારી કોઈ છુપી મતલબ કાઢી લેવા ગયે છે કે શું?

અનુ—[મનમાં] એવનનો દમ તો જુવો ચોરી ઉપર સરનોરી [મોટી] રે બાધ સાહે બ, તમારો એ સુકો દમ મારી આગમ માલવાનો નથી. તમે મને સારી પેટે આલખો છો કે હું કોણ છું [જરા પોર્બી] આરે આરે સોમી કેવા તે જીઆર નિરદાષ ઉપર તમે સીતમ અનુભવો.

અનુ—[મનમાં] એની સાથે પંઆવી કરવાયાં ઉલટું દમ બગડશે એતો છાકતો અને જુગારી છે; માટે પક્ષસાથી એ જરૂર સંમંથ જશે.

અનુ—કેમ વિચાર રાગો કરે છે? દાષ આગળ પેટ છુપાવવામાં શો કાવદો.

અનુ—પણ તે વખત તો ત્યાં કોઈ જ ન હતો.

અનુ—નહીં કેમ? હું પોતે તે કામને ગવાહ છું.

અનુ—પણ વાં ત્યાં કેમ આવી લાગો?

અનુ—અંહ, એમ તો જરા ધીરાં પડો તો હું તમને સમજાવું કેની. સાંખળો, મારી

દીલખરે કંઈ પેશાને સંકેત મને તમારી પાસે મોકલાવ્યો હતો અને મને બાબને પાછલે દરવાજોથી જવાને કહ્યું હતું. હું તે પ્રમાણે પાછલે દરવાજોથી દાખલ થયો અને નોંધું શું કે તમે એને પેશા પારકો શબ્દ ખુબ ચુક તેમનાં રીઝાયાં હતાં. મને કદાચ જુદા જુદા મતલબથી હું ગુસ્સે થઈ જાય પાછલે ભરાઈ ગયો. હું થઈ જાય હોવાથી તમારી ચુક તેમ જ મનજી સંકેતો નહી. કદાચ પારખાં તમારે વિશ્વ ને વાંધુ મયાં અને તે ખીચાને નીરદાષ કુવા તરફ પાછાને જારને લેડ્યા અને તમા—

અનુ—(દમમાં પોર્બી હોઈ) બસ બસ બસ હું વધારે સંભળવા નથી માંગવી.

(માંથે હાથ દેખાડી જુદા જુદા મતલબે.)

અનુ—(પાછલ પોર્બી પાડતો ઉગાંરેલી)

એવો સાહે મધું કે હું ત્યાં આવી લાગ્યો.

અનુ—હા ખરેખર! હું જુદા જુદા મને પોતાને કમખખી મનજી છું પણ હવે હું એ વાત તમને છુપી રાખતો.

અનુ—એ તમે શું બોલો છો. મારેથી એ કેમ છુપું રખાય? એવું પાવી કામ છુપાવવું એ તો ગોવા તેમાં સંભેલ થયા બરાબર છે; ખરેખર હું તો આજને આજ જાહેર કરું છું (મનમાં) દમમાં કામ નોંધતો અંહ!!

અનુ—(અચાનક મરડીએ પડી) નહી. સુર મીન વાં મારી ઉપર રહેલ લાવ. વાં ને મગજો તે હું આપીશ અને તારાં અંદરનાં નોંધો હું પ્રતી રીતે વાચીશ.

અનુ—(મનમાં) લાવની હું જી તે જ વાર નોંધું (મોટી) જવારે તમારે એમ કાઢાવાના કરે છે તો કીકે મારે કહ્યું છે.

અનુ—સુરમી, આવતી કાલે વાં અજ વખતે મને અહીં મલતે.

અનુ—(મનમાં) તારાં પાછાં કામ કાઢે અંહ (મોટી) થકી થકી અહીં અવધું કીક નહી. વખતે કાઢને વહેમ જવા માટે

(ગાયછે.)

શબ્દ—કુંભરી.

"તીરવરે રીત કરે ન કાઢ"—એ રાહ.

૬૬ છુપો મુંઝનો જાહેર થઈ

મીઠા માહરી પર આવી નહીં—મેદ.

મગીન મુંઝને જોઈ ખરી

જે પેનાથી લેવસ એને હાથ કરી—મેદ.

કીંમત હવે તો ઓઝ નહીં

મનવાનું હશે તેનો બનશે મહી—મેદ.

[ગાયછે. પરદો પડે છે.]

ખખરદાર

"આજ કાંઈ તમે ઉદાસ દેખાવ છો."

નખાઈ કાઢે પોતાના આવીને પૂછ્યું. "હું

કે છું કે નહીં આજનો દિવસ કાંઈ ઠીક

નથી ગયો.

ઉકરજી આકરા જેવળુ નીચી ચુંદીએ

૧૨ કેરી મુગામતર થઈ બેઠા હતા તેવળુ આ

સુત સાંજે પોતાની ધણી આણીનાં એકેરા

૨૩ નોંધ જેમતેમ કરી હમતા બિલવા, "ત

કોં! કાંઈ જોઈ નથી થયું."

"તારે આજે જીવને ઠીક નહીં હશે?"

ધનખાઈ ધીરજ કાલજ કરતાં બોલ્યો.

"શરીર તો સારીપડેછું; પણ મન જેમ

નોંધએ તેમ ઠીક નથી."

"તારે તો આજે કાંઈની બન્યું છે."

ધીરજખાઈ એ પૂછ્યું.

"નવું જેવું કાંઈએ નથી," આકરાજી

એ જવાબીલો.

આ વખતે તાણી તોડાને કરેસા હસતા
દેખાવેના એકેરા ઉપરથી ગેપ થઈ ગયો.

તેની ધણી આણીએ એક હાથ મારી.

"નવું જેવું નહીં" તેણીએ તનાં બોલ
પાછા એસરવા, અને તેના મોંહો તરફ બારે
કાલજથી જોયું.

"તારે તો તમારી ઉપર શું બિનું છે તેથી
મને જાણીતીકરે કાંઈની છુપાવો ના. જીંદગીના
સપલાં સુખડુખનો મને તમારે ભાગીઓ થવા
દો. સુખનાં કરતાં દુખનીવેલાએ જીવર અંકેક
ની વધારે નગરીક થવા નોંધએ."

"આકરાજી, ખાસી ધીરજ! આકરાજી
તેણીને પોતાની ગોદમાં પકડી સુખમાં લેતા
બોલ્યા. "કાંઈ દમ જેવું નથી. મને કાંઈ થઈ
માં જોઈ નથી—હવે દીવાલું બીવાલું, કુકવા
નું નથી. કોઈ સાથકાંઈ દગો રમશે નથી, અથવા
તેમ કરવાનો મારો વિચાર પણ નથી. એ તો
માત્ર મારો આકરા, જીવસાવણી, અને લઈપડ
સ્વભાવ છે. કે જે મને બન્યું છે."

મીસીસ આકરાજીના એકેરા ઉપરથી
સંતાપનું વાદલ-વહી ગયું.

એનો વખત જવે ઉપાય થશે ખ્યાર."

તેણી હીંમત આપતી બોલી.

"મને મારાંમાં કાંઈ સુધારેલો થતો લાગતો

નથી. કાલે આશીર્વામાં મારો એક જીવાન મા

જુસને જે સખત થપકો આખો જ્યારે સેદેજ

સાજ ધમકી ખસ ગણાતે, તેને મારો મટકો

લાગે, અને મારા બેસાથી તેને બારે દુર્લભ

ચું. તેના એકેરા ઉપર આખો દહાડો ગમગીની

જોઈતી તેથી મને બહુ બલાપો લાગે; અને

સુરજ અસ્ત પાંચા. ધરતો મને અનિદ્રા

દેખવા લાગે, મને તો બારેછેકે તેના કરતાં મને

પોતાને અધિક જાદી દિશા થઈ છે. પણ મહ

કાલનો ધરો પુરતો ગણાયો નહીં. આજ સહવા

રે પાછો મારો મીઠાજ ગયો અને અંધારું

જોતે બેઠકાકુ કે તેજ જુવાન માણસને ફરી થી મોટા ચટકા લાગે, અને હવેતા તેને એટલો અપ્પ લાગે કે તેણે મારી ફરકાર કરી નહીં અને જિસકેરાકને મને સાંભળવાનું કર્યા. તેના જવાબ તોછડાઈ ભરેલા હતા; અને તેઉપરથી મેં તેને ધમકી આપી કહ્યું કે જો તે ફરીથીએવી ગમર સહુકાઈ વાપરે તો તેને આકરી ઉપરથી બર તરફ કરવામાં આવશે. જ્યારે મારે રોષ ઉતર્યો, અને જ્યાં પાછું ટેકાણે આવ્યું ત્યારે મને માલમ પડ્યું કે મેં ખોટું કર્યું હતું. ત્યારથી હું બેચેન રહેપોછું. મારે મીઝાજ મારા હાથમાં અને અપ્પાન મારાં કબજામાં રહી શકે એવું હું ઇચ્છું છું.”

ધીરજે પોતાના આવીને દીલસો અને હીંમત આપ્યાં અને પોતાને ઠપકો આપવા થી વાર્યો.

ખીજી સહવરમાં જેવા આકરાજી વખારે જવા નિકળ્યા તેથીજ ધીરજે તેની તરફ જોયું અને કંઈ મતવન્યસર હસી કહ્યું—“અબર, દાર!”

તેણીના અવાજમાં એવળી હતી જે જરાપણ કોઈને અબર પડે એવી ન હતી.

“અબરદાર શામરો?”

આકરાજી જરા વિચારમાં પડે.

“પોતાને કુલતા ના.”

“અહ! ” તેને હવે સમજ પડી. “વાર, તમારે ઉપકાર માનું છું, હું અબરદાર રહીશ.” તેની તખ્ત નજીક ગયો એટલામાં તો આકરાજીનું પ્વાન ટેકાણે આવ્યું.

“કેમ હારમાર, આ પત ટપાલમાં કેમ નહીં નાંખ્યો?” આ પોંડવાની ઠપ ઉપરથી કાંઈ કપટ ઇઆ યુસ્સો જણાયો નહીં. અને સવાલપણ એવીરીતે તેણે કહ્યો કે જાણે તે એવા જવાબ નિકલી શક્યો કે—

“અલખતાં તેમ નહીં કરવામાં કાંઈ કારણ હોય નોંધ્યો.”

અને અચીત કારણ તે હતું.

“હું ધારૂં છું, મારે,” હારમારે જવા દીધો, “કે એક બુલ યમ છે, અને તેટલામાટે એ પત ડાકઆદીસમાં મોકલવાનું મને ઠીક લાગ્યું નહીં.”

એકબુલ? શાંની?

અને મી. આકરાજીએ પ્રત્ત કહ્યો.

“એમાં ૩૦૦ પેટી છીંટની લખેલી છે,”

યુમાસ્તો બોલ્યો.

“અરે નહીં ૩૦૦ પેટી નોંધ્યો,” આકરાજીએ જવાબ દીધો; પણ, જોયો તે બોલ્યો તેથીજ તેની નજર ૩૦૦ ના આંકડાઉપર પડી. “હા એંતો ૩૦૦ છે! અરે એવી બુલ મારાથી કેમ યમ ગઈ? એ પત નહીં મોકલ્યો એ ઠીક કર્યું.”

યુમાસ્તો પોતાની જગા અંગત પાછો ગયો અને વેપારી મનસે બોલ્યો, “કેવું નેક કામ થયું કે મારે મીઝાજ ટેકાણે રહ્યો. જેટલો યુસ્સો મને લાગે તેટલાજ યુસ્સામાં નું મેં યુમાસ્તો સાથે વાત કરી હોત તો હું ખોટું યમ કરત અને તેવાથી છુટાપણ પડતું હોત.”

એપછી પોંડે વારે માલની સીમેલી પેટીઓમાં છેલી પેટી ખાજી પેટીઓ ઉપર પડી તેથી એટલો મોટો અવાજ થયો કે મીંઠ ઉકરજી, આકરાજી પણ ઉપર કુદીને ઉઠ્યા. કોઈનેની ઠપકો આપવો એવી તેને લાગણી થઈ.

“એ ક્યા બેદરકાર શખ્સે આમ કોટું?”

એ બોલ તેની અપ્પાન ઉપર આવ્યા.

“અબરદાર!”

દીલ અંદરના શિકડે તેને વખતસર છુલ્લી આપી. મીંઠ આકરાજીએ તરત પોતા

ના હોટ મજબુદ બંધ કર્યા અને જ્યાં સુધી પોતાનો જાન ઠોકાણે આવ્યો ત્યાં સુધી આગોળી પકડી. તમારુ તેણે ધીરજથી પેટી પડવાનું કાગલુ પુકડ્યું, જે ઉપરથી તેને એવું માલમ પડ્યું કે કોઈને ખસ ઠપકો ધરતો ન હતો. તે પડેલી પેટી ખોલતાં તેને વંદી એવું જણાયું કે નુકસાન જનું ન હતું.

“વંદી આ એક બજી કતેદ.” મીંઝ આકરાજી પોતાની તેમજ આગલ જતાં ખોલ્યો. “પોતાની લગામ હાથમાં લાંબવાનું કામ સેહે છે.” માત્ર વખતસર તપાસ કરવી જોઈએ.”

તે દીવસ મીંઝ આકરાજીને ખાર તેર વેળા પોતાના આકરા સ્વભાવને લીધે દીવસને દાગ લાગા અને તેરલીજ વખત ગાજવાની ધાસળી માં તે આવ્યો હતો; પણ તેણે સરખાત ઠીક કરી હતી, અને આખર જ્યાં સુધી સુરજ મગરુપમાં ગરક મળ્યાં ત્યાં સુધી તેણે ખુબ ખબર દારી રાખી અને ત્યાર પછી તેણે ધર તંરક પગલાં બરયાં. એમ કરતાં તેને દીવસે દીવાસો થયો કારણ કે તે દીવસ નેટલા તેના મનને કરાર લાગો નેટલા કોઈ દી લાગો ન હતા. તેના કોઈસા ઉપર ઉઘસી ન હતી, અને જ્યારે તેની નેટી તેને મલી ત્યારે તેના દેખાવ ખુબ મોજાજી હતો.

“આજ રોજ બાહાર જતી વેલા તમે અને ખખરદાર રહેવા કહ્યું હતું.”

“વાર !”

“અને મેં ખખરદારી રાખી હતી.”

“તમે જેલવાનગીરી કીધી.”

“કાંઈ મોટી જેલવાનગીરી નહીં, જ્યાં રે ખખરદાર તરવાર બાહાર ખેંચી હાથાને કે “ખખરદાર” બોલને મનમાં તાજો રાંપવાની ગરદનગી દેખાડ્યા તરવાર વાપડી ત્યારે કતેદે સેહેલાઈથી હાથી આપી.”

“અને હવે તમને અધિક ખુશ લાગેછે.”

“અરે હજાર વખત ! આકરો સ્વભાવ માણસની ઉપર ઉતરેલા ગોલા એક ધથરી કોપ છે ! સરામરી દરોજ મને અરધીદજન વખત સરમાવું પડેછે. પણ હવે સારું મંજાણ કરવા માંડ્યુંછે, અને સેવટ સુધી તેમ રહેવાનો વિચાર છે.”

ખોજી મહારે જ્યારે મીંઝ ઉકરજી આક્રોસમાં જવા નિકળ્યા ત્યારે તેમની ધણી આણી બોલી “ખખરદાર !”

“અલખતાં !” ઉલટથી જવાબ મળ્યો.

અને તે ખખરદાર રહ્યો, કારણ કે મીંઝ પડી ત્યાં લગણ કાંઈખી વધણ વિદ્યારવાની તેણે સંભાલ રાખી હતી.

વાંચનાર અગર તારો સ્વભાવ પણ આકરો હોવાનો—“ખખરદાર” ને હવાદ કરતો અને જેવા તારો મીનાજી જગા તેવા વ થી ૧૦ સુધીની સંખ્યા ગણતો એટલે સંખું અમાધાન થયે.

—(૦)—

એકથી બે બલા.

વિલાયતમાં ચિખાણની રતુમા લે પોતાને પાસેનાં નાણાં પાણી મીંવા મોકલ્યા. બપુલુ પાણી થીજી જઈ બરફ બન્યું હતું. એકે પોતાની લાતો ખાચી તેને બાંગવા માંડ્યું. વધુ બંધ થઈ ત્યારે બીજો તેની નેડે ઉભો રહ્યો અને બંધેએ સાથે પાછા પગ તે ઉપર આકરા એટલે બરફનો ગોપડો ઘુટ્યો અને તેઓએ નીચેનું પાણી પીધું.

બીજાને ઉગારવાને પોતાનો

લોગ આપવો.

પરિસના એક મોહોલામાં નવું ધર બાંધવામાં કેટલાક કારીગરો કામે લાગ્યા હતા. ધરના આંગણમાં પાલખ હતી તે ઉપર માણસનો અને

સામાનનો પોતો એટલો બધો થયો કે તે બુટી
અને તે ઉપર રહી કામ કરનારાં આદમી નીચે
પડ્યાં. માત્ર બેના હાથમાં વળી આવી જવા
થી તેઓ લટકતા રહ્યા. એમાંનો એક યુવાન
અને બીજો જાડો ઉમરનો માણસ હતો. તે પાલ
ખ એવી નળળી હતી કે એ પકડે રહેતો ભાં
ગી બધ. બેમાંના જાડો ઉમરના માણસે પોતાના
સાથીને કહ્યું કે 'તું એકઠો છે અને હું કુટુંબ
નો પાળનાર છું; તું મુકી દે તો હું બચું. સાથી
એ કહ્યું 'આજની છે; હું કુવારો ને ઘરમાં એ
કસો છું. મારે કાષ્ટનું બરણીપણ કરવાનું ન
થી. એમ બોલી તેણે તત્કાળ પકડેલી વળી મુકી
દીધી. જમીન ઉપર પડ્યાં. વાર તે ત્યાંજ
મરી ગયા. એનું નામ પિયેરી હતું. એ
પ્રમાણે તેણે પોતાનો બોગ આપીને કુટુંબના
પાળનારને બચાવ્યો.

પાપરદાર કુતરો.

લંદનમાં કાષ્ટ શ્રદ્ધસ્થનો કુતરો રોજ પો
તાના મેહોમાં પેસો લઇને એક બહીઆરની દુ
કાને પોતાને માટે શરણ લેવા જતો. એક દિવ
સે બહીઆરએ મક્કરીમાં સુનામાંથી તરત ની
કળેલાં બેનો બેનો રાંધેલા કુતરાને આપ્યો. બેનો
લાગનાંજ કુતરાએ તેને જાહેમથી. નાખી દી
ધો, આનામાં નાંખેલાં પોતાનો પેસો લઈ ચા
લતો થયો. અને તે દહાડાથી તે બહીઆરને
બાલ્યો. ફરીને તેની દુકાને ન જતાં બીજા બ
લા બહીઆરની દુકાનેથી લેવા લાગ્યો.

અતુર ઊંદર.

એક સુતારના ઓસામાંથી ધણીકવાર તેલ
કોઈ કાઢી લે, પણ કાઢનાર પકડાય નહિ. એ જો
રને પકડવાને તેણે ધણી કલિત કરી તે નિષ્ફળ
આરગની બહાર બેસીને નજરે જો

વાનું કર્યું. આરણમાં નાનું બાકું પાડીને છા
નોખાનો નોયરો એવામાં બીજો આવ્યા સોભ
લ્યો. એક જોડા ઊંદરે આવી પોતાની પ્રજાડી
ઝીસીમાં બાળીને બહાર કાઢી તે ઉપરનું તેલ આ
ર્યું. વળી બાળીને વળી આર્યું. ઝીસીમાં એકે
ટીપ ના રહ્યું ત્યાંલગી આ પ્રમાણે આઝી ગયો.

સંભાળી રાખનારો કુતરો.

એક શ્રદ્ધસ્થ હોટેલમાં ઉતરેલો હતો ત્યાં
પોતાની કાચળી કાઢી તેમાંનાં નાણાં ગણી
તે બહાર ગયો. જોડકુતરો હતો. તેને હોટે
લમાં મુકી ગયો હતો. નાણાંનું કામ પડવા
થી તેણે કાચળી છોડી તો તેમાંથી એક બા
હર ચોવાયકા માનુષ પંડી. પાછો ઉતાવે
આવે ત્યારે તેને હોટેલવાળાએ કહ્યું કે
તમારા કુતરાને કંઈક થયું છે, કેમકે આંતો
નથી અને નવાઈ જેવું એ છે કે આવાની
રક્ષાથી જાહે આગળથી નથી લેવા રેતો. મને
ધણી આરગમાં આવેલો કે તરતજ તે કુતરા
એ તેના પગ આગળ બોહીમાં રાખેલી જો
હર મુકી, અને મસ-મુખ્યો થયો હોય તેમ
ઉતાવળથી આવ્યા મંડી ગયો.

મરથો અને રતન.

એક મરથો ઊકરડો બાદતો હતો તેવામાં તે
ને કીમતી રતન મળ્યું. એ જોઈ તેણે પો
તાના મનમાં કહ્યું કે 'આ કાષ્ટ' અગેરીને
જડ્યું હોવ તો તે ઘણો પુરો થાત, કેમકે
એથી તે નાણાક થાત. મને રતન કરતાં એ
ક બાજરીને લણે જડ્યો હોત તો સારું થાત
કેમકે તે હું આત. આ ઉપરથી મંમજવાનું
કે વરગુનો ઉપયોગ એજ તેની કીમત છે.

ભરવાડનો કુતરો.

કાષ્ટ શ્રદ્ધસ્થ બુધ્ધમાં એક દુકાન આગળ
બગીને બાંધી રખી પોતાના કુતરાને બગીમાં

મુકીને દુકાનમાં ગયો. રસ્તામાં કાંઈ અટક્યા
જરૂર થવાથી બગીનો પોડો અમીને નોંઠો
અને તેની લગામ બાંધી. ધસડવા લાગી.
પેલે કુતરે તરત નીચે કુચી પડીને પોતાના
મોઢામાં લગામ લપ્પી લીધી. પોડેલની પો
ડાએ નેને ધસડવા પછી તેના તાણવાથી
તે ઊભો રહ્યો.

મંદીરો અને યાત્રા.

એક ગામમાં હિમ પડ્યું અને બરફ
ફરેલું. તેવામાં કાંઈ એકાદનાં મર્યાં મુ
કાને વખતે મુલા આવ્યાં નહિ અને તેમ
મુ મુ પડ્યું તે ધરતું કાંઈ આદમી બાણુ
મોઢામાં નેતામાં ધરતો કુતરો હતો તે
તેના મોઢામાં એક મર્યા લપ્પીને આવ્યો.
તે મર્યા ગયત્રી જેવી દેખાતી હતી. રાજો
કુતરો મર્યાને ગરમ કરવાને મુલા પાંસે
બુધ્ધ ગયો. તેને ત્યાં મુકીને તરત બીજાને
લેવા ગયો. આ રીતે એક પછી એક બધાં
કુકડાં લાવીને ત્યાં મુક્યાં. તેઓ વાજતી બ
હારે મર્યા ગયત્રી હતાં. ત્યાં એકી કુકડા
ને એક એકના ઉપર પડ્યાં હતાં. તેમને આ
કુતરાએ એક પછી એકને ઉપાડી મુલા પા
સે લાવ્યાં મુક્યાં ત્યાં તાપથી તેઓ હોમિ
આરંભ્યાં. એમ કુતરાએ ન કર્યું હોત તો
તેઓ રાતમાં મરીને મરી જાત.

માયાલુ હાથી.

એક હાથીને એક બાજક નોડે એવી
માયા બાધાઈ કે તે ઓકરે તેની પાંસે હો
ય ત્યારેજ તેને એક પડ્યું. તેના વચર
તેને ગમે નહિ. ધાવના ઓકરને હાથીના પ
ગના વચગાળામાં મુલાડે પણ હાથી તેને છ
બ કરે નહિ. માયા એટલે લગી પાંસ કે
તે ઓકરની ગરદાનીમાં આ માયા હો

થી ખાંચ નહિ. નાનું ઓકર જોડે ત્યારે તે
ના ઉપર માંખી પેસે તે હાંધી પોતાની મુ
ઠ વડે ઉપાડે અને જંગે અથવા રહે તો
તેના પાસણને મુકી પતી લીધાથી મુલાડે.

ચોર પકડનાર કાચબો.

રાત્રે અધારામાં ધાન્ય લીકવાના ભંડારી
આ આગળ ચોર કાંઈકે હતા; તેવામાં તે
ને હાથ ટોપડી લાગી. તેમાં હાથ ધાલવા
બચછે કે તેમાં મુકેલા કાચબાએ તેનાં આં
ગળાં ધણી જોરથી કરડી ખાધાં. કાચબાના
મોઢામાંથી હાથ કાઢવા બધા પણ કાચબો છો
ડે નહિ. ચોરે ગભરાટથી અને દરદરો ગંદ
બડ કરી જીમ પાડી એટલે ધરના માણસો
એ જાગી તેને પકડી પુલીસને સોંપ્યો.

આમ નહિ તો આમ.

એક નહારે છ વચરો નાને ઓકરો
હતા તેને એવી ખરાબ ટેવ હતી કે જે માણ
સ તેના બાપને મળવા આવે તેની પાંસે પછ
સા માગે. આ માડી ટેવ છોડવવાને તેના
બાપે તેને શિક્ષા કરી તેનું વચન લીધું કે હવે
પછી કોઈની પાંસે પછસાં માગવા નહિ. તેના
બાપના વેપારમાં કાંઈ ચડતું જાગ્યો હોતો
તે બીજો દંડોડે મળવા આવ્યો. પેલા ઓકરો
એ તેને પુછ્યું, મને પછસો ધીરે પણ પાછો
માગે નહિ? એવો તમારી બાણુમાં કાંઈ છે?
પછસો માગવાની આ બીજી કુકિત મારે હતી.
માટે તે ટેવ મુલાવવાને તેના બાપે વધારે સખ
શિક્ષા કરી.

(૦૦૦)

ગાંધીવર મનશકિત.

અમેરીકન બેથુ બહુ બહોલ હોય
છે. મુલાકાતેની કોની ટાપુમાં હાથીના આબા
દ આકરનો એક કાંતસરેટ હાથ બાંધવામાં

સીમાનનો બોલો એટલો બધો થયો કે તે બુદ્ધી અને તે ઉપર રહી કામ કરનારાં આદમી નીચે પડયાં. માન બેના હાથમાં વળી આવી જવા થી તેઓ લટકતા રહ્યા. એમનાં એક મુશ્કાલ અને બીજો મોટી ઉમરનો માણસ હતો. તે પાલ બ એવી નળખી હતી કે જે પકડે રહેતો બાં ગી બધ. બેમાંના મોટી ઉમરના માણસે પોતાના સાથીને કહ્યું કે 'તું' એકસો છે અને હું 'કુટુંબ' નો પાળનાર છું; તું મુશી દે તો હું બચું. આથી એ કહ્યું વાળખી છે; હું કુવારો ને ઘરમાં એ કસો છું. મારે કોઈનું ભરણપોષણ કરવાનું ન થી. એમ બોલી તેણે તત્કાળ પકડેલી વળી મુશી લીધી. જમીન ઉપર પડતાં વાર તે ત્યાંજ મરી ગયો. એનું નામ પિયેરી હતું. એ પ્રમાણે તેણે પોતાનો ભાગ આપીને કુટુંબના પાળનારને બચાવ્યો.

ખખરદાર કુતરો.

લંદનમાં કોઈ અહસ્યનો કુતરો રોજ પોતાના મોહિમાં જેસો લઈને એક બહીઆરાની દુકાને પોતાને માટે દ્રારસો લેવા જતો. એક દિવસે બહીઆરાએ મસ્કરીમાં સુનામાંથી તરત ની કળેસો બેના ઉત્તો. રોડથી કુતરાને આપ્યો. બેના લાગતાંજ કુતરાએ તેને મોહિમાંથી નાખી દીધો. આવામાં તો એણે પોતાને પેસેલું કાઢી લેતો થયો. અને તે દહાડાથી તે બહીઆરાને બદલ્યો. ફરીને તેની દુકાને ન જતાં બીજા બહીઆરાની દુકાનેથી લેવા લાગ્યો.

ચતુર ઊંદર.

એક સુતારના સોયામાંથી ધણીકવાર તેલ કોઈ કાઢીયે, પણ કાઢનાર પકડાય નહિ. એ બે રને પકડવાને તેણે ધણી હકિત કરી તે નિબૂળ અને આરંગની બહાર બેસીને નજરે નો

વાનું કેરવું. આરણમાં નાનું બાકું પાડીને જા નાંગાનો જાપડે એવામાં ધીરે આવાજ સાંભળ્યો. એક મોટા ઊંદરે આવી પોતાની પૂછડી શીશીમાં બોળીને બહાર કાઢી તે ઉપરનું તેલ આપ્યું. વળી બોળીને વળી આપ્યું. શીશીમાં એકે રીપું ના રહ્યું ત્યાંજથી આ પ્રમાણે ચાલી ગયો.

સંભાળી રાખનારો કુતરો.

એક અહસ્ય હોટેલમાં ઉતરશે હતો ત્યાં પોતાની કોચબી કાઢી તેમાંનાં નાણાં ગણી તે બહાર ગયો. જોડકુતરો હતો તેને હોટેલમાં મુશી મળે હતો. નાણાંનું કામ પડ્યા થી તેણે કોચબી છોડી તો તેમાંથી એક નો હર આવાજો માર્યો પડી. પાછો ઉતારે આજો ત્યારે તેને હોટેલવાળાએ કહ્યું કે તમારા કુતરાને કંઈક ધણ છે, કેમકે આતો નથી અને નવાઈ જેવું એ છે કે આવાજો રાખી, જોહો આગળથી નથી લેવા દેતો. તેણે ધણી ઘોરડામાં આજો કે તરતજ તે કુતરા એ તેના જગ આગળ મોહિમાં રાખેલી જો હર મુશી, અને મસાજીયો થયો હોય તેમ ઉતાવળથી આવ્યા મળી ગયો.

મરધો અને રતન.

એક મરધો બેકરંડો ખાદતો હતો તેવામાં તે ને પેસળી રત્ન બંધ્યું. એ જોઈ તેણે પોતાના સુનમાં કહ્યું કે 'આ કંઈ' જોડેલી નરડું હોત તો તે ધણો મુશી યાત, કેમકે એથી તે નાહાલ યાત. મને રત્ન કેરવાં એ ક બાળ્યીને ઘણો જરડો હોત તો મારે યાત કેમકે તે હું આવું' આ ઉપરથી સંમજવાઈ કે વસ્તુનો ઉપયોગ એમ તેની કીમત છે

ભરવાડનો કુતરો.

કોઈ અહસ્ય બુખરમાં એક દુકાન આગળ બોળીને બીની રખી પોતાના કુતરાને બગીમ

હુકીને દુકાનમાં ગયો. રસ્તામાં કાંઈ ખટખટાટ થવાથી બગીનો પોડો અમકીને નાહો અને તેની લગામ ભેળે ધસડવા લાગી. તેણે કુતરે તરત નીચે કુદી પડીને પોતાના મોઢામાં લગામ લઇ લીધી. પોડેલગી પોડાએ તેને ધસડવા પછી તેના તાણુવાથી તે જમી રહ્યો.

અંરૂધીઓનો ઘચાવ.

એક ગામમાં હિમ પડ્યું અને ખરંક વરસ્યું તેવામાં કોઈ બેકુતનાં મરધાં સુવાને વખતે સુવા આબ્યાં નહિ અને તેમ હું શું થયું તે ધરતું કાંઈ આદમી બાણુ નેહાઈ; તેવામાં ધરતો કુતરો, હંતો તે તેના મોઢામાં એક મરધો લાકને આબ્યા. તે મરધો ગયલી જેવી દેખાવી હતી, ચાક્રો કુતરો મરધીને ગરમ કરવાને ચુલા પાસે બેઠો ગયો. તેને ત્યાં મુકીને તરત બીજીને લેવા ગયો. આ રીતે એક પછી એક બધાં કુકડાં લાકીને ત્યાં મુક્યાં. તેઓ ગાડની બહાર ચરવા મુક્યાં હતાં. ત્યાં ઘરથી દુકાન ને એક એકના ઉપર પડ્યાં હતાં. તેમને આ કુતરાએ એક પછી એકને ઉપાડી ચુલા પાસે લાકીને મુક્યાં ત્યાં તાપથી તેઓ લેલિ આરથ્યાં. એમ કુતરાએ ન કર્યું હોત તો તેઓ રાતમાં ઢરીને મરી જાત.

માયાલુ હાથી.

એક હાથીને એક બાજક ત્રાડે એવી માયા બધાઈ કે તે છોકરો તેની પાસે હોય ત્યારે તેને એવું પડ્યું. તેના વગર તેને ગમે નહિ. હાવતા છોકરાને હાથીના પગના વચગાળામાં સુવાડે પથુ હાથી તેને ધબકાડે નહિ. માયા એટલે લગી પાછ કે તે છોકરાની ગેરહાજરીમાં આ માયાલુ હા

થી ખાંગ નહિ. નાનું છોકરો જોઈ ત્યારે તેના ઉપર માંખી બેસે તે હાથી પોતાની મુઠ વડે હરાડે અને જાગે અથવા રડે, તે તેના પાશુને મુઠ વતી હાથકી સુવાડે.

ચોર પકડનાર કાચખો.

રાત્રે અધારામાં ધાન્ય દાંડવાના બંડારી આ આગળ ચોર ફરકાતો હતો; તેવામાં તેને હાથ ટોપલી લાગી. તેમાં હાથ ધાલવા બચછે કે તેમાં મુકલા કાચખાએ તેનાં આંખમાં ધણા નોરથી કરડી આંખાં, કાચખાના મોઢામાંથી હાથ કાઢવા બચ પથુ કાચખો છેડે નહિ. ચોરે ગભરાઈથી અને દરદી ગંદ બડ કરી જુમ પાડી એટલે ધરના માથુસો એ જાગી તેને પકડી પુલીસને સોંપ્યો.

આમ નહિ તો આમ.

એક નકારો છં વચતો નાનો છોકરો હતો તેને એવી ખરાબ ટેવ હતી કે તે માથુસ તેના બાપને મળવા આવે તેની પાસે પછ સા. મોઢા આ આડી ટેવ છોડવવાને તેના બાપે તેને શિક્ષા કરી તેમું વચંત લીધું કે હવે પછી કોઈની પાસે પછસા માગવા નહિ. તેના બાપના વેપારમાં કોઈ સંસ્થાં ભાગોઆ હતો તે બીજો દેહાડે મળવા આબ્યા. પેના છોકરાએ તેને પુછ્યું, મને પછસો ધીરે પથુ પાછો માગે નહિ એવો તમારી બાણુમાં કોઈ છે? પછસો માગવાની આ બીજી મુક્તિ માને હતી, માટે તે ટેવ મુદાવવાને તેના બાપે વધારે સખ શિક્ષા કરી.

(૦:૦)

ગર્જાવર મનશંકિત.

અમેરીકન બેનુ બહુ બાલિશ હોય છે. બેનુમારકના કોની ટાપુમાં હાથીના આબ્યા દ આકારનો એક કાંતસરંદ હાથે બાંધવામાં

આપોછે. તે સુધી લાકડાનિહિ અને તે મા
ટે ૧ લાખ ૮૦ લોકડું ખર્ચ હરું. એ લા
ચીને ૪ પગ ઉપર ઉઠાવી રાખ્યોછે. તેની લં
બાઈ ૧૫૦ શીટ અને પગથી પેટ સુધી
ની લંબાઈ ૨૮ શીટની છે. લાચીની ઉપર
અંભારી મેલિહિ તે આખર પેટરી તરીકે કા
મ લાગશે. તે લાચીનીથી ૮૩ શીટ ઉંચી છે.
અને અંભારીની ટોચ ખાસી ૧૫૦ શીટ ઉં
ચી છે. લાચીના દરેક પગ પેશાખમાં ૧૮ શી
ટ છે. અને ખજલા પગમાં ગોલ ઘર મેલ
યા છે નેમાંથી ઉપર જવાય છે. જુદા જુદા
ઝોરડાનાં નામ પણ શરીરનાં નામો પ્રમા
ણે આખાં છે નેવાં બેઠાં ઝોરડો. પાંસરી
ઝોરડો, જાંગ ઝોરડો, કલાદી, વચ્ચાનો
મોટો ઝોરડો જ્યાં જલસા થવાય છે તે હોજરી
મહિ અને તે ૮૦ શીટ લાંબા તથા ૩૦ શી
ટ પહોળા છે. આ ગંગવર લાચીમાં ૩૪ ઝો
રડો છે. દરેક આખ ૧૨ શીટના પેરાજની છે
અને તેઓ ખારી તરીકે કામ લાગે છે. બેડ
આગલા દાંત ૩૬ શીટ લાંબા તથા ૫૫ શી
ટ પીઠાવાય છે. દરેક કાંત ફરન વજનનર
છે. અને ૩૪ શીટ લાંબા તથા ૨૦ શીટ પી
ઠાવાય છે.

“મથાણુ” જોલ અને તેણું પરીણામ.

લખનાર સોદાખ એલ. પાલમકાંત.

“અબદુલ કાદર” ઝોરડા પ્રગણના
એક મનવંતું સરદાર નામે “શીનધા ઉલમ-
લીડન” નો નીતો બેટો હતો. ગ્રેજેસ
ની નવરીક અને ૧૮૦૭ માં તેના જન્મ થયો
હતો. કુમલી વયથી કોરાંનના કાણુ ફકરાઓ
સમજાડવામાં તેને આકાલે પુણ થયલી મન

‘શકતી’ હંખડારી એવું લેણાપણું કે ૧૭ મ
વરશે તેના બાપે તેને એક શુંદર શરદ પોટો બે
ટ આપ્યો કે જેની ઉપર “યુશફ” નામે સંસ્કૃ
રનો પુખ્તલાઈનો પોટો લેવાનો લેવાની
તેની તરફની મધલી માંગણીઓ ના પાડવાથી
“યુશફ” ને ડગાઈથી મેલવવાનો ડોરવડો થો.
એક ઝાઝો “અબદુલ કાદર” ઝોરડાની નજ
લોક સવાર. યદ જતા હતાં, તેવામાં રસતાની
બાજુએથી એક જુદા, લુલા, લંગડા બોખા
ચીને તેને શોશાવર યદ રડતાં માંબલયા. રાત
પડવા આવી હતી. પેટો બોખાની માલખાને
અશકત હતો અને પેતાના વખેમખરતું નામ
મેલો પર લઈ પાસેના કચળામાં લઈ જવાને
તે જુવાન સવારને અરજ યુજરી “અબદુલ
કાદર” એકદમ યોગ ઉપરથી ઉતરી પડયા
અને પેતાબોખાગીને ઉપાડી છાણ પર બેસાડ્યો
પણ હંજરતો આમ થયું નહી તેટલામાં પે
લા નીમક હરામ “યુશફ” એક મારી ની
કલી જઈ તથા ખંડખંડ હરી પડી તે ખર
ખર કાણુ પુરશ હતો તે બતલાવી આપ્યું. “અ
બદુલ કાદર” એક ધડીતો કાંઈપણ જાણી ચકે
યો નહી, પણ તરતજ પોતાના બંધે લાથ ચા
લે આટલ ધરી ને જખે તેને માકલાઓ હતો
તેની પાછળ પોકાર મારી કેહ્યું “હું તને
પોટો આપુછું. પણ આ ચંરતે કે હું કાંઈને
કહે નહી કે તે મારી આવી વચે કાંઈ છે
આ બેટાની અશર થવાથી યુશફ પશતા
યો કરી અબદુલ કાદર ને પોટો સ્વાધાન
કીધો અને તે રાહડેથી તેનો દોસ્ત યદ રહ
યો. મથાણુ જોલથી નેરલુ કામ યદ ચકેમ
તેરલુ છુંદ બીજાજયો યદ શકું નયો.

આપણા ઘરસંસારી કર્મ

ઘણાક લોકો જ્યોતોની ઘરસંસારી કામગીરી કરનારાં મહત્વપૂર્ણની અવગણના કરતા જણાય છે; પણ તેઓ તેમાં હુલ કરે છે. સંસ્કૃત સંસ્કૃતિને માથે ને સંસ્કૃતિ અટકાવવા માહાભારત કામ હોય છે. તેમના કરતાં પણ ઘરસંસારી કામ અધિક નાગરિક તથા નોખા મજૂર હોય છે. પોતાના હવાલામાં રહેલાં ખાલકનાં રસાણુ અને સંભાળ માટે એક માટે મહેન કે કામ દોઆને મનનો લગાવ વાગ્યું અને મનગતિ વાપરવાં પડે છે. આર દશાલથી પેરાવણી જગામાં મરદાનગીભરેલી ધીંગળા અને આકાશ આકાશી તેમજ જગાનાર ધાતુ અગત ઉપાધે વેચેરે અનેક પ્રકારની કુત્ર ઘરસંસારી પુરૂષોને પોતાનાં ખાલકોનાં ક્રમમાં મજૂરને વલાણુ આપવા આગર વાપરવી પડે છે તેનો ખાલક આપણને બરાબર આપવો મુશ્કેલ છે.

નેપોલીયન

જ્યારે આ મોટા હેનશાહ આસ્તરલી તરીકે દેરા પાછો ફરે ત્યારે ધોનેને તેને બે માંડ બેટ થીલા. તેઓના એકમાં ફરેસ મરદ પક્ષી અંગરેજી ચિત્રાને ફાડી નાખતું હતું. હેનશાહ તે જોઈ જાણ્યો, "કમ, આ શું?" ધોનેને જોવાસે ફરી બધું સમજાવ્યું. તે સાંભલી નિપોલીયન ચીરકામને જાણ્યો, "અરે જુઠા મુશામતીઆ; વાં એવું સમજવા માંગેછે કે ફરેસ મરદ (વા વટો) અંગરેજી ચિત્રાને [વાપરવાને] કચડી નાંખે; પણ હું તો એવું જાણું છું કે એ કપી ફરેસ બહાણુ દરિઆ ઉપર ફરતું નથી કે ને અંગ્રેજ લોકોના સંપાદાયી બચ્ચું હોય. જાણુ કે એ તો અંગરેજી ચિત્રાં છે કે

ને ફરેસ મરદને સ્વાસરૂંધોને માગી નાખે છે. ગાંધી નાંખ આ તારા માંદને અને ફરીથી એવું જોડું પાડતોના. એવીજ ખાંખી એ હેનશાહ પેલા ખીજા આસેતરલીજાનાં માંદ સાય. શોધી. તે જાણ્યો આસ્તરલીજાની લગાઈ માંદની એક બાજુ ઉપર પાડ અને ખીજા બાજુએ ફરેસ, ફરિયાન અને આ સ્ત્રીઅન મરદ પક્ષીએ પાડ અને તેમની વચ્ચે કાંઈ પણ અંતર રાખના. હવે પછીની એલાદ હરિલાઓની પીછાણુ પોતાની મેલ કરી લેશે.

જોડું ખાલકો

જ્યારે આપણે અકલવંત પુરૂષોની મંડળીમાં હોઈએ, ત્યારે ઘણી વાત કરવા થી બચડી સાવચેતી રાખવી. નહીંતો કે આપણે બે સારી ચીજો ખોલી બેસવાના— એક તો તેઓનું મારું મન અને બીજું તો આપણો પોતાનો સુધારા; અથવા, ને કાંઈ આપણે કેદવાના હોઈએ તે તો આપણે જાણે છીએ; પણ તેઓ શું છેલેલા માંગે છે એ આપણે જાણતા નથી; તેઓનાં કેદવાથી કદમ આપણને ફાયદો થાય એવું સાંભળવાનો તક આપણી પોતાની તકેતક અને બકબકારથી આપણા હાથમાંથી જતી રહે છે.

ખારી માફ

અમર એક ખાલકે કાંઈ જોડું કર્યું. હોય અને તેને તેનાં જોડાં કામમાટે ખરેખર પચાનાય કરવું હોય તો તેને તે વેળા ને આપણે માફ કરીએ છીએ તે મારી ખરીજ કેદવાય. માફ કરવું એ વંશપરંપરા ઉતારવું પીઆવિયું છે. આપણું એકમેકને માફ

કરવું જોઈએ. આપણે મારીપેટે જાણ્યે છીએ કે આપણુ દરેક આદમી જોરવગરનું છે. તું નથી. કાંઈમાં કાંઈ તે બીજામાં બીજી આંખી હોય છે પણ કાંઈ એવા ન મળ્યું કે જે કાંઈની જોરથી દુર હોય. જ્યારે એમજ છે કે દરેકને આમાંવાસો હોય છે ત્યારે તે બીજા આંખીમાટે આપણે બીજાઓને દર જુગર નહીં કરી શકી શું?

પરચુરણ બાબદો

૧ મરેરે પપ્પાડયા પોતાનું કામ કરવા જાવ્યું. જરા અમકતા નથી. પાણીના રેણુની સાક્ષર મરસડીઆજ કરે છે. અષ્ટા ૨૦ વરસની વાત ઉપર હું કેવી એક નાની બાક કો હતી અને મરે હવેતા પરચુરણી થઈ હતું.

૨ હાજરો, કાંઈતું બીવાતું થયું ૫૪ કારક, હોય છે. પેલાં કાહણી દોસાં ૯૯ વરસના પતાની ભરતીમાં આંખો છે તે માત્ર કાંઈનાં એકાદા રોજના આઠ આઠ કપ જોડવાથીજ, અને ના તેમજ બીજા વધારે લેતેતા કદાચ આવારસુધીમતિ ૧૦૦ નો પતો લાવી ચુકાં હોત.

૩ મીઠા કાહાનજી કાકા પોતાના મીસો સ સાથ બેન્ડતેન્ડ તરફ કરી દરીઆની હવા પોરી સકારે ઘર તરફ પાછા ફરતા હતા તેવામાં વરસાદનાં છાંય પડવાથી રસવે એક દુકાણનાં એકાદા ઉપર ચઢી ઉભાં. બેગજોજે તે દુકાણુ એક રેશમી કાપડાની હતી જેથી આઈ કાહાંનીની કાંઈ ખાનગી મીઠા ધડા થતી જણાઈ. તે જોઈ મીઠા

કાહાનજી ગમરાવા અને મીસીસને બોલ્યા. —“દીઅર, અતરે ઉભા રહેવામાં કાયદો નહીં મરકમ તાજ આપણે તે જોઈ, હવામાં બીજાસ વધારે છે માટે ધેર ચાલો.” એ તે ધણીની કાલજી, કેમ વાંચવાર ખાતરી થઈ.

૪ ધનસાનન માટે પરમેશ્વર બે રસા મુક્યાછે—એકતા ધધો ધાધો કામ, કાજનો અને બીજો કંગાલવત પણાનો. આપણને દરેકજુ મુખ તેમજ ઉંઘ લાગેછે. તેમજ આપણે વનદેવિની અને મુખ જોડવાએ છીએ તે સંધ્યાની કાંઈનાં ને આપણે જે હેતુ કરીએ છીએ તેથી થાય છે. કુદરતી રીતે ને આપણને આજસાધ ઊડવાની અગત્ય પડે છે તેજ પરમેશ્વરથી ઉતરેલાં આશીરવાદ છે. આખી દુનિયામાં એક જગતી, જાડો કાંટોની એવાં નથી કે જે આંખોને મલતો હોય. આપણી પાસે ધાન્ય વગેરે ઘેણુએ હોય તેસાથ આપણે જેટલા મુખી હોઈએ તેવા દરનાં આપણી ગરીબી અવસ્થામાં ભારે ઉદયોગથી તે મંડીબાહુનો અર્થ લાવી શકીએ તો તેથી હાલતમાં આપણે અધીક મુખી દેહવાઈએ. વળી જે ભારે મેહેનતથી આપણે થાકી જઈએ છીએ તેજ મેહેનતવડે આપણાં તન અને મન તાઝગી પામે છે. મેહેનત કરવાથી જે ખુશખી આપણને હાંસીક થાય છે તે ખુશીથી આપણને મેહેનતનો બદલો પુરતો મલી રહે છે. મેહેનતની મહત્ત કાંઈ જોર લેઈ ત આપે છે. કરોડપતિઓ પોતાની સંધિનાં બળવડે તે મેજની શક્તિ નથી. આલસુઓ તો તેથી તદન બે નસીબ રહે છે. તે મેજ બદલ મજુરોની મેહેનતમાંથી પોતાનું મે

ળ લેછે. અને તે તરફને પાતાની એકેન તનો અવેળ સમજવાને કામ આવેછે.

૫ એકવેળા એક કાકા જેવણ પ્રોડરવાર થઈ જતાહતા તેમને પોણએ ઇઆરી આપી ન હી તેથી જમીનદોસ્ત થઈ પડ્યો. થોડો થો ઝીને દર નાહોડા; પણ તેને એક સીપછએ પકડયો. થોડક વારે એક શખ્સ હાંકિતોડ હતો તથા ખરજાઈ ગયેલો સીપાઈ. આગત આગ્યો અને તેના પાસેથી થોડો લઈ તે ઉપર સ્વાઈ થયો અને ત્યાંથી દષતારી ગઈ કેટલેક વારે કાકાજણ હાંકિતો પડતા ત્યાં આવી લાગા; પણ તે એટલુંજ જાતકુવા કે તેમ નોખોડો તે કોઈ લઈ ગયો. કાકા ખીચારા હાથ ધસતા રહી ગયા.

(૭)

૬ એક શખ્સ આંજોઈસે રાજાની આ મધુ આલતો હતો. રમતામાં એક ઝાંડની તોચીયે પાડ્યાહને જણું પડ્યું. તે શખ્સ આંગેલ આલતો હતો તેણે પાતાની મંજાલ માટે ઝાંડની એક ઝાળી હસેલી પણ તે ઝાળી તરત પાછી હતી રાજાને આંખમાં બેઠી જેથી તે આંખ મુછા આવી. પાદચાહ હાથના દમક દરબારીએ તેની ઇજા તથા પેહના માટે પાતાની લાગણી જણાવી પણ તેણે તેમને જવાબ દીધોકે પેલા શખ્સ જેના દોષે મને અનજાણથી ઇજા થઈ છે તેની બીજીક અને દલગીરી નેટલી મને અસર થઈ નથી. તેને મારા કરતાં અધિક કુખ લાગુ હશે.

(૭:૦)

૭ એક રાજાએ એક વેલા પોતાના એક દરબારીની મથકેરી કરી કહ્યું કે: તે કોઈ ખરો બનદીએ હતો. દરબારીએ જવાબ દીધો જાહાંપનાહ, મને ખબર નથી કે હું કેાણના જેવો જણાઉં છું; પણ આટલું તો ખરું જાણું છું કે જુદે જુદે વખત નહીં તમેજી એવજામ તરીકે જુદી જુદી દરબારમાં તમારા એકથી તરીકે ગયા હો.

૮ એક એકરતને બકબકારે કરવાની ટેવ પડેલી હતી. જ્યાં જાય ત્યાં નકામું પીતન ચાલુ કરે. એક દાકતરને તેણીની આ ટેવની ખબર હતી. એક વેલા તે સ્ત્રી તેની પાસે જઈ પોલી, "દાકતરજી, મારા દાંત બધા આકાગા થઈ ગયા છે તેવું મું કારણુ દેશે." દાકતરે જવાબ દીધો, "તમારી અખાનના હાં મેંશના આચક્રથી તેમ થયું છે; વામતે ના હાંધેથી થયું ખામવાની ટેવ હોડ્યો નહીં તો બધા દાંત પડી જાય."

(૭:૦)

૯ ઇંગ્લાંદના રાજા પેહેલા નેમ્સ પોતાની દરબારના દરેક એકથીને વાસને મેંશના વડા વછર લાઈ મેંશનુ મત પુછ્યું. તેણે જવાબ દીધો કે તે એક ઉચ્ચ, ખરો ખરું આદમી હતો. "ખરીવાત," પાંદચાહે પુછ્યું. "પણ તેનાં મગઝપિયે તાફે કે પું મગ છે?" "મરખાત સાહેબ," એકને જવાબ દીધો, "લાંબા શખ્સ પ કે ૬ મજસાવાલાં ધરેનીમાફક ઉચ્ચ કેહેવાય છે, કેને ધરેને મજસા ઉપચો માસો ધણેખંધા ખાલી હોય છે."

૧૦ એક રાખસ અચંત ખુશ મીઠાઈ
અને લખાત ધરાઝ પાશુ અતિથય મુકલેસ
હાસતમાં આવી ગમણી ગ્રહસ્થ હતો. તેના
ધરમાં ચોરોએ એક રાતરે અતરે પાડી.
તેમને લાઈ ચીરડાઈ જવાને બાકે આડે
રુતે રહી તેમને કંદણ, અરે લાઈએ,
હાં, ધણુ અગળ્ય છું કે ને ધરમાં દીવસની
વખતે હાલજામાં હાલજુ હાથ તથા ને ધર
માં દીવસે શોધી બાક નમલે તે ધરમાંથી
તેમને રાતના તે શું મલવાનું?

—(0:0)—

૧૧-એક વકીલ માંદા પડ્યા ત્યારે તેણે પોતાનું “વીલ” (વસીયત નામું) કરાવી પોતાની સમગ્ર દોહત મુદત દીવાના, માંદાપેલા, અંધને એકરમ પ્રકારેને આપ્યા બાજુનું. ત્યારે તેને એમ કરવા બાબે સવાલ પ્રશ્ન થાતાં આજે ત્યારે તે બાદયો, “જમ મુજને આપા પસ મુજસે ગવા.” તેની કે દેવાની મતલબ એવી નો ધેજા લોકોએ પોતપોતામાં લડી મરી બીજા વજુલોનાંમુદત કે તેનાં ગરબાં ભરવાં દનાં નેથી તેવાએને તે પોતાની દોહત પાછી સોંપે છે.

૧૨ હારેય પાલ પોલ વેલાવના એક દયા
 લું નેહર (સારંગા) વિશે એવું કહેછે કે
 તેણે, એક બંદીવાન નેને ફાંસી દેવાની
 તૈયારી કરી હતી તેને, આ પ્રસાંગે અરજ કરી
 કેમકે, 'ખાઈ' સાહેબ, તમો આગલ એક
 અરજ મુજબથી છે. જે આજ છે. કે તમારા
 હમેશના મેર્યાનગી બદલા અવાસની વલાણું
 મુજબ મારીપર નવાનોઈ કરી કબુલ રાખ્યો.
 તે, આજ એ છે ને આવતા અર્પણાના

सुकरवारने. दीपसे तमने क्षमी. मंगलवने।
 एक न्यथो भो. पापते नीचसे भने मेक
 अप्रत्यक्ष अम. छि तेथी न्हा तमने कांछ. ह
 रकत न होय तो ते पछीना सुकरवार. क्षमी
 न्वांनी. मेरपांनी करशा."

૧૩ વેદાત્મનું એક પંદરમી લક્ષણ એ
પાંચ એવું કહે છે, કે પરસ્પરો આરંભ કર
તાંકું મારીએ આપાના કું મારને વધારે પા
ત્ર હોય છે.

૧૪ કેમ ખ્યાલી તમે મારો વચનું કે
 કે ખુદાયનો રીતો છે?

કેમ બોલાઈ ગયો કે? . . .

(ચીરગાથને) બોવાઈ ગયા ? અરે
બોવાયો ન સોઈ તો કહીત શું છું મુઠ્યા ?
પણ તમને અપર છે કે ને ક્યાં આગર
બોવાઈ ગયા ?

(अनकथायी) तमने अथरं छे । [अ
आर घोली]अर ह आनारने मेरधी अ
अर होपी कोरुमे के छे जगामे पोताने
कुरिय ओवाध हये, अरी वात हवे हयाद
आवु के होय पूण आगण आनो ह करे
जयो हतो त्या आगण के ओवायो हये,

 ~~$\frac{1}{2}(0;0)$~~

१५ सपुत्री, पयसा, अतां मलिक आरी
जीऊ मणुपरी लोभमे, पणु ते दुइजळ होय
छे भयाने के ते, सधनां म्याथी जणनी राख्य
म्येवी तपो

$$\text{---} \rightarrow (\text{:O:})$$

આવા ઉપાંગ મંજ હ.

પુસ્તક ૧ હું]

[અંક ૧૬ માં

આ પુસ્તકમાં આપલી દરેક વાર્તાનો સરવે હક એના બનાવનારે રાખ્યો છે

અન્નામ ઇ બીવણ.

અંક પ્રાંતી.

પ્રવેશ ત્રીજો.

(એક દીવાનખાંડ.)

બેન ગમગીન એકેરે મારે, ગાતો દાખલ
ધાય છે.

[ગીરીન દાખલ ગાય છે.]

ગીરીન—ધારા બેન તને આટલો
બધો ગમમાં મોરકતાર નોંધે હું બેલે દલ
ગીરે છું.

બેન—હાથી ગીરીન, મામ ગમતું
કાણે તો સ્વપ્નને જાહેર છે અને હું હજી
બેનખર કેમ?

ગીરીન—તે નાં હાંબી જાણુ છું પણ એક
દેસ્તને ખાતર આટલો બધો ગમ કરે તો એ
દેસ્તખાંડ બેરેણ છે.

બેન—નહી ગીરીન, એકદમ મારો
આમકાલનો દોર નથી; મને નાનપણથી
એનાં સામે દોરતો છે અને હું એને મારા બાંધ
કરતાં વધારે ગણતો હતો.

ગીરીન—જ્યારે તે તમારે બેરેણ દેસ્ત
હતો ત્યારે તે તમને કેનાંબ્યા વગર જતો

કેમ રહ્યો?

બે—મનેની એજ મોટો અદરો પેદા થો
વડે. મારી પુરેપુરી આત્મી છે કે તે મને એ
તાબ્યા વગર એક દગપણ આગળ ભરે નહી.

ગીરીન—ત્યારે હું તે હવામાં જેન ધકાવેડે!

બે—મનેની ધણું અજબ લાગે છે, પ
છ મને હવે ખરાખર શક જાય છે કે તેને
દગાથી મરણ નીપજી હશે. અથવા તો કોઈ
એ તેને પોતાની જુગી મનમળને મારે—કે
ગોંધી રાખ્યો હશે.

ગીરીન—એને મારી કોણ નોખવું હશે? શું
એને અહીં રહેતો સાથે દુઃખની હતા કે?

બે—એતો એવો માણસ હતો કે એનો કો
ઈ દુઃખન થાય નહી. એ દા જાણે એ પા
મારાતું શું થયું હશે [જરા થોભી]—એ એક
મારગી ગમતો મારથો પાછો કે જે મહાર
નીકથી ગીરો હોય તોની તે મને જાણાવ્યું
વગર રહે નહી.

ગીરીન—એને ગમ કેણુનો હતો પોતું

બે—એ બીચારાની માથું નોંધણું
ખુમશુરન અને નિજનનાં હતી તેણીને
મરણથી તે ધણો ગમગીન રહેતો હતો.

ગીરીન—તો જરૂર તેણે આપણાં
કાંચો હશે.

બે—આપણાં કરીને જ્યાં ક્યાં, તેની તે

તાગી ઉપર, એ બુરો લખવું હજુર ડાડતો ન
યા. તો કેટલા બચે મરસા શરણમાં તેમજ
શુભારમાં યુમાચાહે. તે પોતાના તો યુમાચા
એટલું જ નહીં; પણ સાથે, મારાણયુ યુમાવી
નાખ્યાં. તને એ કેટલી વખત કહ્યું કે હવે
મારી પાસે કંઈ નથી. તું કેટલોની કંઈ પેદા
કરીને લાવ, તેને જાણે તો બગલમાં શીશો
લપરંગારાગ ઉડવતો ફરે છે.

યુ—મેં કહ્યું તું ની કે એતો જેવી આવ
શે તેવી બમ પછસા પછસાઈ માંગતી આવશે
વારે આવ, આવે તને નોપશે તેજા પમસા
લાવી આવશુ (લાયમાંથી શીશો લેવા વ્યવહેર.)

હી—એણે મન મન કીરી ને આવે
સુખરે ને તોપને પછાલાવવાનાં હજુ! કયાંથી
લાવશે વારે? (મનમાં) મગ જીવાંન તો બધું
એમાં જ છે.

યુ—[ચીરગાધને] જહાંનમમાંથી. તેની
તને શું પચાન? કમધને, મેડી કરીને, કોઈનું
ગણું રાંધીને પણ લાવશ.

હી—હા હવે બાપી એજ છે. અને એમ
કંઈયો વગર છુટકા નથી.

યુ—[ચુસ્તમાં] આવ આવ, વધારે પં
આવી તા કર. એક આવીદ તરીકેનો માલદે
કંઈનો દરજ્જો સંભાળ?

હી—મારાંબી શું અભાગ લાગ્યાં કે તારાં
જેવા આવીદ શોધી કાઢ્યો. હું પેહેલે પારતી
હતી તેમજ થકું છે. અરેકોઈ તો અનભાવ
પણે કરી પડે પણ હું તો નાંણીએધને કશો
પડી [ગમગીન મેહેરે ફર જઈ ઉભી રહે છે.]

યુ—[મનમાં] બાધના મીઠાજ છેક
સાતમાં આગમાં પેર જતો રહ્યો છે [આગલ
જઈ પીપાડી દીલખર, તું એમ ગમ નાંકર વુને
જોધને માટે છગર પછી બધમ થઈ જાય
છે. [દીલખર આગતથો ખરી જાય છે.] અ
રે પણ તું કેવી જીવકૂક છે તું ને એક વખત
કહું કે આવે માંને માસ લાયમાં એક મેડી
પછસાની રકમ આવનાર છે તે મધથી હુંડું ને
જ આવડતું તે તારે ગમે તેમ પછી ખરવળે.

હી—પણ કંઈથી આવશે! તમુંને આપશે
કોણ!

યુ—[ચીરગાધને] અરરર [ઘાય છે.]

માલદે.
કંઈનંવા મેસા કરસે સરક મેપેરે—
એ માલ.

અરખર તું તો દીસેછે કંઈ કોઈ ને સીર
ગરણ આપી તું નાંકર
જરા હવે ધીરજ ધર
પછસા પછસામાં તું તો થઈ ગઈ છે મેપેરે.

—અરખર
હી—એથું બહે છે રે —કાદ્યાણમાં રે
કેટલો મરે ધીરજ
પછસાનીજ છેગરણ
મથુછે બુક કરજ

વારો હવે તું કર કંઈ તદખીર વેઠેલીરે
—અરખર

યુ—અર એ નાદાન રે —માલ મરે
કંઈ વ્યાન રે

નહી તો પડશે એક લાડ
તોલીય તું જનાં હું દાન
નો વધ કરશે કંઈ વાન
તો ખાશે માસ લાયની તું જાણી મેપેરે.
—અરખર

હી—મારણ તું કાણને કહે છે રે —
આપી દમ શીને રાંધે રે
ફળેતી કરજ હું તાલરી
ફેટે વુતે જુગારી
બીએછે દાર તારી
પછી જવજ હું મામી અંહીથી તું જને
મેલીરે —અરખર

યુ—[મીઠથી હશેને] હા હા હા મેં
આંત બરીને મારી આવ્યું છે તેમાંથી એક આ
છું યશે બીજુ શું! અર મને નથી કાણ આવ
ખત જુગારી અને કાકર યુરગીનને નાંમે તો
હું મગહુર છું. અર એ માસ એકકાવ વગર
મને કોઈ પણ બીજાને નહીં. [મનમાં] અરે હું
તો અહીં તાલેલું કરું નેતાંબીચારો રસ્તમ
મારી રાહ જોતો હશે [મીઠથી] માલ દીલખર
હું હવે જાકેલું ને અંહી કાકળી મને થકું
આવેનેને જરૂર મેસા ડાંને. [ઘાય છે.]

અન્નામ ઇ બીવણ.

અંક ત્રીજો.

પ્રવેશ—પેલેલા.

(બેઠન વીચાર કરતો કરતો દાખલ થાય છે.)

બે—(એકલો) હવે મને રહેતે રહેતે બધી મુશ્કેલી પડે છે. તે દોઢો જતા રહ્યો હતો. અયણ તો કંઈ પાતાની છુપી મતલબને મા તો લા. ધ. ખેડો હતો. એવા વીચારથી મં અનેક તદ્દત્તની જોશ કાંધી પણ તે તદ્દત્ત કાકત મમ. (જરા યોગી) જરૂર કોઈ ચંદ્રાજે તરથી તેનો જાન લોપેછે અને તેને જાન લવામાં કોણની શોધેલગીરી છે તે વીશેના આરો શક પણ ધરેલ જ મજબુત થતો જાય છે. [પાતાના મજબામાંથી આકીત બહાર કાઢી તેને ઉધાડી] એમાંની તથાવીર આ મેહુબ પેલીના કોરેરાને મલતી આવે છે. જે ધણી પાતાની જોશ ઉપર આટલો શીઘ્ર અને જોનાં મરણ પછી આવેા દલગીર તે પાતાની ખાત્રી માંથુકની તથા રિને કેમ વીછી લી મુકે? જ્યાં છે ત્યાં આજેજ મકાનમાં ઈલા તો કેડે બહાર તેનું મરણ નીપજવું જોઈએ. આ તથાવીરની જોશ અને મારી કાકી ચુલનાર એકજ છે. એમાંતો કંઈજ શક રહેલો નથી કારણકે મેં આ તથાવીર સાથે તેણીનાં એકેરાની ધણી વાર તપાસ કાઢી છે. [સ્વંમે જોઈ] એહિ ! સાંચેથી તેવનજ આવે છે.

[ચુલનાર દાખલ થાય છે.]

ચુલનાર—કેમ બેઠન તમારા દોસ્તની કેવી ખબર ? શું હજી તેના કંઈજ પતો આગતો નથી ?

બે—નહીં કંઈજ નહીં.

કુ—કેવું અજાણ્યું જેવું.

બે—હા ધણી અજાણ્યું જેવું.

કુ—હું તો ધારું છું કે તે બીઆરાએ પોતાની માંથુકનાં ગમમાં આપધાત કાઢે છે.

બે—[ચેંકીને] તમને કેમ ખબર પડી કે તે માંથુક મરણ પામી છે. અને તેને આપધાત કાઢે છે.

કુ—(મનમાં) મારેથી એ શું જોલઈ મળું. [જોટથી] તેને પોતે મારી આગળ આવ કાઢી હતી.

બે—હું નહીં ધારતો કે તેણે તમારી સાથે કંઈની વાત કરી હોય.

કુ—નહીં કાંપાંતો પાતાનાં કેહેવા પર થી હું ધારું છું કે તેણે કે બહાર જઈ આપધાત કાઢે છે.

બે—તમે ખાતરીથી કહેહો કે તે મંડી જ ગયો છે. (મનમાં) જોઈએ એનાં જોલવા પરથી કંઈ થયું ધણી માલમ પડે છે.

કુ—ખાતરીથી નહીં જતા. પણ મને એવો વેદમ જાય છે.

બે—[મારો વેદમ પણ બધી તારી જ ઉપર છેતો. [જોટથી] વેદમ પરથી આવે છે કેમ કંઈ શકીએ કે તે મરી જ ગયો હતો. વખતે તે પાછો ફરો ખાત્રી થોડેરમાં નીકળી ગયો છે.

કુ—પણ જો તે કંઈ બીજાં શેઠેરમાં જાય તો તે શું તમને જણાવે નહીં ?

બે—હા તે. વાત તો ખરી; પણ જ્યારે તમે તેની સાથે વાત કાઢી તારે આગળ કોઈ ખાત્રી મળેલું ?

કુ—મેં તેની સાથે વાત કાઢી જ નથી.

બે—શું તમે હમણાં મને કહ્યું કે તમે તેની સાથે વાત કાઢી હતી અને જો ખાત્રી નાં હોતો તો તમે જાણ

મે—સાકો કહે છે કે રસતમની ઓરત નો ચહેરા તમારા ચહેરાને મળતો હશે શું એ વાત ખરી હશે?

યુ—તે હું શું જાણું, મેં કંઈ અગાઉ તેને જોઈ હતી નહીં. વખતે હાવખી-ત્યારે શું તે ખીચારી આટલી ખાની ઉમરમાંજ મરેલું પાંખી કે?

મે—તે મરી ગઈ છે કે નહીં તેજ એ કંઈ સવાલ છે.

યુ—પણ અજાણ નેવું લાગે છે.

મે—એમાં અજાણ નેવું શું છે. જો તેથી મરી ગઈ હોય તો હમણાં મારી સાંભળે કેમ હોય.

યુ—[અજાણ થઈને] શું તમારી સાંભળ! (દર્શને) હા તમે હમણાંજ કહેવું હતું કે તેણીનો ચહેરા તમારા ચહેરાને મળે તો હવે તેથી તમે જરા મારી મરકરી કરતા હોયો.

મે—[તયવીર કાઢી તેણીની સાંભળે છે ને જોઈ તેણી ચોકે છે] આ તયવીર માંની ઓરત તમા પોતેજ છે; એવું હું જીમતથી કહી શકું છું.

યુ—(મનમાં) આખે લાકાત તો ખુલે રસતમનીજ છે; [મેટિથી] મેજન શું વું એમ કહેવા માગે છે કે એ તયવીર મારીજ છે?

મે—હા એ તયવીર તમારી પોતાનીજ છે. અને એ ચીવાય મારી પાસે બીજી ખણ સામેલીઓ થઈ છે.

યુ—સામેલીઓ! શાંતી? મેજન હું કા રહું કે તારી શુધ્ધ મેં જોઈ નથી.

મે—મારી શુધ્ધ મુખથી કહ્યું છે અને તેથીજ તાર કરવું મેં ઇચ્છી કાઢ્યું છે.

યુ—(અસ્થાયી) જુના! શિવરી, તારાં

આ બોલાં તોહિમતોનો જવાબ આપવો તને ખુબ ભારી પડશે.

મે—[અસ્થાયી] મારાં એ તોહિમતો ખરાં છે. વું મારા રહીકે રસતમની હકાર ઓરત છે અને તેનેથી મેવકા થઈને દગા થી તેં મારા કાકાને કસાવ્યો છે એટલું જ નહીં પણ રસતમ ને અંછીથી એકાએક જીવ થઈ ગયો છે તેમાં પણ તારજ કાંઈ કાવ તારું હશે.

યુ—અરે મેવકા ને વાતનો મને કશામાં પણ વીચાર નહીં તેથી વાત વું કોણ ને સમજાવે છે? અરે હિયકાશ જ્યારે તારી સમસી કેશિસો નીપ્પૂજ ગૂઢ ત્યારે શું વું એક મોંઝા નેની નીરદાશ એવાતનો ભોગ લેવા માગે છે? પણ વું ખુબ જાણું કે એમાં તારી પોતાની ખરાખી છે.

મે—(અસ્થાયી) શું તારાં બોલાં હમથી હું બીછી જાય? નહીં, જો દજીબી વું તારું બધું આહતી હોય તો દરેક વાતનો મારી આ જગ ખુલાસો કર.

યુ—(મેટિથી) અરે આ નીચ કંગાળ શું વું મારી પાસે બોલું મનાવા માંગે છે? મનને એક વાર કહેવું કે હું એ વાતથી બીલકુલ અજાણ છું. નીકશ આ જુઠાત રમતીવા. તારું મોહું મારી આગલથી દરેક અને ફરીથી મારી સાંભળ આજવાની હું તને સખત મનાવ કરું છું.

મે—જયે કેમ લેવા આ તમારાજ દરક કે? તમારી આગલી ચીઠીઓ અને હાલની ચીઠીઓ સરખાવી જોતાં આખેહુખ તમારાજ દરકે મસતા આવે છે. [ચીઠીઓ જોઈ મુકનાર ચોકે છે.]

યુ—[મનમાં] વળી એક તરા અને જગરેસેન કુશમતવા પંજામાં હું સપજાઈ છું. બીજા જગિ એમાંથી મારા કેમ છુટક થશે.

[મોતેથી] આ કાગળો તારા હાથમાં કેમ આવ્યાં ?

બે—ભયાર તમે જાણવાનું માંગો છો તો હું કહું છું કે ગઈ કાલે તોનાં કપડાંની કાચળો ખોળી તોનાં તેમાંથી આ તથાવીર અને કાગળો મળી આવ્યાં.

યુ—[મનમાં] હવે તો એને ધડા પાડવા નોંધ્યો. [મોતેથી] હવે તું એ કાગળ તથા તથાવીરનું કરવા શું માંગો ? મહેરબાની કરી એ અને આપી દે.

બે—શું ! એ તમને આપી દેડું ! પછી મારી પાસે સામેલીઓ શું. એક યુનેવર્સિટીને તેની મુલાકાતે પેહિંચાડવાને એ તો મારાં દયાવાર છે.

યુ—[મેળવતો હાથ પકડી] બેનન ! બેનન ! મેં તારો શું બીગાડ કીધો કે તું મારો દુશ્મન થઈ લાગો ? એ કદી તારા વહેંચે અને આ તારી સામેલીઓ ખરીબી હોય તો તેમાં તને શું ફાયદો પડે નહીં. તો સાંભલ મારી ફત્વો કરવામાં પહેલે તો તારા હિંમતી કાકાને તેનાં પડપથુના વખતમાં કેટલું દુખ લાગ્યું. પછી ત્યારે આ મારી ખાંદાનમાં મોટી-શરમ અને દુઃખથી ઉપજ્યો માને એ સ્વખાનો તું ખુબ વિચાર કર.

બે—(મનમાં) હા ખરેખર એનું કેલે તું બી મને બરાબર લાગે છે.

યુ—[તેની આગળ જઈ] કેમ બેનન મારું કેલેલું જોડું છે ધવા ખરું ? વીચાર શું કરે છે !

બે—ખરું હોય કે જોડું હોય ને પછી નોંધ્યો તે ધાગ્યા પછી હું તો મારો દાસ્તાવુઝ વેર લેવાનો.

યુ—[મનમાં] ખરે જોદા હવે હું એ

ને કેમ મનમાં [ચુકીએ પડી મોતેથી] બેનન ! બેનન ! તારા પગ પર હું મારું મારું મુંકું છું, મારી મધલી શરમ આવે છે હવે તારે હાથ છે.

બે—તારા હાથ પર મને રહેતો આવે છે માટે આવી હોતપરતીમાંથી તારા બચાવ કરવાને તને એક રમતો દેખાડું છું તે તો તું કશું કરશે તો ધાગું સારું.

યુ—તે શું વર.

બે—તે એ કે કાકાને કાંઈ તું આંહીથી કાઢી જાણે નહીં તેમ નીચે મને અને તે અગાઉ મારા કાકા ઉપર એક કાગળ લખી તેને મધલી ખરી બીનાથી વાંકું કરી તે કાગળ મારાં દેખતાં તેનાં ખાંભામાં મુંકું કેમ કશું છે ?

[યુતનાર વીચારમાં ઉભી રહે છે. નોંધ દાખલ પાવે.]

નોંધ—ચાલે તમને ગાદેલું કંઈ આ તોનાં કામચર મલખા મગિછે.

બે—આલ હું આઈ છું.

[નોંધ જાય છે.]

કેમ કંઈ ધ્યાનમાં ઉતરે ? તે તો નહીં ઉતરે હોય તો હું કશું તમને થોડો વખત વીચાર કરવાને આપું છું ને કાંઈ વખત માં મારા થોડા પ્રમાણે ચાલવાને તો તમા કશુંક થશે તો ભલેભલું નહીં તો પછી મને મારું સુજી કરવાની દલગીરી આપે કરેલ પડશે.

[વિચારે.]
યુ—[એકતરી] હું ખાંભા વાંચે એ પછી એક મારી ઉપર થોડા આવ્યાં છે અને જેમ વરસાદ વાંચેમાંથી એકદમ પૂરી પડે છે તેમ હું ખાંભા વરસાદ મારી ઉપર પૂરી પડ્યાંની હું મોટી ધાસ્તીમાં આવી પડી છું જો તો થોભી મારો પહેલાં દુશ્મન યુગીનને તો

મેં પેસાની લાલચે મારા હાથમા લીધો પણ
આ તો મારો કંતો દુશ્મન થઈ લાગીએ
એના હાથમાંથી છુટવું એ કહ્યું કહ્યું છે.
એ જરૂર મને રક્ષા કરવા વગર રહેશે નહીં.
પણ હવે કરવું શું? (જરા થોભી) હાલ
તો એ જોખી કંઈ કહે તે કલ્પત કંઈ પેઠી
તો હીંમત રાખી છેલ્લે ચેર લડું, મારા દરેક
ઉપાયો કામ લગડું અને અંતે જીત મેલવું
તોજ હું સુલભેરે ખરી. [નમસે.]

[પરદો પડે છે.]

—(૭)—

પ્રવેશ—બીજો.

[ગોદરેજનો ઓરો ગોદરેજ ગમેંગી
ન મોઢેલા અને આગલ શીરીન ઉમે
લી જણાય છે.]

ગોદરેજ—શીરીન, તું શું એ ખડું કહે
છે? તારા પોણવાથી મારાં મગજ ઉપર ધ
છી ખરાબ અમર થઈ છે. [જરા થોભી]
તેં શું તેમને સાથે વાત કરતાં નજરે ન
જરે જોયાં?

શી—ધારા પીણ, હું જુહું શું કર
વા કહું તેમને સાથે જોયોને હજુ હજુ અરે
યુ કરતાં જોઈને હું પુરત તમન જણાય
વા આવી.

ગો—શીરીન તું કહે છે તે ખરું; પણ તે
એ વખતે કાંઈ બીજી બાબતને લગતી વાત
માં મગજ થયાં હશે ત્યારે.

શી—શીર, એ તમારું બોલોડો, મારી
પક્ષી આતરી છે કે તેઓ વચ્ચે ખરેખરે મારાં
ધાયો છે. ખાંચની વાત નહીં હોય તો વળી બી
જી શાંતી વાત હોય? એ ખુદ! જે જાડતાં રૂબ
આખરને મેં ઉમેદ રાખી હતી તે જાડ એ કમ

જાતે નાશ કીડું. [રહે છે.]

ગો—[ગુસ્સાથી] નાદાન છેકરી, જરા
ધીરજ પકડ એનો મધલો જુઝાસો થોડ વખ
તમાં થશે. એકદમ ઉતાવળી ના થા. બરાબરે
જોયા જાણ્યા વગર તેઓ ઉપર આવી તોહો
મત શી તરફ આપણે મુઠી રાખીએ? લે
સાંમેથી મુનનાંરજ આવેજ. તું જરા મુપ
રહેજ. [મુનનાંર રાખવા બોલે છે.]

મુ—ધારા ગોદરેજ, મેં બાગમાં તમા
રી મધુરી રાહ જોઈ પછી અંતે અંહી આવી
કાણુક મને તમારા વાર કો. પણ થેન પ
જાં નથી.

શી—એકલાં કાંઈ? તમા તો મેળવ
સાથે કંઈ છુપી મર્યાદત કરવામાં રોકાયાં
હતાં ને?

ગો—કમ શીરીન, તને મેં ક્યુ રહે
વા કહ્યું હતું ની?

મુ—પણ વળો એ મંચાતી શું છે?

શી—[મનમાં] વળો એ તારીજ મો
હોકાન તો.

ગો—તે ડો વખત આગાઉ તું અને જે
જન કંઈ પોત પોતાનાં કાંમની વાતમાં રોક
યાં હશે અને તે વખતે શીરીન તમને મો
થે વાત કરતાં જોઈને નાંતો તોયો કંઈ બજાવ
બજાવજ નકે છે.

મુ—[મનમાં] મુખને વેહિમમાં નાંમે
વળી આ તાલ ઠીક છે. [ઘોટેથી] ધારા
ગોદરેજ શું કહું? (જરા થોભી) પણ તેતો ક
ધ બીજીજ ખાનગી વાત હતી.

શી—[ગુસ્સાથી] ખાનગી શાંતી, જ્યાં
રથી જોની નેજર તમારી ઉપર પડી છે ત્યારથી
એનું ધોઆંને કોણે નથી. એક લીવાંનાંની માફ
ક અંહી તરી રોડ્યા કરે છે અને જોનાં આ
વા ફરફારને માટે મધાસ કરવામાં આવે છે

ત્યારે પોતાના દોસ્તના ગમનું જોઈ કાઢે છે. પછી આ મારી નજરે નજરનાં પ્રસાદથી મારી તો પકી ખાતરી થઈ છે કે એના એ બધા યોગ છે.

ગો—કેવી વેહેમી છેકરી! યુવનાર, ને ખરેખરી બાનાં હાથ તે કહી દેતી કે એના વેહેમ દર થાય.

શુ—[મનમાં] આખી નહીં ધારેલો હાથ આવી ગયો છે (ઝોટથી) અરશોસ મને એ બીચારાની હાલત ઉપર દયા આવે છે પણ એક આવી દ તારૂંની માહરી ફરજ મમજીને હું તમને જણાઉં છું કે તે એક પરવાનાંની મીચાલ દીવાનો થઈ મારી પાછલ પાછલ બ મીચા કરે છે. એ તેને એ વાતથી હાથ ઉઠાવ, બા ધણીની સમજાવણે પણ ધ્યાર! આંધલા ત્યારે તેને કમ અકલ બનાવી દીધો છે.

ગો—અંહ અંહ એટલું બધું (જરા ચોભી) પણ હવે એનો ઉપાય શું? એ કમ અકલ છેકરાએ મને માટા અંદેશો લાડી નાંખ્યા.

શુ—[મનમાં] આ મકાનમાંથી બેજન નો ધમ કાઢવાની એવી તક ફરી મલનું નથી (ઝોટથી) એના ઉપાય તો એ છે કે એ ને આપણાથી તદન દુર રાખવો અથવા તો કંઈ કાંમને બહાને એને બહાર દેશવર મોકલી દેવા નેથી એની તેમજ આપણી આખરનો બ આવ્ય થશે. અંદેશોશ! ગરીબ બીચારો બેજન!

ગો—હા એ વીચાર ઠીક છે, વીચારો યુવ તાહરી આવી અકલ નેઈ અને ધણી નવાઈ લાગે છે. હું કાલને કાલ એને તે હેરાં તરફ મોકલાવી દઉં છું.

શુ—[મનમાં] પ્રધાનાં તથા શીરીનાં મમજીમાં વાત તો ખરાબર ઉતરી, હવે જરૂર આ ધરમાંથી એવનનો તાંતીઓ જશે. (ઝોટ થી) એક અંજલ શીખેલા જવાંત સમજાઉં.

એની સાથે છુટથી વાત કરતી હતી પણ જ્યારથી તેને આવો વીચાર નોયો ત્યારથી હું એને ધીકારવા લાગી. [ગોદરેજ આંગળ જરા] મારા મારા મેદરેજનાં મારા જાનથીની વંદાલા ગોદરેજ તમે મને આટલા ચાહો છો અને તમારી માહરી ઉપર આટલી બધી મેદરેજાની છે તે છતાં શું હું કે. છ બીજાનો મ્યાર શોધું? મને અંહી શું કમી છે આ મધ્યથી દોષત ચાકર નક્કરે ગાડી ધોડા એ મધ્ય મારા હુકમમાં છતાં નો હું. આંગળી આશનાં મ કોઈ તો મારા નેત્રી નીમકેરાંમ લવાંતની બીજી કોણ દરો?

ગો—ધ્યારી યુવ તારા આવા સમુદા મોંબડી હું ધણેજ ખુશ છું [શીરીન તરફ નોઈ] આવ શીરીન હાથ તું તારી ખાદર સાથે અંદર જાવને જરા પણ તારા દાલમાં ગમ ના ખાતી. અંદેશોમાં એ મુજબતાં કરતાં દસ દરજ્જાને ઝરસ તારે વાસ્તે આવી દ શોધી કાઢી તારી મીહારી કરી આપીય.

શી—[મોંધું નીચું નમાવી ગમગીન ચહેરે] હા! બેજન! બેજન!! બેવકા બેજન!!!

[શીરીન અને યુવનાર જાય છે]

ગો—(એકલો) કેવો મુંઝા! કેવો ના દાંત! બચપણથી પાલી પોશી મેં એને મેટાં કીધો તેનો બદલો એણે કેવી રીતે વાલ્યો (યુસ્માથી) અરે એ સંકાળને પોતાની મા દર મગાંત કાકી ઉપર નમરે અગાડવાને જરા પણ આંચકી લાગી નહીં. (જરા ચોભી) મા હરી યુવનારને બાલ ને કોઈ બીજાજ એર ત હોત તો એ નવજવાંત મુજની મોહબતી બ લમાં ફસીયા વગર રહેત નહીં. એક તો વળી લોજી બેલે છે કે ગોદરેજ ધરડો થયો અને આ ત્રી એક યુવચરત નાજનીત પંચણી લાખ્યો અને તેમાં નો આવી વાતની ખબર પડે તો તે લોજી તો મને જીવનો ને જીવનો તું જી

નાંબે પણ સાળાસછે. મારી યુવનારને! આ
કરીનછે તેની વકાઈથી ઉપર કે તેના સપલા
કાલાવાલા અને અરજની ઉપર તેણીએ. બીજ
કુલ કોઆંત આપું નહીં. (જરા યોગી)
અરે આજે હું એને મારી એક કુરી બીડી
જોડીન મારે પરણી મારી થણી ખરી અર
ધી અરજ દોલતનો ભાગ આપી એને સુખી
કરવાનો ચીઆર કરનો હતો તેટલામાં એ
કમળસને એ શું મુજ પડ્યું! એનું નયો
ખજ કંનાંથી કડ્યું હશે તો હું શું કરય
એને પોતાને હાથેલ પોતાનાં મુખમાં એર ધા
લ્યું હવે તો કંઈથી તરખીર કરીએને અહીં
થી રખમદ આપું, તાલી તો પરડે ધડપણ
મારી આખરના કાંકરા થયો, એ લુચ્ચા—
[એવામાં બેજન, હાંપલ ધાપછે તેને યુસ્સા
માંજ કહેછે.]

કેમ બેજન વું. આટલા પાર ક્યાં હતો
હું ક્યારેય તારી રાહ જોઈ છું ને.

બે—(નમીને) પીર સમાન કાકા, આ
જ તમે એટલા યુસ્સા ભરેલા કેમ દેખાવો
છો. [આગળ જાય છે તેને ખસેડી નામેછે]

ગો—[યુસ્સામાં] શું તારો કાકા,
અને તને પણ શું કહું. ખમ મારી આગ
ળથી.

બે—[આગળ જઈ] શું કાઈ તબીબ
ત ઠીક નથી?

ગો—[ચીરજાળને] તને એકવાર કહ્યું
કે વું મારી આગળથી જા, તારું પત્નીદ જો
હું મને દેખાડ ના.

બે—[આગળ જઈ યુટલુમડીએ પડી]
આરો કાકા, આજ સગી તમારાંજ નીમકનો
પરવરીય ધંધ એક પીર કરવાને પણ જા
સાદ તમારો દરજ્જો સંભાળી તમચાંદરેક
દરમાન એ ખજન્યાં છે, અને તે કરવાને
જો તેમાં કાંઈ પણ તમારી નેક નજરમાં ખાં-

મી જેવું હાગતુ હોય તો યુગામ દરખાસ્તો
તમારી પાસે દરયુગર આહે છે.

ગો—[મનમાં] કેશા હાંપલ પાત્રો છે
કરો! જોદા જાણે એને શું થઈતાન મુજ
પડ્યો હશે! [મેટિધી] પાર આજ તને
આજનું આજ મારાં એક અગત્યનાં કામ
સર પાડ્યું તેહેરાન જવાનું છે.

બે—આપણું સંપણું કામ મરનાંજમ
પોહિંઆડી તેહેરાનથી આવ્યાને બે મહીન
પણ પ્રસ થયા નથી તેટલાં વળી. મને ત્યાં
મોકળવાની શી મકસુદ.

ગો—ત્યાંની આપણી સંધળી મીઝકત,
વાડી, વજીરા એ સંધળા ઉપર દખરેખ રા
ખવાને આજથી હું તને અહીં તેડાવું ન
હી ત્યાસુધો તારે આ શહેરનું બીજકુલ ના
મ સેવુંજ નહીં.

બે—પણ ત્યાં તો આપણો કામદીન મા
મડીઆ આજ કેટલાં વરસ યયાં પોતાનું
કામ બરાબર બજાવે છે.

ગો—[યુસ્સામાં] બજાવે કે નહી બ
જાવે પણ મારે તો તનેજ ત્યાં મોકલવોછે.

બે—તમારો હકમ હું મોટી જુરી
માથ સરપર ચડાઈ છું; પણ મારી તરફનાં
એકાએકની આ તમારી મધર પેરમાંની જોઈ
મને ધણું અજાયબ લાગે છે.

ગો—એમાં અજાયબ જેવું કાંઈ નથી.
જો સંભળ, તારો આ મકાન છોડી જવા-
થી તારી નેમજ મારી અને આપણાં કંઈ
બની આગર જાવવાશે.

બે—[અચસ્ત થતો] એકલે! એવી
મતલબ શી? હું—

ગો—[વચમાં મોડી ઉઠયો] સુપર તારે
જોડેમી હું મોંઈ પણ માંગળવા માંગતા ન
થી. (રખમી કાંઈ કાંઈ આપેછે) બે તા-
સ રસતાના ખરખ માટે હાંત તો આ રાખ,

અને બાકીના જોઈએ ત્યારે મંગાવી લેજો.
આ હું તને છેલ્લીવાર કહું છું કે મારા હા-
થથી તું કાંઈ પણ સારાની આશા રાખતો
હોય તો મારા હકમને માન આપી આવ
તારે તું અહીંથી કોઈ જાણે નહીં તેમ
ગુપ્તગુપ્ત નિકળી જા. તારા કંમ અક્ષય
છાકરો, એ સમયે તારી હુલકાઈથી થઈ છે.
(ગુરુમાંમાં આવી જાય છે. જેલન
અટકાવા જાય છે. તેને આમ-
કો મારી ગોદરેજ અંદર જતો ર
હે છે. જેલન ગમગીન ચહેરે વિ-
ચારમાં હોઈ રહે છે. પરતો પડે છે.)

(૧૦)

એક ચાલક શેહેનશાહ.

ચીનના એક નામીઆ શેહેનશાહ શાઉ
કાંગ વિશે એવું પ્રેરણાપ્રદ છે કે એક
દિવસે જ્યારે તેની સ્વામી બહાર જતી હતી
તે વેળાએ કેટલાક યુનેઈઝાઈની એક ટોળીને
શિક્ષા કરવા લઈ જવામાં આવવા હતી તે
જોઈ શેહેનશાહ અટક્યો અને પૂછવામાં લ:
બો કે તે ટોળીને પકડી લઈ જવાનો સખ
ખ શો; અને જ્યારે, સમજી હકીકતથી તેને
જાહેર ફરજમાં આજોડ ત્યારે તે અરજમાં
થી આંસુના રેલા પાડવા લાગ્યો. તેની હજુર
ના દરબારીઓ તેના અંતરજ્ઞનાં નાજુક
ણથી માહિતગાર હતા તેથી તેઓએ તેને
દીસાસો આપવાની કોશિસ કીધી અને તેઓ
માહેલા એકજને આ પ્રમાણે કહ્યું—

“જાહેરનાહ, દરેક રાજમાં શિક્ષાનો
હોયજ અરિ; તે વગર કાંઈ ઘરગ નથી.
માગ્રામા શેહેનશાહો, તમારા વડવાઓ શિક્ષા
કરતા હતા. કાયદાઓમાં શિક્ષાનાં ફરમાનછે,

અને તેમજ એક રાજાની સરકારને પણ તેમ
કંપાની ફરજ પડે છે.”

આ સાંભળી શેહેનશાહ જવાબ દીધો—
તેમને શિક્ષા થયલી જોવાને હું રડતો નથી.
હું સારીપો જાણું છું કે નેક માણસોને પૂરતા
બદલા વગર ઉનેજન મરદ નથી; તેમજ
હું જાણું છું કે શિક્ષા વગર યુનેઈઝાઈ સુધ
રી શકતા નથી. વળી આંદરું પણ મને સારી
પરે દ્રોશન છે કે જેમ જીંદગીના નભાવ
મોટે ઝોરાકની જેટલી અગત્ય છે તેટલીજ અ
ગત્ય એક દેશના રાજ્ય કારીખાર મોટે-શિક્ષા
ની છે. મને રડવું આપે છે તે એટલાંજ મોટે
કે શેહેનશાહો અને બીજા રાજ્ય અધિકારી
આ મારી રહ્યવતા છુરહને લગામ તરીકે હોવા
નથી; ઈલાને કે તેમનાં દાખલા એવા હોતાં
નથી કે જે જોઈ રાજ્યની રહ્યવ સુધરી
શકે.

(૧૦)

બહાદુર શેહેનશાહ.

જ્યારે ચારી બાલદી મિસિલીમાં હતી
ત્યારે એક કરેષો ડિંગણે પુરૂષ વાલનનિય
ર કાંજમાં સામિલ થવાને આંબો; પણ તે
નાં ડિંગણાં કદન લીધે સીપાઈનાં કામને લાય
ક પુરૂષો નાંકી કરવાનું જે મંડળીનું કામ
હયું તેણે તેને રદ કાઢ્યો. કરાધી હિમ્મત ન
હારતાં તે ખુદ ચારીબાલદી આગલ ગયો
અને તેને કચ્છલ રાખવાને તે સરદારને અર
જ કરી. તેને પાછા નાપસંદ કરવામાં આ
બો પેહલી લડાઈઓમાંની એક પછી તે નાનો
પુરૂષ ચારીબાલદી પરસે-ગયો અને ખુશી થતા
જાય્યો. “જુવો, ચરદાર, તમે અને કચ્છલ
રાખ્યો નહીં, પણ મને આપતાં તમે અટકાવી
શક્યા નહીં. હું ચારી પેઠે લડ્યો તો ખરો

અને વળી જામી પણ થયો. ગારીબાદી
તેણે તે માણસને ઓળખ્યા તેણે જવાબ દી
ધો. "વાહ સાળાજી, અને તમને જામી ક્યાં
માગે છે?" કાંઈક આનાકાની કરીયા પછી
વેદા. વેદાંતોમાં પોતાનાં ખમા વચ્ચે એક
ધાનનાંબો. "અરે છી," ગારીબાદીએ કહ્યું;
"આ જામી તને લાગે ત્યારે કુશમનથી
પુંનાહારી જોઈ દેશે. મને ખબર હતું કે તું
મારે સીપાઈ નીડે નહીં." બાપડો હિંમતો
તદન મબરાકને જોતો રહેલો, અને એ તા
ણાવતીના શબ્દનો કાંઈ પ્રત્યુત્તર દીધો નહીં
એક નીચાં લગાઈ જલદીથી આવી. તે પુરી
નહીં થઈ એત્રલામાં પેલા નાનો સીપાઈ પા-
છો જણાવ્યો, અને પોતાના સરગરને નમીને
આ પ્રમાણે બોલ્યો, "જેવો, ગરદારજી, હું ક-
રીથી જામી થયો છું પણ આ વેળા પોઠમાં
નહીં." પોતાની છાત્રીમાં લાગેલા એક ડાઠો
જામી દેખાડતાં તે પ્લાહુર શખ્ત ગારીબા-
દીના પગ આગમ પડી મરણ પામ્યો.

જીવિતવાલ કુતરો.

એક એકી રાખતાર કુંતરો જેને હં
મ્રય સાંકલે બાંધી રાખવામાં આવતો હતો
તેને એવું માંલમ પડ્યું કે તેને ગમે જાં
પેલા પેટા એવડો એવો હતો કે મરજી પડે
ત્યારે તેમાંથી તેનું માથું બહાર કાઢી શકે.
જોપણ તેને વિચાર. આબોલે આ દિકમત
જોતે પોતાના ધણીના દખ્તા કરેતા તેના પેટા
વધારે માર્ગે કરવામાં આવે એ ઉપરથી પદામાં
થી તે પોતાનું માથું બહાર કાઢતો નહીં પણ રાત્રી
થી જોતો રહેતો. ત્યાર પછી જે એવડામાં પેટાં
બકરાં માંથી રાખવા હતા ત્યાં તે સરકી જઈ
બેઠ્યા કરતો અને પેટાં બકરાં માંહેલાં કૂટ્યા
કેને ધાવડ કરતો અથવા મારી નાખતો. હો
હીની નાયાણુ ધાઈ નાખવાને યોડસમાંના ગ્રસ

આજસં તે જોતો અને પોહો કાટ્યા પેહલાં પો
તાનાં પેટાં તરફ પાછો ફરતો. ત્યાર પછી તે
પોતાનું માથું પદામાં સરકાવી દેતો અને પો
તાનાં ધરમાં જાણે આખી રાતે ત્યાંજ રહે
હોય તેમ પડી રહેતો.

જીની ઓલખાણ.

યોજાં વરસ ઉપર એક ખજારી એક જાન
વરજાવામાં ગયો ત્યારે તેના આબાપી એક
વાધ લાણે વ્યાક્રમ થયેલો અને જેમ જેમ તે
તેનાં પાંજરાની વધારે પાસે જાય તેમ તેમ વ
ધારે જોશમાં આવતો જોશને તને નવાઈ લા
ગી. રખવાળ જેને એ ગિના જણાવ્યામાં
આવી તેણે કહ્યું કે તે જાનવર ધધાતો ધણો
પ્રુશી થયો છે અથવા ધણો ગુસ્સે થયો છે.
આ ઉપરથી પેલા ખજારી પાંજરાની ઊંક પા
સે ગમે જ્યારે વાંધે પોતાની પુંછડી પોતા
ની બાજુએ અક્ષાળી અને બપડાં ગર્જના
કરી. વધારે પાસે જઈને જોવાથી તેને માં
લમ પડ્યું કે યોગક વજન પેહલાં એક વાધ
જેને, પોતાની સંભાલ તલે આ દેશ ખાતે
લાવવામાં આવ્યો હતો તેજ આ વાધ હતો.
પોતાનાં જીના ચિત્રની ઓળખાણથી વાધ
જેણે પ્રુશી થયો હતો તેજી જેક (ખજો
સો) પણ હતો. અને તેણે આ કુંદર પ્રા
ણને તેના કેલવા પ્રમાણે, બેઠવાનાં કારણ
ગર પાંજરામાં લાખ જવાની રજા માંગી.
જોખડું બારણું જંધાડ્યું અને તે કુંદર
મારતો કે અંદર ગમે જ્યારે પોતાને તેમજ
વાધને પ્રુશી અને તમાસગીરાને નવાઈ લા
ગી. તે માંજીએ પોતાના જીના ઓલખીત
ને હેતની દરેક નીશાનીમાં મારે આવડાર
દઈ તેને ચાવી અને બિડીને પોતાનું હેત દે
ખાડ્યું. જ્યારે પેલા પ્રમાણિક ખજારી પા
જારે છાત્રી, ગમે ત્યારે બાપડાં જાનવરનો
વીધાન ન સહન થઈ શકાય એવો જણાયો.

આજના પારસી.

પ્રકરણ ૭ મું.

પારસીઓની હાલત માઠી છે એ ખાને શેણમાં પતરામાં, અનેક પ્રકારનાં લખાણો થઈ ચૂકાં છે, ધરે ધર તેની ચરમા ચાલી છે. સારે નરસે અવચરેની મીઠાલસમાં ખસ એ નીચ સુતચેરા થઈ છે, પણ તે મધયાની અમર આજ લાંબે વખતે અને એટલીજ નોંધ છે કે તે આપણા લોકોની હિંમતની રીત મુજબ હમ તો પામી નીચતી થઈ છે, તે ચરમા હાથમાં ત દન નરમ પડી છે તે ઉપરથી કદાચ પરકોમવાલા વિચારમાં પડશે કે પારસીઓની હાલત હવે એકદમ સુધરી ગઈ છે. તે ચરમા બંધ પડેલી નોંધ અમને આપત એ ઉપર છે. જ્યાં સુધી શેણમાં લખાણ પતરામાં ચતાં હતાં ત્યાં સુધી અમને આશા હતી કે હવે આગેવાનમાં અપ તા સેરીઆએ કાંઈ પુણ્ય વિચાર કરશે, અને ઉચ્ચત ધરી પોતાની કોમની હાલત સુધારવાની ચેલના પાછલ પાંતીની નજર ઠાંકી કામ આગમ ચલાવી ટોલાને કાપદો કરી આપશે : પણ તે આશામાં અમે અત્યંત નિયત્ન થયા છીએ, આજે અમે ઉદ્ધેશ કાઢી આપણા આગેવાનોને નવેસરથી સુચવવાની હિંમત કરી એ છીએ કે-હવે તેઓને માટે ને કરવાનું બાકી છે તે એટલું જ કે તેઓએ સહાસીક પગ વાલા શ્રદ્ધેયોનું એક કમીયન નેમણું અને પુછાણ ચલાવી કાંઈ પણ એકસ તાર આપણું હાલત વીચે ચેલવવો, એમ કરતાં નો તેમને માલમ પડે કે આપણા લોકોની હાલત કાંઈ પણ ઉપાયને લાયક નથી છે તો તરતજ કોઈ પણ અંપતા હલાજ લેવા. અમારી શુચના એવી છે કે સેરીઆઓની એક માટી ગંગાવર નાઈ ત સ્થાક મંડલી ઉભી થાય તેમાં અલખતાં ૩૨૦ લાખની યાપણ કરવી નોંધએ, એ ૨૬ મમાં ને આપણા લોકોથી બની આવે એટલા

થવા દેવા અને બાકીના આપણી પંચાયતની પસેથી લેવા બાદ એ ગંગાવર રકમ વડે મોકા શ્રી કે અદિશાધી અને મધ્યમણે વેપાર ચ લાવવો. કામેકામ દુકાણ માદવી. બાચાર પુણ્ય આજરદાર પ્રયોગને પગારને બદલે માત્ર કમી રાન ઉપરમાત્ર ધીરેવા અને સાવચેતી તરીકે ત્યાં રોજ તરફથી રખાવવી, વલી કામેકામ એનરો ખરીદવા અને તેમા પારસીઓને મુક ત ખેતીવાડી કરવા હુર પાડવા, એમ કીધા ચોજ હજારે લોકો જેઓ ખેડોજગાર થઈ રખડે છે તેઓને કાપદો ચવાનો, તેમને કાપ દો ચવાનો અને નાણા બરતાર સંજોગે મોકુ બનાવ વધુત થયાનું, બાકી એક પેતા એક કુટુંબને કાઈ સેલેલસાજ આસરે આપી બેસવામાં કાંઈ ટોલાનું દલદર શીતવાનું નથી. અમોતો કેહેવાની હિંમત કરીએ છીએ કે આપણા પંચાયતનાં હાથમાં ને માટી રકમ છે તેની ઉપર તેમજ તેના ઉપયોગ હાલની આજ રીત પ્રમાણે બરાબર ચતાં હોય એમ કેહેવાય નહી.

(૭)

વિવેક વાણી

જયતા નામનો એક મારી બાંધણીનો, શુદ્ધ છપાઇનો, સાચાં કાગળનો, અને રસીલી ધગારતનો, રકૂદ સફાનો ૧૬ પેણ અંધ તેવા બનાવવાતર મીં કરુદનજ બેરામજ મરજ્યા ન તરફથી અમને ઇનામન થયો છે નેની પા જેવે સ્વીકારતાં અમને/લગાર એ અંધ વિચે બાલવું પડે છે. ઉપર વર્ણવેલા સથતા તરીકે સામક ગુણુ છતાં મીં મરજ્યાને કોઈ બીજા ન વિષય ઉપર પોતાની જાંચી મનચકિતનો તેમજ રસીલી કમમનો ઉપયોગ કરવો હોતનો અધિક મળા ઉપયોગી ફલ મપાદન કરત, નો

કે વિરેક પ્રાણી ગુજરાતી ભાષનારી આશમના
મોટા ભાગને તાન નકામી ગણાય એવી છે તે
પણ કેટલાક આગેવાન કહે છે કે એને હુર
પામન સોડાના સાથ રાહડ કામ પડે છે તથા
જે દેખીથી એને આજે વખત હુર પામન કુ
હું સાથ એવાં પડે છે તે એને મીઠા મરચ
ખાતની આ રસોલી ન રિવેક પ્રાણી. અત્યંત
ઉપયોગી અને રાહડ રાહપર થઈ પડે.
આ પુસ્તક રચના પાછલ મીઠા મરચાને
અત્યંત અને આશા મેલેનત લીધેલી બ
ણાય છે. અને તેની હસ્તીયો ગુજરાતી સારાં
કરેલકોની સંખ્યામાં એક કિમતી ગમેરા થયેલા
અંધ નોક એ છીએ. સારાં પુસ્તકને અધ
ખતા પ્રાત તારૂં આગરે અલગ નોક એ.
આ પુસ્તક નો હુર પડ્યા અમરી
કામાં જન્મ પાંખું હોય તો કાંઈ લખો કાપોનો
સેલેલ વારમાં હાલ થયા થતા રહે નહી.

—(૦૦)—

કેળવણી ખાતું.

મીઠા લીવારુનરને જ્યારે કેળવણી ખાતના
હાયરેક્ટરને કામ આજી ૧૨૪ નો મહેલો હતો
ત્યારે તેણે પોતાની આટુંક કારકીર્તીમાં કે
ળવણી સંબંધના કેટલાક કાવદાઓમાં ફેરફાર
કર્યો હતો ને ઉપર ઘણું એક લોકો પોતાની
નાપસંદગી સાથે ઉતરી પડ્યા હતા તે ફર
કારેમાં નહીં હોડારં વિશે ને એક કરાવ
તેણે પગાર કંઈયે હતો તે આજી કાવદ
હાયરેક્ટર મીઠા આટુંક પોતાની જગ્યા ઉપ
ર પાછો આવતાં રહ કર્યો. એ એવું સમ
જાય છે. વળી આમંદણ વગેરે ખીટ જાનોમાં
કેળવણીનો પ્રકાર થવાને ને કાવદા કટક કા
વદા આગલ હતા તેમજ આ કામ આજી
અધિકારીએ ના પડે કીધા. આજી મળા

હું સરકારની એક ઉત્તમ રીત એ છે કે જેમ
અને તેમ કેળવણીનો પ્રસાર કરી લોકોમાં
શુધારો કરવો; અને જ્યારે તેમની એવી
ઈચ્છા છે ત્યારે તો ગરીબ લોકોના હક ક
ખાતને ને આગલો કાવદો રદ થયો છે
તે ઉપર સરકારનું જેલું ધ્યાન લાગવું નોંધ
એ મીઠા લીવારુનરની નવી રીતથી કાવદ
કોઈને એવું સમજાય કે તેણે એક જ લાયમાં
થી કાઢી લઈ ખીજના હાયમાં મુક્યું છે.
મને તે કહે પચ વિદ્યાની વૃદ્ધિ થવાને ને
ને સારંગો હોય તે તે હવે બાહ્ય પડ્યા
જ નોક એ.

રાસીરની રચના દેખાડનારું

એક “મુઝીયમ.”

જ્યા કરતાં નોક પ્રમાણ—એમ કે
હેવાના આશા અદના અવાજમાં એક એક
અવાજ આમીઝ થશે; પણ એ કે હેવાતો
લાભ એવી ચીજોથી લેવો નોક એ કે ને
સંગીન છુત્તે ઘણા કાવદા ધરાવતી હોય;
તથા નેમાંથી આપને કોઈ જાતનો આપણ
ને અનુભવ પ્રાપ્ત થાય. નેથી બીજાઓને
પણ તે જોવાની ભાગમણ કરી શકાય. આ વેળા
એ આપનાં ની હદમાં રહી આશા એક એક
જામીન વાચનારને ઉપરું મુઝીયમ જોવાને
આમે સત્યજીત ભજામણ કરીએ છીએ.
એક લાયકને લાયક લાભ, ઉત્તેજન ધ્યા આ
ચરો આવવા તે ગ્રાયા એક ફરજીઆત કામ
કરેલું ગણાય. ને મુઝીયમ જોવાની આ ર
વેશ અમા અખર લઈ ભજામણ કરીએ છી
એ તે ખાંડીખંડરના નેવેપન સંખિત લાખ
તંજીમ રાસીરની રચના દેખાડનારું મુઝીયમ

છે. તેનો ટુંક, છત્તોમાથ અમાએ નીચે આપ્યો છે ને ઉપર વાંચનાર ધ્યાન પોતાંઆડ તાં તેનો વિચારરથે લાભ લેવાની જરૂર નેશી.

દરેક માનવીને પોતાનાં શરીરની અંદર નો આંધો જાણને ઉઠાડ થવાવના રહે નહી. અગર બધું હોય તો તે સાંચાની રચના જાણને તે અધોરે બને એમાં કાંઈ રોક નથી એ અધોરાઈ કાંઈજ નહી પણ આ ૫ કિંવ ઉપર આપણી તે ગ્રેમ કૃપાણુ પરમથર તરફની પવિત્ર કરજીએ. આ મુહુર્તમય નો વામાં સમયરચથી ખુબીની અરેખરી ખખર લેતાં આપણને દુરદરના જોવાનો કાંઈકમા સ આપેએ. આ મુહુર્તમય મધે એક જાલ મળજેવા તમાસો નોવાના છે. આપણી પા અનકિયા કેમ આજે છે, ખોરાક જરૂરપત થ યા પછી તે કેવી હાલતમાં, ક્યાં, અને કેવી રીતે બદલાય છે, પરસેવ કેમ પડેછે, લાહી શરીરમાં કેવી રીતે ફરે છે, આપણા સ્વચ્ચ લોના બગડવાથી દરદ કેમ, દેખાવ દે છે, ક્ત્યાદી—એ સરથે એકી વખતે એકઠા સ રવાજામાં ઉપર કહેલા તંબુ મધે નોવામાં આવેએ, તે ઉપરાંત ને યોગક એચઓ ઉપ જનનાર અવધવાના નસુવાઓ સીને લગ તા નજરે પડેએ તે અરેજ નોવા લાયકછે. એ મુધલામાં જન્મ આપતી વેજાની જોરતની હાલત તથા હમેલ છુટીવેજાની અલ્પતા મુ રહેલાઈ તેમજ તેના દેખીતા ઉપાયો ઉપર ત બીજાં દયા ઉપજવન રાં દરદોનો આપેકુ બ દેખાવ આપણને તાકુબીમાં ગરક કરી ના એએ. એ મુધલું શરીરની રચના બાપે થંબું; ઘણુ બીજા ને :ળીઆમણા, તેમજ ડરામના દેખાવોના એક માંડ ચિતારતો ઝાટો જઈ તે મુદ્દમીક દાચોથી નોવામાં આવેએ તેનો ખ્યાલ કરતાં આપણને. એક ચોખુ વાણુ

ધ્યાદ આવેએકે શીરે. સોલેજ કરનારને તડે તપનારની દયા કેવી? —વળી આપણેથી હ જરૂર ડામડિપર કેવા; કેવા મુંબકો છે; કેવા કેવા ધ્યાન પુગાડવા. જોગ બાપો બનેએ. તેના આપેકુ દેખાવો જ્યારે આ તંબુ મધે મુદ્દમીક દાચોથી જોઇએ છીએ ત્યારે આ પછે વિચારમાં પડીએ છીએ. એ દેખાવો માં કેટલાક આપણને અતીરાય હેરત પમાં ડનારા છે, નેઓ રાતને સમયે બહુજ રસીઆ મણુ લાગે છે. એ બદ અર. જોરતોનાં પુત્રાં ને જોવામાં આવેએ તે એવાંતા તાં રીક લાયક છે, કે કાઈ મનાજ નહી. માત્ર તે માં જીવ મુદ્દમીક જોતીએ. એ પુત્રાંમાં એક દુરેચ્ય અને ધરાણુ ઝોનાં પુત્રાં તે ઝોના પોપાકમાય બહુજ દોષે છે. દુરદરાજ બાગેમાના મક્કા, મદીના, વળીન, અને ઇ ટલીના દેખાવ ઘણુજ નોવા લાયકછે. છે યનાં દેગના દેખાવમાં બધે પાણુજ નોવામાં આવે છે. ગલી મક્કીએ મોટો ફરતી દેખા વછે. લગાઇઆના દેખાવ એટલા તો દરામ છા લગેએ કે તેવિથે એલધું મેળ છે. પ્ર શીઆ અને દરામની લગાઈ, શીપકાની લગાઈ, ઝ્રામ બર્ગતા બજવાનો કમકમાન બારો દેખાવ પુરતી અને સરવિયાની લગાઈ, ક્ત્યાદીનો ચીતાર એવા તો આપેકુ બ તેમ જ ઇંજર તોડનારે ને તેનું મંપુરણુ બના કરવાને આ નાકેશ-કલમ આડત છે. ન વચા લડરીગની પાવદરત, શામનો પોપ, એ દેખાવોની ઘણા અમકારક છે. આકરીકાના લગીસ શેહેરમે ચીતાર, ધરતી, પના દેખા વની નોવા લાયક જણાય છે. એક મુચવજી ભરી ગમેત નો લાંધો મેલની શકીએ તો તે રથેતની ડોરત છે જ્યાં સજ જડજો મનમુખ તરત બાળ લાવવામાં આવે છે, અને તે કંઈક અજબ રીતની ઘાટકી સજ

આપણે એ વિચારમાં જોઈએ છીએ. તેઓ
ના પોશાક ખરેખર ભારે ભવકાર છે. પીત્ત
એક ખુશ અને નોવા નોમ દેખાવ માંડે
માં ખુશી થયેલા લોકોનાં છે જે ધણે
નોવા લાગે છે. ખરેખર નોવા એલ્યીએની
મુખનો દેખાવ અતીવ્ય અચર કારક છે
અને તેમાં મહાન પુરુષોના દરશણ કરવામાં
આવે છે. ધરતીની રાજધાની તેજોમાંના દેખા
વ બીજાની ત્વના સાથે આપણું અજ્ઞાન
દેખાવ બેસે છે. આ સારે દેખાવોમાં ધણે
જ કુપ્રસાદ અને અકરોશ ભરેલા દેખાવ
જોવાડીન શેઠરતી રલગે છે. આખાં શેઠર
ના રલથી કેવા કંગાલગીતે નહાય છે તે
નોવારને ગમગીન કરી નાખે છે, જ્ય ને
આ ગમગીન દેખાવ નોમને અકરોશ છતાં
ખાનું તે ખાણું છેલ્લો દેખાવ નોમે તો
તેઓ દરખાવ. ગર રહે નહી. એ દેખાવ લ
નહી શેરનોક અને તેમ નહીનો રમણ
ચીતાર તેમને ગમાવેલા છે. આ દેખાવ કાં
વો વખત શુધી આપણુ ખાન બેસી રાખી
અધીરો બનાવે છે. એક અરથ કયા ખાનું
આડુ આશામાં બે કલાક સુધી આવી અગ
ત્વની ગમન તમા અનુભવ આપનામ દેખા
વો નોમમાં આવે તો તે ખરેખર ખુશી થય
નોમ છે. અને બેસે છે જે અમારા શોખી
ન વાંચનાર જોએ એ આ તંજુના બિ: ન
હી લોખી હોય તેઓ એક એક મોડે અને
આપણા તેમજ બેસના લાગેક ખુનીઅમનો
એક વેજાની મુજાકથી કદર જુઝવે.

શુભીઆર નોડ

નખેના — કો.

તમે મને આને કીક માલે છે, ખાગી,
નહી વર!

“આહુ છું,” ખાગી થમ ઉભી રહી થદે
કચેને મોલી.

ત્યારે તમે મને ચુખી કાંચ આપી વાર?
કારણ, માપી મતલબ તું દાર પીઆ
બોલે કે નહી તે બાણવાની હતી.

ચરચુરણ બાબદા

૧—નવી રાધ—જે મમાણે ચિત્રા મુકી
સાંધવ કાદવાની એક ધુરોપીઆ વકતરે
શોધ કરીને સાધ્યડી ઉત્પન થતાં ભવકાર
ખરિણામથી લોકોનો છુટકારો કરશે તેજ
પ્રમાંયે હડખાવતા કુપરાંનાં ઝેરથી લોકોનો છુ
ટકારો કરવાની મીઠ પેર નામના વકતરે
એક હલમ કાઢી છે!

૨—ગુરકીઓના પાલનજ શેઠર, કાન
રને નીતિપતમાં એક મસજીદની નીચેની જ
મીનમાં એક ખિરતી દેવત માલમ પડ્યું છે.

૩—ખિરમુખપુત્ર—ફરેચ લશકરમાં
સીપાઈઓને ઘડી રાખવાની પરવાનગી આ
પતમાં આવી છે. આ અનિકાર આજસુધી
ફરેચ લશકરમાંના સેપાય લોકોને આવ હતો.
ઘડી રાખી એટલે કોણનાણે સીપાઈઓમાં
વિદેય સુર આવે ખર!

૪—નેપલનક માછ વડા પ્રધાનની વય
૬૦ વરપની હતી. તેના મરણ વિશે એવી વાત
બોલાય છે કે તે કાંઈ કાગલ વાંચતા બીજા
છા ઉપર પડેલાં હતા ત્યારે તેના બાંધને કીક
રા તેના આરડામાં ગયો અને મારી નવી બંદુક
જુદા એમ બેલ્યો. એવરથી તે ધરડો
ખાન વોકે પતી બંદુક નોમ લાગે એટલે

પેલા કુલ છોકરાઓ તેના કાનમાં ઓતી
છોડી. એ બાદ બીજો બનીજો ને બાહો
ર ઉભો હતો તે અંદર દોડી ગયો અને જ
પે જાને મંડી પેલા ધાવણ પવના કાકાને
આડ ગોલી મારી માર કીયો.

જાને જાને બનીદારી છે. લોકો તમને દુરા
દેશે. તમારે એક જ ગીતની તમ નામનાના
હકમ મારે છુત છે અને તે એકેકે ગુરંગ
ચીકાર થઈ ગઈ છે અને જોઈ મારી ની
અપાય છે. હકમ હોય તો ની બંધાવીએ.

બચાવ—હ. બાઈ ની બંધાવો.

પપ્પા એકેકે કરતો કે જીતીના કાટ કુર
માંથી ની બાંધે. વધી ચોકાસી રાખ
તો કે જ્યાં મુઠી ની બંધાય નહીં ત્યાં મુઠી
જીતી જીતી નહીં, કેમ જીતી, જાને જાને લોકો
વત છે ની ?

વતારા—એકલા હા મેરખાન કંઈય
નાદ ન હોય તો અમાર. અમારો અરખા
કચ્ચાનું, રૂપવનું, અને આખા રોકરનું શું
યાત !

—(૦:૦)—

૮—મીઠું સ્નાન કરે નામે એક અ
મેરીકન સરસ્વે પોતાના એક દીકરાનાં મ
રજી હંકે તેની બંધાવારી રાખવા કાઢી
રખા મને એક બુનિયતની તો રખાવત કે
રેકા એક દરેક રૂપાની ૮૩૦૦૦ એકર
જમીન આપી અને બાંના ૩૦૦૦૦ રૂપા
ની સંખ્યાવત કરી છે. એની મુખાવત અર
રેના કોષ. થીમત કરવાની હીમત. અસર
એ કેટલે અંતે તો ૨૫૦૦૦ ની સંખ્યાવત કે
રી બાંને દહાડે જુલમાં નામ લાવવાની
શક્તિ કર્યો. સુમે મેહોડેની, અખાવતના
આજના સેડીઆઓ આજના મેહોડેની સાં જ
મથિંજી, ખરોડેજી માલેકજી, કાવચેજી કરામે
જી, જામજી જીજીમાઈ, માલુજી નરસવાન
જી, જહાડીઆજી ઉપાંદી નરસેતિયાદકરવેજી.

—(૦:૦)—

૫—અમલોરીક કાઢ—અમેરીકાના જય
રજીમાં પ્રાંતમાંના એક જગતમાં એક જાત
નું કાંડ મેની આપે છે; તેના કાગળ બને છે.
અંદર સેક વરમાં તોડી કાપવામાં રસ
નાં કરેવામાં આવે છે. અને અંતરે તેના કા
ગળ તો અંતર થઈ બાંને દહાડે તે ઉપર
વર્તમાન પત્ર ઉપર પ્રતિષ્ઠા પાવે છે. એક જાતની
હજીરોના સરખાન થઈ છે. પોતાના હાથમાં
આવું સંધન આપવાથી અમેરીકા લોકોને
કાવશે. થયે છે.

૬—અજબ ગુરંગ—અમેરીકામાં જો
માંખાતે એ અમલોરીક ગુરંગ બંધાય છે.
તેનો આકાર ગોલ છે અને તે મુઠ સોખંડ
ની બંધાયેલી છે. તેના મધ્ય ભાગમાં એક
દાંડો મુકેલો છે ત્યાં પેહોડેગીરને બેસવાની
જગ્યા છે. તે દાંડો ફરતે એક બચા કેડીઓ
ની આરડીઓ કરવા માટે છે, જેથી કરીને
પેહોડેગીરને પોતાની બેસવાની જગ્યા આ
ગમથી બચા કેડીઓ પોતાની કેડીયાં છે
કે નહીં તે માનવ પડી આવે છે.

૭—ના દહોળી કે એ નીરોદોજ રાજ્ય
કીર—મહારાજ ! અ. પપ્પા નોજની અંધ
તોયો લોકો બહુ આનંદ અને મુગ્ધ જી
શાંત થઈ છે કે એ તોયો કે હુમલો માત્ર
૭ નથી. સરવે રોજી આખાદ આખાદ છે.

૮—ગાંડી રમેશ ગાંડીનો જન્મ તે
રામમાં થયો ત્યાંના સુરે ગરીબ. લોકો
ને ધરપાલ કરી તેઓનું તે પાસનકર છે. એ
શિવ, પ તેણે તેઓના કલ્યાણર્થે એક ધરમ
નું કલ્યાણ પશુ કલ્યાણ છે એવું કહેવા
ય છે. એનું નામ જન્મભુમિનું ખરું અભિ
માન અને મહાવેલી વિદ્યા તેમજ દ્રવ્યનો
ખરો ઉપયોગ.

૧૦—આત્મા દેશમાં એક સ્વરૂપે
આત્માને એવા દેશમાં સુકાની મુક્તિ
કરીએ કે ગાંડી આપની હોય ત્યારે દેશ
નો આપો આપ બંધ રહે અને ઉભી રહે
ત્યારે ઉપર.

૧૧—વસ્તુનિષે ખરો વિચાર હસાવવ
તેમજ મનશક્તિને પણ આપ માટે. નિજ
ગોમાં વસ્તુઓ, નમુના. અને ચિત્રનું સંકેત
સ્થાન હોવુંજ નોંધએ એવા વિચાર ઉપ
રથી વસ્તુઓ, આપની અપ્રતિષ્ઠા ચીજો, વં
ધાયેલ અને અજેલવિધો અંગથી આકૃતિ
આના નકશા, પ્રાણીઓનાં ચિત્ર, રાજાનીક ન
વાંધે નેથી વસ્તુઓ. રાજાનાં નિર્ણયક
ત્વનીનો સંકેત કરવા માટે હાથગુરુ નવા
માટે ગાયકવાડે રૂ ૧૦૦૦ ની મંજુરી આપ
ત્યાં છે; પણ એ રૂકમમાંથી ત્રણ સંકેત
સ્થાન તે કંઈ રવેશ, યદ્ય શરૂ.

૧૨—એટાં બહાણું કરનાં ખુલ્લુ
ના કહેવું એ વેદનકર છે. —મીં એમજી એક
વેળા મોરેલ ગયા હતા ત્યાં ખીખ મિત્ર
સાથ એક તેમનો નજીકનો પશુ સ્થાન
પોતાં વાણી ગરીબમિત્ર પશુ હતા, તે ગરીબ

મીં એમજીને પોતાની સાથે કરવા જવા
ને કહ્યું. ધણે આમ કહ્યું એમજી ને થી
હા બોલે નહીં. મિત્ર બોલ્યો મીં એમજી,
હવા ખુલ્લી યદ્યે આણે આપણે સાથે કે
રવં નિકળીએ. મીં એમજીને કાંઈ બહાણું
જરૂર નહીં ત્યારે તે બોલ્યો, “બાક, હવે એ
કો માટે, ખુલ્લી યદ્યે; પણ મિત્રે માટે થ
વા ને હજુર અપકાર છે. હાથ ગુરતો તમે
સી રાત.”

૧૩—એક વેળા ધનન ગોળાને તે
ના શિલકે પોતાની વરસામાંને દહાડે એક
મરથી ખરીદ કરવા માકલ્યો; હવે પોતાનાં
ધરમાં મરથી પાસેલી મરથી હોવાથી ગોળા
પોતાનાં મ. એને પહોંસા આપી એક મરથી
શિલકને ધર લખ ગયો. તે મરથી ધણીજ
તક હતી. ચરતાં ચરે નહીં, ખીજે દહાડે
શિલકે ગોળાને એવિશે કહ્યું. ગોળા બોલ્યો,
“સાહેબ, એતો આમારે ધરની પાસેલી
મરથી હતી” શિલકે કહ્યું “હા, પણ તે ધર
ડી હતી.” “તારે સાહેબ,” ગોળાએ જવાબ
દીધો, “જુવાન હતી. તમે મને જુવાન કે
ધરડો કહેશો?” “અપમાન જુવાન.” શિલ
કે જવાબ દીધો. “ત્યારે સાહેબ, તારી નો
એતો કહેવા મુજબ તે મરથી મારીથી દ
મહીના નાની હતી. ત્યારે તે ધરડો કેમ કે
હેવાય?”

૧૪—નામ ધંધાદારીઓને પશુ કાઈ વે
ળા પોતાનું કામ ઉમંગથી કરવાનો વખત આ
વે છે. શેર ખોદુ તેમજ ફાંસીગર વગેરે કા
મમાં પોતાનાં કામને માટે ખુબ ધરપા
અને દોરવામ કરતા ખાલે મરથી આંહી
તલી દોડતા કરે છે.

અવાક ડયાંજી

મ મ મ હ.

પુસ્તક નં. ૧ લું.]

[આંક ૧૭ મો.

નિમખ ઉપરની મેહુશુલ.

૦. સતીસ શુ. દહેછે.

આલુ સામંતના ઉદયાં આંક માંસમા નિમખ ઉપરની જકાત રૂ. ૩૬, ૧૬,૦૦૦ થઈ હતી. નિમખની મેહુશુલમાં આ ધીમે ધીમે વધારો વધારો પેલા મંદપ્રતાપી અને બુદ્ધિમાન બારદ રીપતની રાજદુવારી દાને શમંદીની રૂબની તથા તરફનામાં એક વેલા ફરીથી બોલવાને આપણને ઉશ્કેરે છે તે લોક પ્રિય વાઈસરાયે નિમખ ઉપરનો કાં આંકો કરવો હતો એ ઉદ્દેશ્યાની આતરે. ખાદી જરૂર પડે છે. દરેક સભન તેથી કાંઈ અનજાણુ નથી. શુ' આ પુદ્ગલ વધારા ઉપરથી આપણી દયાલુ સરકારને મંગલુ નહીં જણશે કે નિમખ જેવી અદને આલા જોને અતિ ઉપોગની જણસા ઉપરથીજે જગત હજી વધારે કમી કરવામાં આવશે તે સરકારને હજી વધારે નહીં પ્રાપ્ત થશે સરકારી ઉપજ વધારે એટલુજ નહીં પણ મરીમ લોકો સરકારના હકમાં શીક શુભરી કરી તેમનાં વખાણુ મારી.

જ્યારે જ્યારે અને જ્યાં જ્યાં અમને તકમકથી વ્યારે ત્યારે અમા ફરીફરીને વેદાવતા રેહેશું નહીંકે દર પેલુંગમે દિંદુરયા નની હાલત પડતી ચતી જાય છે. તેનું મુખ કારણ એજ છે કે દરવરસે આપણા દેશ-ખાતે પર ફરોડા ફરીઆ નેટલી માટી રકમ ધસડાઈ આવેછે. હિન્દુસ્તાન પાસે દરવરસે આ જોવા માટી રકમ એકાદવી આપણે જોહીઆં ફરીએ છી મે નેના અવેજમાંત્યાં-નો વેપાર કોઈ પણ રંગશે આપણાંધી ખાલેતો અ પાણે જોતા નથી. હિન્દુસ્તાનની પડતી કમતાનું ખી વુ કારણ હુમેનીઅન અમતદારોની માટી સંજ્ઞાછે નેજોને માટા માટા પગાર આગજામાં આવેછે, ચોરી અને આચાર બખત હદ બહાર મયનાંછે. પમનીક હીપારટ્ટમંટમાં ચોરી હદ બહારછે, લોકો ઉપર કરનો બે.જો તેમનાથી ઉચતપ વેચા નથી, કર કરારની. આગમાં આપણી રથીતી ધણીજ ભય બરેલી અને ખેડતોને જીવમાત નેવીછે. બારદ રાન

અસલી પાણી છે એટલું તેઓએ પુલ્લું
દેખાડી આપ્યું; પણ હવે જોવાનું એ છે કે
સેરટ શું આવે છે. કોઈ બીજા અમલમાં
આવી સભા બધી હોય તો સભાસભા અને
તેમના બચાં કર્યાં મુખીયાય ખરો !

લગ્નના દેવાળનું મુલ.

છેક પ્રાચીન કાલમાં આપણે સીદાદી
ના જમણે વિશેષ વાંચીએ છીએ—કારણ જવા
રે એક માણસ પોતાની બેઠી ઇચ્છા લગ્નમાં
પરડેલી બંધીને ખીજાને વેચતો ત્યારે તેમ
ની વચ્ચે એક ગંભીર ક્રિયા સાધવું સાદું
વસ્તુ હતું, કે જે સાદાંતે તેઓ પોતા ઉપર
કરજીઆવ બંધાવન ચમલું સમજતા હતા.
એમાં સારાં પતી વખત ન્યાત જમન તો
ધણીજ સાધારન રીતે ચાલતાં હતાં; કારણ
કે છેક અસનના વખતથી એકાં જમવામાં
બાઈબંધી અને કિષ્કસુ પછાતો વચન
સંભાલે જણાય છે. એ ક્રિયાને વધારે મજબુ
ત ગંભીર રૂપ આપવાને ધરમના ઉપાધીઆ
ઓને નોતર્યાં અગત્ય કરીને કરવામાં આ-
વતાં હતાં.

હજીયત પહેલા શુભ મીનીઝને વિશે
કહેવાય છે કે તેણે લાનથી જોડાવાની રીત
પ્રથમ ચાલુ કરી અને તેને લગતા કાયદા
પણ રચ્યા. કુનાની લોકો લગ્નની પેદિશ કા-
દનાર તરીકે સીદાદાને લેખે છે; પણ ચીનાઈ
લોકો એ પેદિશ ચાલુ કરવાનું માનતેમના શે
હાથ ને આપે છે જ્યારે પાર્સીઆન લોકો
માન્ડો કાપેક તથા ચાદુદીઓ તે દેવને
કે જેણે મોઝીસને કાયદા કરી આપ્યા તે
ને લગતી રીત દાખવ કરવાની પેદિશ ચાલુ
પાડે છે રફતે રફતે બીજી મોઝીની માફક
અધરી પોતાના ધણીની મીલકત ગણાવા

લાગી તેથી માત્ર તાલેવંત સેદેલાદી લગ્ન
કરી શકતા પણ ગરીબોને તેમ કરવું બાધી
પડ્યા લાગ્યું. મીલકતના કાયદાને લગતા
મગલઓ એજ સમય ઉપરથી જોરતોને
લાલ પાડવામાં આગ્યા અને તે વિશેના
લખાણો આપણે છેક પુરાતન દસ્તરોમાં
જોઈએ છીએ.

લાયન્સ શેહેરની કુલવંત નાર.

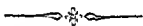
ઉપના નામનો એક દલોજ માહાબારત
એવું જુલવર લીટને ૧૮૩૮ માં લખ્યો હતો.
પોલીસ દેસવેદસ શેહેરે લાયન્સના એક
માતખર વેપારીની બેઠી છે. તેના હાથની માં
ગમ્મી કરવા કણ શખસો ઉભા થાય છે
તેમનાં નામ—મોસીએન્ટ ગ્લેવોસ અને
કલાદમિજનના છે. એ કણે પુરૂષને પોલીસ
ના પસંદ કરે છે, તેથી તેઓ ત્રણે તેણીની
ઉપર પોતાને કર્લા અપમાનને માટે કાને
લેવાને એક સંપ કરે છે. હવે કલાદ એક બા
ખાનનો લોકો છે તેને તેઓ શેહેર નાગો
ના એક ગાહજાદામાં ખપાવે છે. તેને માટે
તેઓ એક અવાજે પોલીસની આગલ મોટી
મોટી રફાંસ મારી તેને મેમો સરેપર ઉપ
રના સુદર કિલાને માલેક, મોટી મોટી
બગીચીની આવીદ, અને બીજા બેદદ અ-
જાણના સાહેબ તરીકે ખપાવે છે તે
માટેની આંધી સરેદધી પોલીસ તેને પોતાનો
હાથ આપે છે લખતે ગાંઠ બાંધ્યા પછી જે
લોનને કલાદ પોતાની માના જુવડાંમાં લખ
વર્ધ રાખે છે. એ રંપશે પોતાને દરેક વસ્તો
જોઈ મગમ. પોલીસ અતિશય કોપાયમાન
અને છે. કલાદ તેણીને છોડી જઈ ફરેન્ચ લ
સકરમાં સખેજ થાય છે ત્યાં તે રણ વરસ
માં કરનલની પદવીએ પુગે છે. તે ખાદ પોતા

દુર દાઝ અને અડમ્બળ બરેલા રસતાવાલ; હુપ્પા કરતાં તો હજાર દરજ્જે ઠીક પડ્યું છે. હુપ્પા નવું પડ્યું, સાધી નવી પધ છે, કુવો પણ ખોદાયો છે, પણ ખીચારા દસતુરનાં પુન જ્યાં જોઈએ ત્યાં આડે-આવે છે. એવું કહેવાય છે કે ત્યાંના દસતુરજીના તરેહવાર શીતવાને લીધે તે નવું દુપ્પું જોવાને ખાતર જ આજ સુધી રહી ગયલું છે. વધી એવું સાંભળવામાં આવે છે કે દસતુરજીએ તે દુપ્પું વાપરવાને પાછલથી લોકોને આગ્રહ કર્યો પણ જ્યાં વેહેમીઓ વસે ત્યાં લી કેમ ઉગડે તે મુજબ સરવે કાઢી પેહેલું રવાન અડવા ને આચડા કરે છે.

હાલે હાલ મુધરાઈ ખાતાંએ કરેલાં બત્તર વગેરેના મકાન જણાય છે; પણ તે મકાનોના બાજો ઉપયોગ કરવામાં આવતો નથી. લોકો શહેરના દરેક રેવાળ આગલ પાસે પાસ દુકાણુ રાખી અસહી રીતને પસંદ કરે છે. બજારમાંની એક દુકાણુનાં અંતરે બાજા વિશે પુછ્યું તો અમને એવું જવાબ મળ્યો કે “બાપા, હમણા ઘણો જીલમ પડે છે આગલ એવું ૨૦ ના બાકું હતું પણ હાલમાં ૨૦ ૧૧ વધી ગયું છે. હવે એવી દુકાણુના મુંગધમાં અલબત્ત એક ગલીમાં ૨૦ ૧૦) ઉપજ થકે. મુંગધની કરાકરૂં મારજીવના ધડીઆલ જેવું રતેધનના નવા રસતા ઉપર એક મીનારો અને ધડીઆલ છે તેમાં રાતરે પણ વજન જણાય છે. તે મીનારો ત્યાંના પારશી મોડીજીની ઇલાહગારીનાં ત્યાંના લોકોએ ઉભા કર્યો છે. રતેધન સેહેરની સપાટીથી આસરે ૨૫ ફૂટ ઉચું બનાવેલું છે. તેની હેઠલમાં તી-કાત વગેરેની આપીસો છે. સુરતનો પૈરી રસતા રતેધન-આગલથી હોપ પ્રલ સુધીને ડ્રસાદ બાંધેલો છે. તે ઉપર મુંગધની મોટી મોટી

કુરપ શાપ, કેબીનત એકર શાપ, અને ખીજ દુકાણોનો કાંઈ જોસો છુટો છુટો દેખાય છે. હોતેલો ગણતીનાં ૩) છે તેમાં નાનપરાતુ હોતેલ જ નદીની સામે એક પદરખાણુને ગાંધે છે ત્યાં લોકોનો આવજા ઠીક છે. આખાં દહાડાની શી નાસતાં મુખો ૨૦ ૧૧ છે. તે હોતેલ એક જઈ પારસન અમાવે છે. તે મુસાફરોને અહીં જોતાં તો એક મોટો આ-શારો છે. અશરમાં સુરતની ચોકખજાર મુખ દીપતી હતી હમણે લોકોનાં ત્યાં રોજ જમાવડે થતો હતો; પણ ખેદશાળ જણાય છે કે આજે ત્યાં ગણતીના લોક તોપતા લઈ બેસે છે. નવા ખતો નદી કાઢેલો અગાલી કીલ્લો આજે સર-કારી હાથેલો તરીકે વપરાય છે. સુરતની સાંધે પારધણાં ગામડા છે તેમાં રંદરતું ગામ મોટું છે. તે તાપી નદીને કીનારે છે ત્યાં હોપ પ્રલ ઉપરથી જવાય છે. ત્યાંના રસતા હોપ પ્રલથી ગામ સુધી પાકો બાંધેલો છે. ત્યાં હાલે હાલ મસજીદો શીવાય ખીજી કાંઈ જોવાનું નથી એ ગામમાં પણ મુંગધનાં પારસીઓના સખી દીલ મુરદની એક અહીં નિશાન જણાય છે નદી કીનારે મોટા અડ બેહેરતનસીન શેઠ હોર મજી માગુએ બાંધાવેલી ધરમશરા છે. તે એક મજબાની પાકો બાંધેલી છે, ત્યાં મારે નરસો અવસરે પારસીઓનાં વપરાશમાં આવે એવો એક જોડેલો છે. જોડેલાની સાંધે કમ્બાંદિનમાં એક કુવો છે. એ ધરમસરાના નીબાવ મટે મરહુમ શેઠ માગુએ પડોસમાં એક પ્રલસા જગા ધરમમાં આપી છે; પણ જણાવાને દમ ગીરી ઉપર છે કે તેની કાંઈ દુપ્પ રેખ તથા ઉપર નીચર જેવી જોઈએ તેવી રીતે રખાતી નથી. એ વાત બેહેરતી શેઠના દીકરાઓને સરૂ લગાડ એવી નથી. દુપ્પ રેખની ગધર લાગીયા એ ધરમસરા મુસાફરોના વપરાસ માં આવતી નથી. તેન કારણ કાંઈ ઈમારત

નિપડતલ હાલત નથી; પણ જે વધુ ખટ
 માંથીના લાંબા વખતનાં ઠરીકમ ઉપર
 રમસરાનાં ચુતવલ્લીઓની બેઠકારી છે. અને
 રમસરાનાં જોવા ખાતર એક મહીદાને આં
 રે જે વેલા જમ આગ્યા પણ અંધે વેલા તે
 પોકસ કુટુંબીથી રોકાયલી જોઈ નથી અને
 પંધે વેલા બેનરનીય થઈ પાછા ફરીઆ. આ
 થા છે કે મીસીઅરસ અરદેયર, માણેકજી
 અને રસતમજી હોરમજી માણુ એ બાબદ
 ઉપર કાંઈ ધીઆન પોહાયાડો અને એવું
 કરો કે પોતાના મુરખીએ સ્થાપેલુ આ ઉપ
 રાગી પરમાખાતું પરદેશી મુસાફરોનાજ ઉપરો
 મમાં આવે.

હિંદુ એકુતના જીવો.

આપણા હિંદુભાઈને, પોતાનાં મુખમાં
 દે માત્ર પોડીક ચીજની હાજત હોય છે.
 તેની ઉમેદનાં વરગુજનો પેરાયો કાંઈ મોટો
 હોતો નથી; અને વતી તે ઉમેદો સોહેલા
 ઈથી તરૂન થઈ શકે છે. પડોસીઓનું મંડ
 બ તેની આસપાસ બેસું થઈ એટલે પાર
 સીઓના ધાન્દી પેચી ઇયાં સ્વાસ્થી મોટી
 લહેઝરાર દુધની આ તેમજ ખરાબ નલા
 ગેત માટેનાં કીમતો બેજનનો તેને કાંઈ
 મોલ રહેતો નથી. તેને લાંબી મિજબનને
 યંકજી મજાકાના હુકાતો રોર તેને ઉકાળનું
 કારણ આપે છે. તે હુકો મોઢે જોઢે ફરી
 મંડળને ગમત આપે છે. જે હુકાપાય મં
 ડળને ખુશી કરવાને એક બીજી ચીજ ને
 તે રાખે છે તે એક બે દોળક તથા અંગ
 અને કાટનીની સારંગી ને માત્ર ટૂંક ટૂંક
 ભરડી ભજી છે તે શિવપ બીજી કાંઈ હોઈ
 નથી. તેના મેજાનોમાટે પારસી કાચ ખુ

રસી કે મુશીઆની ખંડોની મરમ રેડી નથી
 કારણ સધાઓ ફગરે અતઠી હોયો બ
 લ નહી તે પડાંયા મારી જમીન માફ
 કરી પેસીનય છે. માત્ર હુકા અને ટૂંક
 ટૂંક ઇયા ધમ ધમ અને સેપટે જી જી
 જી જીયો તેની સધળી હાજતો તરૂન થઈ
 જાય છે. —

હિંદુઓ સ્વભાવિકરૂતે સંતોષી, એકમાં
 રજી અને રાંક હોય છે, પણ તેનાં, ખ
 રાં કુદરતી મુખમાં મરકાથી જીવનમાં કે
 રાથી સોહેજ ગાજ ખમજ પડી જણા
 વ છે. હિંદુઓની આવકનો મોટો ભા
 ગ પોતાના વાસને નહી ઇયા પોતાના ક
 ટુંબ કાળીલા માટે નહી પણ સરકારનાં હો
 નરામાં જાય છે. હિંદુ ઉદ્યાગ અને મે
 હેનગની આવકના એકદર શરજયાં માંથી
 રોકડે ૨૦ તકા ફર રહે મરકાર લે છે
 ૧૧ કરોડ રૂપીઆ મુગારોમાં અપાય
 છે, અને '૩૬ કરોડ રૂપીઆ પેનશનરો લે
 છે. હિંદુસ્તાનમાં ને સાહાઈ કરોડ રૂપી
 આની ઉપજ પાવ છે તેમાંથી ૨૦ કરોડ
 રૂપીઆ ઇઆને આખી આવકનો ફાં ભા
 ગ પંચાત આતે ધમજી જાય છે એ રો
 અટકલ બાંધેલી છે; ત્યારે હવે હિંદુઓનો
 માતમર તે કમાંથી થાય!

મુખીઆઈ જોડ

નમુનો ૧૩ મા.

મારા ધ્યારા, લોહો કાઝાં પાણી કા
 લાં પાણી બેલ છે તેમાં અને ઘંડાં પાણી
 માં રો ફરક હય ?

“ફરક એટલોજ” ધણી બોલ્યો “કે
 તને કાઝાં પાણી ને કાહાડે. તો મારા જી
 વને ઘંડાં પાણી નેટકી થંડક પડે.

અન્નમ-ઇ-ભીવણ

અંક ૩ એ

મ વે રા ત્રી જે

એક પુ'પડી—તેમાંથી રતમ ચીરડે હાલ ગાલ. આવે છે—અને એક
ખાનુએ બેસીજઈ ગમગીન દીવે નીચલું ગાયણ ગાય છે

ગતલ—ભાઈરમી

“જોશકોને તરે કાલે ગમ” — એ રાહ.

નસીમ માં રૂઠું મુજથી પડિછે આવી મુજ પર જઈ
માંસુક મારી રો દહ — યજ ગય મુજ સે બેવડા — નસીમ
જાણમાં તે જુગમુરત—પણ ખાતેનથીનીકની તે બદ
સોગાંધને ક્રમગણતે — ક્રાધી ગારી છંદગાં, રદ — નસીમ
પદ્ધતના લાભથી તેને — ક્રાધી અને મુજથી જુદાઈ
પુવાર કરી છોડી ગય — ક્રાધી ખીજાની ર આશનાઈ — નસીમ
યગાથો જુ'જથી હું બેવાર—પણ હવે આવે મુજ હાક અગર
તો આંખેજ તો ખાનુરે — ચીરી નાંખસ જુગતું છગર — નસીમ
મરી ગમલો મુજને અરે — રામજેછે જુ' આ બદગુમાં
પરવાના મીસાલ બનીને હું — ભટકમ લેવાને જુગતો જાત — નસીમ

અરે જુદા જુદા આવે જુ' મા
રે હાલ રૂઠમ સોધગર તરીકેની મારી
કરી આવજ અને આને આવે ચીરડેહા
ક બીખાગી હાલતમાં એક સુધી ગાનનો
પણ જોતાજ હું, આથી કંગાલ અને જુ
ખમરાની હાલતનું મુજ કારણ નોહિલું તો
એક ખોરાત એક નાંખેર ખોરાત માલમ
પડેછે. હા! એ. બદકાર ને બેવડા જુલ
એરે આવે તે મારા કેવા હાલ ક્રાધા
ને તારી પાધી મતલબને ખાતર મરેજા
ન લેવાને પણ જુ' મુકી નહીં. મારી
તંબારીની હાલતમાં જુ' મારી કાતાની સ
ની હતી પણ જ્યારે મારી દોલત ખુરી
ગય તે કોઈખાજ ઉપર નહીં પણ તારીજ દેખ

ર ત્યારે જુ' મને હાલત છોડી ખીજ
તવગર મારની જુ' માંસુક બની — [જ
રા થોભી] અકરોશ મને જો એવી ખખ
ર હતે તો હું તારી પાછલ એટલી દોષ
ત ખજાજ નહીં કરે, અરે જુદા જુ' મા
રે મારી નજર એ જુગમુરત પણ કર
જુકમા દોલખની દેવીધીખા સીરા એથી
એ દાકણ ઉપર પડી તે વખતે મારી મથ
મા કાંચે નહીં ફાલી ગઈ કે એના એરે
ઉપર લાભાઈ આવે નસીમ પહો
મતે નહીં, અરે જુ' વખતે મે તેજાની
હાલ માલ હાલમાં. ક્રાધી તેવખતે મારે
હાલ કપઈ કાંચે નહીં ગાયો કે આને
આથી પરજાત હાલતમાં હું આથી વડત

નહી (જરા થોભો) : "અરે હું કેવો ચુર" ખ કે બોલા પચાંગાં ખીજી વાર તેનેથી કંગાઇ લગ ભગ મારો જાનં પણુ એ હી દેવાની ધાસ્તીમાં આવી પડ્યા હ તો. તેનાં કાલાવાસા અને રડવાથી મા રૂં દીલ મામતી માફક પીગડી ગયું અ ને ફરી એક વાર તેને મારી મેહિરદાર ત રીકે પાછી રાખવાને હું તથવાર યથા પ ણુ અફસોસ! તે નખરાં ખાખનાં ફરેખને હું મંગણ થકીયો નહીં. તે દગાખાને મ ને ખીનકદરે ઉપે મસ્તક કુથામાં ફેંકી દીધો [રડેછે] હા! તેવખતે એકા યિ વાગ મારે કોઇ ખીજો મદદગાર હતો નહીં. તે જ કરીમ કાસ્તાખની કુદરતથી ખીઆરે ચુરગીન ત્યાં આવી બાગો અને મને મોટી મેહિનતે. બહાર કાઢી તે ખીઆરે પોતાનાં મ કાંતગા લખ ગયા અને ત્યાં મારી ધણી મા પજત કરી [જરા થોભો] ખીઆરે બોક્કા મ રદો પોતાની માથુશાની વફાદારી ઉપર વીચ વાસ રાખી તેમને પોતાના જાનંથી વધારેમગુંછે અને તેઓ ઉપર તેઓ હલ્કી બહાર ફી દા યઈ રહેછે. તેઓ કહજ નહી પચુ ક કત પછસાને પ્રજનારા પ્રતજાં છે. તેઓ મુઠ જાનેજ ખોચારો મગું છે જ્યાં શુધી અ પણી પસ પછસા હોય છે ત્યાં શુધી તેઓ આપણી દરેક રીતે ચુભામગીરી કરવાને ખુશી હોય છે પણ પછયા ગયા બાદ તે ઓ આપણુ દરેક હોકમની સામે યાયછે. અને જો લાગણવે તો કોઇ ખીજાની આ સતોઈ પણ કણુજ કરેછે. માટે ઓ ખી લેય દીલનાં મરદો મુજનાં આ હાલ ઉપર થી તમે ધડો-લેજો ને ઓરત જાતના બહારના દેખાવ તથા તેમની મીઠી બોલી ઉપરથી કલેખી તમે તેઓની ફરેખી જ મમાં ક્ષયતા ના, અયવાતો તેઓ ઉપર

કયા મણુ ધનંજય રાખતા ના, [જરા ઠો બી] અરે ખુદા એવા તે મે તારો. શા ચુ નાદ કીધો કે વું ગને આવા હેજાન અ ને પરેશાન ફરેવેછે! નશીખ! નશીખ! જો વું ચુરખી ફકપુંજ છે તો તદનજ રૂક અને આવી કંગાળ હીનપરતી બરેલી મુજની હા લંતનો તદનજ અંત લાવ [મઠિ હાય દ ધ ગમ કરેછે] પણ નહી જ્યાંશુધી એ બેવજા ચુડેલ ઉપર હું મારું વેર લઉ નહીં ત્યાંશુધી એથી પણ કંગાલ હાલતમાં ફરવાનું હું પસંદ કરીય. [ચુસ્તમાયો] મારી રગીમાંનું રાવજું લોહી ઉછડી આવી પ લી બદકાર દાદ્યુને તેના નવા ધવારની ગો દમાંથી ખેંચી કાઢી તેનાં જીગરનાં ટુકડે ડંકડા કરી નાંખવાને મને ક્યારનું ઉસ્કે રધ આજુછે. હા! હવે હું એને વધારે દ લાગ ગોજ મળાદમાં રહેવા દેનાંદ નથી.

[ચુસ્તમાયો આવી. ખંજર હાયમાં લ ધ જેવો બહાર ધસવા જાયછે તે વાજ ચુરગીન દાખખ ધાયછે.]

ચુરગીન—કેમ રસ્તમાં આજે તમે કંઈ જીપડીની બહાર બેઠાછો? વખતે કોઇ ઓલખી કાઢ્યે તો આપણી બધી ગોઠણુ પુલ મલી જશે.

રસ્તમ—[ગમગીન મેકેર] અરે આ વી એક કંગાળ જીપડીમાં બરાધ રહેવું અને ને તેમી વલી એતકશીરે ખંદાઆણુ સેવજું એ કેમ ગમે! અગરજો કોઇ મને ઓખખરો તો ઓર મને કાયદોજ છે.

ચુ—[વારે રસ્તમ! બસ ધયું કે? આ પણી કજ્જાત શું પુરી ધકકે? મારી મેહિનત નો બલ્લો મને મલી ચુકા કે? હજી તો હું પે ભી તરફથી ઠોડો ધણુ પછયા ઓઝાવવાની વ તરણુ કરું છું તેટલાં તમે એ શું ધાન વાંચોછો.

રૂ—નહી, બાઇ નહીં. ચુસ્તમાયો મા

રથો એવુ બોલાયું માટે મને ઝાક કરું હું તારા ઘણો હેરાનમંદ છું. તારું સૌ રૂં થયલું જોવાને હું મારાં અંતરણથી ખુશી છું પણ દોસ્ત યુરગીન અને કે હ કે તું ત્યાં જઈને કેવી તરંગથી વાત કરશે ?

યુ—વાત કરશે ! અરે ભણાં માણસ હું ત્યાં જઈ આપો અને સંઘર્ષ ન કરી પણ કરી આપો, અહીં કંઈ પ્રયત્ન પડે કે ?

રૂ—થું તે દગાબાજો પોતાનું કર્ણક તારી આગલ કબ્જા કરવું ?

યુ—નહી કરે ? યુરગીન બચે કંઈ જોવા તેવા છે. આપણે બધી વાતે ફન અને ફરેખમાં પ્રશન્ત થું આવી એક આ રતને નેર નહી કરી ચકીએ.

રૂ—અરે ભણા દોસ્ત, એ કાંઈ એ રત નથી, એ તો દાજબની ડાકણ આપું સરસ રૂપ લઈને બીચારા ભાગ્ય મરને ખરાબ કરવાને આ ફુલીઆમાં ઉતરી આવી છે.

યુ—ડાકણ હોય કે ભુટ હોય પણ બં દા આગલ તેનું કાંઈ ચાલવાનું છે.

રૂ—(બાળુએ) રખેને એ બીચારો તે પાંપીની જાલમાં ફસાઈ જાય. (જોડે થી) પણ યુરગીન, મારી આગલ જરા સરવે બોલાસાથી વાંત તો કર કે તાંદાં તે સું સું વાત કીધી.

યુ—જો તારી આદેસ્તજ છે તો સાં ભલ. પેહલાં તો ખાંધ-સાહેબ તમારાં ખુ ન માટે તરતજ સસાકા લીન પાંજી કરી જ્યાં આપણને દમ કરવામા પણ કાંઈ બા કાત રાખી નહી પણ આપણે કાંઈ ગભરાયા નહી અને થડે કલેજે તમામ સાંભલી આ કરવું. જ્યારે અંતે-જોડું કે આપ

લેખી મુકા દમયું નહી તો આપણું કાંઈ વલણ નહી તેથી આપણે પણ મીનતજ બોલી સંઘર્ષ જાહેર કરી નાખવા કહી બપટા માં ચાલવા માંડવું એટલે તેવણ ગભરાઈને રાહ પર આવીઆં.

રૂ—વાર પછી સું ?

યુ—પછી સું વધી, મારી જે મતલબ હતી તેમાં હાથ હું અરથો તો પાર પડી ચુકો. છું. જોઈએ વધી આજે અંતે તેવણ આપણાં ધરમાં તમરી લેવાનાં છે.

રૂ—તારૂં ધર આવવાનું કાંઈ કારણ ?

યુ—કારણ ? મારી મતલબ શી હતી ? કોઠલી કહડાવવાની મતલબથી તો આટલી જી હનત કરું છું આપણને બીજું શું જોઈએ. કોઠલી, કોઠલી, અને કોઠલી.

રૂ—કોઠલી શેની ?

યુ—તમાબી કેસ જોદાનાં વધી છે અને તેથીજ આવીમા હાથઉપર ઘાઈ આ ફને પ્રગા છે. ભણા માણસ કોઠલી ને શેની હોય વધી પછડાની ! આપણે એક તો હાથી દાંતના પેપારી પડ્યા, બીજું નો મેહોંડે બીજું તારે વધી આપણને પછડાની કાંઈ કોડી અગત હોય ! હજી અમલવા કે આઈન-કાફ-લામના વાખા.

રૂ—કીક કીક યુરગીન, તને ગમે એ વો ઉપાયથી તારી મતલબ તું કાઢાડ. જોઈ એ તો તે અંગલને જાન પણ લેવાને અટકતો ના કે જેથી આ મારા હાથ તેણી નાં પાંપી સાહીથી અરડાવે નહી.

યુ—નહી રૂ બા આપણું એ કામ નહી. આપણી તો ગેરત સરી કે પછી ન જો છે અને તે છે. જોઈએ તેમ કોડી લેના. બીરાદર રસ્તમ, તમને પણ તેમાં થી કાંઈક લાગ આપીય કે તારા કરમ વખ તમાં તને કામ લાગે.

૨—છટ! છટ! મને એ પાપીની એક પદ પછુ લેવી હરમ. છે. એવા દગ લપ્પાણી મેલવેલા પદસાથી ભપકામાં ફરતું અને મોજ મજાદ કરી તેના કરતાં આ ફકીરી લેવામ અને મુકો રાતો મને વધારે પમદ આવે છે. જા ખોરાધર બેલાયક તારા કામમાં તને કંતેલ થતો. તારા ભણ્યા પાપ તે મરિ હજીપણ હું વધારે દલાડ છ પાછ રહીશ. તેની કંઈ ફીકર નાં કર, પછુ મારી આં છેલી શીખમણ છુપુ છપાદ રાખ નેકે આ બદકારથી પ્રુપ હુશીયાર રહેવું એની માયો મીધી પાતો પર મોત્રાવું નહી. ને દાકણુ ચેતાનાં આવીદને દગો છ તેના જન પવોક લેવાને સુખી નહીં, તે તને શું છેડશે.

શુ — અરે એવા એવા કરે, તમે જુઓ તો ખમ કે હું મારી બાજુ કરી તરે રમું છું.

(ભણે.)

૨—એપણો! હા! શુદ તારો નેગેહ ખાન થતો! મને એ વાતમાં મોરો ભેદ લાગે છે. તે એને પદસા આપવા એને ધેર વરે સાધી મલાતીને જાપ એ મને ધણું અજબ લાગે છે રમિને નીચારો પદસા લેવા જતાં ચેતાનો જાન જોહી આવે. એ વાગેક રતાં હાથથી એ ફાવી જાપ એ તદન નહીં બનવા જાય છે. એર મે તો એને ચેતાનો ને હુશીયારીથી આજવા કહ્યું છે. પછી તો એનું કીસમત [જરા થોળો] હા! કીસમત! કીસમત! પુનતું ચકકર કેવું કરામતી છે. ટું થકીમાં ફકીરને શાહ બતાવે છે અને શાહને ખાકમાં લેતાવે છે. [જરા થોળો] અરે મારે કીસમત જ્યારે મોક હવે ત્યારે હું પદસે તકે સુખી હતો મોજ મજાદ ભોગ પવો હતો અને મારાં મળ્યો હું એમ મ

અનતો હતો કે મારાં નેવા કાઈજ સુખી હોયે. પ્રણ જ્યારે મુજનું કીસમત મારેથી આકં થકું ત્યારે જ આવી બેવડા ઓરત મને હાથ લાગી નેને મારી દોલત પાએ માલ ફરી; મારી ઉપર સીતમં ગુનારી; મારી આવી બીખમી, હાલત કરી દુકડા નાન ને આટે મને મોતાજ ફરી નાખે છે. [જરા કાઠો] હા! સુખથી મારે મગજ ફરે છે મારી આંખ આધારા આવે છે. અરે કો—
[એક દમ બેશુધ પદ પૂરી પડે છે.]

(પરડો પડે છે.)

[અંક ત્રીજો તમામ]

અંક ૪ ઠો

મવરા — વણેલા

શુરંગીનનાં મકાનનો બહારનો ડાખ દીલ્લર આંદશમાં બોલી રેખાય છે.

દીલ્લર — [એપણો] ફારની હું એની વાત નોંધું ને એનું કો કોટાણું મલે નહીં. કાણુ જાણું વધી પાને કોટ પડે હોય તો. મારાંનાં શું ભોગ લાગાં કે એવા આવીદ શોધી કાઢ્યો. અરે! હું કેવી બેવકુફ કે જાનો જોઈને ખાડામાં પડી! અરહીશ! ને જાંબીયતની જુસરીમાંથી વીકલી ખાકીનાં દલાડા સુખચેતમાં ગુજારવાની ઉચ્ચે રાખી હતી તેજ જુસરી પાછી મારે ગયે ઓલવવાનો વખત આવ્યો. મારી ખરી મરિતને એકકી કીપેલી મારી મોડી થણી પડી હતી તેની એ કંગાલે શું શું કન ફરેબધી થકી લઈ ઉડાવી દીધી એટલું જ નહીં પણ મારી કેટલીક ખાકીનાં જથ્થોસો પણ વેચી એનું પૂરે કીક. હવે તો મારી પ

શે એકુ પછી પણ ફરી નથી આવે એ કાંઈ
હવે હું શું કરશું? એનો તુલન હામખોરી
પર ખોરાક કાળને સાવધાને બદલે શંભો
મારી પાછો માગે છે. એક હલકી ફરી તરી
કે દલાલ-કાલનાં મંતાં એવા એક છાક
રતી માલિકદર પાની રહેવાને મેં હવે સત ની
આપું તો આજે મારા આવા હાલ થયા
અને મુખે મરવાને ન ત આવશે. (જ
મે બાળકો ક્રોડે હાથ રહેવા નાં. કંઈ
કોપાપણું મારી શંભે તારી રહે છે (જ
રાં ચેલો હરેતે એકજ હાથ રહેવા છે.
તે એકે મારી બાઈ આગળ હું ખાઈને
હ અને તેનાં મોવાલા કયાં આ મુ નાં
નમ પર કુદાં મુ મારી આગલી ચકા
તેની પાછો પાછો માયું. અરે પુત્ર! મારાં
નથી નાં હવે શું રીડનામગીરી જાણી હવે
કો રીસર નાચું નાં નીચાર કરે છે એ
શંભો શરમી પાપચમી કાલ થાયેને

શુ માન-પાછો જાણે કેમ મારી વ
હાલી હાલમેર આજે અટકી મમનન કેમ

શી-(રડતી) અરે હું મુઠ મારી મમ
ગીનીને હેડા રાણુ તાણે પુરા કમરે
લાવશે

શુ-(ખાણુએ) બાપરે! ખાહ તો પુન
તરી ગયાં છે તારાં શંભોનીને જ મમ નવું
પંચો હાં (મિલેથી કેમ વહી શું બોલું
પડ્યું!

શી-તો તો બહુ આવી બાળને પુકી
પડ્યા કેની તે વરી કાણું શું પડ્યું કરીને
પ્રકોષો જરા પીચાર સેવો તમા તો આજો
રહાવો હાડ અને હુવારમાં મસતં ચકને
પડ્યા રહે ને મોવાલાં આ મને પુખી નાં
એવો બાણું મારું. આજે આપણે ધરજીવી
ખેલાનાં મેલી મજેલાં બાળને મારે
કેમની બધી પંચાવા કરી મશે તેનાં શું

રસનો મારેનો તો એ તો ફરેલાં રહેવા
નહી.

શુ-(મિલેથી હરીતે) અરે હાલની
બસ એકલામાં જ લેખરેડ મધ અરે એવાં
એવાં તો મારી મોઝન ચાર લકાં છે તારે
[મુઠ પર હાથે કરવા] હું કેવે બહાકર કે ત
બુતમે ૧ આસમન મલી રેખેડેડહું. તો
શંભો કંઈ ન આજે વં હા ને કાળને
માનનાં વાપરે કે ની શયે દયે વાર ક
રતી વનો કાળ તેવા નાલ નાલમેતથી ન
મા જવું એ મનાં શે શમમારી પંચાર
આપણું હાલ તો મમ કાલો લેણું રાખે
તારીકની ફરમ પડી હામ પાડી ઉતરી, વ
ધરે ફરેલી કરે જેવી કામનો કામ આ
જે પડે.

શી-પણુ એમ તે તમે કયાં શુધી વા
એકા હામ દેવા કરવા.

શુ-અરે આજે જ હું એ બધાનો
નીમા કાણી નાખ્યું તું જોનાં મુઠ.

શી-કપાંથી તમારો પેકામ થો.

શુ-કેમ વધી પહો જાતપર મધા કે.

શી-નામ પડી પણુ તારે મને કહેન
કે તમા કપાંથી લાવશે.

શુ-બોલો લમ] તારે શંભો મને
હાણુ એ સેનાની ખાણુ હામ લાગી છે.

શી-[અજાન થા] સેનાની ખાણુ શા
કેમ મગજ ને નાં છે કે નહીં.

શુ-મારે મગજ પેકાણે છે કે નહીં તે
ચાલા વપતમાં સાલમ પડશે.

શી-તારી એ મહારીની વાત હોડી
દે કાણુ હવે મારી સપલી પીરન નાં
રહે છે.

શુ-હાલને સેનાની ખાણુ તે શું
તે તું નહીં શમતી તો હું સમજાવું.

[હાલેથી] મારી સેનાની ખાણુ તે તાર

તુને મેં મારા કાકાના મેહલના દરવાજામાંથી બહાર નીકળતાં જોયા હતા. તે શું તું લીધાં કંઈકામે ગયા હતા?

શુ—મનમાં] એવણે ક્યાં પરાણ હતરે છે! [મિટેથી] નહીં હું તાંધાં ગયોજ નથી.

બે—[મનમાં] એ તો અતીવારથીજ લેવા માંગે છે [મિટેથી] બાઈ તું કયો ફીકર નાં કર એમાં તારું કંઈ જવાનું નથી.

શુ—અરે બધાં મણુમ મરું. સેવ શુ કે વરી તથા!

બે—[મનમાં] એને જરા લટ બનાવવો જોઈએ. વખતે કંઈ ભરમ નીકળી મરશે.

[શીશી જોઈ] મિટેથી બાઈ શુભીન શોશામાં શરામ કંઈએ આ પધસા સ [પધસા અપે ૩.] અને ખી ૧.

શુ—[આલુએ] આએ તો બેઠાએ છ મહીયા [મિટેથી] મને તો કંઈ હવે જોઈએ નહીં અપરે તો હવે શુભર હવર છપ્પે તે કરતાં લાવો તમની મરજી છે તો મને ક્યાં નાં છે. [ખલુએ] એ કંઈ આવવો પરતો નથી.

બે—[આલુએ] હવે જરા એ પીએ પ છી એને બનાવી સપણ પછી લઉં. ત્યારની માયાકુત કંઈ પછી કંઈ બેઠા આપનો નથી. [મિટેથી] પછી બાઈ તું મારેયો લુદાઇ રાખે છે આની એક નજીવી મારી આલેશ તું જર લાવતા નથી અને મને ખાતું રામજની લડાવે છે એ ફીક નહીં.

બે—[આલુએ] હવે જરા એ પીએ પ છી એને બનાવી સપણ પછી લઉં. ત્યારની માયાકુત કંઈ પછી કંઈ બેઠા આપનો નથી. [મિટેથી] પછી બાઈ તું મારેયો લુદાઇ રાખે છે આની એક નજીવી મારી આલેશ તું જર લાવતા નથી અને મને ખાતું રામજની લડાવે છે એ ફીક નહીં.

શુ—અરે મારા જનમમાં હું એકવાર પણ ખાતું બેઠાએ લઉં એવું મને યાદ નથી.

[ખલુએ] એકવાર નહીં હાં હજારવાર.

બે—નહીં દોસત તું કંઈ સુસી નાં કર ! હું તો સેજ મસકરી કંઈ વાર. માસ કાકાનાં ધરમાં જે પરીજો હતીયો હતો તે તુને યાદ છે !

શુ—હાં બરાબર.

બે—તેને અને મરી કાપીને ત્રાદળી દહાડો સાડે વાત કરતાં મ બેઠામાં ફરતાં કે ખી જોયાં હતાં ?

શુ—કાનપર હાં મ મુશી નાં રે બી ! એ કંઈ આપણને ખબર નથી.

બે—[આલુએ] એ એમ મહી સમજે [મિટેથી] વરું તું જા અને પતો ગુલામ બધ આવ આત હું પછી અંદર આવી લાઉં છું.

શુ—ફીકે મેરમાન (વાણી) મારું પછી નાંક પાછું બાણું શુભર છે.

બે—[એખતે] એ છાંદ મુનપર શુભર બેઠાએ તીવારથી અને મોજા દ. ખા દ. પંર થો મારી આતરી થાય છે કે એ ભાઈ પાણુ થોડા બાણુ શાંકલ મોશો. તે વખતે મને જો છી એનાં મેડે. તદન ફીકો મારી ગયા હ તો હું નહીં ધારી કે એની તરફથી મને કંઈ બેઠ મરું ! શું એને ખુબ દમ અપુ કે થલસાઈ અકરાદને મારી આગમ બધું કણલ કરી દે ? કે શું એને થોડાં બાણુ પધસા આપ કે લાલમતો મરેલો જાહેર કરી દે. (જરા થોભી) નહીં નહીં એથી તો હથલી વાત બગરી જરી કકત એજ દિવાય ફીકે કે એને ખાજી શરામ પાવો તે વાતપરથી વાત કાઢી હથટ પાલટ સવાલ કરવા જોઈએ પછી શુ થાય છે (શુક્રીએ પડી) એ ખાદા ! કપીઓની દાદ નો લેનાર સારાં કાંમમાં મદદ કરનાર નીરદો શોને ધનસાદ આપનાર, અને પાપીઓને સજા એ પોંચાડનાર વુજ છે. વાસતે એ કરીમે કારસાજ મારો નીરદોશ રફીક કે જે ખીઆ રા નાંકેક મારીઓ ગયા છે યા કંઈ શુભ થઈ ગયો છે તેનો પતો તથા તેના છુતીનો પતો જોલવવાને તું મદદ કર ! (તીઓ નમે છે. પા કા પર છે.)

અવેશ 'બીના'

શુરગીનનાં મહાનયે પાછલા દરવાજો—શુલનાર માલી ગાલી દાખલ પાવે

કેલયાણુ—ગંગલ.

“અજબ સનમડી”—એ રાહ.

પનાર—(ગાંધે.)

ભરથી શરગીને મુજને જોઈ—આથ મુજની તારથી પુત થઈ.

હવાયો સંધા કરી હું ચુકી—હવે ન ચાલતી તદનીર કઈ—ભરથી.

શુરગીને લાલચ આપી સમજાવું—કઈખી કરી તેને મનાવ

મારા ફરેખમાં નેને ફસાવું—આનો છું તે માટેજ હું અંહી—ભરથી.

ગોરેજને લઈ ચુકું સમજાવી—ખેજનને કાઢવા અંતે દુશાવી,

કઈ કઈ ખોલ તદનીર લગાવો—મુગટો મુજની બરલાગી થકી.—ભરથ.

અફરોશ! મારા નસીબમાં એકુંની લખ
થું હશે કે આવા એક છાક લુગારીને પેર
આથી આવી તેના કાલાવાલા કરવા અને સાં
ખી પાછા આપી તેની પુરામત કરી, અ
ને દરેક પક્ષે તેનાંથી ફસી પડવાની ધારવી
રાખવી. જર જેથી બેઠાની મરણ [વીચાર
કરી] હાલ તો મારી આશપાસ મારા દુશ
મનાની જે જાય. ફરી વધીએ તેમાંથી તો
મોકલી પાડું પછી હું એનેખી ટેકણે લાં
પ્રથ. નહીં ધારેલી હીકમને મારા દુશમન
ખેજનને તો તેનું એક બાપુંકુ નેનું ઘર ત
જાવવું છે. મને કાઢવા આગમચ પેતેજ ખે
આપર થઈ નીકળી ગયો છે. હવે મારા છ
વેને જોડો. ધણો દીલાશો મંજીઓ છે. [આ
જોડો—જોઈ] પાછું રખેને. મને કાઢ. બીજાં
ને ને વરી મારી બધી મેહનત. ખરખાદ
ખપ. [અંદર દોડું કરી] શુરગીન અંદર હોયતા.

[ખિયામાં દીલખર. દાખલ થાયછે.]

દી—આપો બાઈ, કંઈ તમારે આંખે
અહાવેર ચાલીને આવવુ પડ્યું?

અ—અપ આસતે ખોલ મને તારા હર

ગીન થયેકઈ કામ છે.

દી—હા તે કઈ ખોલતો હતો ખરો.

અ—[ધબરધ બાંધે] તે શું ખોલતો
હતો વાર! તે કઈ મારે વાંચને ખોલતો હતો?

દી—નહીર પ્કઈ તમારે એટલા બધાં
ધબરજોડો ચાનાં. તે કંઈ મારી આગમ
ખાંચું બોલીયોજ નથી.

અ—તું ખરે કહે છે કે ના કઈ છુપા
વતીનો.

દી—નહી રે મારાં મેરખાં તમારી
આટલો બધી મેરખાની છતાં શું હું તમા
રી આગલ છુપું ખોલું.

અ—વાર હમનાં શુરગીન કયાં છે?

દી—આને તમારું ખેજને હમારે તોદાં
એક રાત જારે કીધો છે તેની શરૂ શુર
ગીન અંદર વાને ખોલો છે હું ખોતાંથી લાલ
(જવા કહે છે તેને અતકાયે છે.)

અ—(ચોડીને મનમાં) શું ખેજને અહીં
આવ્યો છે? હવે તો પુરી કમખખલી
(ગોટથી) સખર. તે દેહલો વાર મયો અહીં આ
વયો છે.

ચોતે માણુ હતા કાધી.

૭—દારની પોલીસીલા—મન ૧૮૮૪
તપના સાસમાં આગલા વરસે કરતાં આ
દેસમાં દારની આયાત દીક વધી ગઈ. એ
ઉપરથી જાણુપછેકે શરાખતી દોસવી લોકો
દોવસે દોવસ વધારે ચોકસ કરતાં જામ છે.

૮—તા ૧૪મી જાનવારી ૧૮૮૮ ને
દને જરમનીના રોહનથાહે પોતે ખરલોનખાતે
ધારલા મેંત બરીલ્લો તેમાં હુરોપમથે મુજે
હ જલવાપલી રહેશે એવી પોતાની ખાતરી
દેખાડી હતી.

૯—મેજસતવૈત — પાઈ તમાગી હિ
મર કેટલાં વરસની છે? (પાછરે જવાબ
મહો નહી) તમારા, ધણીને દોષ કેટલાં
વરસ.

શુમારે ૬૦.

દીક, અને તમારા વડા દીકરાને?

૨૨૭ વરસ.

તેથી ઉતરતાને?

૨૨, વરસ.

૨૩, તમારે!

આખરે ૩૦) વરસ.

શુ ખાખર ૨૦ વરસ.

એકુળે એમાં કે વધતાં પણ શુમાર એજ

૧૦—એક વેસા એક પડીત માણુ

મેલાનમાં કરતા હતા એવામાં તેમને એક

નખલી મનચકિતનો પ્રક્રમ મહો. તેને તો

હિ પડીત આણે તકારમાં પુછ્યું “વાર

બાઈ, તમે તો જાણતા હશે કે બેજાંવમ

રના ચખ્ખો કેટલું શુધી જીવી ચકતા હશે.”

“તેતો કંઈ મને ખાખર ખમર નથી. પણ

તમારા પોતાનાજ ઉપરથી કાંઈ નહી સમજી લે

સાં; તમારી ઉમર હમણાં કેટલા વરસની છે તે

ઉપરથી જાણીયો.”

માણુકની જુદાઈ

“નામ જાનેકા ન લો પાર જાં મર જાલગી.”—એ રાહ.

જે દરકાર ધરતી, કરી કાં અખતીઆરી કેહ દોસખર

શા સખખરો સમજી તું એકાંતમાં ખુમ લેજત—જે દરકાર

આરો ચક્રમ દેખે જુરે, ખાલી ગયે ખુંદે અમે જુલ

ના જુલ પુજની ના રુક મુજની કીસમતનુછે છરે મુલ—જે દરકાર

વખ ગયો ચાલી મુખારક, મેલી મીલાપની ફુલ છાંયા

સંગીત મીલાપ મધુર વિવાદ ના રહી ફુલ ખરી માયા—જે દરકાર

આ માછીમાર યાદના અધારા દરીઆઈ મોલ

કહે કહેને મારે દંખ આપી ઈઆદ નીરદોશ મજાદ—જે દરકાર

તું સમયપર હું ધરવાહુ, કુરખાન કુરખાન નહી જાણુ ખસ

નહી ગરજ કર અરજ જાણુ અવજ તું જ મોહીખત—જે દરકાર

આવળી કથાનું મૂળ છે.

પુસ્તક ૧ હું]

[અંક ૧૮ મો

આ પુસ્તકમાં આવતી દરેક વારતાનો સરવે હક એના બતાવનારે રાખ્યો છે.

મધુર વચન

ઉપલાં બાલની અંદર મોહાસને અંધ મુખામલો છે એનો મરવે કોઈ જાણે છે; પણ તેમાં સમાયતાં લખાણનો મોહાસ રાખે છે. આશા કરતાં અધિક મહાશુભાં જણાય છે. મધુર વચન જમાનાનો દાર ખમેતી યોગરાય હો જીની કલમથી કેટલીક તરની મદદસાંધે લખાય છે. "તેના પીતા" નું નામ આપણને કંઈ નવું સવું નથી, મીઠા સોડાનું કાવચ જ આજના વિદ્યા પરવૃત્તમાં દ્રાણને અજાણ્ય નથી. સરવે જીના વિધારશ્યો તેમને કંઈક હેમ ના નામથી જોડાયે છે. મીઠા અંબાળાં સાંધમાં આપણાં શહેરની એક પુરી ઘરડી અને અંગરેજ શિખવવાની ઉચી કીચમની સાડીમાં માટે મચકુર થયેલી પોમાયતરી રૂંદ લમાં કેટલુંક થયું એક ઉપશિષ્ટક છે. એમનાં મધુર વચને એક બે આંગલી ઉપા ગણનાં માસીદમાં આછો ઉમેરો કરવો છે. માસીડો વધે છે, લખનારે એક કલમ અનુભવાના શોખ ખાતર પાહોર પડે છે પણ તેમનાં સોદાનો ખરીદનારોને ગળવાંજ હોતાં નથી તેવા તેઓ રીમે છે. માનવરક્ત જેવું રક્તમ હ

રાણીની પુતળી કલમથી લખાણ મલિન મા મીક જેને અમો તેના ઉંચા વિદ્વાના નમાન માટે માસીડોમાં પેહેલો દરજ્જો આપીએ છીએ તેજુ પોતાની મધવી કાઢી છતાં માફ ફત નહીં રૂપે પ્રાપ્ત કરી શકવું નથી. એ જા વખતમાં મધુર વચન શું હાસ્યની નેમ રાખી જામ પાંચું હશે! તે મધેના વિષય હ છું કરીને ઘર કુટુંબને અવકાશનો વખત યુગ્તરવાને બરના છે. તેની કુંદર છપાઈ, ૨ સાંધી જાળવ, ધરમ્સારી તાલુકા, ઉપયોગી ગુમકા કવિતા, વગેરે જ્ઞાનમાં લેતાં મધુર વચન ખરેખર દરેક ધરમાં રાખવા લાયક છે.

—(૦)—

જીંદગી નાગવવાનાં સાંધન

મકરણ ૧૧ થું

કસરત

આપણા શરીરની રચના પરમેશ્વરે એવી કરેલી છે કે તેને કસરતગી અતીશય અગત્ય છે. કસરત પોતાના અંગભાવનારને ધણી રવેશે યક્તિ મેળવી આપવામાં હવારી આપે છે. તે આપણા શરીરને માટે અમુલ્ય

છે એટલું જ નહીં પણ તમામ આપણાં કુદરતી આંખોને ફાપદો કરી આપવાની તાકાત ધરાવે છે. તે આપણા લોકોને જીવન શક્તિ ને મજબૂતી આપે છે, મન શક્તિ ઉપર મદદલાકતને દાઢી નાખી તેને બાંધીને તેજ આપી ચમક કરી મુકે છે, આપણા દરેક સ્નાયુને દૃઢ કરે છે. અમુકના અસરનું પરિણામ કેવું થાય તે તેમજી જુઓ, કસરત નેરી આખા ઉપર અફલાતીની નજરે નોંધાયો આપણાં શરીરનો પાથો આપણે અનિયમ લુચી કરી નાખીએ છીએ. બાળા હાથ ઉપર હરદમ આપણા શરીરને કાઈ પણ રવેશની કસરત આપ્યાથી આપણે બાધાયુઃ આધુરવના રથ જુમાટે એક એવું ધર બાધે છીએ કે જેના અધરા હેઠલ આપણી જીવંતીને વગર રોગ નો મીથો રમતો વધવાને માટે મલે છે વૃધાવસ્થા વાળા પ્રવૃત્તિએ હરદમ મદવાર સાદાંજ આજમાં આપણું ચાર પાંચ માહત્ર મુદ્દપથી ચાલા આગને ફસવું એજ તેમને કેરવું છે.

૨૧.

આપણે આગલ આ વિશે એક વેળા બોધ્યા છીએ, અને આ વખતે ફરીથી એ સ્પષ્ટ દેહેવાની તક લઈએ છીએ.

હાલમાં આપણા દેશમાં તે આગી ઉત્પત્તિ સાથે તેનો અપણુ વધે છે. ઘરેઘર તે હાલમાં વપરાય છે. તેના ખરીદદારોની સંખ્યા અતી મોટી થઈ પડી છે. તેઓ આ ખરીદ કરી કેમ પીવી તેજ માત્ર સમજે છે; પણ તે વિશે બોજી કાંઈ માન મુદલ ધરાવતાં જણાતા નથી. આ એક જાતનું ઝેર છે એવી સમજ ધરાવનારાં જવલેજ મલો આપશે.

આપણા આ તામડા તાપુ ઉપર પરેતા સરવે નાના, મોટા આના રોજીત જણાય

છે. વધી જશે જંગ આના દુકાણો મંદાય છે. પારસી, સુન્દમનોન, ખ્રીસ્તીઓ વગેરે મા તે કાવાખાનાંની સંખ્યા વધી પડી છે, પણ વધો તેમાં દિદુઓ માત્ર નવાં ઉધડી વધા રો થયો છે જ્યાં એ દોહિડ્યામાં એક કે ૫ કુધની મીથો આ મલે છે. એવાં દુકાણો અ જાવનારાઓને આપ્યા [૨૪] કમાકમાં લગાર નવસથ મલતી નથી. તલા, વમો રાતના [૨] કલાકે જઈ આ કે કારી માગશે તો ત તર પાર મલશે માત્ર કેહેવાનીજ બોની વધુ એવાં કાવખાનાને બદલે નો કુધનાં માફો શે હેરના દરેક ભાગ ઉપર ઉધાડ્યામાં આવે તો અલખતા લોખની તનદરેસતીમાં બગાડો થ તો અટકે. દરરોજ બોજન સાથે, આન પ દલે કુધના અપો લોથો હાપતો તંથી તન દરેસતી બમે છે. એટલું જ નહીં પણ જ આ કે મરદ માતાંની કુખાસાધો પીડાતા હા ૫ તથા જેઓને રવભાવ જરા જરામા આ રગડે બનતા હાય તેમના હાથમાં તે મહોજ ફાપદો કરી આપે છે.

બીજી મધથી કોમો કરતાં પારખીઓ આ ના વધારે રોખીન સંભલાય છે. પાછળી રા તંતાં આ, નાચાજાય આ, બધારેમા તણુ વાગે આ, અન કુદાય નાટકમા કે નાચમા રાતના [૧૨] વાગે આ કે કાશી. તોખાઉ ! નેરુના અજાવમ બચની ! એમના મેહર નોરો તો તદન શીકા ! કવા. માઠાં પરિણામ !

મજબૂત બાંધાના જોરાવર અને ખુશ મીઝાજ નિવડવું હાપતો આ મુલે લેવી નહીં; કારણ ઘણી આ પીધાથી માણસ કમજોર અને અસંતોષી બને છે હમાને કે તેઓ ન ખલા તેમજ બોગની સિયતી ઉપર બેચપર બને છે. તેઓ સગાં બહાલ તેમજ આડ પા ડાસી સોંધ સંપોને રેહે એવા હેતાં નથી પલી અગિરાય આ પીધાથી આપણાં બેજ ની નો બંગ ધાપ છે અને તે એવી ઉલ

જે સંભાષણ રાખી.

(૦)

ખરી મોટાઈ

અમેરીકન લડાઈ વખતે લયકરની એ ક નાની દુકાની એક કપતાન પોતાનાં માણુ સોને લાકડાંનાં એક ગજવર ખીમ ઉચકવાને હુકમ આપતો હતો; તે ખીમ એટલો ખારી હતો કે તેમનાથી ઉચકાઈ ચકાતો નહતો. કપતાન જે તે ગામ "ઉચકો ઉકાવો" એ બોલો ઉ બો રહી બાઝ્યા કરતો હતો.

એક અમલદાર જે પોતાનાં પૈસાકમાં ન હતો તે ત્યાંથી જતો હતો તેણે પેલા કપતાનને સ વાત કીધો કે તે પોતે કાં નહીં જરા હાથ લગાડ તો આ સવાલ આંબલી કપતાને ગાદા તોરમાં પોતાની પીઠ ફરવી અને કહ્યું "સાહેબ, હું તો કારપોરલ છું."

"તમ કારપોરલનો અર્થ !" અમલદાર બોલ્યો આપણને તો બા એ વાતની કાંઈ ખબર ન હતી. બિચ્છાઈ જી દરુજર આકું છું." " એટલું કહીને બોલે ચકાવી, પેલા ખીમ ઉ પાડવા મદદ લાગો અને જ્યાં કુધી ખીમ ઉચકા રહેવાનાં કુધી કામમ શરૂ કરી. એ કામ કરતાં તેના ગાદા ઉપરથી પરસેવાનાં ડીપાં ટપકાવાં હતાં જ્યારે તે ખીમ ઉચકાઈ રહેવા ત્યારે પેલા કપતાન નેવા નાના એવે દાર તરફ ફર્યાં દો'વાલ્યો— "કારપોરલ સાહેબ આપુ કામ જમર કાંઈ બાબતુ હાથ લાગે તમારા વડા સં રદારને રૂઝ મોકલને આટલે હું બીજી વખત મને મદદ કરવા આવીશ !"

કારપોરલ આ સાંભળી દંગ થઈ ઉભો; કારણ તે અમલદાર તો વડો સરદાર પાર્શ્વગત પોતે હતો !

એક આજાયબ લડાઈ.

દક્ષિણ આફ્રીકાના એક યુમારે પો દુકાની વાત ઉપર એક આજાયબની લડાઈ ને ધ હતી. એક મહવારમાં તે જમીન તરફ નજર કરી જ્યાર મદ ઉભો હતો જ્યારે તેણે એક કાંમલીઆને અતિ ઝડપથી જતાં દીઠા. તેની પુઠે કીડીઓનાં એક ચાકુ લયકર લાગેલું હતું. તે કીડીઓ પેલા કામલીઆ કરતાં અધિક ઝડ પથી ચાલતી હતી તેથી તેઓ તેને પકડી પાડ લી અને એકુ બેતો તેનો પીથ ઉપર ચઢી બેવી અને તેને ચટકો મારવા. એ વખતે કાંમલીઆ આટકતો, પોતાની પીઠ ફરવતો, અને પોતાને હરાન કરનારને ચટકો દઈ મારી નાખતો. એરવશે હમનાર કીડીઓને મારી નાખ્યા પછી તે કાંમલીઆ થાકી ગયેલા જણાયા. કીડીઓ એ તેનીકાર સામટો હુમસો કર્યો જ્યારે તે એક ગાસળાં તનખા ઉપર પુછડી જામે અને માથું નાંચે શાના ચરી ગયો. કીડીઓ પછુ તે ની પુઠે ચઢી, નેવા અક તની નજદીક આવતી કે તેને તરત તે કાંમલીઆ પોતાનાં મોઢાગાંમાં પકડી જમીન ઉપર નીચે પડેલો નાખતો. કીડી ઓએ જ્યારે હાકું કે તે કાંમલીઆ એવાં મઠક ઉપર કલિખંદી-કરો ગેઠો હતો કે જ્યાંથી તેને હુકમ લાવવા તેમને માટે સુચકણ કામ હતું. કોરે તેઓએ લીકમના ચકાવવા માંડી. કે ટલક વાર બાર મેહેનત કરી તેઓએ તેમાં સનાં તનખાને યડમાંથી ઉખેડી નાંખ્યું અને પછી હજારો કીડીઓ નીચે પડેલાં કાંમલીઆ ઉપર જીતરી પડી. તે ખીચારે તરત માર્યો ગયો અને જમ મેલવનાર કીડીઓ કૂતેહેનાં ડાળ સાંધે પોતાના પડેલા શવના મડાને એમાં ઉપર રહેવા દઈ આવી ગઈ.

અજામ ઈ બાવંશ

અંક ચોઠો.

મહેશ ત્રીજો.

યુગીનનું મમન—એક ઝોરદો—નેજન
અને યુગીન શરાબની જનમ હા
થમાં લઈને બેઠેલા જણાય છે. તે
બજાર શરાબના સીસો મુકેલે છે.
એક બાથુ કાનસમાં મીનબદી
બલતી દેખાય છે.

બેજન—દાસ્ત યુગીનને— મને આ
નદી સાત તારાં મકાંની ઉતારે આપી મારી
પર મોટા ઉપકાર મળે છે.

યુગીન—નહી રે સાહેબ એ મકાંન
ગાદર છે તમારા જેવા યુગીને મારા મ
મન મકાનમાં ઉતારે, લઈ મને યુગીન
મળે છે મોટું તમારી તંદરેસતી માફક.
એમાં સાહેબ મિલે બીએ છે.]

બે—[મનમાં] એને કઈની કડીને વધ રે
મોટું ને હાં. [મિનથી] વાહ! વાહ! યરા
મતા કમ્મલુજી કરમાફ લાગે છે.

યુ—કરમાયુ નહીં તો કંઈ તમારે શરૂ
લેવો લેવો. લાવું કે. [મનમાં] આપણને તો
એની શાયે સાત દાહડો કામ કેની લેવો.

બે—તમને તો એની પરખ પછી સારી
દેશે કારણ કે તમારો તો એ સરનો સામી છે.

યુ—[દેસીને] વરે વા માટેન તમા તો
કેમ માલમો લેવેડીને લગાવે છે.

બે—નહી યુગીન એતો જરા હંસન
સાફ હું. બેલેશો. લે યુગીન તારા હાથે પોરો
નામ. [બંધે પાએ છે] [મનમાં] હવે કંઈ વાત
ઉરતી નેહમે કારણ કે એની આંખમાં નીચાં
આંખની લાગે છે [મોટેથી] તમારી દીનબર સાથે
તમારા નેમ પવાને વરસ વધ મધુ હશે નહીં
વાહ?

યુ—લગભગ વરસ વધુ.

બે—હું ધારકું કે દીનબર તમારી સાથે
બીક માલતી દેશે.

યુ—અરે જોલોનાં સાહેબ, માલે છે ના
બીક પણ કોઈ કોઈવાર જ્યારે એનો મીઠાજ
બપોળે વરે આયવાસ કંઈ જોતી નથી ને આ
સરાં સાપળ વાત કરે છે.

બે—પણ એ પ્રમાણે મીઠાજ જોડાવા
નું તમારે નેણીને કંઈ કારણ આપતા હશે.

યુ—અરે કારણ શુંનું બાધ, પંચાતી બે
કી પદ્યાની સદવારથી તેસાજ શુધી પદ્યા
પદ્યા ને પદ્યાજ નેહમે ને લાંક કાથી હમ
ણાં રેજમાર જરા શુસ્ત છે તેથી મામારે
માલે છે શું કરીયે વળી કંઈક છકાં પરીબલ
એટલે પછી યુગીનનો રંગ નેહમે લેવા.

બે—[શરાબની બે જનમ બરે છે] બધું
તો રહ્યું. લેઓ આનો વાસ બીડી જનવ છે. [યુ
ગીન બધો પી જનવ છે પણ બેજન તે નહીં નેહમે
તેમ પાછત પેરી તાંગે છે.]

યુ—[પિત પસવાડીને] આહા! શરાબમાં
બી કેવા લેલેડન છે. લેલેડ કહે છે કે તે કીમ્મસ
ને મરદ બનાવે છે, મમગીનીને નાશ કરે છે
તે મેગર ખરજ છે. દાસ્ત બેજન, મારેથી ને
બેજનનો યામ ને મને માફ કરને પણ આને
મને સરાળ પાસ મારો હવે એટલો બધો તે
બુધી કરી નાંખ્યો છે કે મરતો લગી હું તારે
દેખાં બુધીજ નહીં.

બે—હું શું કામનો દાસ્ત! મેં તારી
આગળ આટલી નજીવી આદેસ્ત જોદર કાથી
તેટલી તોરેથી બર લાવી રકાઈ નહીં લારે. હું
ખીજુ તે શું કરયો.

યુ—તમારી એવી આદેસ્ત છે કે ને મો
રેથી કરી પણ પુરી પડે નહીં; કારણ—[મિલે
બાંધે પણ આંખની જાય છે].

બે—[મનમાં] જ્યાં છે ત્યાં એ બધી વાત

અંક ૫ મો.

મથેરા ૧ લો.

ગોદરેજની મેહલ તરફ જવાનો રસ્તો—

મોંઘે દરવાજો દેખાયછે—દીનબર
દાખલ થાયછે.

દીન—(એકલી) માદરા આવીને અને
યુતનારમાં કંઈ મને માટે બેઠા લાગેછે. (ચીંતા
ર કરી) તે દહાડે યુરગીન મોહનો હતો કે
'હું જ્યાં મોંઘે આગે યુતનાર મને નેટલા
રેષમે તેરફ પેશા કાઢી આપે.' અને યુ
નાર આજે યુરગીન સાથે વાત કરવાને છેક
મારે ઘેરે વેરે આવી અને તેની વચ્ચે કોઈ
બીજું તેમ જ્યાં છે ત્યાં એ મારા યુરગીન
માં કંબળમાં આવી ગઈ છે નહીં તો એ એની
માગલ શું આપે! માલો ને હેથ તે અરે.
મોંઘે મારે શું જવાતું છે મને તો એ ૧૨ ફ
દા છે હવે હું અંધ બન્યો અને પેશા યુતનારને
પેતાજી કારણે નેમ એક બીલાડી બંદરની
પર નોતી બેસે છે તેમ તે બીચારો દોર તા
શુભો મોકો દરો.

અંધ દાખલ થવા બધાં તેવામાં સાં
મથી શીરીન ધનરાતમાં દાખલ થાયછે.)

શીરીન—કોણ? દીનબર કે?

દીનબર—હા શીરીન, પણ તું હાંસિ છે
વાંતી, શું થયું?

શીરીન—(દલગીર ચેહેરે) અરે મારો
તેલ ગોદરેજની તળીએમાં કંઈ અકાસ્યેક બ
વાડે થઈ આગે છે અને તે તળી બીલકુલ બે
વાડું કે ઉઠાડું નથી અને તદન મેથુન હાલત
માં પડેલો છે. અરે યુતનાર ક્યાં છે? બેજન
પણ કોઈ મને નહીં.

દીનબર—યુતનારની વાત તો કોણ
નહીં પણ બેજન તો મારે ત્યાં છે.

શીરીન—અરે ત્યારે તો તું ત્યાં દોડ ને
તેના કાકની મુલાકાત લેવાને તેને બોલાવી

લાવ કારણ કે હું ધાર છું કે ને વખત આવ
છે તેમાં તે પેતાનો જન તે મીરનારને હવાસે
કરશે (રડે છે) દીનબર! દીનબર! હવે મારે
શું થશે! મારી મારનો ગમ તો મને બીલ
કુલ લાગે નહીં હતો; કારણ કે હું તે વખતે તદ
ન અનમનજ હતો. પણ મારેથી એ દુખ કેમ
ખમાશે! અરે મોઘે હવે આ દુનીયામાં મારે
કોઈજ રહ્યું નહીં (દીનબરનાં ખભાંઉપર માથું
નાંખી રડે છે) અશ્વેશ! અશ્વેશ!! નેની
મારે હંમેશ શુધી સુખી થવાની અને નેની
સાથે મારી તમામ હુંદરા યુતનારવાની મેં આ
શા બાંધી હતી તેણે પણ મુજથી મેવેલ થઈ મા
રી સમજી આપા કુમ. મેલની નાંખી. અરે!
આએ કમંજાન સુડેલ સાથે મારાથી કેમ રહે
વાશે! તે મારી ઉપર હવે જુલમ યુતનારવામાં
કંઈ પણ ખામી રાખશે નહીં. એ આઘા! હવે
તો મારેની મોહાંત આની જાવતો થયું સાહે
(રડે છે.)

દીનબર—ચેરી શીરીન તું એકદમ એક
લો નાકમેદ ના પા. જરા સખર પકડ.

માર દાખલ થાયછે
નોકર—મેહેરબાન ખાંતું! તેમને અંધ
બોલાવે છે.

શીરીન—(મોઘું નુછી નાંખી) હા મોંઘે
હું આપુ છું દીનબર તું પણ જા અને મે
જનને ઘરત મોકલાવી દે. (જાવે છે.)

દીનબર—કેરી ના પુરુષ અંધર! મારીન
બીચારો ગોદરેજ એક વરસને આગર જવાને
ઓરત પરણી સારી ખાલી બદનામ થશે
બીચારી યુતનારને મોઘું દુખ ઉત્પન થશે.

બધાં છે તેવામાં દરવાજા આગળ યુત
નાર ઉતાવળે પગે દાખલ થાયછે.

યુતનાર—કેમ દીનબર, કંઈ ખાલી
અવધાન જાય છે!

દીનબર—નામવર ખાંતું હું એક

પણી ના ખુશ. ખમર તમને આપવાને રા
કતી આવતી હતી તેવામાં સાઈ પધુ કે
વમોજ મામાં મળ્યાં.

યુ—બાલ, સીતાબીથી બોલ વાર.

દી—તમારો આવીને ગોરેન પડ્યો.
બીમાર પડ્યો પડીયો, અને તેનાં છવવાની
આથાં છેડી દેવામાં આવી છે.

યુ—[ધોંગી કરી] ઓ બાલ! બીમારો
આવીને ગોરેનને શું થયું! [બાલુએ] એની
એકે બોલી બોલ.

દી—આઈ, તમે અંદર જાવો તેટલાં
હું, બેજતને લઈને પાછી આવું છું.

યુષનારે—નહી, નહીં! વૃં પધુ મારી સા
થે આમ, મને તારું કામ છે.

દી—અરે હું હમણાં પાછી આવું છું.
(ફરથી આગતી હુમ પડે છે તથા ખમરતાં દે
આપે છે.)

યુ—[બાલુએ] એને ત્યાં જતી અટકા
વવી નોહએ. (ઓટોયા) વૃં બીમાર શું કરે છે?
આગતી આંદર.

દી—(ધબરાઈને) એ આગ ક્યાં લાગી
હશે! જરા સુખર કરો હું જોગિતો ખરી કે
આગે ક્યાં લાગી છે (દોડવા જાય છે તેને યુજ
નાર પકડીને અટકાવે છે.)

અરે માયરે! મારો ધરની બાલુ પરજ
માગી હેલ એમ લાગે છે.

યુ—હટ, હટ, એતા આપણને એમ
લાગે છે. એતા પહેલે ફર લાગી હશે.

દી—નહો નહી, મારું કંઈ ધીઆન લા
ગતું નથી. મને તો મારી બાલનીને મળે ત્યાં
જવ નોહએ.

યુ—(ચીરડાઈ જઈ) ક્યાં જાય! નીમ
કહામાં! વૃં જાહે છે કે મારી ઉપર આવો જ
જવ યુગરમે છે તેવી વૃજ ખમર લાવી અને
મને એકતી યુકી ક્યાં જવા મોગે છે! [એવામાં]

એ ગામડીયાઓ ગામડા પોતાલા લઈ નહામતા
લખ્ખાં ધાય છે.]

દી—બાલુએ તમે આવો ધબરાઈમાં
ક્યાં જાય છે?

પેહેલા—અરે તુંબી કુંડું હાવજ રે
ધુ. વીકા આવી ગ્રાસી બાગ લાગેલી તેની
વૃને તો કેડી ખમરજ નહીં રધુ.

દી—પણ એ આગ ક્યાં લાગી વાર?
બાલુ—અરે હેલા બીમારો યુગીન
કરીને કહે છે કેને, હેલા છકટો, વીકાથી
લાગેલી.

દી—[ચોંકીને] શું યુગીનનાં ધેરમાયી?

પેહેલા—અરે એતા રાંડ પેલી રધુ
એને હા વાપત કહેલું કે હા, તો ધમની ધમ
માંથા કૃત કરે છે. આજ આપણે બધાં મોકા
ને ચેતાએ કે તેઓ હુશીયારોમાં રહે આગ
લાગી! આગ લાગી રે એએ!! [એમ હુમ
મારતાં અંદર દોડી જાય છે.]

દી—[રડતી] અરે બાલ આ શું થીત
મ! કાણ જાણે મારા બીમારો યુગીનનું
શું થયું હશે! [હુમ પાડીને] હવેની મને
જવા દેવો છે કે નહીં?

યુ—જઈને શું કરશે? ના એકબારગી
તારો યુગીન આગમાં બધી ગયો હશે તો
તેના જેવા એક જુગારી અને છકટાના બ
સમાંથી વૃં છુટશે.

દી—તમે એશ જોતાં છો? છકટો હેલ
કે જુગારી હેલ પણ જને એકવાર આપણે
હસ્ત આપ્યો ને આપણે આવીને યહી યુકા
આવાની એક ને આવી દેખી એક, કદીથી તેને
ધી બેવકા થયું નોહએ નહી, ને નો કદી
કોઈ અમર-પોતાના આવી દેધી બેવકા ધાય છે
તો સેના આ તેમજ પેલી નેહાનમાં ધરિ
પતો નથી. હું તો મારા યુગીનની તકીશ
ને મારે જાઉં છું.

ગુ—[મનમાં] ત્યાં શપથ બધો બશમ
યાપ પછીજ એને ઊડવી [મિટીયો] નો વં
મારા હૃદય વગર એક ડગલું આગલ બરશે
તો તારો જાન લેવશ.

દી—શું વં મારો જાન સરો? મને
તું તારની રોકેછે તેમાં તારું કંઈબી કાવતરું
હોયુ નોખએ વં મારા ધરમાં આવી તારથીજ
મને તારી ઉપર શક આવ્યો હતો [મિતથી
જુમ મારી] જોલ એ સંસલ કે મારા ગુર
ગીન થઈ વં શું દગો રમવા આવી હતી?

ગુ—સુપ એ ગુલામડી તારી ઉપરને
મારો સંધસો. ઉપકાર શું વં જુધી ગઈ?

દી—ઉપકાર કરશે તે શું દગો રમવાને?
(નાથીજવા કરેછે તેટલાં તેને પકડી ઉભી રાખે
છે રીલખર મોતેથી જુમ મારેએ.)

ગુ—[તેનું માંદું દાખી] સુપ એ બદ
કરે નો વૃધારે જુમ મારશે તો તારું મલું
દાખી નાંખી તારો જાન લઈ લેવશ. [મલું
દાખવા બંધછે.]

દી—[ધમરાધને] અરે કોઈ મદદ કરે!
મદદ કરે! (ગુલામર રીલખરનું માંદું
તથા મલું દાખી તેને ગુંગલાવા બંધછે
તેવામા બેજન રાગતો આવેછે તેને
નોખને ગુલામર એક ચીર પાડી અંદર
નાથી બંધછે.)

બે—સમર! સમર! એ પાપી એર
ત વં ક્યાં નાંધેછે? કંઈ ફીકર નહી વં મારા
દાખમાંથી ક્યાં જવાનીએ [રીલખરને નોખને
કોણ રીલખર! વં કેમ આગમાંથી પ્રાંચી ગઈ?

દી—હું તે વખતે ત્યાં હતી નહી માટે
બચી પણ મારા ગુરગીનનું શું થયું?

બે—તેની મને કાંઈજ ખબર નથી; હું
તો નેવી આગની જુમ પકડી કે તેવાજ એક
નાની બારીએથી બહાર ફેરી પડયા. દાખ
તો તું ત્યાં જ પછી સુલાસો, યમ કારણ કે
હું પેલીની પુક પકડી શાંધી કાઢું; નહી તો
કે, બરેકી નરો; હવે એનું તદન બરાધ સુકુએ
(બેઉ બંધછે થરેડા પ્રડેછે.)

મવેશ બીજો.

ગાદેરની મહેલનો આગ-ચંદ્રમા પ્રકાશે-
ફર પેલાજ કુવો દેખાયછે-ફરતમ છુપા
લેખાશમાં દાખમાં અંતર પકડી બરા
તો બરાતો દાખલ યાયછે.

ફરતમ—[એકડો] આગની દવાલ કે
દાખી અહીવેર તો કોઈ નહી જુએ તેમ આ
વી લાગે હવે આગલ વધવું કીક નથી. આ
બાડ તરે જરા યોભી તો નીકળે નો મને કોઈ
આવા પોશાકમા આવી સીદા રાતની વખતે
આ ધરમાંજે બરાતો અંતાતો જુવે તો મને ખ
ચીત મારજ શમને પથુ હું તો તદન જુદાંજ
કામને માટે આવેલા છું. (જરા યોભી) ગરી
ખ બીઆરો ગુરગીન! નો કે મં એને આગ
લધી ચેતાવ્યુ હતું તોબી બીઆરો તે નાખા
કેના બીગ વધ પડ્યો તેના ધરને કોઈ સંડા
સે આગ લગાડી એને તેમાં તે. બધી સુ
યો એવી ખબર મને મલવાથી મારી ધીરજ
હવે વધુ વખત તંબી થકી નહી. એનેજ આ
તર હું આતલા દહાડ યોભી રહ્યો હતો એને
માર પેર લેવાને તલબીયા કરતો હતો પણ
એને મારો જાન બચાવ્યો હતો તેનાં કાપલાને
જ માટે હું છુપો યાદ બેઠો હતો [કુપાતરક
નોખ] હા! એજ કુવો બિમાંજ પેલી કાંકણ
ની અસતતની એમરતે મને નાખી દીધો હ
તો. આ કુવો નોતાંજ મારુ લોહી. ઉછળી
આવેછે એનું મારો કોનો ઉદ્ધેરાઈ આવેછે
ગુરગીનનાં ધરને આગ લગાડાવનાર પણ એજ
હોયી નોખએ કારણ કે તેનું પાપી જમ ગુરગી
ન બાણતો હતો એને તે કોઈ દહાડો રખેને
જાહેર કરી દે એવી ધાસતીથી કોખને-મોટી
લાલચ આપી તે બીઆરાનું ધર સલગાવી
તેનું કાટણ કાઢી નાખ્યું હોય એમાં કાંઈજ
શક નથી. એર, હવે તો ને બનવાનું હતું તે
અનુ. [મિતથી] પણ બાણ એ બદકાર કે

હવે આને હું તને છોડનાર નથી. આટલું
દહાડાં તો મેં તને છુટ્થી કરવા દીધી પણ હવે
આ તેજ ખૂબરે તારૂં પાપી હગર કી
ડી નાંખવા બીલકુલ બીજાં બ લગાડનાર નથી.
મારો જીવ બચાવનાર તે વખતે આવી
લાગો નહીં હતે તોહું ક્યારનો તે હકતાલાની
દરધાદમાં પહોંચી ચુકો હતે તેનું પણ વેર
હું તારી ઉપર લીધા વગર રહેનાર નથી. એ
નાંકર નાંકર તને તો મેં પહેલેથીજ ચાર
કીધી હોય તો આને આએ બોચાડી નીરદો
ય ગુરંગીનનો નાંકક જીવ જાત નહીં માટે હવે
તુને આ દુન્યામાં વધારે દહાડાં જીવતી રાખ
વી એ મારે માથે આકુ વાપ ધાયછે. તું તારા
મનમાં એમ શયજવી હશે કે હવે મારી પાછ
બ લાગી મારા કરગ્રંતની સજા કરાવનાર કોઈ
રહ્યું નથી પણ હું તારો જસાદ પછી લાગો
છું. [અંદર નોંધ] ત્યારનું કોઈ બહાર નીકળ
તો અને અંદર કંઈ ધરખડ થતી હોય એમ
લાગેછે; ધણે વાર થોભ્યુ એ કીક નહીં હું
પણ ભરાતો ભરાતો અંદર જાઉં અને પેલી
ચુરલેને પકડી કાઢી તેનો પત્તો જાન તેનાં
નાંપાક બદનથી જુદા કરી આ દેશ છોડી બીજો
દેશ નીકલો જાઉં પણ મપ્પર સાંભળી કોઈ
આવેછે માટે મારે કો ભગાડ જવું નોંધએ.
[એક કાડ પાછલ ભરાધ જાયછે ગુજનાર એક
માતો જાઓ એાદી ઉતાવલે પણ હલવે
પગે ધપમ ધાયછે અને એક પદ્મર
ઉપર બેસી રહે છે તે બીચલું ગાયણ
ગાયછે.]

ગીતી.

"સાત વરસની રાંડી"—રાહ.

યુ—(ગાયછે.)

હાપ કામ કીધાં કેવાં જુરાં—

દાર દમામ ને રોધતને ખતર,

અરે તે જુરી લાલચોએ—
કીધાં મારો હાલ આવો આપર—હાપ.
નીરદોશ. આવીંદને દગો દધ—
લીધો હાપ ગોદરેજનો મેં કમાવી,
પછી જાન લીધા રેડનમનો—
નાખી કુવામાં બીના કદર લાવી—હાપ.
ગુરંગીન કદતો મને બેજાર—
તેનીની પીદા લીધી અંતે ટાલી (રહે છે)
મગાડાં આગ મેં પાપીએ—
નાંખીયા તેને ઘેરની માથે બાંલી—હાપ.
માફ કરજો એ પીધારા આવીંદ—
દુખ શોરીયુછે તે ધણુ. મારે,
તે સાહેબની દરધાદમાં—
કેમ દખાડય મુજનું જાહું કાણું—હાપ.
[પોકે પોકે રહે છે.]
(ગુરંગીએ પડી) પરનાથો કરજું ખુદા—
મુજ ધાતકી ઉપર કહીની રહેમ લાવી,
પરવાનાની અરજ માની—
તે આ આકૃતમાંથી તું મને બચાવી—હાપ.
[અંદર ગળખડ ધાયછે તેથી ચોંકી ઉઠે.]
કોઈ નહીં જુએ તેમ બાગ શુધી નીક
લી આવવામાં હું ફેનેહ પાંખીયું બેજન અને
શીરીન ગોદરેજનો મરણની ગળખડમાં પડેલાં
છે તે તકના લાભ લઈ હું પડકો આવીંદુ)
પણ અફશોસ! આ શુંદર મહેલ આ ખુશ
નુમાં બાગ આટલી બધી જાહેજલાલી અને
કારનનાં નેટલી રોધત છોડી જવા મને કેમ
ગમે! આ મધમાં મુખની નેકે એક વાર હું
માલિક હતી તોપણ તેમાંનું એકે સુખ એક
પલની મેં ભાગવેજા નથી. મેં કેવી કેવી રીતે
ઉપવી કેવી કેવી લીકમત કરીધી. કેવાં કેવ
જુરાં કાંચે કીધાં અને તેનો બદલો તો ખુદ
ધોજ મલયો. (જરા થોભી) અરે આ પાપ
હાથો તે બીચારા નીરદોશને નાંખી દેજમ

કોઈની સામેના ધરમાં બે માલી બેઠાં જોઈને ક' જાણો કરતાં હતાં તેમનો અવજન મંજૂરી ગોળો પોલવો જુઓ સાહેબ, આ બે ધણી મણીઆણી મરાયછે તેને પણ કારણુએ. તે કારણુ એકે તેઓ મુકરવારને દો વણુમાં હશે. મુકરવારે ને ચીજનું મનજાન યાવ છે તેનું છેવટ મારું નિપજનું નથી. એજ કારણુસર અમારા કેટલાક પારખીઓ મુકરવારે કાંઈ કામનો આજ્ઞાન કરતા નથી, મુકરવારે ધણે નેહરન-દલાડો છે. બહારમાં બાહર નિકલતાં મુગામ, છોમરીઓ માસરેથી ધર ધ આ ધરથી સાસરે જાય નહીં. વહેમીઓ કાંઈ કામનું ચાકું કરે નહીં અને તે મધ્યુ બને નહીં તેનું કારણુ મુકરવાર. કેમ સાહેબ કારણુ વગર કાંઈ હોતુ નથી, સમજાવ્યા.

એક દીવમ આપણા ગોળ પાથ મકન જીએ પોતાના ધરથી આદ મંગાવી. આદ પાતી વખત તેની આંદ માખ પડેલી નોંધ મકનજી પોલવા, "ગોળ આહેમાં આ મુકારી માંખ સી રવેરો આવી."

ગોળો—અહીંસા સાહેબ એવિરો મને નિષાર આવતો નથી કે એ બીઆરી સાચી ગરણુ પામી હશે કદાચ એમ હોયકે ધણી ઘણા જાની તે ભુખી હશે. તેથી તમારી આદ નોંધ તે ઉપર ઝીપવાનું હશે અને ધણી આદ લીધા હશે તથા તેની હાજરી બગડી ગઈ હશે અને તેનું ગરણુ નિપજનું હશે. પછી તો કાણુ જા જો કાંઈ પ્રછી આવે તે જાણે. માંખનો જઠ ડો કદાચ નખલો હશે કારણુ કે જ્યારે મેં આદ ખાલામાં કાઢી ત્યારે તે ચપાટી ઉપર નાંચી કુડી નખરાં કરી રહી હતી. કદાચ મ તે હમણાં વિચાર આવેછે તેમ આદમાં ચાક રતી મોટી ગાંગડી હશે તે બીઆરીના ગજા માં મુકી બેઠી હોય અને તેની તેનું મરણુ નિ પજનું હોય.

મકનજી એક દલાડે છોકરાઓની કાપી

તપાસતી વખતે ધનમતા દસકતની કાંઈ બોડ દેખાડતા હતા. તેનું લગણુ તેને ગમતું ન હતું. દસકત પરગરા નલખેલા હોવાથી તે બોલ્યો, "ગોળ, તારા દસકત કેવા ખરાબ છે!"

ગોળો—કેવા આરે મહેન એમા પ્રુછતુ કેવું! મારા દસકત તે જાણે કીડીઓનું એક ટોલું શાહીના ખડીઆમાંથી નિકળી પોતાના ધર લુછા વગર ફાગળના તાવ ઉપરથી પસાર થઈ ગયું હોય તેના પગમાં જેવા હીથે છે.

એક વેલા પાઠ વાંચતી વેલા લગન ચાલે આબો ગાંઠ મકનજીએ તેનો અર્થ પ્રુછ્યો. છોકરાઓએ તરફવાર જવાબ દીધા તેમાં આ પણ ગોળએ તેનો માંખેનો ખાખ પીવાની તથા પરણાની વાડી કીધો. બીજો માંખેનો પ્રુછતાં તેણે લગન એટલે "સુધી" કહ્યો.

મકનજી—છોકરાઓ લગન એટલે રો હાલી. સેકાધીને કાઠરના બે કટકા બરાબર રાંદ આવી થાય તે કટકાઓ એથી રીને સંધાયલા હોયછે કે કદી પણ તેઓ સેહેલાધી જુદા ધમ યકે નહીં. તેઓ હમણાં અધિકથી ઉમટા આવે છે. એકે ઉપર ફોલું મરણુ કે બીજો નિચે જાય છે તોપણ જ્યારે ફોલ પણ તેમની વચ્ચે આવેછે ત્યારે તેઓ એકફું જોર કરી નેતે કમડી નાખી તેની કમગાની કરી નાખે છે.

ગોળો ત્યારે લગન એટલે કાઠરના દુડા એકાં જોડાયલા.

મકનજી—તહીં એમ નહીં; એતો એક મીસલ આવી જેમ કાઠરનાં કટકા એકજ સાંધા ઉપર રહી અધિકથી ઉમટી દીશાએ આવે છે તેમ કેટલીક વખત માંતી બહામરે એકજ જગા ઉપર એકેકથી ઉમટા આવે છે. જ્યારે તેમની વચ્ચે કાંઈ અંધડો ઉઠે છે ત્યારે ધણી એક ગમ તો ધણી આણી, નીજી ગમ ડોડી ફરવેછે પણ નો કાંઈ પારસા નોડે તેમને કજી એ પાથ છે તો તેઓ કાઠરના બંધે કકડા

એની મીસાલ બેમાં યજ્ઞ તેની આંખે ધાકે છે. કેમ છોકરાઓ સમજ્યા કે ?

ગોત્રો—મથનજી તો પરણ્યું ત્યારે જ્યોત, હાલ તો માત્ર હયાદ રાખવાનું છે.

એક વેલા નિશાલની પડોશમાં એ પાર મન દેલી કુહાઓ જેઓ સામ આંખેના ધરમાં રહેલી હતી તેઓ આંકક સાથે મંદો કરતી અને ધણું જ ભાંડ બોલતી હતી.

તેમના ગોંધાટથી મકનજી બોલતા, ત્યાં રમીને કહ્યો કરતાં વાર ન લાગે અને મલી જતાં પણ બોલી નહીં, ધડીકમા લડે અને ધડાકમાં મંપે.

ગોત્રો—પણ પેલી તારીઓ સંપે એવી નથી

મકનજી—સમજા.

ગોત્રો—સમજા તેઓ અદેકની ઉછરી બાગીમાં રહે છે, એક ઉતર તો બીજી દખલ તથી તેઓ મજેદારી રીતે. ઉતર અને દક્ષીણ મળે તો દુન્યા ઢિંધી વસેતો.

એક વેલા મકનજી પાસ કાંઈ ધણુ અમલતનું કામ આવ્યું હતું તેથી તેઓએ છોકરાઓને તાકીદ કરી કહ્યું છોકરાઓ આજે હું ધાકું લખી રહું ત્યાં સુધી એકી રીતે ચુપ બેસજો કે એક નાની ટાંચકી નાખી હોય તે પણ અમલત. છોકરાઓ હાજી સાહેબ કરી આહું બંધ કરી બેઠા. કેટલેક વારે જ્યારે મકનજી લંબવામાં રાહવા ત્યારે આપને ગોત્રો બોલ્યા “માસનર સાહેબ ત્રાયણી નાંખો તેને; અવાજ આવશે.” મકનજીને એથી હરકત યજ્ઞ, તે વણ બહુ ચીરડાયા અને જોળને કેમરી પાખ આપવા મંડ્યા.

મીઠ મકનજી એક દીવસ છોકરાઓ આગલ પોતાની તારીકતું બાંકું પોતેજ કકતા હતા. તેણે આપણા ગોત્ર ઉપર અતિશય ઉત્તર પડ્યા તેથી તેને દીલમાં ધણુ આઝામી. આજે, તે ખુબ ચીરડાઈ ગયો.

માં મીઠ મકનજી તેની તરફ જોઈ બોલ્યો. “તારા જેવા મુરખ દીકરા મોરો હોતો હું તેને પણ શિખવી પુરવીન કરન; એટલી મારામાં કુનેહ છે.”

ગોત્રો—પણ મરિય તમારા આપનો વિચાર કદાચ એથી ઉમતો હશે.

એ સંખુન આંબલી મકનજી અત્યંત ગુસ્સે થયો; કરણ પોતાના કહેવાની મતલબ એકી જ મકનજી પોતાના આપના પેટ મુરખ દીકરા અવરવા હતા અને તે મુરખ છોકરાને શિખવી પુરવીન કરવા તેની મરજી ન હતી.

એક દલા મીઠ મકનજીએ રાયલ રીતે ની નાની ચોપડીમાંથી છોકરાઓને એવું મમ જાણું કે જ્યારે કાંઈ દીવમાં ગુસ્સો ઉત્પન્ન થાય ત્યારે તેણે એકેડે એકથી એકર મીઠ દે દે સુધી બણી જવું એટલે ગુસ્સો નરમ પડશે. નપોરમાં જ્યારે આંખ બણાવાનો વખત આવ્યો ત્યારે પોતાએ તે બણી જવા ના કહ્યું, ધણો ધમકાવે એટલે તે બોલ્યો અરે માહેબ નકામી શું કરવા બાણું મને કાંઈ ગુસ્સો આવ્યો નથી તેથી હું તો નહીં બણવાનો મકનજી એ શાંભલી ચીરડાઈ ગયા ત્યારે પોતે ઉતાવળથી બોલ્યા જોવા તો સારું જ જમદીથી એકેડે એક બણા બેસો, ગુસ્સો નરમ પડશે.

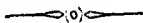
ચીસકની જગ્યા ગાંઠને દાંવશે તેમનાં ધણી આંખે તેમના આલખાણવાનાં એને જમવાનું નીતર દેવાને તેમને બહુ આઝાદ કર્યો જેથી ચીસક જાતે અતીસય કંજીમ હતો તેથી તેને લાચારીએ તારું જેવું જગન કરવાની ફરજ પડી. તેણે દર દોસ્તદાર તથા આલખાણ પાલખાણ ચાપાને બદલે પોતા ના નિશાલિયાઓના આપને જમવા બોલાવ્યા. એમ કરવામાં તેણે હેતુ એ હતો કે દો દીવસે આઈ જાય તે કરતા પોતાના ચામે.

કેમ જાણ ભગવાન તારી દવાથી મને
બાક દર્દો આપના નથી. તુએ મને જે
બાકની વેચાતી આપી પણ દર્દો બાક ઉ
ગયાની કાંઈ નીચાવ નેપુએ નથી.

“એ અજ્ઞાન વાતએ કે મારી દવાથી
તું ઉપર કાંઈએ અમર થઈ નહી. તને શું
પણ એમી મને પોતાને અમરતી રાગેએ.”
હજામ શાહેને જવાબ દીધો.

પણ જો તારી ખાતરીજ હોય તો લાવ
એક બાણ આપ તેથી પી નોક પણ એટલું
કે હવે તે છેડી રાખજી. એથી કાંઈ અદર
ન થશે તો વધારે પોતાનું મોકુફ કરીશ.

અરે પણ એ દવા તો તારા બારક
માયા ઉપર આપડા આવી હતી. તને પાંચ
કોણે કહ્યું હતું.

પ્રાદશાહો ઉપરની ગજબ હાયકે ?

ગરેટ ક્રીસ્ટન [મિ'ગ્રાંડ અને સકાતકેંદ]
ના સમુદાય પચાસ પ્રાદશાહોનું શું થયું તે
નીચલા યોગક મહુન ઉપરથી જણાવે. એ
પંચ આયુ' એવું કમનસીબ હતું કે કેઈની
સુકલેષ હિઆ અમી કમાએ પુરેલાં દરોગા
પ્રાદશાહોએ તેઓ ગજબ દીધા નહી. એ
પચનો એક હિઆ જે રાજા નહી પણ ગમામ
પેહેરી આકતના યોગ હિઆ ધણુ શપાયામાં
થી છટકી નયો.

સકાતકેંદ દેશના પેહેલા નેમ્સ ગજબનું
પુન કરવામાં આવ્યું હતું. જાનો નેમ્સ રાજા
રાક્ષસરોના પેરાની વખતે મારયો ગયો.
તાનો નેમ્સ બનવાએરોનું હલક મેરાજાની
કોરોશમાં કર થઈ ગયો, જોડે નેમ્સ ક્રીષ્ટ
નથી લગઈમાં થયો. પદમો નેમ્સ પોતાના

લગાડરની પુત્રીની મટે ખત્રાએ કરી મરજ
ખામશે. મકાન લોડોની રાણી મેરીને ખં
ગવાંદમાં ગરદન મારવામાં આવી. પેહેરો
આદેશ પોતાનીજ રક્ષણને [અંગરેજ લોકો
ને] હાથે જપેદ થયો. તેનો લોકો વરસોને
વરસ દેખવો જોગવી મારા બપો. શરમેય
ટે બીજા નેમ્સને પોતાના રાજામાં દેસર
લેવો પડયો.

એક વેલા એક સગી કાઠનાર એક
અંને પોતાનું તરનું પડેલું એક સિંહનું
મિત્ર દેતાડતા હતા. હવે પેલી સ્ત્રીના મન
કપર વધારે મજબુત અમર કરવાના હેતુથી
તેણીની અથ ને એક નાનો ઉકડા હતા તે
વાક નોક ને મોંદરો — “બુવા બાંદસમો હ”
એ સિદ કાંઈ પ્રદ નથી. “એ કાંઈ છપી
હોય એમ તો મારાએ જણાવ નથી.” ઉક
રે જવાબ દીધો.

શબી મારનાર વગઈ કરેલુ જતાં બી
મારા માત થઈ ગયા.

ઈન્કમ તેક્ષ.

જે ઇન્કમ તેક્ષ નાખવાની આપણુ
ઉપર ફરજ આપ આવી હોય તો અમે એ
ક ઉપાય અજમાવવાને આપણાં ઉરકારનું
ધ્યાન એઓએ હીએ કે જેથી મહાક ગ
રીય લોકો ઉપર હાંદિશ આવતા પંથ થશે.
જે ઉપાયની અમે શુચના કરીએ છે એમનું
અજમાવથી લોકો ગોડી પુત્રીથી કર ભર
વાને પોતે ઉલટ જણાવશે અને તેમ થવાથી
ઇન્કમ તેક્ષના આરીય ખાતાના ખરચમાં
પણ જોડો ઉગારો થશે. તે નજર ઉપાય એક
કે ખુબધરતી ઉપર કર નાખવો, ફુલમાં
કોઈએ એરત એવી ન હશે કે પોતાને ખુબ
રતમાં ખાવને ના ખડા.

અવાકાંડાં મનહ.

પુસ્તક ૧ હું]

[આંક ૧૬ મો

આ પુસ્તકમાં આવતી દરેક વાર્તાનો સરવે હક એના બનાવનારે રાખ્યો છે.

અન્નામ ઈ બીવણ

આંક પાંચમો

મહેશ ત્રીજો.

(ગોદરેજાનાં મહેશનું દીવાનખાનું—

શીશીન મનગાન ચેરેરે 'બેઠો'.)

શી—(એકલી) હવે આ દુનીઆમાં મેં હાથ શિયાય માફ દોષ રહ્યું નહીં. હોમ ૩ એક, મીઠકત છતાં મારી મંભાવનું લે નાર દોષજ રહ્યું નહીં, મારો ફીદર મારી માવશી માંદરનાં સમજાવવાથી કેટલીક વખત પૂર્વથી શરૂ થતા હતા પણ તે મારાં મુખને માટે ઘણો ધંતળાર રહેતો હતો (બિજન છુપો થઈ મોંભરે છે.) : મારો હજી આજવા ને દોષ મારે લાચક આવી રહેલો છે. તે ધણો આદરનું હોતો પણ, આદરોય. તે બીજારો તદન નાચુગદ આદરો ગયો. (રહે છે) અરે બોડા હવે મારી હાંચીનો સમજો આ ધાર હું દોષ ઉપર સમીચ? હવે મારી ક રે દોષ ખરો? (બિજન પ્રસ્ત બહાર નીકળી આવે છે.)

બે—હું હું તારો બચાવનો માધી બે જન (તણીનો હાથ પોતાના હાથમાં લેવા લાયક છે.)

શી—[નિનો હાથ દુર કરી] દુર એ બેવડા મરદ તારી હારની મારી આયા તો આજ કેટલુંક થયું થયું મની ગઈ છે.

બે—(અમરત ધઈને) શીશીન! ખાતરી શીશીન!! એ તું શું બોલે છે?

શી—બોદાને ખાતર તારી શીકલ મા રેથી દુર કર.

બે—પણ મારેથી એટલો બધો તે શું યુનાહ થયો?

શી—યુનાહ પૂછે છે? એક ઓરતને પરણવાનો કોમ આપી બીજી ઓરતની આ મનાઈ સોધતાં તને લાજ નહીં આવી.

બે—શીશીન તું આજે દીવાની થઈ ગઈ? કંઈ ભલતી બલતીજ વાત કરે છે. કઈ ઓરતની મેં હોસતી બાંધી?

શી—તમારી નથી કાકી યુનાહને માથે વેઝી.

બે—(હસીને) એ તને દોષે ભમાવી?

શી—ભમાવે દોષ મારી નજરે નજર

તમને સાથે મેં બાગમા વાત કરતાં જોયાં અને ત્યારથીજ મારી ઉમેદનો મેહલ જમીન દાસ્ત થયો છે.

બે—કદી અગોએ વાત ક્રીધાની હોય પણ તે તો એક બાબદની બોલને માટે હું તમારા કરતાં હતો.

શી—તમારા શાંતી? તે વખતે તમો વરુએ પીયારની વાત આવી હતી, અને જોને માટે ગુલનારે પોતે મારા પીધર આગલ કહ્યું હતું.

બે—(જોડાને) હું ગુલનારે જોલેજને કહ્યું? [મનમાં] હા! અરેબર એ નાપાકે જ મારા કાકાને એવું જોડું સમજાવી મારી ઉપર તરફત સુક્રી અને તેમાંથી દુર કરાવ્યો [મોટે] શીરીન, તમા બંનેને જુદું સમજાવી અને ધરમાંથી કાઢી ચુકવાની પોતાની અત્યુષ્ઠ્ય પાર પાડવાને એજ મકારે જ્યારે તે પોતાનાં કરતુક લગાવ્યાં હશે.

શી—એ તું શું વાત કરે છે. તારી જેવ કાઢના અને દાખલ મહ્યાથીજ મેં મારી ઉમેદની દોરી કાપી છે.

બે—ખારી શીરીન, ચોડાજ વખતમાં હું તને સઘલું 'જુદલું' કરી આપીશ, પણ તે અગાઉ તને જણાવવા માગુ છું કે તે પાક પરવરદેગાર કે જોલે સંધી જોહાન પેદા કીધી છે તેનાં તથા તારા પીધર કે જોને અને બચણથી પાલી મોટે ક્રીધો છે તેનાં પાક રહેનાં અને તું ખારી કે જો અને આ કુન્યામાં અવિશ્ય સુખ બપરનાર છે તેનાં કચમ લઈ કહુ છું કે ફક્ત તારા શિવાય મેં બીજા કોઈ પણ માણકનો ખ્યાલ કીધો નથી.

શીરીન — [આગલ દોડી આવો] બસ; બસ; એ પયારા બેજન, કસમ લેવાનું કંઈજ કામ નથી મારી તલન ખાતરી છે કે

તું પારાના હાથથી બેવકાઈ કરી પણ થાપ નહીં. (ચુટણીએ પડી) ખારા બેજન તને જ મેં આટલો બંધો ગેર ધનસાફ કરી તમાટે હું તારી દરજીએ આહુલું.

બેજન — [તેણીને હાડી બગલથી ચીકરે છે.] કંઈ નહીં. ખારી એમાં શું છે. ફરેબંધી ફરેસ્તા જોવા ફરી જાય છે, તે આપણી તે શી. બોસાદ.

શી—મારા જોહાન, આજર્યું હું તારી તેમજ તું મારો યાદ ચુકાં બીએ

[જને એકમેકને જગલગીર કરે છે તથા બોસા લીએ છે]

બે—હવે મને એક અગત્યનું કામ! ચું છે માટે ખારી શીરીન, હું તમારું દર જા.

શી—જોહાન બેજન, જો તે કામ મેં શાંથી છુટું રાખવું અગત્યનું હોય તો હું મોટી ખુશીથી અંદર જાઉં.

[અંગેશ દાખલ થાય છે]

બે—નહી, નહી, મારી ખારીને તો એ જાણવું જોઈએ માટે યોગ. આલ અંશ, તને સોંપના-વેલાએ કેદીઓને લઈ આવે. [અંગેશ જાય છે.]

હમણા હવે સઘલા બામનો પરદે હંધરો ત્યારે હું ખારીની બેવડી ખાતે થશે. [અંગેશ ફરતમ તથા ગુલનારને હાથે આવે છે] કેમ જો નાપાક જ્યારે, જુએ તારું પાપ તું કણલ નથી કરતી કે

ચુ—(મનમાં) હજાર એને હકાવવે જોઈએ. (મોટેથી) અરે જો નિચ કુતર તું મારીપાસ શું કણલ કરાવવા મગી છે મારા ખાવીદનાં મરણને લાલ લઈ મારી ઉપર આવું જોડું તોહોમત સુક્રી શું આ સઘલી મીલકતનો ધણી થવા મ

ગે છે કે? પણ ખુબ નિરાં રાખજે કે એ માં તારું કંઈજ વલનાર નથી.

બેન-**(શરમામાં)** એ દેવની ખસલ તની ઓરત, જાણુ કે હવે તારા એ ઓરો દમ અહીં માલવાનો નથી, કારણ કે હવે તારાં પાપનો ખરો તદન બરાઈ ફરી ગયો છે. મારા દોસ્ત રસતમલું ખુન કરનાર અને પેલી બપંકાર આગ લગાડનાર પણ હુંજ છે. એ સરવેના મારીપાસ ખાતરી પુરવઠે પુરા થા છે.

શુ-તારીપાસ શું પુરાવા છે? રસત મલું ખુન કોણે કર્યું અને તે કંઈ કર્યું તેનો કોણ સાહે છે?

બે-આ વખત શરગીન નહીં મલે, નહીં તો કે હું તારો બરાબર ખાતરી કરી આપને તોપણ—

૩-**(વચે બોલી ઉઠ્યો)** શરગીન નથી તો શું થયું હું નેનો ખુલાશો કરજી.

શુ-**[મનમાં]** એ વહી કીધા જમાના નો મારો કુંડમન હશે.

બે-**[બાલુએ]** આનો સાદ કંઈ મારી પીછાણમાં આવે છે. **[રસતમને]**

હું જો એ વાતનો ખુલાસો કરશે તો જે તકશોરને માટે તને પકડવામાં આવશે જે તેમાંથી તને શરત છુટકારો મળશે.

૩-મને કંઈ છુટકારાની આગત્ય નથી. મને આપો આપ તે મહી શકશે. શરગીન એક મારો ખેરખાહ દોસ્ત હતો એક દલા રો અમી બંધે જણુ થણો શરાખ પીધાથી ખુબ મસત થયા હતા તેવામાં તેણે શરાખ ની ખુમારીમાં મને કહ્યું હતું કે તમારા કાકાનાં ખાગમાં તમારી નવજવાન કાકીએ પોતાનાં ખરા આવીંદને કુવામાં નાખી દીધો હતો જે ખનાવ તેણે નજરે નજર નોંધી હતો.

બે-**[ચોક્કિત]** શું કુવામાં.

શુ-**[વચમાં બોલો ઉઠી]** એ બધું મારી ઉપર તરકત છે.

બે-જો તેને કુવામાં નાખી દીધો હશે તો આપણને તેની કંઈ પણ નિયાંત ત્યાં મહી આવશે માટે આલો આપણે ત્યાં જઈએ.

[જ્યાં મળે છે તેને રૂથતમ આકાવે છે.]

૩-સખર ભડા માણસ, હું એમ ઉ વાવસો ના થા. મારી વાત બરાબર સંભલ તમારો કાકી તેને કુવામાં નાખી એવું સુમ છ કે તે મરી ગયો હશે કોને ત્યાંથી આ લતી થઈ કે તમ્મ શરગીને ત્યાં આવી મો દી મેહનતે તેને ખાહાર પેચી કાઢ્યો.

બે-તારે શું તે હજી જવાતો છે?

૩-હા,

બે-આશોરા! કોણ જાણે તે ખી મારો હેરાન અને પરેયાન નેવો કોઈ બંદ કંતો હશે?

૩-**[આગલ ધસી આવી]** અહીંજ દો સત બેન **[પોતાની દાદી બાલની તોધી તથા જલો કાઢી નાંખે છે. ખંખે ખમલ ગીરી કરે છે. શલનાર એક ચીસ પાડી જમીન ઉપર ટુટી પડે છે.]**

૩-મારા બલા રફીક મારી શાધને માટે જે તે આટલી બધી રંજ પેચી તે માટે હું તારો ધણો હેસાંનમંડ છું અને તે માક પરવરદેગારનો મોટો ઉપકાર માનું છ કે તારા નેવો એક વફાદાર દોસ્ત મેલવવા ને હું નથીખવાન થયો છ માટે તારા નેવા વફાદાર દોસ્ત તે સાહેબ સરવે કોઈને બ ખરો. **[શલનાર પાછો પોતાની મેજે હુથી માર થઈ ઉઠે છે.]**

બે-મારા કમનશીખ દોસ્ત એમાં મા રી ફરજ કરતાં મેં કંઈ વધારે કીધું નથી. એ.

ચોક્કાનની ભાષાથી, ચોક્કા તારે સરથી
એક ખુશુનો તો દોરા ઉતરીયો, પણ પેલી
આગ અને તેમાં બીચારા શુભીનનું મ
રણ એ પાપને માટે તને તો દાવરે દાવન
રની આગલ જવાબ દેશે પડશે.

શુભનાર — (રડી પડી) ખસ ખસ

હવે મારેથી વધુ સાંભળી શકાતું નથી હું
મુંઠું, હું મુંઠું, મંજલ લેખાનતીએ એ જા.
કુ પાપી કામ કાકું અને તેનો મને આ
જે વાજબી જાહેર મલ્યો. (રૂઠમ આગ
લ જઈ શરૂઆતે પડી તેનો જલો પડી)
માફ કર આ બહાના આવીંદ, મને માફ
કર મેં તને ધાર્યું કુખ દીધું છે. તારા કદ
મની ખાફ પણ સંભાળે હું લાવક નથી
(રડે છે.) •

રૂઠમ — (ધીકારથી) ફર રહે

આ પાપી ચોક્કા, જાણથી રંગાયલા તારા
હાથ મને ના લગાડ (ખંજર કાઢી) આ
વડે તારે જગરં ચીરી નાંખવાને મેં પક
કો રૂઠમ કીધો હતો. પણ તે શ્રાહ્મણે
જા તને આ કુનીયામાં ઉધાડી પાડી લેશિની
લેવાનતમાં નાંખી એજ સજા મારે મનથી તને
પ્રતી છે માટે જા તારે કાઢકર.

શુભનાર — (રડીને) હું કંઈ જાઉં

અને કંઈ જાઉં, તંત્રા લેશિને માંડ
કાકું મોહું કેમ દેખાડું (ચોટ્ટી) અરે
શુ કામની એ જાંઘરી! એવો લેખાનતની
જાંઘરી લોગવેલાનાં કરતાં અને પાપી હાથ
લાંતાં સાદનાં દંખ કરતાં મોહાંત વમારે શાફ
એ, માટે પાછું કાઢ તારે, નેહરી ખંજ

રે ને કોક આ છાત્રીમાં જોયો આ કંગાલ
જાંઘરીનો જલદોયો અંત આવે.

આ રૂઠમ! ખારા રૂઠમ! આ મા
રી છેલ્લી આજ તું ખોદાને ખાતર ક.
જલકર જોયો, મારી ઉપર તે મોહું છેડાં,
ન કીધું છેલ્લાનો. (રૂઠમ ખસી જાય છે.)

પદસાના લોકે કમાવી મને

દગો દઈ અંતે રચાવી મને.

પદસાનેજ ખાતર યદી જલ્લામ

નેતા અંતે નીઆએ કંઈ કામ

પદસાનેજ છે ખેવકાઈનું મુજ

આખરે યદી જલ્લા છે તે કુજ

ખારા આવીંદથી યદી ખેવકા

ખીન કદરે પાડી તેના પર જકા.

સલામ આ આવીંદ તને છેલ્લી સલામ

આ લોભી કુખાંતે પણ છેલ્લી સલામ.

(કોઈ જોય નહી તેમ ખંજર ક

દી પોવાનાં સોનાંમાં મારે છે — એક ચીચાર
પાડી નીચે કુટી પડે છે.)

જોઈ કુખનો આ હાલ ચેતજો તમામ

કે ખેવકાઈનો આવે છે આવા અંતમાં

(જમીન ઉપર તરફડીયાં મારી મરણ

પામે છે.)

રૂઠમ તેની આગલ શરૂઆતે

જેશે છે સંધ્યાઓ ગમગીનને એ

હેરે શુભનાર તરફ જાય છે. અ

ને સાથે મલી નીચકું શોકલ

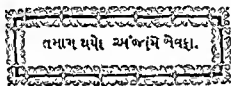
રેહું ગાયલુ ગાય છે.)

“એરી એરી એનીસીયા”ની અંગેથી સહ.

કરો સજ્જનો તમે સદ્ગુણી કામ—લઈ જ્યાંપર રખાવું નામ
ધરો તમે તેનું નીત ધોઆન—જે બપરો શુભ ને આરામ—કરો
પણદારી પર રહેજો તમ ઉમતવાર—નેકી બદીને પીછાનીને માર
નેકીથીયે યશ તમારો ખેડો પાર—નેકીપરજ રહેજો સુધામ—કરો
પાપોની શીખ્યા મસરો જરૂર—મોડે ઇલા વેલેલે તેમાં નહી કશુર
પરવાનાની શીખ માનજો પાતરીથી પુર—કે બેવશઈ નેછે બદ અંજાગ—કરો

(ધીમુ વાજીતર વાગેછે
પરદો ધોમે ધમે પડેછે.

ઉપચોડી યા બદો

રસીત. નાં ૧૮, ૧૯.

૧૮—આરસી માટે કાચને પારો કેમ
ભગાડવો—એક સપાટ પથરો તખલ ઉપર કે
લાઈનું એક સાદ પત્ર પાંચરવું ને પતરાં
માં કાંઈ કાનું કે ફાત હોવી જોઈએ નહી. તે
પતરાં ઉપર એક ઇન્ચના આડમાં ભાગની
ઈન્ચ જેટલો મોખ્ખો જીવતો પારો પાંચ
રોમાં બાદ, કાચના તખ્તાને આદેશતે. રહી
તે ઉપર સરખા હાથે મુકવો. પણ મુકવા પહે
માં તપાચવું કે કાચને કાંઈ ચીકણ કે ડાચ
હોય નહી. કાચનો ઉપર કાંઈ વચન મુકવો
કે નેથી પારાનો મવાલી બાહાર નિકલી જ
ય. કાચને રેડ કલાક શુધી મુકેલો રહેવા
રજો એટલે તે ફરેમમાં જડવા તઈઆર થયો.

૧૯—ઈન્ચ કોલનવાતર બનવવાની રી
ત—જો કાનો આત્રકો હોમ ૧-ગોઆલ
ન લઈ તેમાં એકેક આઈસ બરને મોત
અને આરેજનું તેલ, ૨ દરામ સીદરાવું તેલ

અને એકે દરામ નીરોબી અને રાજમેડીનું
તેલ ઉમેરવું એ બધાને સાદીપરે એકસંક
રવું એટલે સઘથી ઈન્ચ કોલન બનશે.

સંદેહ બાલ.

કેટલાક લોકને નાની ઉમરે સંદેહ બાલ
આવેતા આપણે જાણીએ છીએ છીએ એ
ઉપરથી આપણે એવું નહી સમજવું કે આ
પણે બાંધે કવખતે નખાતો જાયછે. એટલે
માત્ર ચરીરના બાલવાલા ભાગનોજ એવો
દેખાવ થઈ રહેછે જ્યારે બીજાં આપણા
તમામ ભાગ પોતાની પુર શક્તિમાં હોયછે.
ધણીક નખતા સોડો નેચો તન તેમજ મ
નની વેદનાથી હેરાન થતા હોયછે તેઓના
એક પાંચ બાલ તેવો હાલંતમાં સંદેહ થતો
નથી જ્યારે બીજાઓ હેરાન ગતિના કાંઈ
પણ કારણ વગર ૪૦ વરસની ઉમરે બાલ
પાડવા દેખાયછે. ઠાકતર આરબીગની નેલો
પોતાની હાંચીનાં ધણીક વરસ ઘસાણુ અ

અરિકામાં સુનારયાં છે તે એવું કહી જાય છે
 કે તેણે કેઈ દીવસ પણ એક જોરકા ધ
 નીઅનને દીધો ન હતો એવો શું પણ અરેક
 જાલ વાંલા પનીઅનને તે મલખનો મોતા
 ન દર હતો.

લેમેનેદ

તનદોસત ધમ્મા દરદી એ ખંધે પ
 રોશ માટે આપણો લેમકીત એકમરખી ચી
 તે કાગદા કારક છે. એવું પીવું આપણી હા
 જીનીના સધલા ખીગાડા તેમજ દરેક વેત્તાએ
 માફક આપવું જણાય છે. લીજનો રસ
 આધારણ કાક તેમજ સાંધાના દુખારા ઉ
 પર અકસીર હાસલ છે. જે લોજના રમ
 વડે કાંતના પારા મજબૂત મોતીએ તો
 તેઓ મજબૂત રહે છે. સાજની ગરજ લીજ
 થી વધારે સારસ રીતે મરે છે. એ રસથી
 હાથ પગના સોજા ચઢતા અડકે છે અને
 તેઓ ગોરા મુંઘાલા અને નરમ રહે છે. વહી
 એવું કહેવાય છે કે આપણા શરીરના જે બાગ
 ઉપર ચુરેલ છામ્માની અચર ધમ્મહાથ તે બાગ
 ઉપર લીજ કાર્પને એવણુ હોય તો તે સાફ
 થઈ જાય છે. આપણા ધરડાએ તેમજ આ
 પણા હજારો અને હિંદુ લોકો વગેરે તમા
 મ દેશીઓ પોતાના માયા ઉપરના ખોરાના
 ઇલાજ તરીકે માયા ઉપર તેમજ ચામડો
 ઉપરના મચા કે ખીલ ઉપર પણ કાયદા બં
 રેલી રીતે લીજ મસખે છે. આપણા આંગ
 મથી ઇલાજની હાલ કુરોષીઅન તખીબો
 કુરોષમાં સખત બજામણુ કરે છે.

સુખીઆરૂ જોરૂ ! !

નમુના. ૧૦-૧૩

ટેમી — મારો બંહાસો પતી મારાં દર
 એક કામમાંટે એવા તાપર છે કે તેમની જો
 ડી કુન્માં નહી મચે. જ્યારે જોઈ ત્યારે
 મારાં કામ, માટે તદબ્યાર યજી દોવસે કહે
 કે રાતે હું તેમને એક ચીજ કરવા કહું
 એટલે તે ચપલીજ છે. વેલી વધારે સાફ તો
 એ છે જે જ્યારે મને તેવું કામ પડે ત્યારે
 તે આગતનો આગતજ મહી આપે.

કોખાંઈ — મરે હું તો બાગધારી દેખાય
 છે. મુવો મારો માતા તો એથી ઉમટાજ છે
 જ્યારે તે મુજબની ગરજ દોષ ત્યારે મુવો કો
 હું જાણું ક્યાં દરે યજ બખજ જાય નહીં
 વહરજ મયો સખમ આગતનો આગત સખ
 કમો રહે.

ટેમી — પણ તે બહાર નાસે તેમાં નવાઈ
 થી. તમારી ગાંતી ખીલાસનો પારજ ક્યાં છે

નમુનો — ૧૬

જીવાન બઈરી — મુવો મારાં વરનો ધ
 તો મુવો કોણ જાણે ક્યાં રખડો રખડો રા
 તના કંઈ વખતે ચોરની. માફક આવીને
 ગોંડી જાય છે તે ખંખરખી પંડતી નથી. જો
 મુવો મને મુખ દેખાડે છે તે. માંગનારાઓ
 લીધે કોણ જાણે ક્યાં બરાઈ મરે છે અને
 મોડી રાતનાં આવી સહવારના સંકરથી અ
 લી જાય છે હવે તો એવું કર કે ઉંખરન
 ઉપર કામ બાંજીને નાંખુ કે ફરીથી બાહાર
 નિકલી જાયજ નહી.

ધરડી બઈરી — પણ તમે ખીચારોને
 કાંઈ મદદ કાંતી કરતાં.

જીવાન બઈરી — તો મુવો હમેશનો એ

૧. તેને મદદ કરે.

ધરડી બધડી—પણ હું નથી હોઈ તો
વરતાં સુખમાં હજાંતું સુખ મમલું.

જી. બ.—હા ને પછી હું નામી ચા
કે ? મને પણ આગમ દહાસ લેવા છે ના.

ધ. બ.—પણ તે હાંમીથી ધસયો છે
તેને કંઈ વિચાર !

જી. બ.—વિચારે વિચાર. દુન્યામાં ધ
જીએક દેશ ચાલ છે, અને ધજીએક આ
દેશ જાય છે, તેને હું શું કરું. (મનમાં)
ગામમાં વર વિપજાના શું તોય છે ? નો દે
કને જણસનું ચોબલું અંસપા દેખાડ્યું તો
સુખા. જીન શરત બીખારીએની લોચ એક
પગે તઈવાર ધઈ તપરી વપરી, જશે.

નમુનો ૬૨ મો.

નહી ખ્યાસ, આને તો હું તમારીસાય
નાંદકમાં આવવાની.

પણ મેં આને જવાનો વિચાર દેખી
નાખ્યો છે.

કોં બધા ?

કારણ કે આજ રાત્રે મારે એક મિ

ત્રિસાથ મેળાપ કરવો છે; અને પછી રાતનાં

વંદી વડી ફેર છે અને સરકો પણ ધસો

ચાલ છે વાંમંતે તમારાથી બહાર નિકળશે

વહી. એક તો તમને જણાવવામાં સરકમ

યઈ આવવાની રેવ બરેલી છે.

નહી રે હવે મુવતું નામળી વહી મને.

તે કરતાં તમારું લઈ જવાનું મન નહી મ

સ ને સરકમતું શું જાણ્યું કારો છે. સર

કમ મનેજ થય અને તમને વહી થય.

જાઓ જાઓ. તને તો હંમેશાં પેહલો વિ

ચાર પોતાનેજ માટે કરી છે. તમે તો બસ
પેલા અંધાર કહે તેમ દાતે નામું મમેને પા
તે નામળી ધમે કર્યા કર્યો. મડેમાં તમા
રેજ પેહલો વિચાર અને પછી માલો.

હું તમારા વિશે પછી વિચાર કરું છું
તે તમારા ફાયદામાટે છે, કારણ પેહલા વિચા
ર કરતાં પાછો ફરીથી કરેલા વિચાર સારો
હોય છે.

નમુનો ૬૩ મો.

હા ખ્યાસ, તમે મારીસાય પરણવાના
હતા તે આગમય તો મને જાણે મસકો
લગાડતા હતા. જ્યાં હું કહું ત્યાં મને લ
ઈ જતા હતા. અને હવે તો કોં લઈ જ
વા કહું છું તો તમને ધધરીને તાવ આવેમ
તાવ આવે તારા બાપદાદાને—પણ તે
શું શું.

તેનું શું ? તેનું એજ કે હું મરી જાઉં
તો તમે મારી પાપદરતેની આવશી નહી, એ
વા તમે ધઈ મલાચ

અભાગયાં તમીએ એવો નેક દહાડો
ક્યાંથી જોવામાં લાઉં

દેખાડે દેખતીએ.

દેખાડા દેખતીઆને પોતાના મિત્ર મંડ
લમાં પોતાની વગઈ મારવાની રેવ પડી હતી.
તે કરેતા “આજ સુધી હું કાઢના હાથે થ
ગાયો નથી અને હવે પછી. પણ કાઢતી મ
દહર નથી કે મને થશે ” એ રવેથતુ રકાંથતુ
બોમલુ તેના એક મિત્રથી તામેરા ધધ થ
કાઢ ન હતું. તેનો એવી લાલચીથી તેના પે
ટમાં આજ અપકાં ધધ આવતાં તેથી તેને

એક દોષ તો ધાર ધરવાનો નિશચય કર્યો. એક બીજા મિત્રને તોણે પોતાના મંથમાં લીધો. તે મિત્ર ટોપનીયાનો એક સગો હતો. ત્યોએ જ કુતિ રમી તે આ હતી. પેલા સગો પોતાની પડોશનાં એક બા બી ધરમાં એક સાદરી ઉપર જાણે સુવેલો હોય તેમ હોલ ધારી સુતો. તેનો મિત્ર રેમ લા ટોપનીયાને બોલાવા ગયો. ટોપનીયાને ને કાંઈ થયુંજ અગત્ય કામ હોવાથી આ છાકની કરવા લાગે. પણ સગપણ હોવાને લીધે લાચારીએ જવા શિવય કાંઈ છુટકારો નોયો નહી. જો કે તે સારી પેટે નાણું હોત કે હાથમાનાં કામને પડતું ચુકવાથી તેને થયે જોર કાપદો હતો. તે પેલા સગાનાં મુરમાં આગલ ગમગીન એહેરે આપો દહાડો ખેલી રહ્યો. જ્યારે સાંજનો વખત થયો ત્યારે પેલા તેનો મિત્ર જોણે સ્થલી કુતિ રમી હતી તે આવશે એટલે રેમકાએ આગલી જાણી જાત ચકાવી અને પોતાના મુખેવા દાંમના સગાની કાંઈ ખોડ ખાંપણ જણાવવા માડી. જ્યારે ઘણું સાંભલતાં પેલા સુતેલાનું પાકી આંધું તેથી તે ચીરડાહને હકયો અને સગાને નોરમાં પોલ લગાવી બોલ્યો ‘રે મુરખા, મુદેલા આદમીની તે એમ કોઈ કાદલું હશે’ રેમકો સ્થલું એવી ગયો. જરા પાર તો તે વિચારમાં પડ્યો અને પેલા હુઆઓના બધો હાકમત સમજ ગયો. પણ જ્યારે પોતાને ચયજા ધેર કાપદા વિશે ધ્યાદ આવ્યું ત્યા રે તે ધણેજ ચીરડાહ ર્યો. તેનાં ક્ષેત્રમાં આખાં અવલાં આંભાં એરી હાલતમાં તોણે પગમાંથી પેટાવો કાઢ્યો અને નેરથી પેલા સગાને લગાવો કહ્યું. ‘અરે મુરખા આદમી ત્યા પાકી કાંઈ બોલે કે ?’

એ દોષ ત્ર. પાકી જ્યારે રેમકો આપ વગઈ મારવા જતો. કે તરત તેને જાણી બા બધ ધ્યાદ આવવી નેથી તે અટકતો.

નવાઈ જોતું ધરમખાતું

કુનાની આંદર નેટલાં સદાવરત અને ધ ધરખાતાં છે તેમાં સઠથી અનઅન જોતું એ શ આ માંહેનાં પુરકરયાનનાં અમુકી પાવનન અજોખોમાં છે એ ધરમ ખાટું તે શેરેરની એક મસજદને લગતું છે. તે ખાટું એક જ હક પુરકાએ ચયાપું હતું. તે પુરકો દાણા નો એક મોટો વેપારી હતો, અને બધો રૂપી અને ગાલખંડાવતો હતો. કહે છે કે એના કોઠારોમા ઉદરનો ઉપદ્રવ ધણો હતો નેથી એને બહુ તુકયાન થતું હતું. તે દુર કરવા ના હેતુથી તેને મખ્યા બંધ બિનામાં પામ થાં હતાં નેઓ તેમને અતિચ્છ હપથોગી યદ પડ્યાં હતાં. એમ કરતાં જ્યારે તે પુરકો મ રણ પાંમથો ત્યારે તે મચજદના મુવવીએ ના હાથમાં એક મોટી રકમ પંધમાનો ધરમ ખાતે એથી મરને આપી ગયો કે શેરેરમાંનાં તમામ દુરખા અને લાયર. બિનાડાંઓની તેમાથી પરવરશો કરે. ધશથી સન ૧૮૪૫ નાં ચાલમા જ્યારે ઉત્તર સીરમામાં કુકાલે પોતાનો કુજ દેખાવ દીધો અને હનરો લો ઓ તંગીના નેરથી ચીખી મરતાં હતાં ત્યારે લોકો જાણપંધ બિનાડાંઓને ગાડાંમાં નાખી તેમની પરવરસી માંડે પેલા પુરકોવાલાં ધરમ ખાતાંમાં લઈ જતાં હતાં.

સુખ

સુખ આપણા મિત્રમાં પોતાનું જન્મ સ્થલ ધરાવે છે. તે કાંઈ બાહરીની ઉપવી ન થી. તેનું સુખ આપણા આત્મા સાથ તાંડો

સખેછે. શુધ કાંઈ એવી ચીજ નથી કે જેનું
વેપારની છલુંસ તરીકે વેચાણ કે ખરીદી
આવી શકે. તમે તમારાં ધરખારદરેક રવેરાના
સાથ રચીલાથી સીનગારો શકશો ઇચ્છાં તમારાં
દીવાનખાણામાં ફૂંચાની વિચીત્ર છાણુશોનો
જો નેવાણ તરીકે રાખવાને ખરીદી શકશો
આ તમારી મળદ માટે તમારાં શુંદર
નખો રૂપાના માલથી સીનગારેલા ઝોરડાં
તીજલીની ખરચાણ રોશણીથી દિવાલરો.
એ સંધુ તમે કરી શકશો. એ સંધુ તમે
તમારા લખો રૂપા વડે ખરીદી શકશો. પણ
તમારા એજ લખો રૂપાના બસ વડે શુખની
ખરીદી કરી શકનાર નથી. જો તમે શુખી
જાણના હોયો તો તે માનર તમારા મનના
ધીચાર છે. આ દુન્યામાં શુખ હાંસલ કરવાની
પહેલી અને અગત્યની સરત એ છે કે તમા
રે ઉપોગી તથા અંચલ નિવડવું, અને અંચ
લાઈના કેવી નોંધણે કે જેની માથે સધલી
મનચકિત નોંધાયલી હોય. અને એજ સરતો
તમે પાર પાડો એટલે તમે શુખના ધરની
ચાવી અપ્પનીઆર કરશો.

૭૯મી નોંધવવાના સંધલ

મકરણ ૧૨ મું.

ભારી અને હમકુ પાણી.

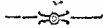
કેટલાક પાણી તેમાં વિશેષ કરીને આ
નાં પાણી ભારી હોયછે, મળખ, તેમાં ખણી
જ પદારથ પીગલેલા હોયછે. વરસાદનું ખણી
કદી ભારી હોતું નથી, કારણ કે તે નકર પદા
રથ રહીતછે. વધી કેટલાંક પાણી નિરંતર ભારી
અને ખીળાં કાઢક વેરા શુધી તેમ હોયછે.

પાણી નિરંતર ભારી હોયછે તેનું કારણ આ
છે કે તેવાં પાણીમાં સલફેટ-આફ-સાઇમ
અને મેગ્નેશિયા રહેછે, પણ જે પાણીમાં કાર
બોનેટ-આફ-સાઇમ અને મેગ્નેશિયા હોય
તે હંમેશ શુધી ભારી રહેતું નથી સ્પષ્ટ પાણી
સલફેટને પીગલાવી નાંખેછે પણ તેથી કારબો
નેટ પીગલી શકતું નથી, યોડા વખતનું ભારી
પાણી ધણીએક રીતે નરમ હમકુ ધણ જર
પત વાણુ ધધ શકેછે, જેઓમાં ઉકાળવાની રી
ત અતિ શોદક છે, જો રાતરે પાણીનાં માટનાં
માં યોડો બીનવેલા ચણો હાથવી તેને થરવા
દીધુ હોય તો સહવાર પડતાંમાં માટનાંનો ત
લેટીમાં સૂકે થરા જમાવણુ જણુરી અને
પાણી તદન નરમ થયલું દેખારી કારણ કે
પાણીમાં નાખેલો ચુનો પાણી માંહેની છુટી
કારબોનીક એસીડ સાથ જોડાસ થઈ જશે
અને તમામ કારબોનેટ નિચે પરી જશે સળ
ખ, તેમાં એટ્રી જુ પાછે કે કારબોનીક એસીડ
ગયાસ વગર પાણીમાં તે પીગલી શકતો નથી.

ધીવાનાં કારણસર વરસાદનું પાણી આ
રકોડના કોતરમાં ગડાયા પછી બાદી ઉંમ
રનાં લોકોને ધણુજ ગુણુ કારકછે, સખખ,
ઝેલસાનો મદદથી પાણીના શુદ્ધીક છવડા
નિકાસો જાયછે. પણ વાત એછે કે વરસાદ
ના પાણીનો સ્વાદ કટંગો હોયછે. એવાં ગુણુ
વાલાં પાણીને સવાદીજ કરવું હોય તો તેમાં
એકે અમીટ્રી નિમખ નાંખવું. પણ એ પાણી
તો મોટાને કાપડો કરી શકેછે. છાકરાં માટે
પાણી મલેના નકર, પદારથ જેવા કે ચણો
અને મેગ્નેશિયા ધણુ-ચણુગારો ગણાયછે
મળખ, એ જણુસો ખાલકનું હાડકાંની રચના
ને હથારી આપેછે.

એક દીવસ તેનો ઘાટ ધડવાનો નિશ્ચય કર્યો. એક બીજા મિત્રને તેણે પોતાના મંપમાં લીધો. તે મિત્ર ટોપખીયાનો એક સગો હતો. તેઓએ ને કુશિ રચી તે આ હતી. પેલા સગો પોતાની પડોસનાં એક ખાલી ઘરમાં એક સાદરી ઉપર જાણે મુલેલો હોય તેમ હોલ ધાકી મુતો. તેનો મિત્ર ટેમલા ટોપખીયાને બોલાવા ગયો. ટોપખીયાને ને કાંઈ ધણુજ અગત્યનું કામ હોવાથી આ છાકની કરવા લાગે. પણ સગપણ હોવાને લીધે લાચારીએ જવા શિયાય કાંઈ છુટકારો નોયો નહી. જો કે તે સારી પેઠે જાણતો હતો કે હાથમાનાં કામને પડતું મુકવાથી તેને ધણે ગેર ફાયદો હતો. તે પેલા મગાનાં મુરડાં આગલ ગમગીન એકેરે આખો દહાડો બેસી રહ્યો. જ્યારે સાંજનો વખત થયો ત્યારે પેલા તેનો મિત્ર નેણે સધલી કુશિ રચી હતા તે આવ્યો એટલે ટેમલાએ આગલી પાછલી વાત ચલાવી અને પોતાના મુરેજા દીમતા સગાની કાંઈ બાંધ ખાંપણ જણાવવા માડી. જ્યારે ધણું સાંભળતાં પેલા મુતેલાનું પાકી આંધુ સેથી તે ચીરડાળને ઉડ્યો અને સગાને નેરમાં ધોલ લંગાવી બોલ્યો 'રે મુરખા, મુલેલા આદમીની તે એળ કાંઈ કાઢતું હશે' ટેમલો મધલું ચેતી ગયો. જરા વાર વેા તે વિચારમાં પડ્યો અને પેલા લુગાઓના બધી હીકમત સમજી ગયો. પણ જ્યારે પોતાને થયજા ધેર ફાયદા વિશે ધ્યાન આવ્યું ત્યાં રે તે ધણેજ ચીરડાળ રાયો. તેનાં હિતમાં આત્રાં અવલાં આનાં. એની હાલતમાં તેણે પગમાંથી પેદાવો કાઢ્યો અને નેરથી પેલા સગાને લગાવો કહ્યું. "અરે મુરખા આદમી."

એ દીવસ પછી જ્યારે ટેમલો આપે વડાઈ મારવા જતો કે તરત તેને ઉપલી બાજુ ધડવા આવતી જ્યો તે અટકતો.

નવાઈ જલુ ધરમખાતુ

કુન્યાની અંદર જેટલાં સદાવરત અને ધરમખાતાં છે તેમાં સડધી અલગ્યેજ જલુ એ થ આ માંડેનાં ગુરકસ્યાનના અમરી પાવત્ર અલગ્યેજ છે એ ધરમ ખાંડું તે શેફરની એક મસજીદને લગતું છે. તે ખાંડું એક જ હક ગુરકીએ મયાંખું હતું. તે ગુરકી દાણા નો એક મોટો વેપારી હતો, અને બધો રૂપી આનો ગાલંધરાવતો હતો. કહે છે કે એના ક્રાદારોમા ઉંદરનો ઉપદ્રવ ધણો હતો જ્યો એને બહુ ગુરકાન થતું હતું. તે દુર કરવા ના હેતુથી તેને મંખ્યા બંધ બિલાડાં પાલ થાં હતાં જેઓ તેમને અતિથય ઉપયોગી થઈ પડ્યાં હતાં. એમ કરતાં જ્યારે તે ગુરકી મરણ પામ્યો ત્યારે તે મરણના સુવચનીએ ના હાથમાં એક મોટી રકમ વંદેમાની ધરમ ખાતે એવી મરતે આપી ગયો કે શેફરમાંનાં તમામ દુરખા અને લાચાર બિલાડાંઓની તેમાથી પરવરચી કરે. ધરની સન ૧૮૪૫ નાં સાલમા જ્યારે ઉત્તર સીરખામાં કુકાલે પોતાનો દુગ્ધ દેખાવ દીધો અને હનરો લો છે તંગીના જોરથી રીપી મરતાં હતાં ત્યારે લોકો જાકાંધ બિલાડાંઓને ગાડાંમાં નાખી તેમની પરવરસી માટે પેલા ગુરકીવાલાં ધરખાતાંમાં લઈ જતાં હતાં.

સુખ

સુખ આપણા મિત્રમાં પોતાનું જન્મ સ્થલ ધરાવે છે. તે કાંઈ બહારની વાતો નથી. તેનું મુક આપણા આત્મા માથે તાડુકો

શુષ્ક છે. શુષ્ક કાંઈ એવી ચીજ નથી કે જેનું
વેપારની જીવન તરીકે વેચાણ કે ખરીદી
માટે થઈ શકે. તમે તમારાં ધરખાસરેક રેવેરાના
રામ રચીલાથી સીનગારો શકશો છતાં તમારાં
સીવાનખાણામાં ફૂંવાની વિચીત્ર જીવનનો
જોડા નવાઈ તરીકે રાખવાને ખરીદી શકશો.
જુઓ તમારી મળહ માટે તમારાં શુંદર
લખો રૂપાના માલથી સીનગારેલા ઓરડાઓ.
પીગલીની ખરમાણુ રોશણીથી દિશાયશો.
એ સંધુ તમે કરી શકશો, એ સંધુ તમે
તમારા લખો રૂપા વડે ખરીદી શકશો. પણ
તમારા એજ લખો રૂપાના પાસ વડે શુષ્કની
ખરીદી કરી શકનાર નથી. જો તમે શુષ્ક
જાણતા હોવા તો તે માત્ર તમારા મનના
સંચાર છે. આ રૂપામાં જુઓ હાંસલ કરવાની
પહેલી અને અગત્યની સરત એ છે કે તમા
રે ઉત્થોગી તથા ચંચલ નિવડ્યું, અને ચંચ
લાઈથી કેવી જોઈએ કે જેની પ્રાચ સખતી
મનચકિત જોડાયેલી હોય. અને એજ સરતો
તમે પાર પાડો એટલે તમે શુષ્કના ધરતી
આવી અખતીઆર કરશો.

જીવનના સંબંધ

પ્રકરણ ૧૨ મું.

ભારી અને હલકું પાણી.

કેટલાક પાણી તમાં વિશેષ કરીને ગરમ
નાં પાણી ભરી હોય છે, મનખ, તેમાં ખજી
જ વધાર્ય પીગલેલા હોય છે. વરસાદનું પાણી
કઠો ભરી હોયું નથી, કારણ કે તે નકર પદ
રય સ્વીતછે. વધી કેટલાક પાણી નિરંતર ભારી
અને ખીલાં કાંઈક વેગાં શુધી તેમ હોય છે.

પાણી નિરંતર ભારી હોય છે તેનું કારણ આ
છે કે તેમાં. પાણીમાં સલફેટ-આઈ-સાઈમ
અને મેગ્નેશિયા રહે છે, પણ જે પાણીમાં કાર
બોનેટ-આઈ-સાઈમ અને મેગ્નેશિયા હોય
તે હંમેશા શુધી ભારી રહેલું નથી સ્વચ્છ પાણી
સલફેટને પિગલાવી નાંખે છે પણ તેથી કારબો
નેટ પિગલી શકતું નથી. થોડા વખતનું ભારી
પાણી ઘણીએક રીતે નરમ હલકું હવા જર
પત વાસુ ધઈ શકે છે, જેઓમાં ઉત્ક્રાંતવાની રી
ત અતિ શોધક છે. જો રાતરે પાણીનાં માટલાં
માં થોડો ભીનવેલા ઘણો હલાવી તેને ધરવા
દીધુ હોય તો મહવાર પડતાંમાં માટલાંનો ત
લોડીમાં અદેહ થશે જમાવતો જણાયો અને
પાણી તદન નરમ થયલું દેખાશે કારણ કે
પાણીમાં નાખેલાં છુનો પાણી માંહેથી છુટી
કારખાનીક એસીડ સાથ એકસ ધઈ જશે
અને તમામ કારખાનેત નિમે ધરી જશે સખ
જ, તેમાં એવી જુની છે કે કારખાનીક એસીડ
મધાસ વગર પાણીમાં તે પિગલી શકતો નથી.

પીવાનાં કારણસર વરસાદનું પાણી આ
રકાડના કોતરમાં ગલાયા પછી મોટી ઉંમ
રનાં લોકોને ધણુ જુલું કારક છે, સખખ,
કેટલાકને મદદથી પાણીનાં શુદ્ધીક જીવજ
નિકાશો જાય છે. પણ વાત એ છે કે વરસાદ
નાં પાણીનો સ્વાદ કદંગો હોય છે. એવાં જુલું
વાળાં પાણીને સવાદીય કરવું હોય તો તેમાં
એક ચમચી નિમખ નાંખવું. પણ એ પાણી
તો મોટાને કાયદો કરી શકે છે. છોકરાં માટે
પાણી માંહેલા નકર, પદારથ જેવા કે જીંજી
અને મેગ્નેશિયા ઘણો જીવજાદો ગણાય છે
મનખ, એ જીવજી બાલકનાં હાડકાંની રચના
ને ધ્યાની આપે છે.

ધનજી ગોઝો

(પાછો ઉપપત્તી સાધન)

શિક્ષક — તું એવું કેહતો મારે છે કે તે તારી છાંદગોમાં આજ શુધી કાંઈ પણ રૂચરની નિરાશતા દીકરીનેથી.

ગોઝો — એ ખરીબ વાત છે, માહેબ.

શિક્ષક — એ ધણું અભવજન જેવું છે. મને એ વાતની કાંઈ સમજ, પડતી નથી.

ગોઝો — પણ મને પડેછેની, માહેબ.

શિક્ષક — તેનો શાળા મંજૂર, નો ધર્યો. બસ.

ગોઝો — સમજ્યો એક કે મેં કોઈપણ કામમાં ફોટો મેલવવાની તજવીજ મુદત કરી નથી ત્યારે તેમાં નિરાશ થાઉં છું ક્યાંથી.

શિક્ષક — છોકરાઓ તમારા શિક્ષક તરફ તમારી ફરજ શું છે?

છોકરાઓ — તાબેદારી —

શિક્ષક — અલબત્ત શિક્ષક તરફની તાબેદારીમાંજ સ્કુલની દીસપત્રીનની બાબમાં આ બર ગણાય છે.

ગોઝો — અરે સાહેબ દીસીપત્રીનની ક્ષાત્તો બોલશોજ ના મકનજી સાહેબ. તમે ખાતરી વગાડી મારો છો; પણ ખાતરી રુલમાં દીસીપત્રીન તે કેવી હોય! ત્યાં મારેકો પોતાના પેટાં શોધવા પેસા છે કે દીસીપત્રીન તપાસવા.

શિક્ષક — દીસીપત્રીન વગરની સ્કુલ કાંઈ કામની ન હોય.

ગોઝો — અલબત્ત; અને નો શિક્ષક જોયો એવજ ઈચે કે તેમના નિવાસી

આ તેમની તરફ માંન પુરવક વરતે તો તે ઓએ પોતાના નિશાળીઆઓને ખાતરી કેરી આપેવી નોઈએ કે તેઓ તેમના ઉસ્તાદ નહીં પણ મિત્ર છે. બાકી શિક્ષક સાહેબ પોતાનાં મેનની નાંહપર છોકરાઓને રાખવામાં તેમાં તેમનો કાંઈ મુકરવાર કે સનવાર ધાય નહીં. તેઓએ પોતાના નિશાળીઆ તરફ મિત્રને છાને એવી આલ મનાવી તેમનાં દોલ પોતાની તરફ એવી લેવાં નોઈએ જેથી તેઓ પોતાના માત્રતરનો દરેક બાબમાં હુકમ પાલે.

એક વેલા માહુરતરેત આગલના એક મુકદ્દમામાં આપણા ધનજી ગોઝોને સાક્ષી તરીકે બોલાવામાં આવ્યો હતો.

ફરોમદાર પાપરાંએ ધનજીને સોગંદ આપ્યા પછી જાને ધનજીને પુછ્યું સોગંદ શું તે હું સમજે છે કે?

ગોઝો — હા સાહેબ સમજીશું મારે સાંજુ બોલવું નોઈએ.

જાને — અને સાંજુ નહીં બોલે તો શું ધાય તેની તને કાંઈ સમજે છે.

ગોઝો — હા સાહેબ હું સારી પડે સમજીશું. હું હું હું તો બને એટલું કે હમારી સાંહદ વાલા છતે એવું છે.

એક વેલા ધનજી પોતાના બાપની સાથે આગ ગાડીમાં ખેસી સુંબસી થાણે જતા હતા રસતામાં તે ગાડીમાંથી ડોહું બહાર કાઢી કાંઈ જેતો હતો એટલામાં તેના બાપે તેને બાહરગવવા તેના માંમાં ઉપરથી તોપી સેરવી લઈકેલું અરે તોપી લડી ગઈ. ધનજી સડવા જેવો ધડ મથા જ્યારે તેના

ખાંપે હાથની ધરપમ દેખાડી તોપી ગોળને પાછી કઢી. આપી, ઘોડકવારે ગોળએ પોતે તોપી ગાડીમાંથી બહાર ઉરાડી નાખી અને આપને કુંકમારી પાછી મેચવત્રા કહ્યું. અથ બતાવે આપને તો ભારી પડ્યું.

એક વેલા પાઠ વંચાવતાં મી. મકન જીએ છોકરાઓને મુખમંજુ કે આરા માણુ સો નેચો હંમેશાં નેક કામ કરના હોય છે તે ચો પેતાના મરણુ બાદ ખેડેસ્તમાં જવાના; અને છરાલોકો નેચો પાપમાં ગીરફતાર રહેલા હોય છે તેઓનો કાર. દોજખમાં ધવાનો. "મકનજી સાહેબ, હું તો સારો છોકરો છું," ગોળએ કહ્યું.

"ના કોઈ કોઈ વેલા તું ઠીક નથી બાલતા," મકનજીએ જવાબ દીધો. "તેથી તું સારો છોકરો કેહેવાય નહીં."

"અને તેથી તો મને મુશ પછી ધ છી ઉરાડાં ગતીમાં પડ્યું પડ્યું," ગોળે બોલ્યો. "એટલે."

"એટલે થોડા દહાડા એસ્તમાં અને થોડા દહાડા દોજખમાં. ખેડેસ્તમાં રોજ રહી રોજ મનહકરતી કાંઈ આવી લાગે નહીં. કોઈ કોઈ દહાડો હોય તો ઉત્તમની આવે; વા સતે અને તો અધેમાં બોદાયજી નાંખે તો મારું."

એક વેલા એક છોકરાનાં ખાંપે મકન જી આગળ પોતાના છોકરા વિશે ફરીઆદ કરી કહ્યું કે તે મોટો થયો. પણ હજીર મુરખ રહી ગયો. મકનજીએ જવાબ દીધો બાઈસા હેમ, એ હજીરતો બપયું છે જેમ જેમ મોટો પડે જશે તેમ તેમ મુધરો. હાલતો એ

ની ઉમર મમાલો ઠીકજીએ. માણુસ મોટું થાય છે એટલે પોતાની મેલે મુધરી બપય છે અને મુરખાઈ છોડી સીઆન સોગરમાં આ વેં છે.

હવે મકનજીનાં આ મંજુન ગોળાએ આ બધા હતા તેથી છોકરાનાં ખાપ જવા પછી તે બોલ્યો — માસ્તર સાહેબ તમે હમણા એમ કહ્યું કે માણુસ મોટું થયા પછી આ પો આપ મુધરે છે અને મુરખાઈ છોડે છે, પણ હું કહ્યું છું કે આ વાત તદન ખોટી છે માણુસ તો સદાનોજ મુરખો બોલાય છે.

મકનજી — માણુસ સદાનો મુરખો ! કશ્ય તારા નેચો હોયતો કાણુ બજે.

ગોળ — જુવો સાહેબ, હું તમને જણાવું છું. ને માણુસ બાલક હોયતો કુવા કહે શેકે મોટો થશે એટલે વધારે સમજમાં આ વશે. ને તેજરા મોટો થયો તો એકું કે હવાશે કે હવેને વધારે સમજવાને લાયક થશે છે; અને જ્યારે તે ધરડો થાય છે ત્યારે લો કો એમ કહે છે કે સહાયી અને જુધિ ના ઠી. — એ ઉપરથી જુવો કે માણુસ ધરડો થાય તો પ્રજુ અકલવંત ગણાતો નથી.

એક વેલા મકનજી આદર રોજના જંસ. ને દહાડે જલામાંથી પોતાના ઠીકરાસર કુચી આપી ચલાવવાનો ઉદ્દેશ ખરીદવા હતા તે જાઈ ગોળે બોલ્યો કે સાહેબ, એશું કરવા ખરીદો છો. હજીર એના કરતાં ધરમાંના ઉદર બતા. તે બે આર પાલને કે તમને મેલેનત નહી પડે. આમાંના રોજ કુચી આપવાની તસડી છે અને તે તો પોતાની મેલે દોડી આવશે.

(પાંજી ૨૪૭ થી સંપિન્ન છે.)

પાંજી ઉત્પત્તિ.

મકરણ ત્રીણ.

ઉપસ્થિત મીનસતરનાં મધમાં રાત્રિ એક વરગી ધાર આગલ ઉઘી જગ્યા ઉપર એક ભેખડધર છતરવાલું તખત ગોઠવેલું હતું જેની ઉપર આસરે પાંતરીમ વરસતો એક રાખસ હાથમાં રાજદંડ ધરી પોતાનાં માથા ઉપર ધંગમડગું તાજ પેહરી ખેંડો હતો. તેના બપકા સાથે તેની વીસણ ચલકતી આંખ તેણે ઝીંકી શરીર અને તેનાં ગંભીર ચેહરા ઉપરથી તે કોઈ મહાન પ્રસંગ દીખતો હતો. તે પોતે જ ધંગમડગો રોહન શાહ ઉલોપમ ધી કોમકરર હતો. તેના જગ્યા હાથ ઉપર જરાક નીચી ખેંડક ઉપર મીલા નગો ધરમશર લેનકરેક ખેંડો હતો જેને હાથ વડા ધરમશરનો એધા બખચવામાં આવ્યો હતો. તેની પાસે કેટલાક ખીળા હલકી પડ પીનાં ધમશરમી અને સારધારો ખેડા હતા તેનાં હાથા હાથે ઉપર એકરસીય-સતો રાખ રત ઉમરાવ કીઝબાલકર, અને બાંબા કેટલાક નારમન ઉમરાવો ખેડાહતા.

ચોડા વખત ગયો નહીં એટલામાં ઉ વલકટન હાથમાં દંડ ધરી ગંભીર ચેહરે હલવે હલવે અંદર દાખલ થયો અને બા દશાહને નમીને એક દુરગી બેધક ઉપર ચુપ જઈ ખેંડો.

બાદશાહે લેનકરેકને ઇશારતકરી કે તે ત રત પોતાની જગ્યા આગલ હોયો ધઈ મોઢા સાદે બોલ્યો. "ઉવસરતન! મને આપણા ના મદાર જહાનપનાં બાદ શાહથી તમને જ છાવવાને હુકમ થયો છે કે ને ધરમશર ત રીકેનો એધા તમોએ લાવેાં વખત શુધી ચલાવયો છે તે એધા ઉપરથી તમને બરતરક કરવામાં આવ્યાં છે કારણ કે તમારા કરનાં

વધારે જ્ઞાની પ્રશ્નને એ જગ્યા આપવા ની શાહની ખાહેરત છે, શાહની નંદુમાં એવું આવ્યું છે કે તમને ફરેન્સ ભાંશાનું તથા ધરમ રંબધી ખેડાલુ જ્ઞાન નથી જેવા તમે બાદશાહેને આગતી બાબતે ઉપર મહાહથ ર તરકી ખીતકુત લાગક નથી તેટલા મટે તમારી વીટી અને દંડ મહને ચરણ કરો."

ઉવસરતન પોતાની જગ્યા ઉપરથી ઉઠે હોયો થયો અને ગંભીર સાદે બોલ્યો. "મારે સાહેબ તમો કહેલો કે હું આવા એક મે રા એધાને અને માનને ખીતકુત લાગક થી એ સંધુ હું કહ્યું કરેલું. પણ ને ચી જ તમે મને બખસી નથી તે તમે મારી પાસે માંગો છો એ તદ્દવ ગેરવાજમી છે તો પણ કેટલેક દરજ્જે તમારા હુકમને માન આ પીને રાજા એવરડ કે જેને મને તે સીજી બખસી હતી તેને જ માતર તે પાછી આવવાને હું વાજમી બીમારહું."

આ પરમાણે બોલી રહ્યા પછી તે રાજા એવરડની ધાર તરક માલ્યો ને જાઈ જીલીયમ હશીને બોલ્યો. "શુ અ ધરડો કંઈ ઘેલા બેલા ઘઘ ગયો છે કે મુગ્ધ એવરડને તેની પેરમાં વીટી અને દંડ આ પંવા તાવે છે?"

ઉવસરતને તેનાં બોલવાની કંઈજ દાંક ર કીધી નહીં અને ધાર આગલ જઈ ત્ શકલ મરડીને બેઠો અને બોલ્યો. "એ પવીવર રાજા! એ મહાત્મા!! તાહેરે કરર કીધેલો નોકર તુને અરજ કરે છે. ત સાંભલ! જે મે આનાકાંની એકશ્વર રાખ્યો હતો. તે એધો હું આજે છોડકું. આવ મોટા દરજ્જાએ તુમે જે મને મહાબે તે માટે જારી ઉપર દોસ મુકવામા આવે છે અને તે દોસમાંથી તુને મુક્ત કરેલાં માર માનની ઇશ્તીઓ ફક્ત તુને જ હું પાછો સ્વાધીન કરેલું."

આરહુ બોલીને તે ઉમા ધયા અને તે ધીરની ઉપર પોતાના દંડ એવા તો એક. આનંદેન નેવા નેરથી પોકયો કે તે ધીર નાં સખત પથરની અંદર એક ઇંચને આ ધરે છુટી બેઠો.

રાજા ઉત્તીયમ ને આ સંધ્યું બેશીને જોતો હતો તે ઉવંચરતનનાં આવા આવા જોઈ પીકારથી હસીને બોલ્યો, “આ છદા નેના આવા ધોંગ નોઈ અને ધણી ગુનુન મ લીએ [રાખર તરફ ફરીને] આલો મારા બ સાં રેખર આ દંડ તેમો બેચી મોઠો અને એ તમારી જીવનતના પદ્ધતિમાં તમેજ તમા રી પાયો રાખો.”

તે નેરમન સાંધ પોતાની જગ્યા ઉપર થી નીચે ઉતરીઆ અને પોતાને મસેકી આ માન ભરેલો ધવનીને મટે મનમાં હરખાતે હરખાતો તે ધીર તરફ આંલ્યો અને તે દંડને પકડી બહાર ખેંચી કાઢવાની કોશિશ કરી પછુ તેને તે બહાર કાઢી ચક્ર્યો નહીં એટલુંજ નહીં પણ તેનાથી તે હીનવાયો નો તહીં.

આહુ જયારે ઉત્તીયમ નેધું લારે શરસાથી હુમ મારી બોલ્યો “આપણા નેર મનો એટલા તે, શું કમનેરુંછે કે આવા એક છદાનાં જોરથી છુચી બેઠેલા દંડને કાઢી ચ કવા નથી? લેનકરેક તમે તે દંડ કાઢી લાવો.

લેન કરેક કે જે દેખાવમાં ઉચરતન ઉચરતાં નેરવર અને ઉચરમાં પછુ કમ હતો તે પોતાની જગ્યા ઉપરથી ઉડ્યો અને ધીર તરફ આંલ્યો તેણે પછુ પોતાનું મથલું જોર અજમાંવા જોધું અને આખરે નહીં કાવવા થી પાછો પોતાની જગ્યા ઉપર જઈ બેઠો. આથી ઉત્તીયમ ધણે અજમ ધયો અને બમણો શુભશો કરી બોલ્યો “ને કોઈ એ દંડ બહાર કાઢ્યો પછી તે ગમ તેવા હોસે તોપણ તે દંડ અને તેને લગની ખડકો તે છે હવે બખચવામાં આવશે. આવા મિય ઇનામની લાકને કેટલાક સાધુઓ ઉમરવો

અને કરદારોએ વાસકરતી પોતપોતાના બમ અજમ બોં પછુ અંતે નાથીપાય ધધને ચ રગીદે ચેકેરે પોતાની જગ્યા ઉપર જઈ બેઠો.

તે રાજા ધરો ચીરગઈ ગયો અને એક પેત્રો માણસની માફક પોતાનાં તખત ઉપરથી નીચે ફુડી મડ્યો ને ધીર તરફ આંલ્યો તેણે પોતાનાં વાધના નેવા મજલત પંજમાં તે દંડ પકડ્યો અને તેની ઉપર એટલુંજ જોર કાઢું કે પોને પછીનાથી તલન મરકાવ થઈ ગયો. જરા ઘોડાબાર દમ ખાઈ તેણે ફરીથી એક ખાલુ જોર કીધું. એ મમજો તેણે મણુ મરતમે પેતાનું મથલું જોર અજ માંડું પછુ કાઢી વલ્લું નહીં અંતે થાક થીત હાંકવા લાગ્યો.

તે રાજાને આ મમાજો ધાકેલો નાથી પાય ધયેરો જોધને ઉવંચસતન પોતાની જ ગયા ઉપરથી ઉડી પાછો ધીર તરફ ગયો અને ઉલ્લખમને ખાલુ ખરીકી તે દંડ લા ધનાં લીસ જાને એક પતમાં તે દંડ શેલ લાઇથી બાહાર ખેંચી કાઢ્યો અને ઉત્તીયમ નાં હાથમાં મેલ્યો.

આખો દરખાર અનંદેખીમાં ગરક થઈ ગઈ અને તેઓ એક અવાને હુમ વાડી ઉડ્યાં “કે મોનેજે, એક મોનેજે ઉવંચસતની જય યાઓ.” તે રાજા બોલ્યો. “જો પર મેષરની મરજી એવીજ છે તો આપમને તેના હકમને તામે થવું જોઈએ. આ પધરી હણુ તમારાજ નશીમમાંછે માટે મારા બસા દર લસત ને પધરી તમે આટલાં તરમ શુધી માન ગાયે જોગવતા આબાછે તે પધરી હ તમને પાછી બખચું છું અવ હસડીયો અને જુશામતીયા મયાહાસરેનાં સમળાબાચી તમા રી તરફ જે ગેર ઇનશાકી મેં શુભરીછે તે માટે હું મારાં અંતકરણથી દલગીરછું.

એમ બોલો તે રાજાએ તેને લીલાળાં

ની બરથે આવકાર દઈ પોતાની નજીક જો
સાચો ને જોઈ લોકોએ ખુશામીને એક
મોટો પાકાર ઉઠાવ્યો ને પાકારથી આજુ મઠ
કે ગાજી રહ્યું.

રોખરટને ધણી ચરમીડી હાંમલ થઈ
અને પોતે ને પદની મેલવવાનો ઉમેદ રાખ
તો હતો તેમાં નીચકલ થયાથી ઉવરટન
ઉપર ચોડું ધણું; દેર લગાની મતલબથી
ચાલનાં કાનમાં તેણે ધીમેથી કાંઈ કહ્યું. ને
ધી યાદે પોતાનાં ચોખ્ખારને માટે સારું કહ્યું
“ચોખ્ખાર અંદી આવ અને ખાહાર ને બે
જવાન ચખ્ખો જાઓ તેને ચોતાપીથી અ
દર લાવ હું જોઉં કે તેઓ કાણુ છે.”

રોખરટ કહ્યું “જ્યાંપનાહ તેઓ કાંઈ
જ નથી પણ ઉવરટનની બેઠી એવધ
અને આપણા ભલા ઉમરાવ ફીલ વોલટરને
બેઠો ઉવોલટર છે ને પોતાનાં બાપની મરજી
ઉપરાંત ઉવલસટનનાં શીખ્યાથી તેણીની
ઉપર આચક પડી તેને નાંકરમાન થયો છે.
એટલુંજ નહીં પણ તેણીની સાથે પોતાનાં
બાપનું ઘર છોડી નાંસી જતાં મેં તેઓને
પકડ્યાં છે. મારા સાહેબ ને મમાણે આને
એ પાદરીએ આપણને પોતાનાં ભદ્ર જોરે
હકાવ્યા તેજ મમાણે એણે આ છોકરાનાં
કુમરા મગજ ઉપર ભડકની અમર કરી તેને
પોતાનાં બાપથી નાંકરમાન કાંઈ છે માટે આ
પાદરી ઉપર ભડક ચલાવવાનું હું તોલિમત
સુકું છું.”

તે સાહેબે હસીને કહ્યું નહીં રોખરટ એ
માં તમારી મોટી લુહ છે આવી એક જુવ
શરત કુમારીકા ઉપર આ જવાન આચક
થડે એમાં ભડક નેણું હું કહજ નથી જોતો
એઓ બધે નવજવાન જુવશરત અને આંન
દાનીએ અને તેઓ એકેક વાર પ્યાર કરે
એમાં કાંઈ નવાઈ જોણું નથી. પણ ફીલ

વોલટર તમો શું કહો છો? શું આ નેણ
તમને અનગમતુ છે? આવી એક નાજની
ને તમારી પહુ તરીકે ગણવાને તમને કંઈ
અરમણુ છે?”

• તે ઉમરાવ બોલ્યો. “મારા સાહેબ આ
મારા જીવરોગ અને અસલી મીત તરફ જે
મેં તુંદાઈ અને ધેર સહકારી વાપડી તે
માટે હું એમની પાસે દરજીજી આહુકું અને
મારા છોકરા સાથે એમની છોકરીની યાદી
કરી આપવાને હું એમને અરજ કરું છું.”

ઉવલસટન આ આચક માંચુકનાં સુખને
માટે પેડેલ ધીજ જે તેજર હતો માટે બોલ્યો. હું
મોટી જુથીયા મારી બેઠી ઉવોલટરને બખથું છું
(શીખોલટર તરફ કરીને) અને મારા ભલા
શીખોલટર ને ખનવાવું હતું—તે પની સુકું
માટે હું તણું ને મારા ખરા અંદ કરણથી મા
શી બખથું છું.

“ત્યાર તો ઉમરાવ ઉવરટન” ઉવીલય
મ બોલ્યો. “તમારી પદની તમને પાછી મલી
તેનાં શબ મુહરતમાં એક ધરમચું તરીકેની
તમારી પેઢીનો ફરજ આ બાળ્ય શાકી જોડાનાં
હાય મેલવી આપવાની છે. માટે અણે અંદી
યાંજ તમારી પરીત ફરજ ખનલો અને આપણાં
પરીત ધરમનાં ફરમાન મમાંજી એક કુમારી કા
નો હાય તેનીના ધણીનાં હાયમાં આપવાને એ
ક પીતાની જરૂર લેખ છે. તે અંગત પુરી પાકવા
ને હું તપથાર છું.”

એટલું બોલી તે પોતાના તખ્ત ઉપરથી
હોં ઉતરીયો અને એવધ તથા ઉવોલટરનાં હા
ય પોતાની હાયમાં લઈને ઉવલસટનનાં આગલો
તમને લઈ આવ્યો જેણે તે આચક માંચુકનાં હા
ય મેલવી તેઓને હાંમેલનાં સુખનાં આશીર્વા
ક દીધા.

શરતજ લોકોએ ખુશામીમાં શોર મચાવ્યો
અને તે મઠ એકવાર કરીથી ગાજી રહ્યું.

સંખ્યાલોકો નેઓ યોરો વખત અગાઉ
દલગીર ભરેલા એકાએક એકા થયાં હતાં અને
કાંઈ નવી આફતની ધાંસતી રાખતાં હતાં તેઓ
આવા નહીં. ધારેલા ખુશામી ભરેલા બનાવથી
જુગી થતાં હસ્તેએકેક પોત પોતાને ડેકાણે ગાયાં

પરચુરણ

૧—વધદ — (દરદીને) મધુ તમને વાં પીવાની કાંઈ જરૂર નથી. દરદીએ થોડું કસરત અને સેલજી લખ વધારવાનું કાંઈ બધા કહેવાશે. કોઈની કે કસરતની બાટલી. દરદી—(ચોંકીને) અરે નહીં તે તો હું નહીં પીવાનો.

વધદ—એવકુર, દારૂ નહીં પીનાર.

દરદી—નાહું કાંઈ તીતોતલર નથી. દારૂ તો મને આવે; પણ હું અત્યાર સુધી દારૂનો જ વેપારી હતો અને તેથી સારી પેઠે મનજી હું કે કસરત કેમ અને શાને બને છે.

૨—કેમ પડીત આવેલ, આ મારું નવું પ્રસ્તુત તમને કેવું લાગે છે? ” એ ક અધિપતીએ પુછ્યું.

૧) “તમારું લખાણ મને કે મારા જેવા બીજાઓને પસંદ પડતું નથી, પત્ની એ તમારું પ્રસ્તુત ગોવા પોલીસ કુતરાની હાલ તે પુછે છે, તેમાંનું લખાણ અમને તો શુ પણ કોલકાઓ જેમની, બાંતને પરતું છે તમને પણ પસંદ પડતું નથી.” પડી તમારે જવાબ રીધો.

“પણ એ મારેલું લખાણ તો ઠીક છે તો, અધિપતીએ પુછ્યું.

“પતે તો મારા એક દોહડગંજની દા હાલી વાલા ફેરો પેદરનાર મરડેસી સુજરા તો કિના દેહવા મુજબ દમખાર વરમનાં તેનાં જુનાં દરદીમાં આવી ગયલાં વિષયો છે.

“પણ પેલી ચોરની કાતો રસમરલી છે, ની!”

“ચોર તો બલેનકરો ચોર નોંધ લેવા; પણ તે સાચ ચોરનાં પોહાણમાં શુ કેવા બોલો પણ ચોરનાં લાગે છે.”

૩—એક વેલો એક પારસી પલેઝર.

કુંપની મોજને ખાતર બીજે ગામ મઠ. રાહમાં તેમને અતિથય ઠંક અઢયો તેથી તેઓએ એક ધરમમરામાં રાતનાં ઉતારો કરેલો. હવે તે ધરમમરા ઉગડ અને પડતમ હાલતમાં હતી. ત્યાંનો રમેવાલ એકાં સી ધોબઈ હતો. તે બર ઉંઘમાં પડેલો હતો ચોરડામાં. તથા ચાર સાદરી અને આશી ઠે અ શિવમ બીજા ગામન હતો નહીં. જે એ ક પુરું મોહર હતું તેતો પેલા સીધીબાઈ એ રાકડું હતું, તે કુંપનીમાં અરદેમર મેડગરો નામે પારસી હતો. સંધ્યાએ જ મેજબ આરામ કરેલો પછી મીઠ અઢગરાએ આદેરતે રહી સીધીબાઈની પાસે જઈ આ રામ કીધો. કાર લાગાધી માડે સુધી શુધી રહ્યો. બીજાઓએ તેને બીજાણું ઉપર ક સારે સુનેલો નોંધ મરડેસીમાં તેનું મોહોડું મેસધી કાઢું કરી નાખ્યું. સહવારે મોરેથી ઉઠ્યા પછી તે હજમત કરેલો મીઠો. મીઠો ખરી પણ મારસીમાં મોહોડું નોંધ વિચાર માં પડ્યો અને મનએ બોલ્યો “આ સંધ લાં પારસીઓ જુલમાં મને અરદેમર સમ જે છે પણ હું તો રમેવાલ સીધીબાઈ છું વાઈ કીધે એમાં આપણનું શું જાય છે. આ પછુને તો ચોર કાયદોજ છે.”

૪—“અવો તો પોરીઆઓ. જરા આશા આપોતો, આ લાકડાની બીમ ખસાડ્યો લાગો તો.”

“કેમ કુમલા કાકા કસકાતો ખસાડવાનું કાંઈ કાંમ?” પોરીઆઓએ પુછ્યું.

“કામ, અરે કોં (પોહોલા હાથ લાંખાવી) કાકર કોહર એતી હેંલ બરાયે છે. બહુ જમરે છે. કોઈ દીવંસ તેમણે દોઢા ન દેશે.”

ઉદરનું નામ સાંભલતાજ પોરીઆઓ ખામ ખસાડવા મરી ગયાં તેખસડયો ખ

એપડી ધણીજ રસીલી છે. એમાં કટલાક આહોબતની વાત છે, પણ તેમાં અકલ્પની સમાવેલી છે.

પણ મેં તો તમને શબ્દ કોણે આપ્યો હતો તેમાં શબ્દોના અરથ સીવાય ખીલું કંઈ નથી એ ઉપરથી જણાય છે કે તમે કંઈ બહુલા નથી.

૧૩—વિજ્ઞાની શું કામમાં આવતો બાકી રહે છે—શિક્ષકીઓને પણ વિજ્ઞાની મદદ લાગી છે. બંદુક પકડવાનાં સાકડાના મુગાં આગલ એક બેતરી કરવામાં આવે છે અને તે મારફતે મુગાં આગળ એક નાની બતી મુકવામાં આવે છે તેને વિજ્ઞાની પુરી પાડવામાં આવે છે. એ રીવાજી આધારમાં શિક્ષકીઓને પોતાની બંદુક ક્યાં પડી છે તે તરત જણાઈ આવે છે.

૧૪—જુજનો રોહલો ઉપાધ્ય—જે ભાગ ઉપર જુજ પતી હોય તે ભાગ વાંદરાં નો કટકો સવચ્છ રીકતીફાઈ રીકતીતમાં ખોરી તે વડે દીવસમાં એક બે વખત ધોવા એ રીકતીતમાં સેંકડે ૧ ભાગ આમોનીઆ નાખવું જુજ જલદીથી સાફ થશે.

૧૫—આપણી પૃથ્વી ઉપર હંખાતાં નયુસપેપરોની એકદર સંખ્યા શુમારે ૩૫, ૦૦૦ ની આંકાય છે જેથી દર ૨૮૦૦૦ આ કમીએ એક નયુસ પેપરની રાસં હતર છે.

૧૬—એક વેદા મીઠું મુલિયાંન માતકા આગ ગાડીમાં બેસી બીજે ગામ જતા હતા ધણો વાર ગાડીમાં બેસીથી તના ઠ ગજી હાંખા પગ ભરાઈ આવ્યા હતા તેથી તે એક સ્તેચન ઉપર હતરયો અને પોતાના સોમતીઆ તરફ નોંધ બેઠ્યો. “ધણો વખત બેસીથી પગ ભરાઈ આવ્યા છે વાસતે જરા હાંખા કરવા (હુટા પાડવા) નોંધિયો” “અરે ભાઈ, ખપરદાર એમ કરતો ના. હ

જુર યોગ હાંખા છે કે વધારે કરવા માંગે છે.”

૧૭—“હા સાહેબ,” એક કારખાણું વાલો, “હું પોતાને અદમ જાતનું બંધુ કરનાર સમજી છું મારાં કારખાણામાં હું દર રોજ શેકડો માણસને તેમના જુજરાણુ માટે રોજી આપું છું.”

“તમા લોકોનું જુજરાણુ ચલાવેલો!” નજીકમાં હોમો એક સંખરી જતા બીધો “મારે યજુ કે તમે એ મુલાયો કરવો. હું તો અત્યાર શુધી એવા વિચાર ધરાવતો હતો કે તેઓ તમારાં હોજરાં માટે મેહેનત માં ખીલાય છે.”

સંવાલ.

૧—એક નેક માણસ અકલ્પતાં અવરની મદક કાં હોય છે!

૨—એવી કંઈ ચીજ છે કે જે જમીનની સપાટીથી થકે ૬ ફીટની ઉંચાઈએ પોતાની ઉધિયાતી લે છે અને ૬ ફીટની તથા આહોબતની ઉધિયાતી તરીકે જોવામાં આવે છે.

૩—કંઈ ચીજ જાંઘીના પિયાલાને મધુર કરી મુકે છે પણ જે સેવટ સાદ ન નિષ જે તો સરવેથી મરમ જાણવાથી ચીજને કંઈ કરી નાંખે છે.

૪—એવી કંઈ ચીજ છે કે જે વાટે ધરીએ તેમજ ઉપર લાવવામાં આવે છે, કપાય છે, પણ તેને ખાવામાં આવતી નથી.

૫—એવી કંઈ ચીજ છે કે જેને માસ નથી હાડકાં નથી પણ ૪ આંગણાં અને એક અંગોડા હોય છે.

૬—મને ખર્ષે હાથ અને એકદર હોય છે અને તમારી આગલ ચાલુચ પણ જવારે હું ચાલુચ ત્યારે મારે ચીર, સ્થીર રહે છે અને હું ચોલું ત્યારે હું મોરામ લેઉં.

અવાજમાં મનહ.

પુસ્તક ૧ ભું]

[અંક ૨૦ મો]

હું આ પ્રસ્તકમાં આપતી દરેક વાસ્તાવો સરવે હક એના બનાવનારે શોખોએ

લેડી દરશીન શંદ

સદરહુ કંડમાં હિંદુસ્થાન પાને રખી
આ ૧૮૧૦૬૪—૮—૧૧ બરાવાએ. એળી
નીકળે. રાજાં વાણ ને દહાડી દાણે. એ
કાંઈ એવે કંડ માન એવું નથી કે જેમાં
અંગરેજને માલે એટલે દેશીઓ બારાઈ વાણી
સમજ તેમાં ઈઆ દેમ ગ્રીપલાવે. બીજાં
એવાં પછાંજી જેમાંનાં કેટલાંક તો માન અં
ગરેજ માણેબોને ખુશી રાખવા ખાતર દેશી
ઓ બરી આપવાને તથિર થયાછે. દેશીઓમાં
પ્રસરીએના બાગ મોરો હેયછે. છત્રી-
આઓને ધર ને તેમની બાવણો કાંઈ
નીચી બાઆર માંગવા ગયોં હોય તા તેને
તાણાવનીના સજીવ અંબલાવી કાંઈ રહેજ
સાજ આપણું નહીં આપણું કરી ખીયારાને
ધમરી સાથ કાઢી મુકેએ. પણ ને કોઈ અં
ગરેજ સાહેબે એવાઓ હાર કાંઈ ખતર લ
ખી કંડ બરવાને હુકમ નેથી ફરમાસ કરી
હોય તો તોખરતોય તેમને રાજી રાખવાને
તેમનો સજીવ માંયે શું પણ સરેશ્વરમત દા
ખવા તથિઆર થાયછે; પછી એ કંડ નેધ

એ તો સાહેબ લોહાની રમુજ માટે છંમખા
ણું ઈઆ લાનતેનીય ખાંધવાનું હોય ઈઆ
તેમને માટે બાગ બગીચા રચવાના કાં નહી
હોય પણ તેમાં બરડું તો નાખ્યો પણ નહી
આપણે છંમ કરીએ છીએ! અંગરેજ સાહે
બોને રાજી રાખી માઠી માઠી રકમા ઓછી
આપીઆમાં કહોય તેમને બીજાં કાપણતો ન
હીજ પણ જે ધામકાંઓ તેમની રમત ગપ
ત માટે બાંધી આપવામાં તેઓ મદદ કરે
છે તે ચોબડાંએમાંથી તેમને દાખલ થતા
અડકાવેલા જંગનો દીશરો મરેએ. પછી
તે સાથ કદમ તેઓ પોતાની ઉમદમાં જરા
આગત વધતા હરો અને રાવબંહાદુર, ઈઆ
ખાનસાહેબ, ઇઆ સી. આઈ. ઈ. ના ચોબ
ડાંને એલકામ પોતાના નામ સાથ જોડાપડે,
ઈઆ ગણે એલવેલા જંગમાં ચોબા ઇઆ
ઇતિ સમજતા હરો. એ રવેશણું તેમને માન
મણી ઇઆ ન મણી પણ માણે લોક બેલે
તા તેમના સજીવ માટે નાણાં બરવાને વિ
ધાન લગાડવો એ ફીક કહેવાય નહી.

એપરી ધણીજ રસીના છે. એમાં કંઈકાંક
આલેખતની વાત છે, પણ તેમાં આકલની
સમાવેલી છે.

પણ મેં તો તમને શબ્દ કોઈ આ
પરો હતો તેમાં શબ્દોના અર્થ સીવાય
ખીલ કાંઈ નથી એ ઉપરથી જણાય છે કે ત
મેં કાંઈ ભણેલા નથી.

૧૩—વિજ્ઞાની શું કામમાં આવતો ખા
કી રહે છે—શિક્ષકોએને પણ વિજ્ઞાની મદદ
લાગી છે. બાંકુ પકડવાનાં લાકડાના ગુણ આ
ગલ એક બેતરી કરવામાં આવે છે અને
તે મારફતે મુખ આગળ એક નાની ખતી
મુકવામાં આવે છે તેને વિજ્ઞાની પુરી પાડવા
માં આવે છે. એ દીવાથી આધારમાં શિક્ષક
રીએને પોતાની બાંકુ ક્યાં પડી છે તે
તરત જણાઈ આવે છે.

૧૪—પુજારી શેઠેના ઉપાય—જે ભા
ગ ઉપર પુજ થતી હોય તે ભાગ વાંદરાં
નો કંઈક સવચ્છ રેકતો ફાળે રખીશીતમાં
મેરી તે વડે દીવસમાં એક બે વખત ધોવા
એ રખીશીતમાં સેકડે ૧ ભાગ આમીનીઆ
નાખવું પુજ જાતીથી સાફ થશે.

૧૫—આપણી વૃષભ ઉપર ઇંખાતાં
નયુસપેપરોની એકદર સંખ્યા શુમારે ૩૫,
૦૦૦ ની આંકાય છે ત્યારે દર ૨૮૦૦૦ આ
કમીએ એક નયુસ પેપરની રાસં હતરે છે.

૧૬—એક વેલા મીઠું મુલેઆન આગકા
આગ ગાડીમાં બેસી ખીજ ગામ જતા હતા
ધણે વાંદ ગાડીમાં બેઠાંથી તેના ૩ ગજ
લાંબા પગ ભરાઈ આવ્યા હતા તેથી તે
એક સ્તેશન ઉપર હતરે એ જાણ પોતાના
સોબતોએ તરફ નોડ બોલ્યા. “ધણે વ
ખત બેઠાંથી પગ ભરાઈ આવ્યા છે વાસતે
જરા લાંબા કરવા (છુટા પાડવા) નોડ એ”
“અરે ભાઈ, ખપ્પરદાર એમ કરતો ના. હ

જીર ઘોડા લાંબા છે કે વધારે કરવા માંગે છે.”

૧૭—“હા સાહેબ,” એક કારખાણું
વાણી, “હું પોતાને અદમ જાતુ બહુ કર
વાર સમજું છું મારાં કારખાણામાં હું, દર
જોડા શેકડા માણસને તેમના જુન્યાણુ માટે
રોજ આપું છું.”

“તમા લોકોનું યુજનાણું ચલાવો છો !”
નજદીકમાં ઉમેશ એક સપેશી જ્યાંય દીધો
“મારું યુધ્ધ કે તમે એ જુલાશી કરવો. હું
તો અત્યાર શુધી જોવા વિચાર કરાવતો
હતો કે તેમણે જ્યાં હોવામાં ગાટે મેલેનવ
માં પીલાય છે.”

સંવાલ.

૧—એક નેક માણસ અલકતાં અંધરની
મદદ કી હોય છે !

૨—એવી કઈ ચીજ છે કે જે જમીનની
સપાટીથી પાંચ ફીટનો ઉંચાઈએ પોતા
ની હાથિની લે છે અને ૬ ફીટની તથા
મોહાખતની ધીમાશી તરીકે ચોલ્યાય છે.

૩—કઈ ચીજ જાંઘીના પિલાલાને મધુર
કરી મુકે છે પણ જે સેવક સાફ ન નિષ
જે તે સરવેથી સરસ ગુણવાલી ચીજને કે
જની કી નાંખે છે.

૪—એવી કઈ ચીજ છે કે જે વાર ધડીએ
નેખલ ઉપર લાવવામાં આવે છે, કપાય છે, પણ
તેને ખાવામાં આવતી નથી.

૫—એવી કઈ ચીજ છે કે જેને માસ
નથી હાડકાં નથી પણ ૪ આંગળાં અને
એક અંગોડા હોય છે.

૬—મને ખર્ચે હોય અને મેહુરી હોય છે
અને તમારી આગલ આલુચ પણ જ્યારે
હું આલુચ ત્યારે માફ શરીર સ્થીર રહે છે
અને હું ચોલું ત્યારે હું ચોરામ લેઉં.

અવાડયાં મનહ.

પુસ્તક ૧ લું]

[અંક ૨૦ મો

જે આ પુસ્તકમાં આવતી દરેક વાર્તાનો સરવે હક એના બનાવનારે શંખે છે

લેડી દરશીન કંઠ

સદરજી કંઠમાં હિંદુસ્થાન ખાતે રૂપી
આ ૧૮૧૦૬૪—૮—૧૧ બરાબર છે. એથી
હીકા છે. રાત્રી નોત ને દહાડી હાલ. એ
કાંઈ એન કંઠ આવ એવું નથી કે જેમાં
અંગરેજો બોલે એટલે દેશીઓ ખોલઈ વાણી
સમજી તેમાં ઈઆ રોમ ઓપલાયે. ખીજાં
એવાં થયું છે જેમાંનાં કેટલાંક તો માત્ર અં
ગરેજ બાહેબોને ખુશી રાખવા ખાતર દેશી
ઓ બરી આવવાને તથ્યાર થયા છે. દેશીઓમાં
પ્રસીદ્ધિના બાગ મોટો હોય છે. ઘેરી-
આઓને ધર ને તેમની બતવાલો કાંઈ
ખીચી લાચાર માંગવા ગયો હોય તો તેને
તોણાલનીના સજીવ મંજલાતી કાંઈ સહેજ
સાજ આવડું નહીં આવડું કરી ખીચારને
ધમકી આપ કાઢી મુકે છે. પણ ને કાંઈ અં
ગરેજ સાહેબે એવાઓ હાર કાંઈ પતર લ
ખી કંઠ બરવાને હુકમ નેથી ફરમાસ કરી
હોય તો તોણરતોય તેમને રાજી રાખવાને
તેમનો સજીવ માંગે થું પણ સરોચમને ઘ
ખવા તથ્યાર થાય છે; પછી એ કંઠ નોંધ

એ તો સાહેબ લોટાની રમુજ માટે છંપખા
છું ઈઆ લાનતેનીમ પાંધવાનું હોય ઈઆ
તેમને માટે ખાગ બગીચા રચવાના કાં નહી
હોય પણ તેમાં બરજું તો નોંધ્યો! પણ નહી
આપણે હવે કરીએ છીએ! અંગરેજ સાહે
બોને રાજી રાખી મોટી મોટી રકમો આપી
આપીઆમાં કદાચ તેમને ખીજાં ફાપણતો ન
હીજ પણ જે યોગજાઓ તેમની રમત ગપ
ત માટે ખાંધી આવવામાં તેઓ મદદ કરે
છે તે યોગજાઓમાંથી તેમને હાખમ થતા
અટકાવેલા નેવાનો ઘોરાયો મડે છે. પછી
તે સાથ કદાચ તેઓ પોતાની ઉમેદમાં જરા
અગત્ર વધતા હશે અને રાવખંડાદુર, ઈઆ
ખાનસાહેબ, ઈઆ સી. આઈ. ઈ. ના ચોખ
લતો એકલામ પોતાના નામ સાથ નેકાયે, ઈ
આ ગલે આજરેલો નેવામાં શોભા ઈઆ
ધકિન સમજતા હશે. એ રવેથલું તેમને માન
મજોઈઆ ન મજા પણ આજેબ લોક બોલે
તા તેમના સજીવ માટે નાણાં બરવાને વિ
ધાન લગાડવા એ હીક કહેવાય નહી.

આજના પારસીઓ

૫૩૨૫ ૮ મું.

મહંમદનો આશરો થયેલ એક ચોક સંખ્યામાં અમને તેમજ અમરો જેવા ખીલ ખાતેને કાંઈક સચીવારો આપે એવા છે. તે સંખ્યામાં અમોએ ને કાંઈ રીઠું તે નિમે મુજબ હતું—

ચત્રાવતી રમણ જમીનના એકઠા જગલમાં એક નાનું પશુ આપાદ શેહર એક નવેને કીનારે આવેલું રીઠું. તેમાં નજર કરતાં એકજ વરસના લોકો જણાયાં પેઠે રવેશ એક, ને રીત એક, રેઝા એક, રમણ એક, હાકમાક એક, ધરમ એક, આરંહસ જ્યાં નજર જતાં સરથે તમામ એક ટાવું ન વા પાયા ઉપર બંધાયેલું હોવાથી ધણુજ રજ મામણું લાગતું હતું. શેહવાસીઓ સુમારે નાનાં મોટાં ત્રણેક હજાર લાગતાં હતાં. રસ તા જોઈએ તો મુંબઈનાં ધીરી રસના નેરા મોટા અને પેહલા બાંધેલા હતા. આજુ બાજુએ ઝડોની હાર લાગા રહેલી હતી. ત લાવ અને મેહાન જગે જગ જણાતાં હતાં. શેહરની ગતર નવી ૬૫ મમાજી બાંધેલી જણાઈ, પાણી અને બીજાની રીવાજની પાંધિ ની કાંઈ ક્રેતાઈ ન હતી. કારખાણું, ઈન્જી-તાપ, લાઈમ્સેરી, નિશાન. કાલેજ હોલ, નાટક થાલા વગેરેની કાંઈ મના ન હતી. શેહરનો ઉદ્યોગ પોતાનોજ હતા. વેપરીઓ પોતાનાં શેહરનો માત્ર ગમેગામ મોકલાવતા હતા તે મજ બાહારના જોઈતા મજની આપત કર તા હતા. ધાન્ય તેમજ માહ, કાપી, કપાસના પશુકા મોટા મોટાં હતા. શેહરને લગતાં જગલમાં ધાતુની ખાણ પુરાક હતી, જે ઉપર શેહરના ઇજનેરોના મન સદના સૌકા પધાં રહેતાં હતાં. શેહરનો ઉદ્યમ એટલો બોલિસો હતો કે તે ૧૨ શેઝ ૨૦૦૦ આદમોને

બંધાં ધાપામાં મરણ રાખી ચકતું હતું. તે થી લોકો શુખી સંતોષી પ્રમાણીક આલોક ઉદ્યોગી આપાદ અને સહાસીક બનેલું, હતું.

શેહરના વચલા ભાગમાં એક વરસના આકરમાં એક બંધાપાણું હતું. તત્કાલે સુમીની બાપમાં તે મુંદુરણતની એક નાલ કરવા જોગ નમુનો હતા. દરેક ધર ધણી આખે પોતાના ધર પોતા માટે આરા નવા પસંદ કરેલા પ્લાન મમાજી બાંધેલાં હતાં. તેથી આજુ શેહર ચોખખાન હતું.

શેહરમાં એકજ વાટની પુટ હતી. તે એક જગેજગ નજર ફેંકતાં જુદી જાતનાં કાંઈ આદમી જણાતું ન હતું.

વડી ત્યાં પ્રજાસત્રાક રાજ્યની દયાદ આલતી હતી. આખા શેહરમાં એક શેહર મજાજ હતી જ્યાં પંચાપતના સાહેબે ઇનશાક પગેરેલું ટોલ કરતા હતા. પંચાપતન મુખ્ય તરીકે આપણા હાલના બારોનેત સરે બના તેમજ મીં ૯૦ પીટીટના પહોતર બી રાજેલા જણાતા હતા. આ છેલી વાત ઉપરથી અમને એવું લાગે છે કે એ શેહરની હવેલ સુમારે આવતી અરધી મીની પછી લટકેલ હતી. ત્યાં શેઠ માલેકજી જડજનું ફાંઈ કાપ પશુ ન હતું. સમખ-લોકો પ્રમાણીક હતું શેઠ દોરાબાઈ-કરામની કાંઈ બરે ન હતી એટલાજ માટે કે સુકાદા કરવાને માટે ફેરકા હતાજ નહી. શેઠ કરામજી ઇન્સપેક્ટર તરનુખા નામ ન હતું સમખ ફેરાક શું તે ત્યાંના લોકો સમજતાં ન હતાં. સારાંજિય, અખા શેહરમાં શુલેહમાં બંગ કરનારું તત્કાલ જણાતું ન હતું.

આજુ શેહરનું બવિસ પારસીઓના બાંધમાં જોઈ હરેને જલદી ખરું પડેલું જેથી તેઓની પડતી હાલતનાં હુડખાં ને-અમાટાનો અંત આવી નાં. કેટલીક

તા હવાઈ વિચાર પડ્યું વખતનાં ખરા પડે છે. કોણ ગયા ૪૦ વરસની વાત ઉપર એ વું. સમજવું હતું કે આ માછીમાર ટાણે થોડાં વરસમાં ગ્રામિણીઓમાં પેટેલું શેરેર થઈ પડ્યું. માચીન કાલમાં કોણ એવું પારતું હતું કે જગતીઓથી વસાયલું લંદન શેરેર દુન્યામાં મુલ્યથી પેટેલાં શેરેરની પદનીએ પુ ગયો. એક વેદા શારક માછલાં, વાધા દા વો, માંપ, સાસવાટ વગેરેનું એ શેરેર મહક હતું. ત્યાર પછી આ મુલ્ય દુશ્મનોની પ્યારી જગો ખરફના પહાડો તલે ગરક જવી રહી નેધી એ ફાડીખાનારોએનો જગતંધ નાથ થઈ ગયો. રફને રફતે વાત શુધરવી ગઈ; અને આજનાં લંદનની હાલત છેવટે નિકડી. ફાંસ હવે પછીની થું ફેરફાર થયે તે કોણને ખબર.

એજ ઉપરથી અમને આશા છે કે મહા સીક પારસી છવ જે ઉલત ફરી આગેવાની કરે તો ઉપલાં ધનાવાહ પારસીઆન જરૂર કરી જન્મ પામે તેમાં નવાઈ નથી.

આપણા આ ટાણે ઉપર વચના ૪,૦૦૦૦ પારસીઓમાંથી થિસ કરને અંતરે છ પેન નેવા થયુક નિકડી આવે અને પેનના પગનાંપર માલી તેણે વસાવેલાં પેનસોબવે પાલી માફક પારસીઆન શેરેરનો પાયો આંજીમીના નહીં એકાપક્ષા બાગો ધઆ કોંઈ ફરનો જગીન ઉપર નાખ્યામાં બાવે. લોકો દરેક ચીજ થયડી ભેલાને ખંતી રહે છે એમાં કોંઈ ચક નથી, ખોતી માત્ર સુકાણીની ફેરે છે ને મનજી મુશ્કેલ જોય છે.

આશા

આપણી સંનમુખ ગમે એવી નિરાશી મોતરફથી ફરી વલીહોય તોપણ કોઈ પણ રીતે આશા દોડી નિરાશ નાનુ નહીં-એ

કેહેલી ઘાહ્યા પુરોશની હોય છે. આકાશ ઉપરથી અંધાર વાદ્ય ફરી વલે છે, અને ઉમેનો દરેક મામકો ફેરવઈ જાય છે; પણ તે ઉપરથી ધનસાનને સંજ્ઞાર નથી કે જે ચીજ જનવાની છે તેતરફ પોતાની પીઠ મડે. એ દેસા ઉપર નીરાશીને માલેમ આવવા દેતી નહીં તેમજ બોમ્બા તરીકે મજબુત હિંમતને સાથે રાખતી અને નિરાશીનાં અંધકારમાંથી ગોઠા ખાતાં સેવટે આપાદ બાહાર નિકતીશું માત્ર ધીરજ અને હિંમતનું કામ છે. અગર એક કામમાં આપણે આજે નિરુદ્ધ થયું તો તે ઉપરથી એમ સમજવતું કંઈની કારણ નથી કે અવગી કાલેખો આપને એમજ નાસોપાસ જનશું. અગર આજે નિરુદ્ધ બન્યા તો ફરીથી તજપીજ કરતાં આપણે કામ્ય પાર નહીં પડશું એમ કોણ કઈ શકશે. ઉપલાં કેહેલી દરેક વખતે અને દરેક જગે એક સરખી રીતે કામ લાગે એવો છે. થું બડા ઈના કે થું મોહોંખતના કામમાં તેની અશર એક સરખી રીતે કાપદાકારક યાય છે માટે જે પેટેલાં આપણે ફાવીએ નહીં તો ફરીથી કોરોઇ કરવી અને તેમાંની ફાવીએ નહીં તો ફરી ફરી યાત્ર કીધાથી સેવટે જરૂર ફેરફાર નિવડયું.

પેટેબોલુ પચી

મકયાણુ ૧૦ મું.

(પાણે રફ થી સાંધત.)

હારેસ સાથ ભટકવામાં એક રાત પુરી શુનારવામાં તેના આજ્ઞા તથા રીત ભાન બેઠ લીધા ઉપરથી વેલેનતાઈને તેને વિશે કોંઈ સારો વિચાર આવ્યો નહીં. વેલેનતાં ધન પોતાની જાતી આકલથી એતી ગયો કે આગળ આજ્ઞા હારેય કોઈ અનિશ્ચય પુરુષ

નિવડવાનો. તેના હાથથી કોઈ માફ કાઢી નિપજવાની તેણે આશા રાખી નહીં. એ બંને પોતાના મગજ ઉપર પડી આતંકી મહી ત તે પોતાના ધર્મીઆમને આવી આપીને બીછાણે ગયા. ખારવણે તે અતિથય વેડે-યો ઉકમો મળજી નામતો લીધો, અને એક દમ બહાણુ ઉપર જવા મારે બંદર તરફ ગયો. રમતામાં લોકોની મોટી યાદ નોઈ સંધલાંઓ ગાંસડા પોટલા માથે લઇ બંદર તરફ જતાં હતાં. માડી ધોડાનો કાંધ સુમાર ન હતો. હાથમાં કુપીમાં તો સંધલે પંગેના લોકો મોટી મંખ્યામાં બહાણુ ઉપર ભેગાં થયાં હતાં. ફક્ત છુદક ઉપર આશરે ૫૦૦ આદમી હતાં. પોતે વેલેલો બહાણુ ઉપર જ વાધી વેલેનતાઈને ને સંધલા કુકમ વહણુનો કપતાન એક છોકરાની આરક્તે આપતો હતો તે સંધલા જાણી લીધા. તે છોકરો એન જીનવાલો જગાને મથાધે ઉભેલો હતો. વહાણુ દુર ગયું નહીં એટલામાં વેલેનતાઈને પેલા છોકરાના સાદની નકલ કરવાનો અજરો આ લું ક્રીધો. કપતાનના સંધલા કુકમથી તો વેલે નતાઈને માહોતગાર થઈ ચુકો હતો તેથી પોતાનું કામ તેણે માલુ ક્રીધું.

‘હું રાખ,’ વેલેનતાઈને પેલા છોકરાના સાદની નકલ કરી બોલ્યો.

‘નહી, નહી,’ કપતાન બોલ્યો.

‘સખર,’ છોકરાના સાદમાં વેલેનતાઈને બોલ્યો.

‘હું રાખવા તને કોણે કહ્યું,’ કપતાને ચારડાઈને પુછ્યું.

‘સખર,’ વેલેનતાઈને બોલ્યો.

બહાણુનું એનજીન તરત ચાલ્યું બંધ પાડવામાં આવ્યું.

‘એ તું શું કરે છે?’ કપતાને છામ માડી. ‘જરૂર આનંદેકાણે રાખ. ચલાવ, અ

ને ફરીથી મુરખાઈ દેખાડતો ના.’

‘ચલાવ!’ છોકરો બોલ્યો.

છોકરો બીઆરો વિચારમાં પડ્યો કે આ ને એવું ખતાવ અને છે. કપતાને તેની ઉપર એટલો ખુશ ચામાટે થતો હશે. તે એરવેશમાં વિચારમાં હતો એટલામાં એક મછલો બેનણુ ઉતારીએને લઈ બહાણુ તરફ સંસારન માલી આવતો હતો તે જોઈ કપતાને છોકરા તરફ જોઈ હાથ ઉઠા કરવા ન્યો છોકરાએ એનજીન બંધ કરવાનો હુકમ ક્રીધો. તે જોઈ વેલેનતાઈને સાદ ચારડો, ‘ચલાવ’ નેથી એનજીન માનવા લાગ્યું. વધી કપતાન અતિથય ચીરડાઈ ગયો અને છોકરા તરફ જોઈ હસામાં બોલ્યો ‘કુકમ આ ને તને એ શું થયું છે.’

‘સખર?’ બીઆરો નિરોધે છોકરાએ હુકમ ક્રીધો.

બહાણુ અટક્યું ને મછલો બહાણુની ઘેર ફુંખાં આવી પુગો. સીડી ઉતારીલીજ હતી તે થો મછલા વાહો પકડવા જાય છે એટલે વેલેનતાઈને સાદ નાખ્યો ‘પછવાડે ફેરવો?’ જ્યારે બહાણુ ખરતીના રોહ માથ સપાતાબંધ પાછલ હતી ગયું અને પેલા મછલો બહાણુની અગાડી કેટલેક દુર રહી ગયો.

‘સખર? હુઆ, આગલ ચલાવ? એ તું આજે શું કરી રહ્યો છે?’

‘સખર, ચલાવ’ ના બંધે હુકમ છોકરાએ ક્રીધો સખળ તેને કપતાનનાં કહેવાની કાંઈ મુમજ પડી નહીં; પણ જ્યારે કપતાને બંધ હાથ ઉઠા ક્રીધો ત્યારે તેણે બહાણુ ઉલું રાખવાનો હુકમ ક્રીધો.

‘ચલાવ?’ વેલેનતાઈને સાદ નાખ્યો નેથી બહાણુ આગલ માલ્યું અને મછલો પાછલ પડી ગયો; ને જોઈ કપતાનનો મીઠા જ હાથધો ગયો. તેણે પેલા છોકરા તરફ

પોતાની તોપી જોઈ. ફેંકી ને તે ખીચારા નિરોધરૂપે માથાં ઉપર વાગી. છોકરો 'માથું ગવડવા પડ્યો અને' તેમ ધનાં, બહાણુ-મજવાથી ધણું દુર ચાલી ગયું. એ રવેશનો આ મસો જોઈ મહત્વા વાણાને ખડું માથું લાથું તે એવું સમજ્યો કે કપતાન તેની સાથે મેડાં કાઢતો હતો અને એ વિચાર ઉપરથી બહાણુ નજીક જવાની આશા છોડી બેઠો. તે ને હવેમાં મારવા બંધ કરેલાં જોઈ કપતાન પાહુ યસે યઈ ગયો. તેના તણુ ઉતારે એ હરીફ બહાણુ ઉપર જશે એવી ધાસતી થી તેના યુક્તિની હદ રહી નહીં.

"હા? પ્રમથુરન પોરયા?" તે બેઠ્યો.

"સખર?" વેલેનતાઈને સાદ નાખ્યો.

"શું હજુર એ વાત મુકનો નહો?"

બોમો રહે હું નિચે આવી તાહારી ખખર લઈ છું. મક્કાવ જલદી?" કપતાને હુકમ કીધો.

"મક્કાવ?" છોકરો બોલ્યો. "હું નહીં જાણુતો કે એ શું છે."

"હું નહો? ફરીથી બોલ અને પછી નિચે કેવો હું જઈ ઉપર બમરદા માફક ફરતો રહે છે," કપતાન બોલ્યો.

છોકરે મથુતરમાં પોતાનું નિરોધરૂપે બહાણું જોઈ કપતાનને તેના જુડા બોલવા ઉપર ધણીજ થીડ લાગી. તે બોલ્યો, "ખખરદાર રહે નહીં તો હેઠલ આવી એક મુકો માથામાં એવો લગાવંધ કે મને ધ્યાન કરતો રહેશે."

"કેમ યપ નથી રહેવાઈ?" કપતાન બોલ્યો.

"સખર!" વેલેનતાઈને સાદ નાખ્યો.

"અરે તને યપું કેમ! એ શું કરી રહ્યો છે. કેમ કાંઈ કેસરી પ.ખ ખાવાનો રોખ થયે છે કે બોલ, માત્ર હા કરીને બોલ પછી જોજલ લે કે કેવો સ્વાદ તને રહી જાય છે. હવે ધ્યાન રાખ, હું તને છેલ્લી વાર મેડાવું છું કે હવે કાંઈ વધારે એવું કરશે પછી તે જરા પણુ હશે તોએ હું નીચે આવી તારી મીઠી ખખર લેવરા કેમ, આપણે આગલ આવીશું કે!"

"મક્કાવ" છોકરો તદન નાચીપામ થઈ બેઠ્યો.

"હં, હવે સમજ્યો," કપતાન પોતાના માથાં આગલ યુક્તિ ધરી છોકરાને તે કે ખાડતા બોલ્યો. એટલું બોલતાં તે પોતાના ગળવામાં હાથ ખોલી આગલ શું કરવું તે વિશે વિચાર કરતો ઉભો.

એમ કરતાં જોઈ તેની નજર ઉકરાતરફથી ફરી કે વેલેનતાઈને ફરીથી સાદ કાઢ્યો, "સખર કર! અટકાવ" પણુ આ છેલ્લા શબ્દનો અવાજ બંધ પડ્યો નહીં એટલામાં-કપતાને એક જાડુ દોરડું અટકાવે ઉપાડ્યું અને એક પણુ શબ્દ બોલ્યા વગર પુર યુક્તિમાં બીચે વુટકની ઉપર કુંદકો માર્યો.

"નાહાસ, છોકરા, નાહાસ!" વેલેનતાઈ ને તેમ પહે માદ કાર્યો અને છોકરો કે ને કોઈ અદગરાનો બાદશાહ હતો તે વિજીની માફક જતાં એની મરદીમાં બરાઈ ગયો. પેહેલ પેહેલાં તે કપતાન છોકરાની નજીક હતો પણ તે છોકરો એટલી ઝડપથી દોડતા કે અને તેને એટલીતા ઝડપથી

ગોલ આંટા ખવડાવતો કે તુરત એવું માલમ પડ્યું કે આગલની માફકજ તે જીવનાખતો તેની પુઠે લાગતો હતો.

“પકડો તા પેલા દુકતાને!” કપતાન બોલ્યો, “પકડો પેલાને! પણ ઉતાડ્યોને તો અતિશય ગમત મળતી હતી તથી તેને પકડવાને સરવે કાંઈ અપ્પાડા કરતું. એટલુંજ નહીં પણ તેઓ તો સાંભા પેલા છોકરાને ખંચાવતાં, અને જ્યારે એવું બનતું કે કપતાન છોકરાને પકડી પાડવાની અણી ઉપર આવતો ત્યારે ૧૦ કે ૧૨ મજબૂત ખાંધાના મારદો તેની આડે ચતા.

“અહીં આવ?” કપતાન હાંકતો હાંકતો બોલ્યો, “હું જે કહું છું તે સુગો સુગો કર. અહીં આવ?” પણ તેમ કરવાને છોકરો ના પાડતો જેથી ફરીથી તેની પુઠ પરી તેને પકડવાની તેણે તજવીજ કરી. આખરે પેલેનતાઈને તિરસ્કાર ભરેલું હસવું આહ કીધું અને જ્યારે તેવાં હસવાના એક મલમાં કાંઈ સેંકડો પડ્યા તથા ત્યારેજ કપતાનની ફીલસુદી ભરેલી નજર ઉપડી અને છોકરાની પુઠ સુધી.

“અહીં આવ રાખીનમન!” કપતાન બોલ્યો, “જરા અહીં નજર રાખજે. હું થોડા વખતમાં એ દુકતાનો ખખર લખરા.” એટલું કહી તેણે ઈજનેરને ચલાવવાનો હુકમ કર્યો અને અડધી જાહે પોતાની જગામા ટે સીડી ઉપર ચઢ્યો. અલબત્ત પેલા બીઆરા નિરોધ છોકરાની જગા રાખીનમન નામના બીજા શખ્સને મળી.

જહાણુ હવે ધમધીકાર આગમ ચાલતો લાગ્યું. રાખીનમનનો સાદ વેલેનતાઈને કાંઈ વખત સાંભળ્યો ન હતો તથી તેની નંકલ ફરી તેનાથી બને એવું ન હતું. એટલાજ માટે તે હવે કાંઈ ખીજાંની શોધમાં આસપાસ પોતાની નજર ફેંકવા લાગો. જે પેલેલા શખ્સસાથ તેને મેલાપ થયો તે એક મજબૂત ખાંધાનો, કાલા ટેલોઆવાલો શ્રદ્ધસ્થ હતો જે એક સુંદર નાની ચોપડી કાડવામાં રોકાયેલો હતો. તે કાંડેલાં પાણી એકેકે રૂપી એ વેચતો હતો. જે અન્યથા જેવી બિલટથી તેનાં પાણીનો અપ થઈ જતો હતો તે ઉપરથી વેલેનતાઈને એવો વિચાર આવ્યો કે તેમાં કાંઈ ધણીજ કામતી અને ઉપયોગી ખખર હશે. એ વિચારે તેને એક નીકલ ખરીદ કરવાને હસકેર્યો અને તેમણે લી ખાખધી માહીતગાર થયા પછી પોતાનો સાદ તે વેચનારની પાછલ ફેંકી તે બોલ્યો, — “અરે ભાઈ, મને ખાત લેઈએ.”

“સાત?” વેચનારે પુછ્યું, “હા લેવા. નણ, પાંચ, સાત, ગણાયાં અને એકજ દેટકામાં ૭ પાણી ખેંચી કઢાયાં.

“લાવની ભાઈ, કયાં છે.” વેલેનતાઈને પેલેલાંની ખરાખર સાદ નાંખ્યો.

“આ રહેયાં, તથાપર છે,” વેચનારે જવાબ દીધે.

“લાવો, અહીં મોકસોતો,” વેલેનતાઈને બોલ્યો.

“લેવો શાહેબ, આ સાત છે,” અને તરતજ પાસેના ઉમેલાઓના હાથમાંથી સાત પાણી પસાર થવા લાગ્યા.

“મને અને મારી મીસીસને બેઝા પતો ?” એક ગ્રહસરખ પોતાની પાકીડ ઉંધાડતો બોલ્યો.

‘પણ મારાં માત કયાં છે ?’ વેલેન્ટ ધને પાછો પોકાર કીધો.

“યહા ના કરો, એમાં કાંઈ વચવાનું નથી,” વેગનારે જવાબ દીધો.

“હીક છે ત્યારે લેવો આ હું આલ્યો, પરંપરા બધા આપણે કાંઈ જાણ્યું નહીં,” વેલેન્ટાઈન બોલ્યો.

“આલ્યો ?” વેગનાર બોલ્યો, “મુઝા મુઝા પરંપરા કાઠો નહીતો ભારી પડ્યો.” આ બોલતાં વેગનાર ઉથકેરાઈ ગયો.

‘ત્યારે તેં પરંપરા કીધી,’ એક શબ્દ કે જે વેગનારની પછવાડેથી દૂર ઉઘો હતો તેનો સાદ કાઢી વેલેન્ટાઈન બોલ્યો. તે યમંસના ચેહેરા તરફ વેગનારે ધુસ્પાથી નજર કીધી અને કહ્યું “હું પરંપરા નહીં આ પડે ની ? કાંઈ મોટા હાઠગીર દેખાયો. જોઈએ તું કેમ નથી આપતો.” એટલું બોલતાં તે લોકોને ખીજાં પાણી કાઢી આર્થમાં રોકાયો.

બાદ વેલેન્ટાઈનનું ધ્યાન સહુન તરફ ખેંચાયું; પણ ત્યાં તેણે યોગ્ય એક સ્ત્રીઓને પોતાના આશ્વેશ સાથે વાતમાં મગ્ન રહેતાં તથા વખતે વખતે સરાખના ગધારા પેદર પેદાવતાં છતાં તેથી તેઓને દરકત કરવા વગર એકેએક આગલ પોતાનાં જીગર ખુલ્લતાં કરવા દઈ ત્યાંથી કેપીન તરફ નેરમ તો કીધો. કેપીન મહિલાં લોકો પણ તેવી

જ રવેશે મગ્ન રહેતાં હતાં, માત ફરક એવો હતો કે તેઓની ગોડતેગો કાંઈ ખાનગી ધ્યાન દરેકની ન હતી. તેઓ મજબુરને મલતાં હલકા દરમ્યાન બાપે અરમ્યા ચલાવતાં હતાં આવી હાલતનું કારણ દરજાવવા માટે એક શબ્દ લોકોના દીલ એકસરખા સાર્થકનું હક મેળવવા પાછલ ઉસકેરતો હતો આ જ. બેચ ભાયાન કરતાના સાદથો જે લોકો તેના મતની તરફેન કાંઈ બોલતાં તેમનો સાદ ધકાઈ જતો હતો અને જે લોકો તેના મત થી જરાએ વિરૂધ જતા તો તેઓ ઉપર ગાળ ગયોચી અને તાણાજીડીના મજબુતોનો વેર માદ એમરથી છુટતો હતો.

આખરે વેલેન્ટાઈને પેતા બાંધાન કતાને તેના મતની ખાતરી વાસતે કશી જ વાગો કાઢવા કીધો. તે સોમી બાણુ ઉપર સાદ નાખી બોલ્યો, “આપણને એક સરખા હક નથી જોઈતા.”

“નથી જોઈતા !” બાંધાન કરતા બોલ્યો “હીક છે તમને નથી જોઈતા; પણ હું તો દરકને સરખા હક મલવાની તરફેનજી; અને જેઓનો વિચાર એ મુજબ ચલાવવાનો ન હોય તેમને મંડળીમાંથી હાંકી કાઢવા જોઈએ. એકસરખા હક નથી જોઈતા ? કાં શા માટે નહીં જોઈતા ચાલો આપણે તે બાપે તકરાર મચાવ્યે. પેડો સલામ એછે જે આ પડ્યા મધ્યમાના હક એકસરખા કાં નહીં હોય ? બાંધાન કરતાએ આંખના પત્તારા મારવા અને હાંકાનો લેહુકા કીધો. આપણને સરખા હક કાં નહીં મલવા જોઈએ ?

“કરણુ ક, ‘વેલેનતાઈને કેળીનનેબીજે
છડે પોતાનો સાદ ફેંકી દીધો, “કરણુકું તા
રા નંવા મુરખાઓ તેનો. ગેર ઉપચાર ક
રવા વના રહેતી.”

આ શબ્દ તો પુરવા થઈ ગયા. બા
પાને કરતાએ પોતાનો હુકમો નીચે મુકયા;
જરા મજબુત એલ દારૂનો એટ ભરથો; પો
તાનો દગલો ઉતારથો; બદીઆનની, બાહિ કો
પરીઆં દેર ચઢાવી અને પેલા બોલનાસને
તેની સાથ હાથ અજમાવવાને બાહર નિ
કલયા કહ્યું. એક પલમાં આખી કેળીનમાં
ગોગાટ મચી રહ્યો. ઓઝોએ પોતાના આ
ચકોને ઢંઢામાં ભાગ લેવા અટકાવ્યા, જ્યારે
ભાગ્ય કરતાની બાધકીએ તેને પોતાના હા
થ એક નિમ માણસના લોહીમાં ખરકી પો
તાને હલકું લગાડવાની મના કરી. તેને થ
ણા વખત સુધી લોકોએ સમજાવ્યો થયું તે
કોઈ મુશ્મલો નહી. આખરે તે તાલો પડ
યો, જ્યારે, જોકે તેણે કસમ ખાધા હતા કે
તે કોઈ તેનાં મતથી છૂટો પડશે તેની ઉ
પર તે કીનો લેશે તોપણ ત્યાં જોઈ, ચપલાં ન
ર નારીનાં મગજ સ્વસ્થ થયાં. આ ઠોકણે
ધણા એક એવા પરણેલા શરસો હતા જે
ઓની આરતો છુટક ઉપર ફરતી હતી, અ
ને વેલેનતાઈને તે વાત ગેરવાજાની લાગી
તથા તે તેમને ભરથારસાથ લેલવાની મત
લખથી તે છુટક ઉપર ગયા. “તમને કાંઈ ખ
બર છે કે,” તે એક બપડાદાર પાથાક પેહ
રેલી સ્ત્રીના કાનમાં ધીમા સાદ નાખી બો
લ્યો, “તમને કાંઈ ખબર છે કે કેળીનમાં ત
મારો ભરથાર ફાળુને મુખી લીએ છે!”
તેણીએ અચર ત થઈ પાછું ફરી જીવ્યું. “ત
મે તેણીને જાણપોછો?” વેલેનતાઈને બો
લ્યો, અને જોકે તે બોલનાર કોણ હતું તે
તેણી જાણી શકી નહી. તોપણ તેણી એક

દમ કેળીનતરફ તે વાતની પતીજ કરવા ગઈ

“તોબાહ? તોબાહ! તમરા માતીએ કે
ટલો બધો દારૂ પોધો? બોલાખાતર એને વધા
રે થીવા દેવોના?” એક બીજાનાં કાનમાં વે
લેનતાઈને ‘સાદ નાખી કહ્યું’ જેની અસર
એથી થઈ કે તે દોડતી કે કેળીન તરફ ગ
ઈ. “કેમ? તમારા ઘણાને તમે એટલો વિ
ખચવા દેયો? છોકરો જેની આરત તેને મલે
તેની ઉપર ખ્યાન પેહંઆરથા વગર રહે
નહી” એક બીજાના કાન ઉપર સાદ નાખી
વેલેનતાઈને બોલ્યો. એ રવેશે તરેહવાર ટોલા
લાથી દરેક પરણેલી સ્ત્રીને કેળીનજાં મોકલવાતે

“હાથુને ઠાભાવો?” રાખાનસન બે
ખસ અવાજમાં ધોરો તાણી બોલ્યો.

“વાહુવા, એ સાદની હવે મારે નકલ
રપી છે,” વેલેનતાઈને મનસે બોલ્યો. “હું
પેલા છોકરાને તેની જગા પાછી અપાવવાને
લાગ આંશે છે,” અને જોયા તેણે એ
મજવાને બહાણ તરફ સંમેધી આવતાં દીડે
તેણે રાખાનસનને હામની આલાકીથી તેણે
ચોકાર કીધો “ચલાય!”

“નહી, નહી!” કપતાને જમ માવ
“નહી, નહી? હુંબી ફોર પેલા છોકરા ને
વજ દેણું?”

“હું રાખ? રાખીનસન ચોકાર
“મેકું અજાવવાને કહ્યું નથી?”

“અજાવ? વેલેનતાઈને બોલ્યો, તરતજ
બહાણનાં પહિડાં કરવા લાગાં, અને હવે તે
દિવસે સાહેબના જીવ કંઠાલાથી ઉસકેરા
આંશે.

કેમ હું મને ધિલા કરી મુકવા માં
છેકે?” કપતાન બોલ્યો.

“પણ મને શું કહેવા માંગો છે, હું

તો કાંઈએ બોલ્યો નથી, ” રાખીનશને પોતાના બચાવમાં કહ્યું.

“શું? શું!” કપતાન બોલ્યો, “તું નહીં? અરે રાખીનશન તારો વાંકો છુપાવાને બહુ કંઈવાને જરા શરમાતો નહીં એ કેવું જોઈએ.”

“પણ હું તમને જણાવું છું કે મેં એ વું કીધી નથી? જો તમે મારૂં માનતા નહીં હોવ તો તમે હવે હુકમ કરો.” એટલું કહી રાખીનશન પહાણના આગળ જાય તરફ ફરતો ગયો અને હાથમાં એક દોરડાં ને કટકો ને આપી લાગો તે ઉપાડી વૂટક ઉપર ભરતી અકાલી ફેંક્યો અને એ રવેશે પોતાના કાણાનો ઉપાવ બંધી તે આંખ વાલી રવરથ હોતો.

“કેમ છોડશ, ને હું તને પાછો તારી જગા ઉપર મુકર કર તો તું મારી રવેશે આખાને કણસ ચાલે કે?” કપતાને પેઢા પિંઢ્યા ઉઠારાને પુછ્યું.

“હા સાહેબ,” ઉઠારે જવાબ દીધો. મખરે! ” કપતાનના હાથ તરફ નેહતે બોલ્યો. ૧) એમ કરતાં મછવો છેક પાસે આવી પુગો. તે મધે એક જઈ મરદ અને તેની દીકરી બેઠલાં હતાં. ઉઠારીની ખુમસુરતી જોઈ વેસેનતાઈને ડંગ થઈ ગયો અને તેણીના એકા તરફ ભગો તમને નેહતે રહ્યો. તેને એવું લાગે કે તેણીના જેની ખુમસુરત નાજની કાંઈ દીપ્ત તેણે નેહતે ન હતી. જેમ જેમ તેણીનો મછવો વધારે નજીક આવતો ગયો તેમ તેમ તેની ખુમસુરત વધારે થતો ગયો.

એમ કરતા મછવો પહાણની બોરડાએ આવી પુગવો ત્યારે તે માણેલો જઈક ઉભો થયો પણ એટલામાં તેણે એક નાંકો આધી જેથી એક વજમાં નદીમાં પડ્યો.

“મારા બાબા! મારા બાબા!” તેની દીકરીએ ક્રીડા આવી પાડી અને હાથ લાંબા કરી તેની ઉપર દમ બાંધીને પડી.

“બચાવો તેમને!” આમરે વચાચેક ઉઠારે બોલી હકમાં.

“છોરી દેવો મછવાને છોરી દેવો” શુકાણીએ હામ મારી.

જે ધણી મછવાનો હુક પકડી રહ્યો હતો તેનાથી મછવો છુટી કરી શકાયો નહીં અને પેઢાં બંધેનાં શરીર એકેકને વજની ને પાણીના પ્રવાહ સાથે તરતાં ગમડાતાં હતાં તેથી વેસેનતાઈને પહાણનાં મુકાલ તરફ ધર્યો જઈ પાણીમાં એકદમ છપલાવ્યું. ભરતી કુચકી મારવાને લીધે તે પાણીનાં જડાનમાં ગયો તેનાં કપડાં ભીનાઈને એટલા બારી થઈ પડ્યાં કે તેને ઉપર આવતાં મોટી મુશ્કેલી નહીં અને જ્યારે તે ઉપર આવ્યો ત્યારે પેઢાં બંધેનો ધણોજ દુર નિકળેલો જણ્યો, પણ તે બહારીથી તરતો જે પહે પેઢાં કુચકાની આણી ઉપર હતાં તે પહે નેમની નજીક પુગો. તેના હાથમાં પેઢાંની ચીજ ને કાંઈ પકડાઈ તે પેઢાં જઈકના બાજ હતા. તે જઈકે પોતાના અલનારના હાથે વજની પડવાનો તરતજ દોશરા કીધી, પણ વેસેનતાઈને તાજરતોના તેના હાથ છટકાવી નાંખ્યા, અને પેઢાં આરતોના જગો પકડીને તે બંધેને પોતાથી એક હાથની વે

“કરુણુ ક, ‘વેલેનતાઈન કેખીનનેખીજે’ છંડે પોતાનો સાદ ફેંકી દીધો, “કારણકે તારા જેવા યુરખાઓ તેનો ગેર ઉપયોગ કરવા વળા રહેનહી.”

આ શબ્દો તો પુરવા થઈ ગયા. બા પાનં કરતાં પોતાનો છુકકો નીચે મુક્યો; જરા મજબૂત એલ દારૂનો ગેટ ભર્યો; પોતાનો દગલો ઉતાર્યો; બદીઆનની ખાંડે કોપરીઆં દર ચઢાવી અને પેલા ખોલનારાને તેની સાથ હાથ અજમાવવાને બાહુર નિ કસવા કહ્યું. એક પલમાં આખી કેખીનમાં ગેંગાઠ મચી રહ્યો. ઓઓએ પોતાના આ શકોને ટંકામાં ભાગ લેવા અટકાવ્યા, જ્યારે ભાગ્ય કરતાની બાઈએ તેને પોતાના હાથ એક નિયમિતસના લોહીમાં ખરડી, પોતાને હબકું લગાડવાની મના કરી. તેને થણા વખત સુધી લોકોએ સમજાવ્યો પ્રયત્ન ત કોઈ મુશ્કેલી નહી. આખરે તે તાઢો પડ્યો, જ્યારે, જોકે તેણે કસમ ખાધા હતા કે ને કોઈ તેનાં મતથી જુદો પડશે તેની ઉપર તે કીનો લેશે તોપણ ત્યાં જોઈ થયલાં નર નારીનાં મગજ સ્વસ્થ થયાં. આ ટંકાણે થણા એક એવા પરજોલા શ્રદ્ધા હતા ને ઓની આરતો, તુટક ઉપર ફરતી હતી, અને વેલેનતાઈનને તે વાત ગેરવાજબી લાગી તથા તે તેમને ભર્યારસાય કોલવાની મત લખ્યો તે તુટક ઉપર ગયો. “તમને કાંઈ ખબર છે કે,” તે એક ભપકાવાર પોથાક પેઢે ફેલી સ્ત્રીના કાનમાં ધીમા સાદ નાખી બોલ્યો, “તમને કાંઈ ખબર છે કે કેખીનમાં તમારો ભર્યાર કાણુને ફુટી દીધો છે!” તેણીએ અચર ત થઈ પાછું ફરી બેઠું. “તમે તેણીને ઓલખાછો?” વેલેનતાઈન બોલ્યો, અને જોકે તે ખોલનાર કાણુ હજુ તે તેણી જોઈ શકી નહી. તોપણ તેણી એક

દમ કેખીનતરફ તે વાતની પરીજ કરવા મઠ

“તોખાહ? તોખાહ! તમરા માતીએ કેટલો બધો દારૂ પોષો? ખાદખાતર એને વધારે પીવા દેવોના?” એક ખીજનાં કાનમાં વેલેનતાઈને ‘સાદ નાખી કહ્યું’ જેની અસર એવી થઈ કે તે દોડતી કે કેખીન તરફ ગઈ. “કમ, તમારા ઘણીને તમે એટલો વિખરાવા દેવો છો કે જેની આરત તેને મલે તેની ઉપર ધ્યાન પેઢાંઘાયા વગર રહે નહી” એક ત્રીજાના કાન ઉપર સાદ નાખી વેલેનતાઈને બોલ્યો. એ રવેશે તરફવાર ટોલા લાધી દરેક પરજોલી સ્ત્રીને કેખીનમાં મોકલવાતો

“ઠંડાણુને ટોભાવો?” શાખાનસન બાખરા અવાજમાં ધારો તાણી બોલ્યો.

“વાહુવા, એ સાદની હવે મારે નકલ ફરતી છે,” વેલેનતાઈને મનસે બોલ્યો. “હવે પેલા છોકરાને તેની જગા પાછી અપાવવાનો ભાગ આપ્યો છે,” અને જેવા તેણે એક મજવાને ઠંડાણુ તરફ સંમેયી આપતાં દીઠો તેવા ‘શાખાનસનને ટંકની આજ્ઞાથી’ તેણે પોકાર કાઢી “અલાવ!”

“નહી, નહી” કપવાને જુમ મારી “નહી, નહી? જુમી જેઠો પેલા છોકરા ને વળે દેણું?”

“હજુ રાખ? શેખીનસન પોકાર્યો “એકંઈ અજાવવાને કહ્યું નથી?”

“અલાવ? વેલેનતાઈને બોલ્યો, તરતજ ઠંડાણુનાં પડિં કરવા લાગ્યાં, અને હવે તો ઈજનેર સાહેબને જીવ કંઠાલાધી ઉસકેરાઈ આપ્યો.

કેમ તું મને ધેસા કરી મુકવા માંગે છેકે?” કપવાને બોલ્યો.

“પણ મને શું કહેવા માંગે છે, હું

જે લેશું. ઉચક, બાઈ? એથી તારી બધી
સરદી નિકળી જશે. આ વાતમા લગાર પણ
શક ન હતો કારણ કે બરાન્દી વેલનવાઈના
પેઠમાં જમરી ખખર છે એવો મજબૂત હતો.
તેણે બીજાઓસાથ એ ચર ગમ લીધો હતો
તેથી આ તકે તે શખ્શના સખ્શન રાખવા માન
સેલોતને લગાડ્યો. ગાણ હવે મેરેવેસેન્દની
નજદીક જઈ લાઈ અને વેલેનવાઈન પોતા
ની મોહાબતની દેવોન્દી મુલાકાત લેવા ગયા.
તે છોકરીએ તેનો હાથ દબાવ્યો અને પોતાની
નજર ઉપર કરી કહ્યું, “પણ તમે આમને
મનમા આવશેની?” વેલેનવાઈને તેણીના
હુમ્મસાં મેડા નરક તગેતગ જોવા કીધું
અને એક પણ શબ્દ કહ્યો નહીં.

“તમે મનમા આવવાને વચન આપ્યો?
પાપાજી મારી ખાતરી છે કે તમને જોઈ થ
જાજી જુદી-ધરો! કાં તમે કહીશો આ
પવાને આજ્ઞાકાળી કરશે!”

“હું વચન આપું છું કે હું તમને મ
લીશ; અને જ્યારે હું ખાતરી કરી આપું
છું કે એ વાત કરતાં અને બીજાં કરતાં થ
ધારે જુદી મજબૂત નથી ત્યારે —” તેણે
તેણીના હાથ દબાવ્યો, પણ તેનાથી વધારે
બોલી શક્યું નહીં; કારણ તેણીની નજર તેના
મેઢા ગમ હતી અને તેણીની આંખ ઉપર
તેમજ મોહોન્ત એ બધેથી દાખવી હતી.

“લે દોરત એક બીજા ગોટ?” વેલે
રેગીલો શખ્શ પાછો વેલેનવાઈને આગળ
આવી બોલ્યો. “જરાં તમે કીકા પડી ગ
યસા દેખાવો છો; અને તમને સરદી ન

લાગે એટલા માટે મારી મીસીસ તમને આ
પવા મોકલે.”

“નહી બાઈ, હવે જરા નહી,” વેલે
નવાઈને જવાબ દીધો.

“આ જુવાન બાઈ જરા લેશે?” તે
શખ્શે પેલા જુદાની દોકરી ગમ જોઈ કહ્યું
“નહી બાઈ, જરા લેવો! મારી મીસીસ
કહે છે કે તમે જરા કાંઈ લેશો નહીં તો જ
રેસીક પડી જશે.” તે સ્ત્રીએ ભારી ગમ
તા સહીત ના પાડી; બાદ, મધ્યમાઓનો ઉ
પર વારંવાર માન્ય કરી તેઓ હેઠલ દુટક
ઉપર ગયાં.

કિનારો હવે દેખાયો. કપતાનનું મન
હવે સાંત થઈ હતું; પણ પેલા છોકરાને થી
લે એડગો રહ્યો કે પેલાં મનમાનને લીધે
કપતાન તેને તેની જગા ઉપર કાયમ રાખ
શે કે નહીં. અવખતાં કપતાન તો જેહાં
કરતાં તેની ઉપર વધારે મનમા દેખાડતો હતો;
તો; પણ તેજાંજ ઉપરથી તેને શક રહેતો
હતો. તેની આ શંકામાં વલતી વધારો થ
યો; સખખ, પેલો કપતાન રમેતાથી ઉઘટો
જઈ સંપના ઉગાર્યોની અગાઉ પોતાની જ
આ ઉપરથી ઉતર્યો. છોકરાએ તેની ઉપર
થી પોતાની નજર ખસાડી નહીં, અને જ્યા
રે તે કપતાનનું તેની નજરોકમાં આવતું જ
નહતું ત્યારે તે-ત્યાંથી બીજી ગમ નિકળી જ
તો. તેની ખીલીક તેપણ નકામી હતી; કા
રણ કે કપતાનની દરેક જોસ ભરી લાગણી થ
લેનવાઈનનાં ભારીક લાયક કામથી નરમ પડી
ગઈ હતી; અને જ્યારે એવું જણાયું કે
વેલેનવાઈને સાખાસી આપવા ખાતર કય

તાન નીચે જલદીથી ઉતર્યો હતો ત્યારે પૈલા છોકરાને હથડે જરા તાલક પડી.

“હું જુથી થયો છું,” વેલેનતાઈનને હાથ ઝાલી કપતાન બોલ્યો. “તમારી મરદા નગીથી મને મોટી જુથી ઉત્પન થઈ છે. તમે એ બે શબ્દોના જીવ ઉગાડ્યા છે—આ તમારાં કામનો અસાધ્યનો ઉત્પાદ “છત્તીઅર” કાંઈમાં પાંચવામાં આવે છે—જ્યાં એક થઈ રય, હું ધારું કે આરત્તરેથીસ પણ તેની મને ખરાબર ઈધાર નથી, કે તેજ કે કાણુ, પીતર મ્હાંભાને ખાંદાર બાવજા પો નદીમાં ફુડી પડે છે.”

“પણ તે કુતેલ પાંચો કે?” વેલેનતાઈને જુલ્હી હલટ સાથે પૂછ્યું.”

એણે તો કાંઈ જણાવ્યું નથી; પણ આટલું તો નકી છે કે તે બહાર પાછો ઉપર આવ્યો નહીં.” કપતાને ઉતર દીધો.

“તોઆહ! તોઆહ! છી! છી! ત્યાં રે, અલગતાં, ને તેને ખંદાર લાંબો કે નહીં તેથી કુન્યાને વાંક કરી ચક્રોનહીં,” વેલેનતાઈને બોલ્યો.

“અર્થાત નહીં, અને એજ ઇનિદ્રાશની ખાંતી છે તો દાઈ પણ અંજુસ પોતાના વડાંત સંપૂર્ણ રીતે લગ્ની થકો નથી એક વખત લખવાને ઉલટ થી ચાલુ કરે છે પણ પછવાડેથી તે ઉલટ પાર પડવાને શેષ્ટ સાફ લાગતા નથી—એજ કમનસીબ તો. પણ મને તમારાં મોટાં દીલથી ધણું જ લાગે છે. મને તમારું મગજ તપાસવા ગમે છે. તેજ છંદરી, પેની આંખ ઉપરથી આવેલી છંદરી—ધણીજ ભરપૂર દેખાય છે.

“એહિ, તમે તો કાઈ ઇનિદ્રાશની ખાંતીએત પારખુ દેખાવ છો,” વેલેનતાઈને બોલ્યો “અહીં વહાણ ઉપર પેનો છોકરો કાંઈ અતિ મય આજ્ઞા દેખાય છે. તેણે ખ્યાન ધણું ચોકસ લાગે છે.”

“હા, છે તો દીક પણ કાંઈ વખત તે બેધીયાન બની નવય છે,” કપતાને જવાબ દીધો, “વધી કાંઈ વખત તો ઝોની જીવ કરે છે કે કેમ આવડું તે પણ વિસરી નવય છે. તમે નહીં જીવું કે આજ સહવારે તેણે કેવી માથા ફટ કરાવી.”

“આખર કરે તો એ છોકરો,” વેલેનતાઈને જવાબ દીધો.

વેલેનતાઈનના આજ વિચારથી કપતાને તાજુ થયો. તેણે છોકરા માટે જે આજ તાજુપ લેવાને ઇચ્છ્યું હતું તે વિચાર મનમાંથી કાઢી નાખ્યો અને જ્યાં સુધી તે ફરી તેવી સાથ અલાવે તો સુધી તો તેને માફ કરવાને કહ્યું તો આવી.

“ચિરખાની ફરી તમારા એ છોકરાને મારી સાથ મારાં બીનાં કપડાં ઉપડી માફ લગો,” વેલેનતાઈને પૂછ્યું.

“અલગતાં, મોટી જુથી સાથ,” કપતાને જવાબ દીધો. “અહીં આવ. છોકરા, આ અરહરથની માથ જ. તેનો સામાન ગ્રથલો વપાસતો; અને હવેથી કેવી આલ ચલાવવી તેની ખબરદારી રાખતો.”

છોકરે આજાકીથી હુકમ બળાંધો, અને વેલેનતાઈનની પછવાડે વહાણ ઉપરથી ઉતર્યો.

લોકોની ગરડી ધણી મોટી હતી. સંઘમાં જલદી બહાર નિકળવાને વાસતે આંધાં

મારતાં હતાં. આમકા હમરી જમરી ચાલ
તી હતી. કમગ કમડીનો કાંઈ શુભાર ન હતો.

‘તમારું, કાંઈ ગયું છે?’ વેલેનતાઈને
એક ચખ્ખંના કાનમાં અવાજ નાખી તેને
ભાવવો. ‘તે ચખ્ખા પોતાનાં ગાજ્યાં ખાતી
કાથી તપાસવા હશે. કમકું ખાખર બેઈ
તે ધ્યાન કરેના હશે કે પરથી તે શું શું
લાંબે હશે.

“કેમ તમે આવી ચાલ ચલાવવા દેવો
હો કે?” વેલેનતાઈને એક પરડી સ્ત્રીના કા
નમાં અવાજ નાખ્યો.

‘પાહ! બેન્સ!’ તે પેરડી સ્ત્રીએ એક
ચમક કે ને બે સ્ત્રીની વચ્ચે ચાલતો હતો
તેનીગમ બેઈ હોલા ચુક્યા. ‘મને તમારી
માલથી પશીજ લાજ લાગે છે. જસ પાછલ
હર એ ખોરતોને માલી જવાહે.’

‘પણ છે શું? ખાસ!’ બેન્સે પછપું

‘મુકાં વારાં ખાસ! મેં તને નજરે
નજર દીધા! ‘તે પરડી સ્ત્રી બોલી.

‘તમારી પાસ છે કે?’ વેલેનતાઈને
તીકીટ કસકતરની પછવાડે સાદ નાંખ્યો

‘મને પાસ ચાની બેઈએ,’ એક ખીજ
ઝાદમાં વેલેનતાઈને બોલ્યો. ‘આપણે તો જ
ચારે તારે તીકીટ વગર પસાર ચૂક્યો છીએ.

‘હ—આવજો!’ તીકીટ લેનાર બોલ્યો.

એ પછી વેલેનતાઈને સ્તુત્તર પાસેથી
એક મોટી તોળી લઈ કીનારે ગયો. તેની પોઠે
પેસા હોકરી તેનાં બીનાં કપડાં લઈ ચાલતો
હતો. સાદમાં જતાં તેને પોપાક બેઈ ચુદ્યેન
હર કેવી અમર પડે તે બાબે તરફવર-વિ
માર તેને આવવા હતા.

લીચાનતા, કબુસ

પ્રયાને

જરની લુખ અને કર્મદની શુગ

મકરણ ૧ લું.

અસલાહ મક્રા અને ચંદની દોનેચમંદી

અમલાહ—(મનશે) જાસ અસલાહ, હ
વે તો હું કંઠાલીમયેહું, લોશને કાંઈ જાળ
રૂ દેવાનું લાગે છે. જ્યાં જાણું છું ત્યાં પેરાનાં
ખાખાં કાંઈ કરારથી બેસવા દેતાં નથી. પ
ર જાણું તો ચંદન માણું ખાખ જાપછે.
તેણાં તો એકજ વાતનું બીજન કરીઆ ક
રે છે. કહે છે ને બસ એમજ કહે છે, ‘જીભર’
કાંઈ આંગે લગાડો કે કારગત દેવેવામડું’ પણ
શું કપાસ આંગે લગાડું અને વધી ઉપરથી
મેપડ. શું આવાની હલદર અને જીવજીને
શીશે લગાડું? ખાવા કહેતી હોય તો શું ખા
તો નથી તો ચાએ ઉપરે? વધી ખીલું કાં
ઈ મંકું પેહુ એવું બી રહી છે કે ‘ખાતો!
ખાતો! નહીતો ખાતો દો!’ પણ શું ખાણું અ
ન શું ખાવા દું. મારી પાસે બહુ છે શું?
(પોતાના જીવને કમવાની મતલબ સર આહે
સ્ત રહી બેસે છે) રૂ જીવ, કેમ વું જાણે છે
કે આપણી પાસ કાંઈ બી દમ છે? (સાદ બ
દંબોને) દમ તો પાંદીમાંજ તો (મોટી) બલે,
તારા આવરદા લાંબાં.

(ચંદન આવે છે.)

ચંદન—ઓ, જી ભરું બધા મારારે! મ
રું અસલાહ, કોણના આવરદા લાંબા હશે!
તમે બેલવા. જસ મને તો કહ્યો.

અસલાહ—વધી કોણના, ખીનાં કો
ણના હોય? મારા જીવનાંજ તો.

ચંદન—હારે મરું! તમાને જીવે!
મરું, મારાખી આવરદા લઈ વધારે જીવે.

ડી રહે છે. આ જોશ સુધારેને ધણું ઉપયોગી થઈ પડે. આ જોશ લેવાનું થમા જ નેટલી લેખનાં ઉપર જવાનું હોય તેના માથાની ઉપર રાખે છે, ધ્યાને કે જો આ પથુને ૫૦ માર્કન ઉપર જવાનું હોય તો તેટલો પુરતો ડોઝ લેવો જોઈએ ને સ્વેચ્છા ઉપર આપણને ઉતરવું હોય તે રોગના આવી પોષ્ટકાના આંખ ઉપર જાય. — પિ દાખાં શું નહીં થઈ શકે.

પરચુરણ

ફેર-અ લોકની રાજધાની પેઈસ, એકે ૨ મધે એક હાથેરીઅન નતના નતુમરે કાંઈ નવાળ અમતાર કરી બતના છે; તે માં એક એવો હતો કે તેણે એક મોટું નુ સ ઉપર જમીન ઉપર પાંચરથું. તેની ઉપર જુરસી સુખી તે ઉપર એક લુવાન ચી ને પેસાડી. બાદ, તેણીનું કાંઈ આંગ એક ૩ થમો કપડાંથી ધાંકી ફેરવે વારે કપડું ઉઘાડ્યું તો દોષ્ટે નેય થું કે પેશી આં એક દમ ગેમ થયલી અને જુરસી તદન આવી પડેલી. અમતારના આ તમશો જોઈ લોકોને ફેરવે અમતાર લાગે હશે.

આફ્રીકાના મુર લોકોની ધનમદતો કચેરીનું વરણુન એક અંગરેજ આં પ્રમ કે કરે છે. —

એક ખાટલા ઉપર જડના આડે પડી પુરાંવા માંબલવામાં લાવે છે. ફિરવાદી નેહામત વાલાને “કુતરો” અથવા “કુનરીના” નેના “ના” શબ્દોથી હાક મારે છે, અને તે મ. પ્રતિવાદી વાલીને ખેંચાવે છે. જડના સાહેબ વાદી પ્રતિવાદી ઉપર ગોધાની માફક બેસે છે અને સંધ્યું ગડબડ ગોણાં યઈ રહે છે. કદી કદી દેહી જલંગ મારે છે અને

બરાડે છે કે હું મારા ખીલ સાહેલી લાવનાર છું. એમ બરાડી તે કચેરીની બાહાર દોડતો નાચે છે, અને ધોવાને જોઈએ તે શખ્ષને લઈને પાંકે કચેરીમાં હાજર થાય છે.

તરણુ આજમ વર્ણનું અનિયમ મોટું એક મોટી ગયા માસમાં લંદન ખાતેના જાનરમાં જિલાંલરી વેચાણ. કિમત તેની ૩૫૦૦૦ ઉપર છે.

ખરમાલ મધે અંગરેજ લશ્કરની ખરાબી જોઈ ધરમીયોક એવું સમજે છે કે અંગરેજ ઉપર ઈશ્વરી કોપ ઉતરે છે.

એક વેલા કબોફ હારના અન્ન રસીદતો તખત ઉપર તેના લલ્લો મઢી ખેંઠો. તેની એવી બેઅદબ આત જોઈ તેના દરબારીઓ એ તેને જુલ ઠાકવા, જેથી તે પાંકે પાંક નડે. તેને રડતાં જોઈ કબોફે કરણુ પુછ્યું ને બી દરબારીઓએ તરત અપલી હકીકત તેને જણાવી, અને કહ્યું જાંહાપનાહ “હલોખને માર પડાવો તેના સમયમાં તે રહે છે.”

“નહી, જરવાન, મારાં રડવાનું કાંઈ માંખિતે નથી. હું તો માંવ તારી હાજત મારે રડું છું અને અફરોમ કરું કે હું ફક્ત અમલ વખત તખત ઉપર ખેંઠો એવે તેના મનાયે આટલો મધીયાક આધામાં લાલો તો વું પાછાદ ને રોજ એ ઉપર ખેંચે તેથી તારી ઉપર શી તરેહના વધન પડતાં હશે.”

દાનેશખંડી

નિલોશ પણુના શુણ સાથ જુરામીજ છ તમે જુશુરલીને વધારે અસરકારક બનાવે છે. તેં પુરુષને જુશુ કારક બનાવે છે. તેમજ મંદજાડ ગરીબાણ, અને આફનના બોલ જુશુમીજરાથો કમી યાય છે. તેથી અતોન

રૂઠા પસંદ કારક લોકો નાથમાં ગણાય છે, અને કાંઈ પણ જાતની ગાંધી વાહુ આંખી પસંદ પરતું થઈ જાય છે.

એક ખટલાના લોકો—જેઓ એક જ કોને ગાહે છે તથા એક બીજા તરફ દીલસો છું ધરાવે છે તેઓએ ખનતાં શુધી ધરથી તદાર ધણી વખત રહેતું નહીં. ઘોડો વખત બદલ જવાથી અલખતાં ધર અધિક પાર: થાય છે, તે તરફની આપણી દીલ સોજ વપતી જાય છે તથા વેહેવાર અધિક કંપદા કારક થઈ પડે છે; પણ ચાલુ છું દાર્ધમાં પંજો જોખમ સમાવેલો છે. અગર જુદાઈ થઈ જાય તો વચમાંના ગેપ ઉપર કા શર પવ ના પુત્ર નખાવા જાય છે. જવાબ વગર જોડાવત તેમજ દોસતી લખે વખત રહેતી નથી, જો હાગર રહેલું રહેતી કાંઈ મય મોહાવતો. ગાંઠ નથી શકે એવું દેવવાલું મલે છે. પણ એ વિચાર સુત ભરે શી છે એવું જાણવું કોયતો ૧૦ કે ૧૨ વગેરે મલે કા દોસતોની 'વચ્ચેના' એખમાસ ત પાંચો તોતેએ એક મકેને બગાણા લાગશે.

તરવાનો હુન્નર

તરવાનો હુન્નર એક ગમન તેમજ આંખની કસરત તરીકે લેખી શકાય. ચર્ચર સંધી કેલવણનો એ ધજોળ અગત્યનો જા છે; જે ઉપર કોઈપણ ગફમતી કરવી નહીં જાય, કારણ એખામેની ગફમતીથી ભાર કલમો ખનતી આપણે જાણીએ છીએ. અમો એવું ધમકીએ છીએ કે અમારા સંધા વાંચનારાઓએ હુન્નર—એટલામાં લાવે કારણ એવી આપણને કોઈ વેત આપણા ખામતી છપ બચાવવાની તક મલે છે એટલું જ નહીં પણ તે ધણી તનદરેમતી વાહી અને અંગમત આખાની કસરત છે. તરવા

નો હુન્નર શિખવાને કામ લાગે એના યોગ ક એકલા ઉપદેશ અમારા દોષમંદ વાંચનારાઓ સનમુખ ધરીએ છીએ; માણ તેમ કરતાં અમા તેમને મુખ ભગામણ. કડીએ છીએ કે તેઓએ પોતાની 'કોમ' દરીઆમાં નહીં પણ કોઈ "મુખ"માં ખાય" માં અગમવાવી.

આપણા રોકેરમાં હાલમાં ત્રણ એવાં જાય છે, એક ખંખાલે, એક કોવાલે, અને એક ગોરગામમાં. પેટેમાં બેગો લાભ ગોરા પણ ચાહે એવી ખજાતવાળા મહેલ લોકોને માટે ઉપદેશ છે. અને વાહુ સંધા લોકોને હાથ લ કરે છે. તે એક અંચલ, અલુમતી, કમર તમાળ, અને એકા ઉસ્તાદના હાથ હેઠલ ચાહે છે. આ ભાગ્યશાલી ઉમ્મદ એક પારશી છે. મીઠું પેસાન છું નશરવાન છું કેલવાલાને મુલધની લગભગ નાનો મારો પુરૂષ પોતાના ઉમ્મદના માન સાથે ચોલખતો હશે. આ ઉસ્તાદ પોતે પોતાના શિષ્યને ધણી જ બારીક સંભાલથી પાણીમાં તરવી ચક્રે જેવી શીખનારઓનો વિવધાસ એવન ઉપર પુરતો રહે છે. તેવણનો હાથ હેઠલ નવા શીખનારને પાંચ છ દીવસમાં કાંઈક જ્ઞાન સેહિલાઈ થી હાંમલ થાય છે. એટલાજ માટે વગર જોખમે શિખવા માટે દરેક જણને હમો ફરીથી ભલામણ કરીએ છીએ કે તેઓએ આ ઉપચોગી અને હિંદુસ્થાનમાં એકપુરાં દેશી ખાંતા નો લાભ લેવાને ચુકવું નહીં.

દરીએ કીનારે તરનારાઓએ આટલી ચીજ ધ્યાનમાં રાખવી;—પાણી છાતમાં જાય છે. કીનારો ખટક વગેરેથી મોઢા લેવો જાય છે. હવા શાંત જાય છે.

તરવાના અભ્યાસ માટે મઠથી મારો વખત મુજબ ઉગ્યા પછી કનાક બે કલાક ના છે. પાણીમાં ઉતરવા પેટેમાં ચાહ કે કાફી નો ખાલો પાંચની એક કાતરી સાથે લ